

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' שמיני • יב - כב ניסן

תשפ"ה • שנה כ"ה • גליון כה (אלף רע"ג)

יום חמישי פר' צו י"ב ניסן

יעשה על כך ביטוח וכו'.
כמו"כ אמר לו מרן שליט"א שאם יש לו איזה חפצים
יכול לבוא ולהניחו שם. ונתן לו מרן שליט"א השטרות.
ואמר לו שיכול לתרגם זאת באיזה שפה שרוצה.

בשעה 7.10 לפנות ערב נכנס מרן שליט"א לתפילת
מנחה, ואמרו אבינו מלכנו, לאחריה נסע למרן לבאר
המים במעלה רחוב רבי עקיבא, לשאיבת מים שלנו.
לפני צאת כ"ק מרן שליט"א לשאיבת מים שלנו,
הלביש מרן ה'פעלץ' מחמת הרוחות והקור שנשבו
בחוף. וסיפר מרן שליט"א לנכדיו נ"י: כי מרן
אאדמו"ר זי"ע סיפר על זקה"ק מרודניק זי"ע, שהיה
לו מלבוש טילוף ישן מאד שנעשה לו בעת נישואיו
הראשונים, ובמשך עשרות שנים שנשתמש בה כבר
בלה ונתיישן מאד.

פעם אחת נדברו ביניהם כמה מחסידיו מעיר
בילגורייא שהיו עשירים מופלגים, כי אין נאה לרבים
להשתמש בטילוף מיושן כזה, ואספו ביניהם סכום
נכבד של כמאתים רייניש וקנו טילוף משובח
ושלחוהו ע"י שנים מהחסידים בתחילת ימות
הגשמים בחודש חשוון.

משנכנסו הללו לפניו לאחר תפילת ערבית עם
הטילוף בידם וראה זאת, תיכף נתחווירו פני קדשו
ושאלם מנין להם זה הטילוף, וסחו לו כי נקנה ממעות
שנאספו מבין מתפללי השטיבל שלו בבילגורייא. חזר
ושאלם, ומה צורך לי בו, הרי יש לי כבר טילוף הגון
שבו הנני משתמש מכבר. נענו ואמרו לו כי לפי יושנו
אין לכבוד הרבי להשתמש בו עוד.

פתח זקה"ק ואמר להם, אספתם מעות מיהודים
לצורך טילוף עבורי, מי יודע אצל מי לקחתם המעות,
שמא לקחתם גם ממי שהיה זקוק למעות הללו עבור
מעט חלב לב"ב או לשאר צורך נחוץ, א"כ אינני חפץ
לקבלו מידכם, והמשך וגער בהם שילכו מלפניו

בשעה 12:00 בצהריים הגיע הגוי לבית מרן
שליט"א, למכירת י"ב, היינו לכל המקומות שאין
בודקין שם חמץ, ונכנס עמו הרה"ח ר' שמואל צבי
ארנפלד מזכ"ל היכלי התורה והחסד מפעיה"ק,
המוסמך מטעם קהלה קדושה קרית צאנז למכור
החמץ לנכרי. וערך עמו מרן שליט"א שטר מכירה
ושכירות, והיינו שכירות למקומות שמונחים שם
החמץ (והם המקומות שאינו רוצה לקיים בו בדיקת חמץ
מאחר ולא ישתמשו שם), ומכירה לחמץ גופא. והסביר
מרן שליט"א לנכרי באריכות מתוך הכתב, ופירט לו
היטב כל המקומות שמשכירים לו.

השטר מכירה היה כבכל שנה עם תוספת קצת
שהערכת החפצים המכורים הוא רק בהערכה גסה
ולא מדויק לפי שמאים. כמו"כ היות וערב פסח חל
בשבת, ורוצים עדיין להשתמש במקומות המכורים,
הוסיף מרן לכתוב עוד שמבקשים רשות מהנכרי,
שעד שב"ק בבוקר בשעה 11.22 (שהוא סוף זמן שריפה)
יוכלו להוסיף שם חפצים ולהשתמש שם, וכל זה נכלל
במעות השכירות, ומכאן ואילך באם יוסיפו יוכל
לבקש על כך דמי שכירות.

מרן שליט"א קרא לפניו השטר מכירה, והסביר לו
בפרוטרוט כל ענין וענין, וכן מסר לו מפתחות של כל
החדרים, והגוי אמר שהוא נותן המפתחות לפקדון בידי
מרן שליט"א. בסוף הדף חתם מרן שליט"א שמו, וכן נתן
להנכרי לחתום. כן חתם מרן שליט"א על כל העמודים.
והסביר לו מרן שליט"א שהמכירה הוא חלוטה
בלא שום תנאים ותירוצים, שבאם יקרה איזה אונס
של גניבה ושריפה הכל הוא על אחריותו, ואם ירצה

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

תנצב"ה.

ויקחו עמהם את הטילופ בחזרה.

הללו נבהלו מפניו וברחו מיד, וזקה"ק קם והשליך אחריהם את הטילופ החוצה בהוסיפו לומר כי אין לו חפץ בו וכי אינו חפץ ללובשו, ואף תקופה ארוכה היה נסער מהמעשה שעשו.

עוד באותו לילה עזבו שני החסידים הללו את רודניק ומיהרו לעבור את הגבול כשפניהם מועדות לבילגורייא עירם, בחששם שזקה"ק יקרא להם ויצוה עליהם להחזיר המעות.

כה היה הטילופ מוטל בחוץ זמן מה עד שהרבנית ע"ה אמרה, וכי מוטב שיהא הטילופ מוטל מופקר בחוץ, הבה אכניסנו לבית. ונטלתו והניחה אותו באיזה מקום בבית, שם היה מוטל כב' שנים, וכל הזמן סירב זקה"ק ללובשו.

רק כעבור כשנתיים כשהגיע ערב פסח וזקה"ק רצה לילך לשאוב מים שלנו מן הנהר העובר ברודניק, אשר לצורך כך נאלץ להיכנס לעומק הנהר ולהתבוסס בביצות השלגים המפשירים, אז נענה ואמר, הרי יש בבית טילופ חדש, הבה ואלבשנו לכבוד המצוה. אמר ועשה, ועם הטילופ החדש הלך לשאוב מים שלנו כשהוא שקוע עד ברכיו ברפש וטיט, ולא חש על כך שנתלכלך כולו מן הבוץ, ולאחר הפסח הוצרכו לנקותו היטב, ושוב לא לבשו עוד.

על אם הדרך אמר מרן שליט"א: מיתאמרי בשם צדיקים (ראה אמרי יהודה, פר' בשלח, ד"ה ויאמר ה', ועוד) הטעם שהולכין לנהר לשאוב מים שלנו, דבראש השנה זוכים לתשובה מיראה ובפסח זוכים לתשובה מאהבה (בני יששכר, מאמרי ניסן, מאמא ג, אות ד; ייטב פנים, פר' החודש, אות א; שפע חיים מכתבי תורה ח"א, מכתב נט), ועל ידי תשובה מיראה זדונות נעשות כשגגות, ובתשובה מאהבה זדונות נעשות זכויות, ולכן בראש השנה הולכים לנהר להשליך העונות, כי גם שגגות אינן טובות לאדם, כמו שנאמר (משלי יט, ב) גם בלא דעת נפש לא טוב, פירוש דגם העברות אשר נעשות בלי דעת דהיינו שוגג הם לא טובות בשביל הנפש, אבל בפסח שזוכים לתשובה מאהבה וזדונות נעשות זכויות, אז הולכים לשאוב חזרה מה שהשליכו בראש השנה.

והגיע מרן שליט"א למקום השאיבה לערך בשעה 7.30 (זמן השקיעה היה בשעה 7.07).

קודם לשאיבה שטף מרן שליט"א במי הבאר את הספל והצנצנות מזכוכית, וכן רחץ את ידיו במי הבאר. אח"כ החל מרן שליט"א בשאיבת המים, ויצק מתוך ספל לתוך הצנצנת מזכוכית, לאחר מכן התכבדו בני כ"ק מרן שליט"א, וכן הרבנים הגאונים

דייני וחשובי קהילתנו הק' שליט"א, ליצוק מים מתוך הספל לתוך הצנצנת ושאר החביות, כשמרן שליט"א פתח לכל אחד את הברז (קראאן) ואומר בלהט קודש 'לשם מצות מצוה'. מרן שליט"א ספר אותיות הא"ב, וכן אותיות שם הוי"ה כסדרן, וחוזר חלילה, עד שמילאו כמה חביות מים שיהיה די לאפיית המצות למחרת, ונמשך השאיבה כעשרים דקות.

ונסע מרן שליט"א חזרה לקרית צאנו, על אם הדרך זמרו כל העת 'ישועת ה' כהרף עין' וכן 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה', ואמר מרן שליט"א: יש לפרש הכוונה באמרו 'ממעני הישועה', דהנה מצינו ביצחק שחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים, וב' פעמים ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק, עד שחפרו בפעם השלישית באר אחרת ולא רבו עליה, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ (בראשית כו, יט-כב).

והנה הרמב"ן ועו' מפורשים ביארו, כי שלושת הבארות שחפר יצחק מרמזים על ג' בתי המקדש, עשק מרמז על הבית ראשון, שטנה על הבית שני, ואילו רחובות מרמז על מקדש העתיד, בית השלישי, שיהיה חי וקיים לעולם.

גם נודע מ"ד בספה"ק דהגאולה העתידה תהיה בזכות יצחק, וכדמצינו בחז"ל (שבת פט, ב) שהמליץ לטובה על בני ישראל 'פלגא עלי ופלגא עלך'. ועפי"ז י"ל דזהו שרמז 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה' היינו מאותו מעיין נובע אשר חפר יצחק אבינו, ובכך המשיך את בנין הבית השלישי וגאולתם של ישראל.

ולזה נמי אמר יצחק 'כי אתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ', רמז בזה נמי על עת העתיד כאשר הגדיל ה' לעשות עמנו, שאז יהיה בבחי' הכתוב (תהלים קמח, יג) הודו על ארץ ושמים, ומבואר בספה"ק שלעתיד לבוא תקדם ארץ לשמים, שזה יהיה כאמור בזכותיה דיצחק, והבן.

כשהגיעו למקום אפיית המצות במאפיית המצות 'היימישע מצות', יצא מרן שליט"א מהמכונת נכנס בחדרת קודש למקום המיוחד במאפיה, שם הניחו את חביות המים לשמירה עד למחרת.

מרן שליט"א סייר במאפיית המצות יחד עם האחראים, לבדוק אם הכינו כדבעי את כל סדרי וצרכי האפיה למחר. לאחר מכן הלך מרן שליט"א ליד התנור והגעיל היטב את פי התנור משך זמן, וכן זרק הרבה גזעי עצים לתוך התנור ולפי התנור. ושוררו הנוכחים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה'. כשבין הדברים שאל

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצבה.

שוב ושוב את ה' פתיתים. דהנה הקפידו מאוד שלא לספור אנשים, כדי שלא תשלוט עין הרע, וכן מצינו בתורה (שמות ל, יב) כי תשא את ראש וגו' ולא יהיה בהם נגף וגו'. ועל כן נתנו בספרים עצה כשחפצים למנות יהודים לספור עפ"י תיבות הפסוק בתהלים (כח, ט) הושיעה את עמך וברך את נחלתך וגו', שיש בו עשרה תיבות.

ואמנם כל זה הוא דייקא כשמונים אנשים מבני ישראל, ברם כאן שעשרה פתיתים הללו מכוונים כנגד עשרה בני המן ומכוון על הגויים, על כן סופרים ומונים שוב ושוב, על מנת להכניס בהם בדייקא עין הרע, שכבר יבוא העת שיקום ה' נקמתו מהם.

ובוודאי שבעת ביאת המשיח או אז יעשה הקב"ה כלה בכל הגויים, וכל אלו הרשעים אשר עמדו להצר לישראל וציערו את בני ישראל המה ילכו אבדון - וזאת דייקא אחר שיראו קודם בגדולתן של ישראל, והיאך שהקב"ה מנשאים ומרוממים למעלה למעלה מכל האומות, ואחר שיחזו בעיניהם בישועת ה' או אז יענישים השי"ת ויאבדו עדי עד. ואכן מאותם שלא ציערו לישראל המה ישארו גם לעתיד לבוא, והם יהיו עבדים לבני ישראל, וכדאמרו חז"ל (שבת לב, ב) שיהיו לכל אחד מישראל ב' אלפים ות"ת עבדים.

★ הנה גם הקב"ה מקיים כל מצות התורה, ובוודאי שכשאנו מקיימים מצות ביעור חמץ, מתעורר למעלה שגם הקב"ה יבער החמץ מלבבנו.

★ פעם בליל בדיקת חמץ כשישבו מן הדברי חיים והרה"ק מקאמינקא בראפשיץ וקילפו תפוחי אדמה לפסח, נכנס פתאום הרה"ק מראפשיץ ומבלי רואה חטף סכין אחד מעל השולחן והחביאו, ואח"כ פקד עליהם למנות את הסכינים לראות אם לא חסר מהם כלום. כשגמרו לספור ונוכחו לדעת כי חסר להם סכין אחד, החל הרה"ק מראפשיץ לטעון אליהם כי חייבים המה לשלם לו על הסכין האבוד, אבל הם פטרו את עצמם בטענתם כי יש לזה דין של שאלה בבעלים (ע"י ט"ז או"ח סי' תכט, ס"ק א), אבל הרה"ק מראפשיץ לא הרפה מהם וטען לעומתם בטענות חזקות, וככה התנצחו שלשתם בהלכה כל הלילה עד שעלה עמוד השחר...

★ בטעם הדבר שנהגו ישראל לשרוף גם את הנוצה והכף י"ל, דזהו לפי שעמדו הם לחפש ולתור אצל אחרים, על כן דינם לשריפה, כי על האדם לבדוק רק בחורי לבבו, ולא לחזר אחר חמץ אצל השני.

יום שישי פר' צו 'ערב שבת הגדול' י"ג ניסן

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה מנחם מענדל נ"י בן הרה"ח ר' אהרן זאב שליסל מבית שמש (ב"ר מרדכי יוסף מב"ב). בתפילת שחרית לא אמרו פרשת העקידה, 'אבינו מלכנו' ו'בית יעקב'. אחר התפילה קראו בספר תורה פרשת בהעלותך את הנרות וגו' כנהוג.

מרן שליט"א לא ערך טיש ברבים ככל ערב פסח.

מרן שליט"א את אחד ששר: מפני מה רק 'לשנה הבאה', הלא אנו מאמינים ומחכים שעוד נזכה לעשות ולהקריב קרבן הפסח כעת מחר בירושלים עיר הקודש, בביאת משיח צדקנו (וראה שו"ת מנחת אלעזר, סי' לה). בתום הסיור חזר מרן שליט"א למעונו, ונכנס לתפילת מעריב בזמן ר"ת.

מיד לאחר התפילה עלה מרן שליט"א לביתו (בקומה ג') ל'בדיקת חמץ'. בתחילה הסמיק מרן שליט"א כמה בחורים לבדוק החמץ בשאר קומות הבית, וכן בבנין היכל המתיבתא וכל החדרים הסמוכים שנזקקים להם בחג הפסח ואשר אינם נמכרים לנכרי. לבחורים אשר התאכסנו בבנין הישיבה בחג הפסח הורה מרן שליט"א שיבדקו את החדרים אשר ישתמשו בהם, וכן את הפרוזדור המוביל לחדרים, ומה שאין בודקין לסמן עליו שנמכר לנכרי.

מרן שליט"א הורה לכל שליח היכן ילך לבדוק, והזהיר כמ"פ שיבדקו היטב ולא יסמכו על מה שניקו שם לפסח, ושצריך לבדוק עד מקום שידם מגעת. מרן שליט"א נתן לכל השליחים נר ונוצה וכף בתוך שקית, להכנסת דברי החמץ הנמצא, ואמר להם שיכוונו לצאת בברכתו, ולא להפסיק בדיבור שלא מעניני הבדיקה עד אחר שיסיימו לבדוק. כמו כן הורה להם מרן שליט"א שיעמדו מעט לראות איך שמתחיל לבדוק (ראה שועה"ר סי' תלב, סעי' ח).

מרן שליט"א חתך מפרוסת לחם עשרה פתיתים בגודל כזית, והניחן בזהירות על גבי עשרה פיסות נייר שהיו פזורים על גבי השולחן, ובסיימו לחתוך, מנה את הפירורים כמה פעמים ובכמה אופנים.

ואמר מרן שליט"א שיש לכוון בעת הברכה גם על מצות שריפת חמץ שישרפו למחרת.

מרן שליט"א נטל ידיו קודם המצוה, אח"כ אמר מרן שליט"א התפילה שלפני בדיקת חמץ והברכה מסידור בית יעקב בדמעות שליש, והשלוחים יצאו בברכתו.

בגמר הברכה התחיל לבדוק תחילה בסלון הבית, ואחר כך המשיך בשאר חדרי הבית, כשאוחז בידיו הנר בצירוף כמה נוצות והכף של עץ. מרן שליט"א השתטח כמה פעמים על הארץ לבדוק מתחת לארונות, בחורין ובסדקין, וכן עלה על סולם לבדוק מקומות גבוהים.

ונמשך הבדיקה משך כשעה, ובירר מרן שליט"א עם כל השלוחים כבר סיימו לבדוק את החמץ במקומות שנתמנו שמה.

וחזר מרן שליט"א לסלון הבית, ומנה מרן שליט"א שוב את י' הפתיתין כמה וכמה פעמים, אח"כ אסף מרן שליט"א את כל הפתיתים יחד בתוך הנייר, והכניסם הכל לתוך נייר גדול, יחד עם הנר הנוצה והכף, ועטף אותם בכמה ניירות, ואח"כ קשר היטב את החבילה והניחן במקום גבוה במקום שאין העכברים יכולים לבוא שמה.

ואמר מרן שליט"א: י"ל בטעם הדבר שנהגו למנות

המצה יחליפו וועלגער האלץ וכן את הנייר וירחצו הידיים. ומרן שליט"א בעצמו הלך לשטוף הידים אחר כמה טייגלעך שחילק.

את המצות ניקבו ברעדיל - לא מברזל. לאחר הח"י דקות הראשונות, החליפו הנייר והוולגער האלץ רק כל ח"י דקות - ולא אחר כל מצה. במהלך האפייה לא

אמר מרן הלל כבכל שנה, כיון שאינו ערב פסח. לאחר כשעה נכנס מרן שליט"א למקום התנור לקחת את מצותיו. וחזר מרן שליט"א לביתו, שם הפריש חלה מהמצות, וכן הפרישה הרבנית תליט"א חלה, כשמרן שליט"א לוקח מצה שלימה לחלה (כדעת המהרש"ל, ומובא בייטב פנים), נוסח הברכה היה להפריש תרומת חלה (ראה מחצה"ש סי' תנז, סק"א). והורה מרן שליט"א שיקחו את החלה המופרש וישרפו זאת עוד היום (בתנור שבמאפית המצות), וכך הקפיד כ"ק מרן זי"ע שישרפו החלה באותו היום.

שב"ק פר' צו' שבת ערב פסח' י"ד ניסן

מעט אחר זמן הזה"נ (6.34) יצא מרן שליט"א מביתו נאו"ק לעבר ההיכל הגדול, על אם הדרך אמר מרן שליט"א:

✱ איתא בספה"ק בני יששכר (מאמרי ניסן, מאמר ג, אות ב) לבאר מה שקוראים לשבת זו שבת הגדול, וזל"ק, מצאתי ראיתי טוב טעם בשו"ת שמן המור בשם גדול ספרדיי אחד נקרא הרב מהר"י זאבי, דהנה וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כג, טו), באת הקבלה ממחרת יומא טבא, דיום טוב נקרא גם כן שבת (מנחות סה, ב). והאפיקורסים שאינם מאמינים בקבלת תורה שבעל פה נתפקרו בזה.

והנה הרבה עניינים עשו חז"ל לפרסם הדבר ולהוציא מלב המינים, על כן גם זאת עשו להיכר, וקראו לשבת שלפני הפסח שבת הגדול, מכלל דאיכא שבת קטן בשבוע הבאה, היינו יום טוב הראשון של פסח שנקרא גם כן 'שבת', ששבתו הוא קטן משבת יום השבת, עכ"ד. לדעתי הטעם זה הוא חשוב ודבר נחמד, עכלה"ק.

ויש לומר עוד, כי בשנה זו ששבת וחג הפסח סמוכים זה לזה, הרי שסמוכים שתי השבתות, וכפי שהמליצו על כך דעל זה אמרו חז"ל (שבת ק"ח, ב) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, ולכן קוראים לשבת זו שבת הגדול, לרמז כי לאחריו סמוך חג הפסח שהוא שבת קטן (וראה תפארת שלמה, לשבת הגדול, עה"פ טעמה כי טוב סחרה).

והנה שגור בפי העולם לומר בדרך צחות, כי מה שקוראים לשבת זו 'שבת הגדול' הוא בלשון סגי נהור, כי מחמת ההכנות לפסח אי אפשר לאכול כראוי ולכבד את השבת כראוי. וי"ל דאדרבה כוונתנו בזה לומר דאע"פ שמחמת ההכנות לפסח אי אפשר לכבד את השבת כראוי, מ"מ אין אנו טועים לומר כי חג הפסח גדול יותר משבת, אלא שבת זו היא 'שבת

בשעה 10.00 בבוקר הגיע הנכרי לבית מרן שליט"א כדי למכור החמץ, ונכנס יחד עם הרה"ח ר' שמואל צבי ארנפלד הי"ו מזכ"ל היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז המורשה מטעם הקהילה למכור החמץ. וערך עמו מרן שליט"א שטר מכירה, שמוכר כל החמץ לנכרי לחלוטין, והסביר לנכרי מתוך הכתב את כל הקנינים הנעשים כעת, וכן פירט לו את המקומות שמוכר, וכן נתן לו המפתחות של כל הבית, ואמר לו מרן שיכול להביא חפצים מביתו ולהניחו כאן בתוך שלו, והנכרי החזיר המפתח למרן לפקדון.

כן הוסיף מרן שליט"א השורה, שעד מחר בשב"ק בשעה 11.22 יוכלו להוסיף עוד חפצים במקומות המכורים, ויהיו נכללים בכלל המכירה.

בדף נפרד הוסיף מרן שליט"א השנה רשימה ארוכה של החפצים הנמכרים בפרוטרוט וכן שומת ערך כאתמול, וביקש מהנכרי שישלם דמי קדימה וזקף עליו במלוה כל שאר החוב.

כמו"כ הסביר לו מרן שליט"א שמוכר לו כל הבליעות שבכלים (שישנו היום אפשרויות האיך להוציא הבליעה מהכלים, ואף אם לא יוכל להוציא מ"מ מוכר לו הכל). ומסר לו מרן שליט"א השטרות.

בשעה 10.20 יצא מרן שליט"א ל'שריפת חמץ' ברחבה שמול ביתו נאוה קודש, ובידו החזיק את חבילת החמץ מהנמצא אתמול בבדיקה, וזרק מרן שליט"א את החבילה לתוך האש הבוהק. אחר שראה מרן שליט"א שנשרף החמץ, אמר מרן שליט"א יהי רצון וכו' שתרחם עלינו ותצילנו וכו' מתוך סידור כתר נהורא [והנוסח היה כשם 'ששרפנו' החמץ, ולא כשם 'שביערנו', לפי שעדיין משיירים מהחמץ לסעודות שב"ק].

בחזרתו לביתו, הורה מרן שליט"א להממונה שיקח עמו כמה אנשים שידאגו לבדוק היטב מתולעים את מאכל החסה - המרור, שהוכן עבור ה'סדר נאכט'.

"אפית המצות": בשעה 12:40 בצהריים יצא מרן שליט"א למאפיית המצות (בשנה כזו ששבת הוא ערב פס"ח, אין ממתינים לחצי שעה אחר צחות), מלוּבש בבגדי יו"ט, אחר הטבילה במקוה (על המנעלים הלבשים בגד חוצץ שהסירו לאחר האפייה, שלא ידבק מן העיסה ע"ג המנעלים). מתחילה סקר מרן שליט"א את כל המאפיה אם נעשה הכל כדת וכדין, והחלו לאפות המצות מצוה, כאשר מרן שליט"א יוצק המים לתוך הקמח. לאחר הלישה לקח מרן את העיסה וחילק טייגלעך להמרדדים, ואמר מרן שליט"א כמ"פ בעת האפייה 'לשם מצת מצוה'. בכל עת זירז את העוסקים במלאכה שימהרו בעשייתה.

כשאפו את המצות מתנור ראשון - שרק ממצות אלו אוכל מרן שליט"א במשך החג, הזהיר שכל אחד יסיים בעצמו כל המצה, ולאחר שסיימו כולם את

אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א.

הגדול' היינו שגדולה יותר מפסח (וראה בס' הישר והטוב, להרה"ק מליסקא, טעמים לשבה"ג).

אחר כך נערך שמחת השלום זכר לנין כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בן לנכדו הרה"ג רבי יוסף שמואל דוד לייזער שליט"א מפעיה"ק, חתן בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, בן הגאון רבי יעקב שאול לייזער שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' באלעד. המשוררים פצחו בניגוני ריקוד ושמחה. והביאו לפני מרן שליט"א אייער-קיכען, וכן ארבעס ובונדלעך, וחילקו לכל הקהל. כן הביאו לפני מרן שליט"א תרנגולים ממולאים כנהוג בחצרות קדשנו. כן נערך שמחת השלום זכר לרגל הולדת הבן להר"ר יחזקאל ברנט מפעיה"ק (בן הג"ר מרדכי שליט"א דומו"צ קרית צאנז, וח"ר אברהם יעקב רובינשטיין מפעיה"ק), ולהר"ר שמעון זילברברג מפעיה"ק (ב"ר אריה שמחה מפעיה"ק, וח"ר אברהם ויזל מפעיה"ק). ועברו הקהל לקבל פירות.

מרן שליט"א ניגש לתפילת מנחה כבכל שבוע, והתפללו קצת במהירות. קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ניסן רייך שליט"א רא"כ ידיעת הש"ס שע"י כוללי הש"ס. בסיום התפילה הכריזו על עריכת השוה"ט בשעה 10:15. בשעה 10:15 נכנס מרן שליט"א לעריכת השולחן הטהור דליל שב"ק, שנערך בבנין מרכז התורה - היכלי הכוללים פעיה"ק (שכל הבנין נמכר לנכרי). והגישו כל המאכלים כרגיל, ומאכלי החמץ לא היו חמים ביותר. בזמירות התכבדו, כל מקדש - הרה"ג רבי חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א, מה ידידות - הרה"ג ר' דוד אסקל שליט"א ראש הכולל בצפת עיה"ק. בברכת המזון על הכוס התכבד - הגה"צ

תוכן הפלפול שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק פר' צו - שבת הגדול העל"ט

בתירא, הלא מכל גדולי הדור נעלמה הלכה זו, שהרי שאלו כלום יש שיודעין וכו', וכן עורר בשו"ת רבי חיים כהן (או"ח סי' י"ח).

ואפ"ל בהקדם ליישב מה שהביא הפני יהושע קו' העולם, דהיאך יתכן שנתעלם מהם הלכה זו, הא לעיל פרק תמיד נשחט (דף נ"ט ע"ב) מייתי הש"ס דרמי ליה רב ספרא לרב [ולג' אחרת לרבא] כתיב (שמות לד, כה) לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל לילה ילין (פרש"י ויקטירנו בלילי יו"ט ואע"פ שגוה מקרבן של חול דהא י"ד שגורק דם הפסח בו חול הוא), והא כתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב, א"ל כבר רמיה ניהליה רב אבא בר חייה לר' אבהו ושני ליה הכא בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביו"ט, אמר ליה משום דחלבי שבת קריבין ביום טוב אנן ניקו ונימא ליה דהאי קרא בארבעה עשר שחל להיות בשבת הוא דכתיב, אמר ליה שבקיה לקרא דהוא דחיק ומוקים אנפשיה. מעתה היאך נסתפקו בדבר האם פסח דוחה שבת הרי אין לך מקרא מפורש יותר מזה דאמה"כ לא ילין לבוקר זבח חג הפסח, הרי דכל הלילה ילין והיינו בי"ד דחל בשבת שהפסח דוחה את השבת, וע"ז אמה"כ דמקטירין חלבי הפסח בלילה, וכן האריך בקו' הנוב"י בדורש לציון (דרוש ג'), והמהרש"ם (ח"ט סי' קנ"ו, בדרשת שבה"ג תרל"ד).

בפסחים (דף ס"ו ע"א) ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שלחו וקראו לו אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו, אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת, אמרו לו מגין לך אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת, ועוד ק"ו הוא ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת, מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח, התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם, שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון וכו'.

המפו' האריכו בכמה קו' ודקדוקים במאמר זה, מ"ש 'שכחו ולא ידעו', כפל הלשון הוא למותר. גם דקדקו למה נקט בגמ' הלכה זו נתעלמה מבני

דם הפר מרובה משל שעיר מכאן לעולין שאין מבטלין זא"ז, דתניא ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהיו מעורבין דברי ר' יאשיה. ורבא (דלא יליף מהתם) התם מזה בפני עצמו ומזה בפ"ע, וסבר ליה כר' יונתן דאין מערבין לקרנות. והיינו דר' יאשיה ור' יונתן נחלקו ביומא (דף ג"ז ע"ב) אי מערבין לקרנות, ותליא אי לחלק צריך קרא או לא עי"ש.

היוצא מ"ז דאי צריך קרא לחלק ומערבין לקרנות, ילפינן מדם הפר והשעיר דעולין אין מבטלין זא"ז, ואייתר הם ללמד דבהוייתן יהא ומוכת דבכה"ת כ"מ דארל"ת אי עבר מהני. אבל אי לא צריך קרא לחלק ואין מערבין לקרנות, צריך הם להא דעולין אין מבטלין זא"ז, ולא אייתר לדרוש דבהוייתן יהא, וע"כ דהא דלא מהני פדיון לבכור ומעשר משום דכ"מ דארל"ת אי עביד לא מהני (עיין במלא הרועים ערך כל מילתא וכו').

והנה כ"ק אאדמו"ר זצלה"ה (שפ"ח חו"פ לפסח דרוש מ' אות ג-ד) ביאר פלוגתת רבי עקיבא ור' אלעזר בן עזריה בברכות (דף ט' ע"א), דר' אלעזר בן עזריה ס"ל דאכילת פסח עד חצות, דדריש גזי"ש נאמר כאן (שמות יב, ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה, ונאמר להלן (שם פסוק יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות, ורבי עקיבא ס"ל עד עלות השחר שנא' (שם פסוק יב) ואכלתם אותו בחפזון, עד שעת חפזון, ולהלן בגמ' מבואר, דהכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר הוציאך ה' אלוך ממצרים לילה, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה, על מה נחלקו על שעת חפזון, ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים, ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישאל, וצל"ב במאי איפלוגי.

ויל"ב דנחלקו במ"ש החת"ס עה"ת (פר' בא) לבאר מה שאמר הכתוב (שמות יב, כו-כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם וכו', דענין השאלה מה העבודה וגו' הוא על מהות קרבן פסח, אם הפסח הוא כקרבן תודה כהודאה על אבידת מצרים, או שבא להודאה על הצלת ישראל, וע"ז אמר הכתוב ואמרתם זבח פסח הוא

והנה בהא דתירץ רב דמ"ש לא ילין לבוקר זבח חג הפסח הא כל לילה ילין, מיירי בי"ד שחל בשבת דחלבי שבת קריבין ביו"ט, הנה התוס' (שם ד"ה בארבעה) הביאו דבירושלמי הקשו ע"ז דהאיד יתכן דמיירי בי"ד שחל בשבת והא כתיב חג דהיינו חגיגה הבאה עם הפסח והרי לא דחיא שבת כמ"ש לקמן (דף ס"ט ע"ב) עי"ש, ובירושלמי שם (דף מ' ע"ב) משני א"ר חנינא אילו עבר והביא שמא אינו כשר מאחר שאילו עבר והביא כשר עובר, פי' דשפיר י"ל דמיירי בשבת והא דכתיב חג היינו בעבר ושחט חגיגה ובהא קמ"ל קרא דלא ילין.

ובירושלמי שם תירץ עוד 'אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין', והיינו דלעולם מיירי בי"ד שחל בחול ולכן הביאו חגיגה, ומ"ש לא ילין לבוקר זבח חג הפסח היינו שיקטירם בערב פסח מבעו"י כדי שלא יבואו לידי נותר. וכבר דברנו בדרשת שבה"ג האי שתא בביאור פלוג' הנך ב' תי', עפימ"ש במלא הרועים (ערך נדוג"ד קריבין ביו"ט אות י"ד) דהקשה דהיאך מוקים ליה דמיירי בעבר וחג, הרי למ"ד דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני בכה"ג שחילל שבת ושחט חגיגה נפסל החגיגה דהרי אי עביד לא מהני עי"ש, ועיין בשירי הקרבן בירושלמי שם.

מעתה י"ל דהך שינויא 'אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין', ס"ל דלא יתכן לאוקמי קרא בי"ד שחל בשבת ועבר וחג דהרי כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, ור' חנינא דמתרץ דמיירי בשבת ועבר וחג ס"ל דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, ודו"ק. ובסוגיא בגמ' דאי עביד לא מהני בתמורה (דף ה' ע"ב), פריך בגמ' לאביי דס"ל אי עביד מהני, והרי בכור דאמר רחמנא לא תפדה, ותנן יש להם פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור ומן המעשר, אלמא לא מהני תיובתא דאביי, אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא קודש הם בהוייתן יהא, ולרבא הם למה לי וכו', ומסיק דלרבא איצטרך הם ללמד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקריבין לגבי מזבח, ואביי האי סברא מנא ליה נפק"ל מולקח מדם הפר ומדם השעיר והלא

אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, להורות כי אינו בא על פורעניות מצרים, אלא נתקן על גאולתנו ופדות נפשינו עי"ש.

וכיוצ"ב כתב החת"ס בתורת משה (פר' בא) עה"פ שה תמים יהיה לכם מן הכשבים ומן העזים תקחו, דעל כן הפסח הוא מלה או גדי, דהנה ברש"י בר"ה (דף י"א ע"ב) מבואר שכל מזל משמש ב' שעות ובניסן לאור הבוקר מתחיל מלה לעלות וכו', נמצא לפי"ז מיד בחצות הלילה מתחיל גדי לעלות לפי סדר המזלות, והנה ב' מזלות אלו שימשו ביציאת מצרים, דבמזל גדי הכה הקב"ה כל בכורי מצרים, ובמזל מלה בבוקר יצאו בני"י ממצרים, לכן צוה הקב"ה ליקח לקרבן פסח גדי או מלה, גדי רומז להודות על אבידת המצרים בחצות בעת שמזל גדי משמש, וטלה רומז להודות על הצלת ישראל בעת שמזל מלה משמש, עיי"ש.

וי"ל דבכך נחלקו ר"א בן עזריה ור' עקיבא, דר"א בן עזריה ס"ל דעיקר קרבן פסח בא על אבידת המצריים, אשר היה בחצות הלילה, על כן דרש גז"ש מועברתי בלילה הזה והכיתי כל בכור וגו', דכיון דנאבדו בחצות לכן ראוי שיהא אכילת הפסח עד חצות, אבל ר' עקיבא ס"ל דעיקר הקרבן הוא משום הצלת ישראל, על כן דרש עד שעת חפזון שזהו בבוקר כשיצאו בני ישראל ממצרים, ולכן ראוי לאוכלה עד הבוקר שאז היה הצלת ישראל.

ושם בתו"ד הביא מהא דפסחים (דף ג' ע"ב) בההוא ארמא דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים וכו', אמר ליה ר' יהודה בן בתירא וכו' כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה, כי סליק אמר להו וכו' בדקו בתריה ואשכחוהו דארמא הוא וקטלוהו. ובתוס' שם (ד"ה מאליה) דאע"ג דגדי אין אלייתו קריבה, רוב פסחיהם היה מלה, ויל"פ דמשו"ה היה רוב פסחיהן מלה כיון דנקטי שעיקרו של קרבן פסח בא על הצלת ישראל, ולכן הביאו מלה שמזל זה שימש בעת הצלת ישראל, עכתוד"ק יעו"ש.

והנה בכסף נבחר (פר' ואתחנן) כתב בטעמיה דר"א בן עזריה דאכילת פסח עד חצות, כיון דבאותו שעה מתו בכורי מצרים, ואמה"כ כי אין בית אשר אין בו מת, והתמלאו כל הבתים במצרים

בפגרי הבכורים, לכך היו מוכרחין לאכול הפסח קודם חצות, כדי שלא ישמא על ידי מתי העכו"ם, אבל ר' עקיבא ס"ל דעכו"ם אינם מטמאין באהל (ולשיטת היראים היינו אפי' במגע ומשא) לכן שפיר הותר להם לאכול גם לאחר חצות, עי"ש.

והך מילתא אי עכו"ם מטמאים נחלקו בה תנאי, דלדעת רבי שמעון בן יוחאי ביבמות (דף ס"א ע"א) אין מטמאין באהל, וכדדריש לקרא אדם כי ימות האהל אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם, אבל לדעת רבי מאיר בסנהדרין (דף נ"ט ע"א) גם עכו"ם נקרא אדם וכדביאר רש"י התם דרבי מאיר נחלק וס"ל דגם עכו"ם נקרא אדם. ובמק"א ביארנו בסברת פלוגתתם דאמנם לפי התורה אין עכו"ם בגדר אדם, כי כינוי 'אדם' מורה על בחי' אדמה לעליון, וע"ד מאה"כ (בראשית א, כו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, ולא יצדק תואר זה אלא לבני"י אשר להם צלם אלוקים. אבל לפי מה דמישתעי אינשי הגדרת אדם הוא על מהלכי שתיים ושיג ושיח לו עם בני אנוש, וגם עכו"ם נקראין אדם בלשון בני אדם.

לכן רבי מאיר לשיטתיה דס"ל דדברה תורה בלשון בני אדם, כמ"ש במלא הרועים (ערך דב"ת אות ה') בשם מהר"ש מקינון בספר הכריתות (לשון לימודים שער א' אות ל') דתחילה היה סבור ר"מ דלא דברה תורה בלשון בני"א כדדריש בר"ה (דף ח' ע"א) מקרא עשר תעשר, ולבסוף כשקראוהו אחרים חזר בו וקאמר דדברה תורה כלשון בני"א כמ"ש בכריתות (דף י"א ע"א), עי"ש, משו"ה ס"ל דעכו"ם בכלל אדם הוא, דכיון דכלשון בני"א עכו"ם קרויים אדם לכך גם בלשון תורה בכלל אדם ניהו.

אבל רבי שמעון לשיטתיה דס"ל דלא דברה תורה כלשון בני"א, כמ"ש התוס' בב"מ (דף ל"א ע"ב ד"ה דברה) דבעלמא ס"ל לא דברה תורה וכדדריש בר"ה שם מעשר תעשר, ורק גבי העבט תעביטנו ס"ל דדברה תורה כלשון בני"א כיון שנא' די מחסורו עי"ש, ועיין מלה"ר (שם אות א'), לכן ס"ל דאין להשגיח בלשון בני"א, דהואיל ומצד התורה אין ראויין לתואר אדם אין נחשבים בכלל כאדם, ודו"ק. ונחמד לבאר עד"ז דמהאי טעמא ס"ל לראב"ע דאכילת פסח עד חצות, דקאי לשיטתו בקידושין

דאתם קרויין אדם וכו', והיינו דלא דברה תורה כלשון בני"א, ולפי"ז דדרשינן איש איש נמצא דצריך קרא לחלק, ולפי"ז דם הפר ושעיר היו מעורבין, ושמעינן מינה דעולין אין מבטלין זא"ז, ואייתר קרא ד'קודש הם' לומר בבכור ומעשר גם בדיעבד לא מהני להו פדיון, והיינו משום דבכל התורה נקטינן דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, ולפי"ז שפיר יל"פ מ"ש לא ילין לבוקר זבח חג הפסח דמיירי בער"פ שחל בשבת ועבר וחג, והו"ל כמפורש להדיא בקרא דפסח דוחה שבת.

ואמנם בני בתירא שבחו, רצ"ל דשכחו שיטתם וסברתם במאי דסבירא להו דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, ולכן לא פירשו קרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח דמיירי בי"ד שחל בשבת, ועל כן לא ידעו הא מילתא דפסח דוחה שבת, ודו"ק.

*

ועד"ז י"ל עוד באו"א, דהנה כבר הבאנו מה שביאר כ"ק א"א זי"ע מה שנחלקו ר"א בן עזריה ורבי עקיבא אם אכילת פסח עד חצות או כל הלילה, דנחלקו אם הפסח הוא כקרבן תודה על אבידת מצרים, או שבא להודיה על הצלת ישראל, ואפ"ל דהא מילתא תליא בכך אם בני"ש השלימו את גזירת הגלות שנגזר עליהם להיות בארץ לא להם ד' מאות שנה, או שיצאו קודם השלמת הזמן, דאם לא השלימו גזירת הגלות, אלא אלא דיען אשר נפלו לשפלות גדולה היה הכרח למהר יציאתם, כמ"ש האריה"ק עה"פ ולא יכלו להתמהמה, ובגין כך הוצרכו להשלים הגזירה בשאר הגלויות, לפי"ז אין עיקר ההודיה על יציאתינו ממצרים, אלא על שנקם במצרים ושילם גמול לאויבי נפשנו, וא"ש דראב"ע קאי לשיטתיה דס"ל בפרד"א (ריש פמ"ח) שלא היו בגלות רק רד"ו שנה, יעו"ש, ולכן כיון דלא השלימו הגלות עיקר ההודיה על מפלת המצריים.

אבל אם השלימו גזירת הגלות ויצאו לחרות עולם, קרבן הפסח הוא הודיה על שהוצאנו ממצרים ביד רמה לחרות עולם, ויל"פ מ"ד במדרש פליאה (הובא בעיר דוד מאמר רצ"ג) שאמר משה רבינו שלח נא ביד תשלח ביד רבי עקיבא, ותמוה.

(דף י"ז ע"ב) דס"ל דדברה תורה כלשון בני"א, וא"כ גם עכו"ם בכלל אדם ומטמאין, לכן לא אכלו הפסח רק עד חצות וכנ"ל. אבל רבי עקיבא לשיטתו דס"ל דלא דב"ת כלשון בני"א כדאי' בירושלמי (שבת פ"ט ה"ב, גדרים פ"א ה"ה, סוטה פ"א ה"א) דאי' התם עד כדון כר"ע דו אמר לשונות ריבויין הן והיינו דס"ל דלא דברה תורה כלשון בני"א, ועל כן לדעתו עכו"ם אינו בכלל אדם ושפיר היו יכולים לאכול עד הבוקר, ודו"ק.

והנה בסנהדרין (דף פ"ה ע"ב) ת"ר אביו ואמו קלל לאחר מיתה וכו' הניחא לר' יונתן דמייתר לה קרא אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר, דתניא איש איש מה ת"ל איש איש לרבות בת טומטום ואגדרוגינזם, אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו אמו שלא אביו מנין, ת"ל אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה, ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרט לך הכתוב יחדיו, מנ"ל, נפק"ל מומקלל אביו ואמו מות יומת, ואידך ההוא מיבעי' ליה לרבות בת טו"א ותיפק"ל מאיש איש דברה תורה כלשון בני"א, היוצלמ"ז דאי לחלק לא צריך קרא א"כ דרשינן ממוקלל אביו ואמו לרבות בת טו"א ולא דרשינן איש איש דדברה תורה כלשון בני"א, אבל אי לחלק צריך קרא ע"כ דלא דברה תורה כלשון בני"א.

כבר הבאנו בדרשת שבה"ג מ"ש הגאון מהרי"ע בלחם שמים (פאה פ"ג מ"ו) שבדרך דרוש תפס לומר דרבי יהודה בן בתירא מנייהו דהנהו בני בתירא הוה עי"ש, והביאו מרן אאמו"ר וצללה"ה בפלפול בסוגיין בשפ"ח (חו"פ לפסח סי' ל"ט), ושור"ר בס' הליכות אליהו למהר"ש אלגאזי (ס' קפ"ו) דסתם בן בתירא היינו רבי יהודה בן בתירא.

מעתה יבואר, דהנה בזה ששלח רבי יהודה בן בתירא ואמר לאותו ארמאה שיבקש מן האליה, והיינו דידע דרוב פסחיהם הם טלאים כמ"ש"כ התוס', והיינו כיון דקרבן פסח בא לרמוז דעיקר הפסח הוא להצלת ישראל שהיה בבוקר בעת אשר מזל טלה משמש, ולפי"ז ס"ל לרבי יהודה בן בתירא דזמן אכילת הפסח הוא כל הלילה, וצ"ל דלא חששו למתי העכו"ם דעכו"ם אינו מטמא

לארכה ולא לרחבה עי"ש, ועפי"ז כתב בשמע יעקב למהר"י אלגאזי, (פר' בא דף רס"ט, וכ"ה בכסף נבחר סו"פ חיי, ובלקט יוסף ערך אברהם אות א', וביושב אהלים פר' וירא דף מ"ה ע"א, ובפר' בשלח דף ק"נ ע"ב) דהא אם אר"י מוחזקת לנו מאבותינו תליא בפלוגתת ר' יאשיה ור' יונתן וריו"נ, דאי שניהם כאחד במשמע וצריך קרא לחלק א"כ לא הוי חזקה עד שילך לארכה ולרחבה, וממילא כיון שלא הלך אברהם רק לארכה לא קנה את הארץ, אך אם כל אחד ואחד בפנ"ע משמע ולא צריך קרא לחלק א"כ גם בהלך לארכה לחוד ג"כ הוי חזקה ושפיר קנה אברהם את הארץ ומוחזקת לנו מאבותינו.

מעתה יבואר, דהנה כאמור בזה ששלח רבי יהודה בן בתירא להאי ארמאה ואמר לו שביקש מן האליה, והיינו כיון דידע דרוב פסחיהם הם מלאים, משמע מזה דס"ל לר"י בן בתירא דעיקר הפסח בא להצלת ישראל שהיה בבוקר ומזל טלה משמש בבוקר, והיינו כיון דס"ל דשפיר השלימו גלות מצרים, וחזוין מזה דס"ל דהגלות התחיל מלידת יצחק דכבר היו בארץ לא להם, והיינו דאר"י לא היתה מוחזקת לאבותינו יען כי אברהם אבינו לא הלך אלא לארכה בלבד, ולחלק צריך קרא.

ולפי"ז דלחלק צריך קרא א"כ נקטינן דדס הפר והשעיר היו מעורבין, ושמעינן מינה דעולין אין מבטלינן זא"ז, ואייתר קרא ד'קודש הם' לומר בבכור ומעשר גם בדיעבד לא מהני להו פדיון, והיינו משום דבכל התורה נקטינן כל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אי עביד מהני, ולפי"ז שפיר יל"פ מ"ש לא ילין לבוקר זבח חג הפסח דמיירי בער"פ שחל בשבת ועבר וחג, והו"ל כמפורש להדיא בקרא דפסח דוחה שבת.

ואמנם בני בתירא שבחו, רצ"ל דשכחו שיטתם וסברתם במאי דסבירא להו דכל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אי עביד מהני, ולכן לא פירשו קרא דלא ילין לבוקר זבח חג הפסח דמיירי בי"ד שחל בשבת, ועל כן לא ידעו ומשו"ה נעלם ולא ידעו להוכיח דפסח דוחה את השבת, ודו"ק.

ולאמור דמשה ביקש שיהא הגאולה השלימה ולא יצטרכו לגלות עוד, על כן ביקש שיהא ר"ע השליח בדבר זה שהרי לדידיה כבר נשלם הגלות, וקרנן פסח להודיה על שנפטרו מן הגלות וכאמור. נודע מש"כ המפ"י במה שיצאו ממצרים קודם השלמת הזמן, משום דד' מאות שנים התחילו מלידת יצחק דמשעה שנולד היה ראוי ליקרא כי גר יהיה זרעך (עי' רש"י בראשית טו, יג), והוא ממדרש שוח"ט (תהילים י"ח) א"ר שמואל לפי שהיה הקב"ה מפתה את משה כל שבעת ימי הסנה שילך בשליחותו וכו', אמר להקב"ה רבון העולם כבר חשבתי מה שאמרת לאברהם אבינו בין הבתרים ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ועדיין לא נשלמו ולא עשו שם אלא מאתים ועשר, א"ל הקב"ה לא כמו שאתה מחשב לעצמך, שמיום שנולד יצחק הקדמתי להם הקץ ודלגתי אותו וכו' וכבר נשלם עי"ש, וכ"ה בפרקי דר"א הנ"ל.

אלא דדב"ז ניהא רק אם ארץ ישראל עדיין לא היתה מוחזקת לאבותינו, דאז שפיר קרינן ביה באותו זמן כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, אבל אם ארץ ישראל כבר היתה מוחזקת לאבותינו, ליכא למימר שמאותו שעה התחיל גזירת הגלות, דהרי היו בארצם שלהם וכמ"ש המפ"י.

ובמדרש (ב"ר פמ"א י') עה"פ קום התהלך בארץ תני הלך בשדה בין לארכה בין לרחבה קנה עד מקום שהלך כדברי רבי אליעזר, שהיה ר"א אומר הילוך קנה, וחכ"א לא קנה עד שיהלך לארכה ולרחבה, א"ר יעקב בן זבדי טעמיה דר"א קום התהלך בארץ וגו', (וכ"ה בב"ב דף ק' ע"א) וביפה תואר כתב דפליגי בפלוגתת ר' יאשיה ור' יונתן אם בעינן קרא לחלק, דלר' יאשיה דצריך קרא לחלק ובלא"ה משמע שניהם כאחד, א"כ כיון דא"ל השי"ת קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה בעינן שניהם דייקא ולא מהני כשהלך לארכה לחוד, משא"כ לר' יונתן דמשמע כל אחד בפני עצמו שפיר מהני בהלך לארכה או לרחבה לחוד. וכתב עוד שם דאברהם לא מצינו בו שהלך רק

תוכן התורה שנשא כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק פר' צו - שבת הגדול העל"ט

כא, ט) הפסוק (יהושע יד, טו) האדם הגדול בענקים, ובחינתו נקרא נקראת 'גדולה', והוא בסוד הא"ל הגדול הגבור והנורא, שמדתו היא חסד הנקרא 'גדולה' כנודע. והנה מצוה זו להפריש קרבן פסח היה מקחו בעשור, שנצטוו עליה בעשור לחודש, וזה היה ביום השבת קודש, ועל כן מהאי טעמא להזכיר הדבר מהיכן היה להם לבני ישראל במצרים הכח למסור נפשם בפועל שזה קיבלו מאברהם אבינו נקראת שבת זו 'שבת הגדול' הרומז כאמור לאברהם אבינו, אתוד"ק ודפח"ח.

והנה נודע מ"ד בזה"ק (פר' ויחי, ח"א דף רי"ט ע"א) דאיכא עבירות חמורות שאין מועיל עליהם תשובה. ואמנם איתא עוד בזה"ק (פר' במדבר, דף קכ"א ע"א) ורזא דמלתא דאית חובין דלא מתכפרין עד דאתפטר בר נש מהאי עלמא, הה"ד אם יכופר וגו' עד תמותו, והאי יהיב גרמיה למותא ומסר נפשיה כו', כמאן דאתפטר מהאי עלמא ותקונא דא בעי בכוונא דלבא, כדין קב"ה מרחם עליו ומכפר ליה לחוביה, עכ"ל. והיינו שעל ידי קבלת מסירות נפש בלב נחשב כאילו מסר נפשו בפועל על קדושת שמו יתברך ומתכפר לו כמו ביום המיתה, ועפי"ז כתבו בספה"ק (ראה בני יששכר, מאמרי תשרי, מאמר ד, דרוש יג, אות לה; אגרא דכלה, פרשת שופטים, ד"ה ואמר אליהם; דרך פקודיך, הקדמה; ייטב פנים, אבני זכרון לר"ה אות סד) דכאשר האדם מקבל עליו מסירות נפש למען כבודו ית"ש ממילא נמחל לו כל עוונותיו גם עבירות חמורות שרק יום המיתה מכפר עליהם, עי"ש.

וראה מ"ש בייט"פ (לי"ג מדות וצום העשור, אות י"ט) וז"ל, ואמנם הלא תמצא איזה פגמים ומומים וחסרון אברים אשר לא יוכלו להרפא בלתי אם יהיה נעשה בריה חדשה, והוא סוד הגילגול לשוב ולהבראות, והעצה לזה לקבל עליו למסור נפשו עבור קדושת שמו כמו שנצטוינו לקדש שמו ברכים, ומחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה וחשיב ליה כאלו אתפטר מהאי עלמא כמבואר בזה"ק וכו', ומינה דהוא הדין למי שמקבל עליו מסירות נפש בקריאת שמע בכל יום, עי"ש.

ולפי"ז יובן שפיר מאמר המדרש האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו על

במדרש (הובא בבני יששכר מאמרי ניסן מאמר ג') האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו ולכך נקרא שבת הגדול, ותמוה מה ענין קריאת שבת הגדול אצל מחילת עונות למי שחזר בתשובה.

כתב הטור (או"ח סי' ת"ל) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו גם גדול שפסח מצרים מקחו בעשור, כדכתיב (שמות יב, ג) בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי כדאיתא בסדר עולם (פרק ה), ונמצא שעשרה בחודש היה אז שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשרו אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבום לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שינייהם קהות על ששוחטין את אלוהיהם ולא היו רשאים לאמר להם דבר, ועל שום אותו הנס קורין אותו שבת הגדול, עכ"ל.

וכבר עורר בזה הרה"ק מהרמ"ד בעמק החכמה, היאך היו מותרין להתגרות במצרים, והרי היו עדיין נתונים תחת מרותם, ובכזותם את אלהיהם היו עלולים להורגם תיכף, וכמו שכבר אמר משה לפרעה (שמות ה, כב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו, ומעתה היאך הכניסו עצמם לכלל סכנה לשחוק עליהם, שהיה בזה מעשה מסירות נפש ממש כשבודאי לא ידעו שייעשה להם נס.

ואפ"ל, ובהקדם מש"כ בספה"ק ראשי בשמים להר"י מושקאט זי"ע תלמיד רביה"ק מלובלין זי"ע (לשבת הגדול) לבאר בטעם הדבר שנקרא שבת זו בשם 'שבת הגדול', דהנה כח זה שהיה לבני ישראל מסירות נפש למען מצוותיו ית"ש, ינקו וקיבלו בני ישראל מאברהם אבינו, אשר הוא שיבר וכיתת אלילי תרח אביו במסירות נפש, ואף לאחמ"כ הושלך על ידי נמרוד לכבשן האש, כשלא היה יודע תחילה שיעשה לו הקב"ה נס ויקרר עבורו האש ולא ישרף, וכנאמר (נחמ' ט, ז) אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברהם והוצאת מאור כשדים וגו'. ומכאן זה ינקו בניו אחריו לילך ולמסור נפשם כשהפרישו הכבשים לקרבן הפסח.

והנה על אברהם אבינו דרשו חז"ל (מס' סופרים,

הגדול, על שם הנס שאירע לבני ישראל שמסרו נפשם לקיים מצות השי"ת, וזה למדו מאברהם אבינו שנקרא האדם הגדול בענקים כנ"ל, ועל ידי כן זכו ונמחל להם כל מה שלא נהגו כשורה עד אותה העת, והבן.

כל עוונותיו, ואף אם נכשל רח"ל בעבירות החמורות כע"ז וכו', גם על זה יועיל לו תשובה, וזאת על ידי מה שיגמור בדעתו למסור נפשו למען קדושת שמו ית"ש, ועל ידי כן הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו. ולזה סמך ענין לו ואמר ולבך נקרא שבת

יום שב"ק - ערב פסח

בדרך לתפילה אמר כ"ק מרן שליט"א אודות ירידת הגשמים בימים אלו, לאחר שבימים הקודמים היה חם, שקודם עת ביאת המשיח הרי שהקב"ה ישנה עיתים ויחליף את הזמנים, וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות (וראה נזר הקודש פרק צח סי' ג). ומעתה כשרואים שהקב"ה 'משנה עיתים', הרי שבוודאי יתקיים גם 'ומחליף את הזמנים', ויבואו זמנים טובים.

בשעה 6:20 בבוקר נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית, לתפילת שחרית ירד לפני התיבה הרה"ג ר' אברהם שלמה זלמן היילפרין שליט"א ר"מ בשיבה"ק לצעירים דברי חיים פעה"ק. והתפללו במהירות. בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' אשר זעליג איזאק מבארא פארק, לוי - הבחור הבר מצוה יצחק מרדכי נ"י בן הר"ר הערשל בלומענברג מפעה"ק (ב"ר פנחס ממאנסי, וחתן להבחל"ח ר' שבת פיליפ ז"ל), שלישי - הרה"ג רבי יוסף שמואל דוד לייזער שליט"א - נכד כ"ק מרן שליט"א, רביעי - הר"ר יעקב שווארץ מצפת, חמישי - הרה"ח ר' אברהם מרדכי אסקל מיוניאן סיטי, שישי - מרן שליט"א [אחר העליה נערך מי שברך לרגל הולדת הבנות להר"ר ישראל אפרים פישל גולדשטיין מפעה"ק (ב"ר משה מירושלים, וחתן נזר העסקנים הרה"ח ר' יעקב שמעון שר מפעה"ק), ולהר"ר יקותיאל יהודה וינגרטן מפעה"ק (כהג"ר גדליה מאלעד, וחתן המשב"ק הרב אברהם דוד שכטר שליט"א)], שביעי - הרה"ח ר' ישעי' טאובר מירושלים, אחרון - הרה"ג רבי דוד הלברשטאם שליט"א מלונדון - נכד כ"ק מרן שליט"א, מפטיר - הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס מפעה"ק (לרגל היא"צ של אביו הבלתי נשכח העסקן הדגול מוהר"ר יחזקאל ז"ל), והפטירו וערבה - לשבת הגדול. הגבה - הרה"ח ר' אריה שמחה זילברברג מפעה"ק, גלילה - הרה"ח ר' צבי בלומענברג מפעה"ק. מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בשיבה"ק (לרגל יום הארצייט של זקינו חותן המלך הגה"צ מהרש"א אונסדורפר זצוק"ל).

לאחר התפילה שהסתיים בשעה 8:00, איחל מרן שליט"א גוט שבת לכל הקהל.

זימר אתקינו סעודתא, והריח בשמים כנהוג, אח"כ קידש על יי"ש [ולא היה מרן שליט"א מעוטף בטלית כבכל שבוע, ואמר מרן שליט"א: כי אע"פ שיש לו טלית מיוחד לפסח, מ"מ אינו רוצה שידבקו פירורי חמץ לטליתו].

אחר כך בצע מרן על ב' עוגות שלימות, ואכל מזונות בשיעור גדול (לצאת גם ידי חובת סעודה שלישית, עי' שו"ת דברי יציב אור"ח סי' קפט), וחילק לכל המסובים שיעור גדול, וסיפר מרן שליט"א: שמעתי מהגה"צ הרב מעכו זצ"ל שהיה נוכח בשעת מעשה, בעת שהרה"ק רבי שלום אליעזר בא לשבות שבתו בעיר קלויזנבורג בשבת שירה שחל בחמשה עשר בשבט, ובעת השולחן הביאו פירות לכבוד היום, ונדחקו הקהל לחטוף שיריים. נענה רבי שלום אליעזר ואמר: באם חפצים הנכם בענבים, בזאת גם אני חפץ, באם רוצים הנכם שיריים - וטבל אצבעו במלח ואמר - קחו שיריים מזאת...

אח"כ הביאו אתרוג, וכן המאכל הנקרא 'נאנט' (העשוי מאגוזים ודבש) ממה שאכלו בפורים, וחילק מרן שליט"א להמסובים, ושוחח מרן שליט"א עם המסובים במשך כעשרים דקות. אחר כך בירך מרן שליט"א ברכה אחרונה.

תכף ומיד לאחר מכן נטל מרן שליט"א ידיו במקומו לסעודת שב"ק. לפני נטילת ידים אמר כ"ק מרן שליט"א:

✱ אין חיוב לקום מהמקום כדי לעשות הפסקה בין ברכה אחרונה לנטילת הידים לסעודה, כפי שמשמע בתשובת הרא"ש (כלל כב סי' ד) שכתב 'וכשהוא מפסיק מן המנחה בסעודתו ומברך ברכת המוציא אין כאן משום מרבה בברכות שלא לצורך, כיון שהוא מפסיק מפני כבוד שבת לקיים סעודה שלישית'. ומבואר להדיא שאין צורך לעשות הפסק בין ב' הסעודות, והגם שבשבת רגילה עדיף לעשות כן ולהפסיק בין ב' הסעודות, מ"מ בשבת ערב פסח אין צורך (ראה שו"ת בנין שלמה ח"א, סימן כ). וגם בשבת רגילה שיש לעשות הפסק, אין צריך דווקא להתפלל מנחה בינתיים, וסגי בהפסק אחר (וראה באריכות בשו"ת דברי יציב אור"ח, סי' קפט, אות יא).

בסעודה חילקו את הי"ב חלות לנוכחים ואכלו אותם. הביאו על השולחן ב' מיני דגים, ומאכל

את סעודת יום השבת ערך מרן שליט"א בהיכל הכולל [שנמכר לנכרי]. קודם שקידש מרן שליט"א

האייער מיט צוויבל וכבד, ולא הביאו פעצע". וזימרו הזמר 'חי' ה'.

כן הגישו שיכר, וסיפר כ"ק מרן שליט"א:

★ הרה"ק מראפשיץ זי"ע היה נוהג לנסוע לחג הפסח אל רבו הרה"ק מלובלין זי"ע להיות אצלו בליל הסדר. ושנה אחת בערב הפסח אמר הרה"ק מלובלין לגבאי לקרוא לפניו את תלמידו הגדול הרה"ק מראפשיץ, וצויה עליו במפגיע לצאת ליום ראשון של פסח אל כפר פלוני ולהיות בליל הסדר אצל כפרי פלוני. הדבר היה לפלא גדול, מדוע נצרך הרה"ק מלובלין לשלוח לשם את הרה"ק מראפשיץ שהיה מחשובי התלמידים, ומגדולי הרבנים שבדור, שיצטרך לעזוב את חצרו ולחוג את היום טוב בכפר נידח.

אך הרה"ק מראפשיץ כמובן לא הרחרח ולא כלום ואת פקודת רבו שמרה רוחו, ויצא בשמחה ובתום לב למלאות את התפקיד שהטיל עליו רבו, ואכן הגיע אל ביתו של אותו כפרי וביקש ממנו להתאכסן אצלו בימי החג. והנה בליל הסדר נשתומם הרה"ק מראפשיץ לראות על גבי השולחן מתנוססת לה חבית קטנה של שיכר לכבוד החג, כמנהג הימים ההם, שהיו מעלים שיכר על השולחן לכבוד החג. הרה"ק מראפשיץ נחרד עד עמקי נשמתו, ותיכף זעק מעומק לבו: הלא זו השיכר חמץ גמור היא, כיצד הגיעה חבית זו לבית איש ישראל בעיצומו של חג הפסח?

היהודי הכפרי התמים קם מהרה ממקומו לשמע צעקותיו של הרה"ק מראפשיץ, ניגש אליו והרגיעו: תנוח דעתך המוהל הנכבד, זו היא רק 'שיכר' בלבד, לא עירבנו בה ח"ו אף לא פירור אחד של לחם חמץ... אני בעצמי הכנתי את השיכר בכלים מיוחדים נקיים לפסח, והשריתי בעצמי את השעורים בתוך מים נקיים. צעק הרה"ק מראפשיץ, הלא השיכר עצמו כמו שהיא הינה חמץ גמור, גם אם לא עירבתם בה שום דבר.

ענה האיש, שיכר איננה חמץ, הלא כך נוהגים אנו פה מדי שנה בשנה, להעלות בפסח חביות שיכר חדשות, נקיות מכל חשש של תערובת לחם או פת כל שהיא. נזדעק הרה"ק מראפשיץ שוב, היודע אתה

ממה מכינים את השיכר הזה? הלא היא עשויה משעורים שהחמיצו היטב ותססו כראוי, עד שהפיקו מהם את השיכר הזה. שאל הכפרי: אבל לא היה מעורב שם שום חמץ. ענה הרה"ק מראפשיץ: אבל השרו את השיכר בשעורים. צעק הכפרי: והאם יין אין נעשה מענבים ששורים במים? וצעק כי עד שהרב לא יוכיח בבירור, שכך כתוב בתורה שהבירה היא חמץ, אין אנו מקבלים את דבריו.

כראות הרה"ק מראפשיץ את אשר לפניו, חייך אל האדם ואמר: הבא נא לכאן בבקשה את הסידור שלך, ואראה לפניך בבירור, שהבירה היא חמץ. עד מהרה חזר האיש עם הסידור בידו, והגישו לפני הרב. נטל הרה"ק מראפשיץ את הסידור, והזמין את היהודי לשבת עמו לידו, עלעל מעט בסידור אנה ואנה, עד שמצא בו את סדר חג הפסח, הגיש ליהודי את סידורו ואמר: נו, תקרא בעצמך על מה מברכים אנו בליל בדיקת חמץ? הביט האיש בסידור קרא מתוכו, ואמר: כן רבי, הברכה שאנו מברכים היא: 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על ביעור חמץ'.

אמר הרה"ק מראפשיץ, הרי שלך לפניך, הרי בעצמך קראת בסידור שלך כפי שאמרתי לך ומפורש כאן, מה ציוונו השי"ת: 'ביר' הוא חמץ! כשמוע הכפרי את הדברים נשתומם ונחרד עד עמקי נשמתו עד אשר כמעט נפל והתעלף ארצה מרוב חרדה ואימה שאחזה בו, והחל לצעוק: אוי לי ואוי לנפשי, הרי נכשלתי כמעט בחמץ בפסח, ואנכי לא ידעתי כי ביר הוא חמץ, ומיד זרק ושפך את כל החבית.

עתה הבין הרה"ק מראפשיץ למפרע, מדוע שלחו החוזה הק' אל אותו כפרי, על אף שהיתה כרוכה בהפסד עצום של הסתופפות בצילא דמהימנותא אצל רבו ביום הנעלה והנכבד של חג הפסח. לפי שראה תיכף ברוח קדשו שאיש זה נכשל בלא יודעין בעוון החמר של חמץ בפסח רח"ל, וחזה והבין מראש, שרק הרה"ק מראפשיץ בחכמת אלקים שבקרבו יוכל להוציא הטעות מליבו, ולהציל אותם מן החטא הנורא. וללמדנו בא מעשה זה עד כמה פועלים הצדיקים להציל נפש מישראל מן החטא.

תוכן התורה שנשא כ"ק מרן שליט"א

בשוה"ט עתיקא קדישא פר' צו - שבת הגדול העל"ט

(או"ח סי' ת"ל) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב (שמות יב, ג) בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי וכו' נמצא שעשרה בחודש היה אז שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשרו אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבום לשחטו לשם פסח

במדרש (הובא בבני יששכר, מאמרי ניסן, מאמר ג) האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו לכך נקרא שבת הגדול. ותמוה מה ענין קריאת שבת הגדול אצל מחילת עונות למי שחזר בתשובה.

בספה"ק ראשי בשמים (לשבת הגדול) מהרה"ק מהר"י מושיקאט זי"ע תלמיד רביה"ק מלובלין זי"ע כתב, בטעם שנקרא שבת הגדול, ותו"ד עפי"ד הטור

היה הגזירה גם בגלות מצרים, שאם לא יזכו ייגאלו לאחר ארבע מאות שנים, אבל אם ישיבו ימהר לגאלם בבחי' אחישנה, לכן כאשר שבו בני"י כדאיתא במדרש (שמו"ר פ"א, ס"ו), עה"פ וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים וכו' רבנן אמרי וירא אלקים שעשו תשובה הבינונים וגם הרשעים הרהרו לעשות תשובה דכתיב (שיה"ש ב') התאנה חנטה פגיה, וידע אלקים שאפילו אחד בחבירו לא היה יודע אלא הקב"ה לבדו, וזה מכוון את לבו וזה מכוון לבו ועושין תשובה, וכ"כ בתרגום יוב"ע (שמות ב, כה) וחמא ה' צער שעבודהון דבני ישראל וגלי קדמוי ית תיובתא דעבדו בטומרא דלא ידעו אנש בחבריה, או אז נתקיים בהם בחינת זכו אחישנה להגאל קודם הזמן הקבוע, עי"ש מה שמפרש עד"ז אמו"ל ביקש יעקב לגלות הקץ וכו' ודפח"ה.

וכבר הבאנו דכדבריו מפורש במכילתא (פר' בא, פ"ד) רבי אומר כתוב אחד אומר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה, וכתוב אחד אומר ודור רביעי ישובו הנה, כיצד יתקיימו שני כתובין אלו, אמר הקב"ה אם עושין תשובה אני גואלם לדורות ואם לאו אני גואלם לשנים, וביאר בס' ברכת שמואל (סו"פ בשלח) דמיד היה הגזירה באופן זה דאם יחזרו בתשובה ייחשבו השנים מלידת יצחק ואם לא ישובו ייחשב מזמן התחלת השעבוד עי"ש, כאשר לכך כיון ששבו בני"י ממילא בטל הגזירה דד' מאות שנים.

ויש להמתיק דאמנם בתחילה נגזר שיהיו בני"י תחת סבלות מצרים ארבע מאות שנה, אבל ע"י ששבו בתשובה נתבטלה הגזירה, שהרי אחז"ל (ר"ה דף י"ז ע"ב) גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם עי"ש, ובאשר לכך כשעשו בני"י תשובה נקרע הגז"ד ונתבטל גזירת השעבוד, שהרי רק דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר בו (ברכות דף ז' ע"א) אבל לרעה שפיר חוזר בו והיינו דאהני להו לישראל כשעשו תשובה.

והנה הברוך טעם זי"ע בספר מרגניתא דר"ב (הפטרה ליו"כ; דרוש לשבחה"ג, בהנמ"ח מכת"י) כתב לבאר הענין מה שמועיל תשובה רק לבני ישראל ולא לאומות העולם, דהיינו טעמא לפי שכאשר נמצאים תחת שליטת המזלות או המלאכים אין מועיל תשובה, מכיון שהמורד במלכות חייב מיתה, ועל אמר הכתוב (שמות כג, כ-כא) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו', השמר מפניו ושמע בקולו

במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלוהיהם ולא היו רשאים לאמר להם דבר, ועל שום אותו הנס קורין אותו שבת הגדול.

והנה ראשית ויסוד ביטול ע"ז היה אצל אברהם אבינו ששיבר אלולי תרח אביו ומסר נפשו לעקור ולבטל הע"ז כדאי' בחז"ל, והנה דרשו חז"ל במד"ר (לך, פ"ד ס"ו) עה"פ (יהושע יד, טו) ושם חברון לפני קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא, שרומזו על אברהם אבינו דכתיב ביה (בראשית יב, ב) ואעשך לגוי גדול (וכ"ה בכמ"ק במד"ר). וגם בחי' אברהם נקרא גדולה מדת החסד, בסוד הא"ל הגדול הגבור והנורא, לכן קוראים לשבת זו שבה ביטלו את הע"ז שבת הגדול על שמו של א"א, עכתו"ד והבן.

ויש לבאר דמה שזכו בני"י להתעלות כזו למסור נפשם לקדש ש"ש בכך שהודיעו ואמרו למצריים שישחטו את האלילים שלהם, הגם שלא נצטוו על כך והיו יכולים להסתיר הדברים מהם, כל זה היה כי נתעורר בהם כוחו של אברהם אבינו אשר האיר בהם והכניס בהם התלהבות וחיזוק לבטל את הע"ז בריש גלי, לכך נקרא אותו הנס על שם א"א, והבן.

ויתכן עוד בזה, עפי"מ דאחז"ל (מכילתא יב, ו) 'היה רבי מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים (יחזקאל טו, ח), הגיע שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו ולא היה בידם מצות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר שדים נכוננו ושערך צמח ואת ערום וערירה וגו' (שם, ז) ערום מכל מצות. נתן להם הקב"ה שתי מצות, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך (שם, ו). ויש לבאר מפני מה ניתנו להם דייקא מצוות פסח ומילה כדי שבזכותם ייצאו ממצרים, ולא שאר מצוות.

וי"ל עפי"מ שכתב בערבי נחל (דרוש ב' לפסח אות ד') לתרין קו' המפו' איך יצאו בני ישראל ממצרים לפני הזמן שנגזר עליהם, עפי"מ"ד בגמ' (סנהדרין דף צ"ח ע"א) א"ר אלכסנדר ריב"ל רמי כתיב בעתה (הקמן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה (ישעיה ס, כ"ב) וכתוב אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, רצ"ל שאם יזכו מעשיהם ויעשו תשובה תחוש עת הגאולה ותבוא קודם העת, משא"כ אם ח"ו לא יזכו שאז הגאולה מתאחרת עד הזמן שנקבע מראש, וי"ל דעד"ז

היה על ידי אחיזתם בתוקף שליטת המזלות, ולכן היו עובדים למלה (זוה"ק, פרשת פנחס, ח"ג דף רנ"א ע"ב; טור, אורח חיים, סימן ת"ל) שהוא ראש המזלות (זוה"ק, שם דף רנ"א ע"א; ש"ך עה"ת, שמות יב, ג; שערי אורה, שער א, ספירה עשירית; ספר הליקוט, פר' בא), והקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים באמצע החודש דייקא שאז המזל בתוקפו, ובזה ביטל את כח מצרים.

ולפי זה מובן מה שלפני יציאת מצרים נתן הקב"ה לבני ישראל דייקא את מצות הפסח ומצות מילה, כי רק על ידי שעשו תשובה זכו להקדים ולצאת ממצרים קודם הזמן שנגזר עליהם, והנה כאמור לפי המזלות אין מועיל התשובה, אשר על כן נתן הקב"ה את מצות הפסח ומצות מילה שבכך על פי שני עדים יקים דבר להעיד ולהוכיח כי בני ישראל הם למעלה מן המזלות, וממילא מועיל להם תשובה, ושפיר יוכלו לצאת ממצרים לפני הזמן.

והנה ענין זה שבני ישראל הם למעלה מן המזל נקבע אצל אברהם אבינו, כמובא בגמרא (שבת דף קנ"ו ע"א) ואף רב סבר אין מזל לישראל, דאמר רב יהודה אמר רב, מניין שאין מזל לישראל שנאמר (בראשית טו, ה) ויוצא אותו החוצה, אמר אברהם לפני הקב"ה, רבש"ע בן ביתי יורש אותי, אמר לו לאו כי אם אשר יצא ממעיך, אמר לפניו רבוננו של עולם נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל, מאי דעתך, דקאי צדק במערב, מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח.

באר לכך נצטוו ליקח השה דייקא בעשור לחודש שחל אז ביום השבת, כי כדי למהר הגאולה ולהחיש את פדיון היה בהכרח שיתעוררו בתשובה שלימה וכאמור, והרי הא דתשובה מהני לבני ישראל הוא מחמת שהם למעלה מן המזלות כנ"ל, לכך היה הציווי שיקחו השה וימשכו ידיהם מעבודה זרה בתשובה שלימה שיועיל להם בגין היות בנ"י למעלה מן המזל. על כן נקרא שבת זו בשם 'שבת הגדול' המרמז כאמור על אברהם אבינו, כי לרמז כי אצל אברהם אבינו נקבע ענין זה שיהיו כל בנ"י בבחי' למעלה מן המזלות, ובגין כך אהני תשובה לבטל גזירת הגלות.

ומעתה יבואר היטב מאמר המדרש 'האדם שעבר עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל

אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם וגו', רצ"ל שתהיו מונהגים ע"י המלאך ובגין כך לא יועיל לכם תשובה, רק כאשר חוסים בצל א"ל השגחת הבוכ"ע לבדו א"ל טוב וסלח אשר יורה חטאים בדרך ופותח שער לדופקים בתשובה, וברוב רחמיו ית"ש מסייע השי"ת לאדם השב להגביהו למעלה מן המזלות כדי שיוכל לתקן את אשר עיוות, ויזכה לכפרת עוונות בשלימות.

ובזה ביאר שם מה שאחז"ל (ב"ר כב, יג) דכאשר אמר קין לאדם הראשון עשיתי תשובה והתפשרתי עם קוני, מיד פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת, דהנה נודע מש"כ קמאי (ראה יע"ד ח"ב דרוש ג') כי משפט יום השבת לפי הנהגת כוכב ומזל שבתאי להיות בו עוצב ויגון וצער, וכאשר באמת נוצרים קדמונים שהיו בקיאים בטוב גזירת כוכבים יסדו יום השבת ליום צום והיו מוחים מבלי לשמוח בו כלל, [ועיין תיקון"ו (תיקון מ"ה) על מזל שבתאי השולט בליל שבת, וז"ל שבתאי עליה אתמר והבור רק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, ואיהו רעב וצמאון וקינה והספד וחשוכא וקבלא וכו', וצריכין ישראל למעבד לה שנוי בכלא וכו', ובגין דא צריך בר נש בשבת לשנויי בלבושין בשרגא במאכלין עי"ש], לכך אנחנו בני ישראל עם קדוש לה' שמחים בגיל ושמחה של מצוה בש"ק להורות כי הנהגת בני ישראל בני א"ל חי הוא למעלה מן המזלות. לכן כאשר ראה אדה"ר שמועיל תשובה ידע שאינו נמסר תחת המזלות, ושפיר יכול לשמור שבת ולזמר בו בגיל ורגן, עיי"ש בדב"ה ק.

והנה גם מצות מילה מורה על ענין היות בני ישראל למעלה מן המזל, כמש"כ המהר"ל (תפארת ישראל פ"ב) וכן כתב ביערות דבש (דרוש ב' לו' אדר) כי ענין מילה ביום השמיני דייקא, בא להורות על ענין למעלה מן המזל והטבע, כי מספר שבעה מכוון כנגד שבעה כוכבי לכת המסודרים בסדר המזלות ושעותיו עפ"י סדר חל"ם כצנ"ש שמתחלק לכל ימי השבוע ולכל זמני השעות, שמהם נמשכו כל הנהגות הטבע בעולם, משא"כ מספר שמונה מורה על למעלה מן המזל, והנהגה עליונה למעלה מדרך הטבע, ע"כ ציוה השי"ת למול ביום השמיני להורות על ענין למעלה מן המזל עי"ש.

נקדים עוד מ"ד במפ"י (ראה אברבנאל, דברים ה, טו; אלשיך, פרשת בא, ד"ה ויאמר ה') שעיקר טומאת מצרים

מכוחו של אברהם אבינו האדם הגדול בענקים,
אשר הוציאו והגביהו הקב"ה למעלה מן המזלות
כאמור, והבן.

לו על כל עוונותיו, והיינו משום שבנ"י המה
למעלה מן המזלות, 'לכך נקרא שבת הגדול'
המורה על ענין התשובה שעשו בני ישראל שנמשך

אאמו"ר, הגה"ק מסיגוט זי"ע, נהג לחלק הסעודה, לא
באתי בזה אלא להעמיד דברי זקה"ק אבי אבי אאמו"ר,
הגה"ק מצאנז זי"ע ועכ"א. וכ"ק אאמו"ר זי"ע היה
נוהג בשאר ימים טובים לחלק הסעודה, וכן אני נוהג,
אך בשבת ערב פסח שנתווספו כמה חששות וכנ"ל,
נהגתי בעצמי שלא לחלק, עכ"ל.

אצל מרן אאדמו"ר זי"ע בשנים האחרונות היה
פעמים שחילק הסעודות בלא שיברך ברכת המזון
בינתיים, ואף בשבתות השנה הרגילים, אם נתאחרה
השעה ולא היה הזמן די, או שלא היה בכוחו לברך ברכת
המזון פעמיים, היה מחלק הסעודות בלא ברכהמ"ז.

והיה הסדר אז שלאחר התפילה לא היה מרן
אאדמו"ר זי"ע מקדש בכלל, אלא מחמת חולשתו הלך
לנוח למשך זמן, ובשעה מאוחרת נטל את ידיו
לסעודה. ולאחר הדגים, או לאחר מאכל האיי מיט
צוויבל, זימרו הזמירות של סעודת צפרא דשבתא,
ואמר מרן אאדמו"ר זי"ע תורה, ואחר כך קם לתפילת
מנחה, ואח"כ שוב נטל ידיו בלא ברכה, כי טרם בירך
ברכהמ"ז, ובצע על ב' חלות שלימות, ואכל המרק
והקוגל והבשר, וקידש על היין כמו בסעודה שלישית,
והביאו פלאמען, ואז זימרו הזמירות לסעודה שלישית,
ואמר מרן אאדמו"ר זי"ע ה'שלש סעודות תורה'.

והוסיף המשב"ק ר' אברהם דייטש הי"ו שפעמים
אחדות היה שלאחר שהביאו הבשר, אמר מרן זי"ע
שיביאו עוד פעם דגים לכבוד סעודה שלישית.
פעמים היה ביו"ט שחל בשב"ק, שמרן אאדמו"ר
זי"ע היה יוצא לקהל מאוחר יותר לעת ערב, לאחר
סיום ברכת המזון של סעודה שלישית, וזימרו אז
יחדיו הזמירות לסעודה שלישית, ואף נשא בקדשו
מדברי תורתו את ה'שלש סעודות תורה', מלבד מה
שכבר אמר תורה בסעודה שלישית. אבל ברכת המזון
בירך תמיד מבעוד יום ולא לאחר כניסת יום טוב.

האחרונים דנו אודות המנהג בשנה כזו לגבי אמירת
הפיוטים ביוצרות של שבת הגדול, האם אומרים
בשבת ערב פסח או בשבת שלפניה (וראה בשיעור חורש"י
פר' פקודי תשל"ד שהאריך כ"ק מרן זי"ע בזה). בפשטות וודאי
ראוי לומר בשבת קודם. זכורני שבשנת בתשל"ז אמר
מרן אאדמו"ר זי"ע הפיוטים בשבוע לפני זה, ובתשל"ד
אמר בשבת ער"פ. ובשנת תשל"ז הייתי בשבת הגדול
כאן בקרית צאנז ולא אמרנו הפיוטים, כי זכרתי

נביא כאן פנינים מתוכן השיחות בעת סעודת יום ש"ק:
ראיתי לאחד שכותב שיש לחשוש שלא לשטוף
הפה בחמין בשבת, ולכן היות ויש להגעיל הפה בערב
פסח כדאי וראוי שקודם זמן סוף איסור חמץ ישתה
תה חם ובזה יהא גיעול מספיק לכל הסתימות
והכתרים, כששותה כפי שפיו יכול לסבול החום, וזהו
ההגעלה הנכונה. אבל באמת שזהו חומרא שאינה
מובאת בשום פוסק, ונראה שאין שום חשש לשטוף
את הפה במים חמים, גם כשאין בולעים את המים.
היו פעמים שכשחל ערב פסח בשבת סיפר מרן
אאדמו"ר זי"ע בסעודה זו את המעשה שנהג הרה"ק
מראפשיץ זי"ע לספר בערב פסח, והיו שנים שלא
סיפר זאת.

איתא בזוה"ק (פר' אמור, דף צד, ב) 'אמר ר' אלעזר
והיך עבידנא דלא לסדרא סעודתא דמלכא לאושפיזא
דהא ארביסר דחל להיות בשבת סלקא סעודתא
דמלכא לפסחא אע"ג דלאו אושפיזיה'. וביארו
המפרשים דהכוונה שכשחל ערב פסח בשבת אין
אוכלים סעודה שלישית. וזהו כי כשחל ערב פסח
בשבת אז השבת הוא יום אחר לגמרי משאר שבתות
השנה (וראה מאירי פסחים יג, א).

עוד מובא בזוה"ק שם (דף צה, א) דכשחל ערב פסח
בשבת היה רשב"י עוסק בתורה במקום סעודה
שלישית. ואכן הרה"ק משינאווא זי"ע לעת זקנותו לא
אכל סעודה שלישית בשבתות החורף, ואמר שאין
בכוחו לאכול, וסמך על דברי הזוה"ק שיוצאים ידי חובת
סעודה שלישית בדברי תורה. וכן בליובאוויטש נהגו
שלא אכלו סעודה שלישית, וסמכו על דברי הזוה"ק.

מרן אאדמו"ר זי"ע האריך בתשובה (שו"ת דברי יציב
או"ח, סוף סי' קפט) בענין חילוקי המנהגים בחלוקת
הסעודה ביו"ט שחל בשב"ק, וכתב שם 'והלום ראיתי
בקונטרס דרכי חיים (אות צח) שכתב במנהגי זקה"ק
לחלק הסעודה, אך בעצמי שמעתי מפ"ק דו"ז הגה"ק
מוה"ר שלום אליעזר זצוק"ל שהעיד וצווה שכ"ק אביו
לא היה מחלק הסעודה, והגם שבעמח"ס דרכי חיים
מוה"ר רפאל ז"ל היה איש ישר ונאמן מ"מ לעת זקנותו
נתחלפו לו כמה דברים וד"ל. ואם אולי קרה כן באיזה
פעם וכידוע מדרכו בקודש שלא היה אצלו קביעות
במנהגים והכל לפי הזמן ביחודין עילאין, נראה
דלגרמיה הוא דעביד... והגם שכ"ק אא"ז אבי אמו של

הכיפורים שחל בשבת והוא הדין שבת ערב פסח לענין סעודה
שלישית. וכיון שסעודה גמורה אי אפשר ממילא דאין שייך
למלאותה בפירות או בבשר ודגים שאין צורך בזה כלל וכו', וזה
טעמו של רשב"י שעסק בתורה מפני שאין מצוה כלל בשבת זו
לאכול סעודה שלישית.

א וראה ערוך השלחן (סי' תמד סעי' ו): ובזוהר כתוב שרשב"י היה
עוסק בתורה במקום סעודה שלישית. ויש להבין אטו רשב"י לא
היה יכול לקיים סעודה שלישית באיזה מהדברים שנתבארו לעיל.
ונלענ"ד ברור דכל זה הוא מילתא יתירתא, שהרי בשבת זו ע"כ לא
נצטוינו כלל על ג' סעודות כיון שאי אפשר, מידי דהוה ליום

מאמרות', יען כי בבית שני המליכו הכהנים, ושוב נתגלגל להורדוס ובניו, והעלימו עינם מפסוק (בראשית מט, י) לא יסור שבט מיהודה, על כן ראו חז"ל להחזיר עטרה למלכות בית דוד, על ידי נשיאי התורה, הלל ומשפחתו. וזה היה סיבה, על ידי ערב פסח שחל להיות בשבת, שעלה הלל מבבל ומלך עליהם [וזהו הביאור בדברי הירושלמי (פסחים ו, א) והלא אי אפשר לשני שביעית שיחול י"ד להיות בשבת, ולמה נתעלמה הלכה מהן כדי ליתן גדולה להלל], עכתו"ד. ומאמינים אנו כי אכן היום נזכה לגאולה.

והגם כי בגמ' (עירובין שם) דנו בענין ביאתו ביום השבת עצמו, ואמרו שהדבר תלוי במה שנסתפקו בגמרא האם יש תחומין למעלה מעשרה, או אין תחומין למעלה מעשרה, כי אם אין תחומין למעלה מעשרה, שפיר יוכל אליהו לבא מלמעלה מעשרה, לבשר הגאולה, אכן, אם יש תחומין למעלה מעשרה, לא יוכל לבא ביום השבת בגלל איסור תחומין, מ"מ כבר כתבו האחרונים ליישב דאף אם יש תחומין למעלה מעשרה שפיר יוכל אליהו לבוא בשבת. ובפרט שהיום ביאת המשיח הוא פיקוח נפש ממש ופיקוח נפש דוחה את כל התורה.

והגם כי לכאורה הרי לפני ביאת המשיח יבוא תחילה אליהו לבשרינו על ביאתו, ואם עדיין לא הגיע אליהו לבשרינו האיך יתכן שכבר יבוא היום משיחנו, אמנם נודע מה שכתב הרבי ר' יהונתן זי"ע בפלתי (סוס"י ק"י) 'שסדר ותנאי של ביאת משיח צדקינו, שיבוא קודם אליהו לבשר ביאתו ואח"כ יבוא משיח, וכל זה אם הוא בעתה, אבל אם זכו שימחר ויחישו את הגאולה, אז מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות לשנות הסדר, ואהבת הקב"ה לישראל משנה את השורה ויבוא בלא בשורת אליהו'.

וכתבו המפרשים שעל פי זה יובן מה שאנו אומרים בזמירות למוצאי שבת, אליהו הנביא במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד. ולכאורה קשה שהרי כתב הרמב"ם (פ"ב ממלכים ה"ב) שקודם ביאת המשיח יבוא אליהו, וא"כ איך אנו אומרים שבמהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד, הלא אליהו יבוא מקודם. אמנם להמבואר לעיל אתי שפיר, דאם נזכה לגאולת אחישנה שהקב"ה ממחר גאולתם של ישראל, אז אין משגיחים בסדרים הצריכים להיות, ואז אליהו בא עם משיח בן דוד. וזהו הכוונה במהרה יבוא אלינו, אם תהיה הגאולה במהרה היינו גאולת אחישנה, אז יבוא אליהו עם משיח בן דוד ולא יקדים לבוא, וכמו שכתב הפלתי.

ולא נפלאות היא ולא רחוקה היא שעוד נהיה היום בירושלים הבנויה בבית המקדש השלישי. ולא יוקשה לך האיך יהא מותר לבנות את בית המקדש בשבת, שהרי כבר כתבו רש"י (סוכה מא, א, ר"ה ל, א) ותוס' שבועות טו, ב ד"ה אין) בשם המדרש, שביהמ"ק השלישי יכולה להיבנות אף בשבת כי לא תבנה בידי אדם אלא תרד בנוי ומשוכלל מן השמים, ובאש אתה

שבפעם הקודמת אמר מרן אאדמו"ר זי"ע הפיוטים בשבת ערב פסח. והגעתי ליוניאן סיטי לשבת ערב פסח, ובתפילת שחרית רציתי לומר הפיוטים, אך אמרו לי שכבר אמרו בשבוע שעבר...

גם בצאנז אינו ברור מתי אמרו הפיוטים, והגם שבדרכי חיים (חלק העובדות, אות לד) הביא שהיה שנה אחת שהדברי חיים רצה לומר בשבת הגדול ולא בשבת ערב פסח, מ"מ אין זה ראיה, וכמו שכתב מרן אאדמו"ר זי"ע בתשובתו לגבי חלוקת הסעודה בשבת ערב פסח (שו"ת דברי יציב שם).

מרן אאדמו"ר זי"ע היה אומר תמיד בשם אביו זקה"ק מרודניק זי"ע, דמי שלא ישב בצאנז משך שנים רבות לא היה יודע מהו מנהג ומה לא, כי לא היו דברים קבועים, והיו צריכים לישב שם שנים רבות בכדי לדעת ולהשיג, והיו הרבה שינויים, בכל פעם לפני הענין והזמן. בצאנז לא היה כל כך דגש על קפידות ומנהגים, ולמרן הדברי חיים לא היו מנהגים קבועים, לא היה שם לוח קבוע עם מנהגים לכל השנה (ראה באריכות בשפע חיים חורש"י צו תש"ל; ובשפע חיים רעד"ר, פר' בשלח, מאמר ג, אות ג; ועוד).

★ נודע מה שכתב הרה"ק הרמ"מ מרימינוב זי"ע (מנחם ציון, סעודת ליל שבת ער"פ שנת תקס"ה) עה"פ (מלאכי ג, ד) וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, דהפטרה זו אנו קורין בערב פסח שחל בשבת, ומסיימין 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא'. ובדרך פשוט נ"ל טעם הגון לזה, כי אנחנו בני ישראל, קווי ה' יחליפו כח, מחכים ומצפים לתשועת ה' על גאולתנו ועל פדות נפשנו בעת הזאת, אשר היתה מאז ומקדם עת גאולה וישועה, וכמאמר חז"ל (ר"ה יא, א) 'בניסן עתידין ליגאל', על כן נפשנו חתה לה', יוסיף שנית ידו לקבץ נדחי עמו ישראל.

ואולם לפי זה, על כרחך הגאולה צריכה להיות בט"ו בניסן, כאשר היה בימי קדם עת רצון, והקבלה בידינו שאליהו יבוא לבשר את ישראל יום אחד טרם הגלות נגלות אלינו המורה צדק (עי' תוס' יו"ט סוף מס' עדיות), ואם כן שיבוא אליהו בערב פסח, וכבר מובטח להם לישראל (עירובין מג, ב) שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים. אך כל זה בשאר ערב יום טוב, וטעמא דמילתא משום שישראל טרודין בהכנות שבת ויום טוב, מה שאין כן בערב פסח שחל להיות בשבת, שכבר מוכן הכל מערב שבת, יוכל לבוא בערב פסח. לכך קורין היום הפטרה זו ומזכירין בה ביאת אליהו, בא יבוא ברנה, עכ"ל (וראה אמרי נועם, פר' פקודי, ד"ה ביום החודש הראשון).

וכן כתב החתם סופר (דרשות חתם סופר, דרוש לשבת הגדול תקפ"ח, ד"ה בהפטרה וערבה) שכשחל ערב פסח בשבת מסוגל יום זה לגאולה, והוכיח כן ממעשה דבני בתירא (פסחים סו, א) שהיה בערב פסח שחל להיות בשבת, והיינו משום שאותו דבר היה סיבה להחזיר קרן מלכות בית דוד למקומה, כן כתב ב'עשרה

עתידי לבנותה (בבא קמא ס, ב).

וביאור הענין לפי מה שהאריך מרן אאדמו"ר זי"ע (שפע חיים רעד"ר, פר' ויקהל, מאמר ב, אות ה; דרוש לפר' ויקהל, נדפס בישראל סבא גליון צא) דמתחילה לפני חטא העגל היה מן הראוי שהשי"ת ישלח מן השמים בית מקדש של אש, ולא היו צריכים לבנות משכן מעצים ואבנים, אלא היו זוכים למקדש רוחני אשר משמיא קא נחית, או שהיה בצלאל בונה את המשכן בדרך נס לגמרי שלא כמנהגו של עולם, וכמו שאמרו בגמ' (ברכות דף נ"ה ע"א) דידוע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כי ענין המשכן הוא רוחני ובדרך נס נפעל שלא בדרכו של עולם. אבל כיון שחטאו חזרו לזוהמתן ואבדו מדריגה זו שתהא ההנהגה בדרך נס, ושוב היה צריך לבנותה בדרכי הטבע, ולכן רק אז אמר הקב"ה למשה (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש שיעשו בעצמם את המשכן ולא ירד אש מן השמים, ועל כן נאמרה פרשת המשכן רק לאחר חטא העגל אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה כמו שכתב רש"י (שמות לא, יח), ולכן לעתיד לבוא בעולם התיקון שיתעלו למדריגה גבוהה תרד ביהמ"ק בנוי ומשוכלל מן השמים, ובאש אתה עתיד לבנותה. וכבר הביא כן בספר דרש משה (פר' ויקהל) מהמדרש תנחומא דאלמלא לא חטאו ישראל במעשה העגל לא היו זקוקים לבנות המשכן בעצמם, אלא היה יורד בית המקדש בנוי ומשוכלל מן השמים, ורק לאחר שחטאו הוצרכו לעשותו בעצמם. ובמד"ת שלפנינו לא מצאתי, אולם יסוד הדברים מובא בזוה"ק פר' פנחס (דף רכ"א ע"א) יעו"ש, (וראה דרשות מהרא"ל צינץ, לבין המצרים, דרוש יא; דברי אלימלך, פר' תשא ופר' פרה, ד"ה והנה כפי המבואר; שם, פר' אמור, ד"ה ובנא"ה דהנה לעיל).

ועל כן צריכים אנו להאמין באמת בכל לב ונפש בוודאות מוחלטת כי עוד נזכה היום להקריב את קרבן הפסח בירושלים הבנויה, שהרי עוד היום גדול ועד שעת חצות עוד נספיק להיות בבית המקדש ונקריב שם את קרבן הפסח. ואף על פי שהקרבנות טעונים ביקור ד' ימים, הרהרתי דאולי אליהו הנביא מבקר את הקרבנות, ועל דרך שאמר מרן אאדמו"ר זי"ע בשם רביה"ק מרן הדברי חיים זי"ע שאליהו מבקר בזמן הזה את הקרבנות לפני שהוא מקריב אותם, כדי שיהיו נקיים מכל מום.²

ומעתה איך נוכל לתת שינה לעינינו ותנומה לעפעפינו בעת הזאת אשר אנו סמוכים ובטוחים בכל רגע ובכל שעה כי פתאום יבוא הגואל, ואיזה פנים יהיה לנו אם בעת ביאת המשיח נהיה שקועים בשינה, ומכך שאין אנו חוששים לזה מוכח כי אין אנו בדרגה זו של ציפיה ואמונה אמיתית בביאת המשיח, ומכך גופא צריך לאחוז אותנו בושה וכלימה.

בסיום הסעודה נעמד מרן שליט"א על מקומו, ואמר יחד עם כל הנוכחים 'כל חמירא' בקול רעש גדול ובהתלהבות רבה, כאשר ג"פ אמר 'ליבטל ולהוי הפקר' ופעם אחת אמר בלא תיבת 'הפקר'. ואמר מרן שליט"א: * נודע פלוגתת הראשונים בענין יסוד וגדר הביטול, שדעת התוס' (פסחים ד, ב, ד"ה מדאורייתא) שאין הביטול בכלל תשביתו אלא שהוא בתורת הפקר שמפקירו ומוציאו על ידי הביטול מרשותו, ודעת רש"י (שם, ד"ה בביטול) ועוד, דלאו מטעם הפקר נגעו ביה אלא שמבטל שיהא כעפרא דארעא, ולהרמב"ן אפי' לרש"י אית בה גם ענין הפקר, ובירר זאת כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע באריכות בדברי יציב (או"ח סי' קפו). והרמב"ם כתב (הלכות חמץ ומצה פרק ב, הלכה ב), ומה

² וראה בדרכי חיים ושלום: פעם אחת בליל התקדש חג הפסח הזכיר ק"ז מרן הדברי חיים זי"ע מה שסיפר הרה"ק מאוהעל זללה"ה וסיים ואמר: אם אליהו מקריב תמידין בזמן הזה, מסתמא הוא מקריב גם קרבן פסח, ולכאורה עפ"י שורת הדין אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו, ואין שוחטין אלא על מי שראוי לאכול ממנה כזית, שחטו שלא למנוייו או למי שאין כל אחד יכול לאכול כזית הרי זה פסול, ואם כן איך נשחט הפסח בזמן הזה, אלא וודאי שממטי ומייתי כזית ממנה לצדיקי הדור, כך אמר הדברי חיים, ואחר שסיים את דבריו אכל מיד את האפיקומן בהתלהבות נוראה עד שנדמה למסובין שאוכל כזית מקרבן פסח, ואף הן היו רואין כמו שומן של בשר צלי כעין נוטף מעל פני קדשו.

ובהקדמה לספר משנה למלך החדש (עמוד מו) בתולדות הרה"ק מריישא מובא שחלק מן המסובים שם העידו שראו מעין שומן של בשר נוטף משפתיו של הדברי חיים מצאנו זי"ע כאשר אכל האפיקומן.

וראה בייטב לב פרשת אמור: ומקובלני ממוזלה"ה בעל המחבר ספר ישמח משה ותשובת השיב משה, כי פעם אחת אחר שסיים תפילת שמונה עשרה, עלה בליבו להתפלל לראות הדבר הנ"ל האמור בעשרה מאמרות (מאמר א' כל חי ח"ג סימן כ"ג), ועם לבבו אמר אולי קיימא לי שעתא ואזכה לראותו, ותיכף התפלל על זה, ומילא ה' את שאלתו, וראה עין בעין את אליהו מלוכש בבגדי כהונה ועומד ומקריב התמיד כסדרו, ודבריו הללו נודעו לרבים. עכ"ל (וע"ע בספה"ק יכהן פאר ח"ב דרוש ל"א).

ובספר תהילה למשה הוסיף בזה, ששמע מפי הייטב לב שלאחר שסיפר לו זקינו בעל הישמח משה את העובדא הנזכרת, שאלו אם היה אליהו הנביא מלוכש בשעת ההקריבה בשמונה בגדים ככהן גדול או בארבע ככהן הדיוט, והשיב לי שרק עם ארבע בגדים.

בספר חקל יצחק (פר' פנחס) כתב: שמעתי ממגיד אמת אשר מרן הקדוש הדברי חיים מצאנו זצ"ל, כאשר דיבר מזה (מדברי הרמ"ע מפאנו זצ"ל בספר עשרה מאמרות מאמר א' כל חי ח"ג סי' כ"ג) הכותב שגם בזה"ז עומד אליהו ומקריב תמידין בביהמ"ק ואע"פ ששם דהרי תנינן מקריבין אע"פ שאין בית. עכ"ד. ואמר הרה"ק הדברי חיים זצ"ל, אשר בחורבן ביהמ"ק נשארה לשכת הטלאים מלא בטלאים ופרו ורבו ומהן אליהו מקריב. עכ"ד. אמנם לא זכיתי להבין דבריו הק', דהא איתא במשנה דתענית דבי"ז בתמוז בטל התמיד וכו'. ועוד הא התמיד היה עולה והוא זכר, וא"כ לא היו בלשכת הטלאים רק זכרים ולא נקבות ואולי טעה השומע הדברים הנ"ל ולא הבין כוונת רבינו הדברי חיים בזה.

וראה במדרש שוחר טוב (פרק סג): אמר ר' פנחס בשם ר' שמעון בן לקיש, הוא פנחס הוא אליהו זכור לטובה ולברכה, שאילולי הוא לא היה לנו חיים באדום הרשעה. הוא שאמרו רבותינו, מיום שחרב בית המקדש אליהו מקריב שני תמידין בכל יום לכפר על ישראל, וכותב בעורותיהן מעשה כל יום ויום.

וכתב הגר"ח פלאג' בס' נפש כל חי (מערכת א אות ל), דאפשר שנגזזו לו קופות מתרומת הלשכה כדי שיהיו באים התמידין משל כל הציבור, וגם אינו רחוק שאבות העולם עומדים עליו למעמד כי היכי דהיו עומדות בביהמ"ק והימן ואסף וידותון משוררים וכו'. ולבי אומר לי, כי כשם שמקריב קרבנות תמידין כך מקריב קרבנות מוספין, כי זיל בטר טעמא כי יש לו מעות מקופות תרומת הלשכה ומעות הקופות מתרומת הלשכה היו לצורך קרבנות צבור תמידין ומוספין ככלל, ועוד דמאי שנא תמידין מקרבנות מוספין. ואילו לא היו בידו מעות מתרומת הלשכה או היו בידו וכבר נשלמו, הנה הוא עושה תיקון ליקנות משלו ולמסור לציבור יפה יפה, ואין מקום לומר באליהו הנביא ז"ל דחיישין שמא לא ימסרם יפה יפה.

שליט"א שבאמת אין סעודה זו נחשבת לסעודה שלישית, אלא הוא סעודה מיוחדת. והביאו מאכל הטשולנט (של פסח), קוגל ובשר. וסיפר מרן שליט"א שמרן הדברי חיים לא היה אוכל 'קארטאפ'ל' בכל השנה כי אם בערב פסח.

כן טעם מרן שליט"א מעט מיץ ענבים, אך לא קידש על היין כבכל סעודה שלישית. ואמר מרן שליט"א: ✱ בזוה"ק הקשו (פר' אמור, דף צה, א) למה אין שותים יין בסעודה זו, הרי מצינו שלענין קידוש במקום סעודה נחשב שתיית יין לקביעת סעודה, ואם כן גם כאן למה אין שותים יין ויוצאים בכך ידי חובת סעודה שלישית (וראה מאמרי הרמ"ע מפאנו, מאמר שבתות ה', חתימת המאמר).

וכן מרן אאדמו"ר זי"ע נשאל בשאלה זו, והשיב (שו"ת דברי יציב או"ח, קלג, א), כי בגמ' מבואר (ברכות לה, ב) לענין שתיית יין בערב פסח, דטובא גריר פורתא סעידי. ואנו אין בקיאים לדעת ולהבחין מה נקרא פורתא ומה נקרא טובא, מה גם שזה תלוי בכל אדם לפי מזגו ולפי גופו, ולפי מצב האדם בעת השתיה, ולכן לא רצו לשתות יין בערב פסח. ולכן אין עושים קידוש על היין בסעודה זו כבכל סעודה שלישית. אמנם מעט מיץ ענבים בוודאי אפשר לשתות ואין בזה חשש.

במהלך הסעודה זימרו מניגוני חג הפסח, וכן זימרו ברוך ה' יום עד גמירא, ולא אמר מרן שליט"א ה' מלך. כן זמרו 'ברוך א"ל עליון' 'דרור יקרא' ו'שבת היום'. והורה מרן שליט"א לזמר הניגון 'לפנינו נעבוד ביראה ופחד' משך זמן בהתעוררות רבה מאוד. אחר כך אמר מרן שליט"א תורה. כן אמר מרן שליט"א דרוש בענין איסור אכילת מצה בערב פסח.

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בסעודה שלישית שבת ערב פסח העל"ט

שהנוהר ממשהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, ע"כ צריך האדם לשמור עצמו בכל מה שאפשר, ולכן נקראת מצה שמורה. וזה אי אפשר לאדם שיזהר, אלא אם הקב"ה ישלח לו מלאכים ממונים על השמירה וישמרו אותו. וזה פירוש 'לא תאפה חמץ, חלקם' לשון חלק, בלי שום נדנוד חמץ, 'נתתי אותה מאשי' דהיינו שאשלח לך מלאכים שישמרו אותך שמלאכים נקראים אישי, עכ"ל"ק.

- המלאכים שומרים על המצות שלא יחמיצו -

ואמנם כן על פי דרך הטבע כמעט שלא שייך כלל בידי אדם להיזהר שתהיה המצה כשירה כראוי ולא תחמיץ כלל, דהרי אין בין חמץ למצה אלא משהו (עי' זוה"ק, ח"ב, דף רנב, א), ואין אנו יכולים לדעת מה

היא השבתה זו האמורה בתורה, היא שיבטל החמץ מלבו ויחשוב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל. ומפרשי הרמב"ם האריכו הרבה לפרש דעת הרמב"ם, וביארו דהרמב"ם משלב את שיטת רש"י ותוס' וס"ל דתרייהו בעי, הן ביטול והן הפקר, ואכמ"ל.

בתו"ד כתב שם מרן אאדמו"ר זי"ע דיוצא מכך נפק"מ בנוסח הביטול, אם לומר ליבטל וליהוי הפקר או רק ליבטל וליהוי כעפרא דארעא ולא לומר הפקר, ונהג מרן אאדמו"ר שאמר בב' הלשונות, ליבטל וליהוי כעפרא דארעא, ושוב אמר ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא, כדי לצאת ידי כל השיטות.

אחר כך אמר מרן שליט"א את התפילה שאומרים לאחר שריפת חמץ בדמעות שליש ובבכיות. מיד אחר כך [כמה דקות לפני סוף זמן אכילת חמץ] ניגש מרן שליט"א לכיור הסמוך ולקח קיסם שיניים וניקה בהם את פיו, וכן שטף את פיו היטב במים פושרים (שם במקום שנמכר לנכרי), וכן נייער היטב את בגדיו, ואחר כך שטף את ידיו וניקה אותם במגבת נקיה שלא השתמשו בה בעת הסעודה. ואמר מרן שליט"א שלשטוף את הפה במים חמים אפשר גם לאחר סוף זמן אכילת חמץ. והורה מרן שליט"א שידאגו שהנכרי יקח את כל החמץ הנשאר מהסעודה. אח"כ זימרו 'לשנה הבאה בירושלים', וחזר מרן שליט"א לביתו.

בשעה 2:50 נכנס מרן שליט"א לקליינע זאל שבביתו נאווה קודש לסעודה שלישית (שם סעד מרן שליט"א עם בני המשפחה בכל ימות הפסח). ואמר מרן

בתוה"ק בפרשתן (ויקרא ו, א-ב) וידבר ה' אל משה לאמר, צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו, הנה לכאן מה שסיים הכתוב 'ואש המזבח תוקד בו' הוא אך למותר, וצ"ב מה מלמדנו.

ובבעל הטורים כתב 'משה לאמר צו את' סופי תיבות למפרע 'תורה' - צוה אותם שיעסקו בתורה, וצ"ב השייכות להכא.

להלן בפרשתן (פסוק י) לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותם מאישי. נודע מ"ש הרה"ק רבי מאיר מאפטא זי"ע בספרו אור לשמים (בפרשתן) בביאור כתוב זה, וזל"ק, נ"ל דאיתא בכתבי האר"י זלה"ה

שהבור הרי הוא ברשות הרבים, ואינו שייך לאדם דקרקע של עולם הוא, ואעפ"כ הכניסתו התורה לרשותו של אדם ונקרא בעל הבור.

מעתה י"ל דאם לענין עונש עשה הכתוב דבר שאינו ברשותו להחשב כאילו הוא ברשותו, כ"ש וק"ו שמרובה מידה טובה ממידת פורענות (יומא דף ע"ו ע"א) שגם לגבי מצוות צדקה דאע"פ שממונו של אדם אין שייך לו ונמצא שאינו נותן משלו, עכ"ז עשאו הכתוב כאילו נתן משלו וקיים מצוות צדקה. ולכך יצאו מהגלות בזכות מצות צדקה.

וז"ש בעת ההיא אחפש את ירושלים ותבוא הגאולה בזכות הצדקה, וכי תימא והלא אינו שלהם, לזה גמר אומר בנרות בזה רמז על ענין מצות בדיקת חמץ אשר בודקין את החמץ לאור הנר [שמפסוק זה ילפי חז"ל (פסחים דף ז' ע"ב) בגזירה שוה דבודקין את החמץ בנר], וכתב רש"י (פסחים דף ב' ע"א ד"ה בודקין) דבודקין כדי שלא יעבור עליו בב"י כי לאחר זמן איסורו אי אפשר לבטל החמץ כי אינו ברשותו, מכל מקום לענין לעבור על ב"י עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, מזה נלמד כי הדברים קל וחומר שבצדקה גם יהא נחשב כממונו ווכאילו נותן משלו, ובזכות כן יהיה 'אחפש את ירושלים' להוציאם לחפשי מן הגלות.

והנה כתיב (משלי כא, יד) מתן בסתר יכפה אף, שבכח הצדקה לבטל את כח המקמרגים וכח הדינים הגדל והולך, ועל ידי הצדקה שנותנים נתמעטת והולכת בעולם מידת הדין, וזהו שאמר לא תאפה מלשון אף, ורצ"ל שלא יהיה חרון אף בבני ישראל, וזאת ע"י מתן בסתר שיכפה אף ויסיר מבני ישראל חרון אף וכעס, ואדרבה על ידי הצדקה יתעוררו רחמים וחסדים בבחי' חסד א"ל כל היום (תהלים נב, ג), וכי יאמר האדם דבר זה היאך הוא, והרי הממון אינו שייך לאדם, ע"ז אומר הכתוב 'חמץ - חלקם נתתי אותם', דכשם שחמץ אינו ברשותו של אדם ועכ"ז עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, משום נדון ק"ו לענין הצדקה שאף שאינו ממון של אדם, אעפ"כ עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ובכך יתבטלו הדינים ויומשך חסד ורחמים, עכתוד"ק.

- ממה שמותר להדליק אש בערב שבת אע"פ שאשו משום חציו מוכח דהכל מתייחס אל ההתחלה - ויש לבאר עוד בכתוב אחפש את ירושלים בנרות, עפ"מ שכתב הגאון המהרש"ם מברעזאן זצ"ל

זה משהו, והלא עינינו רואות בעת אפיית המצות שכמעט לא יתכן הדברים שלא ישהה המצה רגע קצר אחד בלא התעסקות, ואיך נדע שלא החמיצה באותה רגע, אלא על כרחך שאין הדבר מסור בידי האדם, ורק בכוח המלאכים שליחי הקב"ה העומדים על המשמר לשמור על המצות שלא יחמיצו.

נמצא שמה שזוכים למצות כשרות ושיוכלו להזהר אף ממה שהחמץ בפסח, אין זה כלל מעשי האדם, רק בזכות שמירה דלעילא שהשי"ת מצוה למלאכי עליון שישמרו על המצות, ואם כן האך יקבל האדם שכר על כך שאכל מצות כשרות בפסח, הרי אין זה מכוחו, ואף על פי שעשה השתדלויות ומאמצים שונים מ"מ סו"ס לא היה בכך למנוע שלא יחמיץ המצה, והכל הוא רק מכח המלאכים, ועל כך היאך יגיע לו שכר כאשר אין הדבר מתייחס אליו כלל.

- מאיסור חמץ משש שעות למדנו שגם מה שאינו מפעולת האדם מתייחס אליו -

וי"ל בזה עפ"י מה שכתב בספה"ק נועם מגדים (בפרשתן, ד"ה עוד בסיום) עה"פ הנ"ל לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאישי, בהקדם לבאר מאמר הפסיקתא (פ"ח, ילקוט שמעוני רמז תקס"ז) בפסוק (צפניה א, יב) והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות, א"ר אחא אל תיקרי אחפש בסמך אלא בשי"ן, אמר הקב"ה מוציא אני אותה לחירות, עי"ש. וראוי לבאר דלפי"ז מהו שנאמר 'בנרות' מה ענין נר לכך שיוציא השי"ת את בני ישראל לחפשי.

ותו"ד, עפימ"ד בחז"ל (ב"ב דף י' ע"א) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, והנה עלול האדם לחשוב מהו זכות הצדקה הרי הכל משל השי"ת, וא"כ אינו נותן האדם משלו לעני, כאשר הקשו כן בקדמונים (ראה בס' עוללות אפרים, תק"ו), וכמו שנא' (דברי הימים - א כט, יד) כי ממך הכל ומידך נתנו לך, נמצא שאדם הנותן צדקה אינו נותן משלו אלא משל הקב"ה וא"כ יש להבין מה גודל המצוה בצדקה הרי האדם אינו נותן מאומה משלו, שהכל הוא משל בוראו.

ואולם בגמ' (פסחים דף ו' ע"ב) אמר ר"א שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו, חמץ משש שעות ולמעלה ובור ברשות הרבים. והיינו דאף דחמץ בפסח אסור בהנאה ואינו שייך לאדם, עכ"ז הכניסתו התורה לרשותו של אדם להתחייב עליו, וכן הוא בבור ברשות הרבים אף

כלל והכא עיקר כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת ועם כל זה תנן (שבת דף יט, ב) משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ומעשים בכל יום וכדאמרן.

כד נעין במילתא שפיר לא קשיא לן, שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ, שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן ליה הוה לן למפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה, וה"נ אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניוק מאחריות נכסים ידיה דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם, ואמאי מחייב, הרי מת ומת לאו בר חיובא הוא, אלא לאו ש"מ דלאו כמאן דאדליק השתא בידים חשבינן ליה אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה, וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא דלית ביה איסור חשיב, עכ"ל. הרי דבהדלקת האש גם המשך המעשה מה שנתהוה אח"כ מאילו מתייחס הכל אל רגע ההתחלה, ואם לענין חיוב אש אמרו כן מכ"ש דכן הוא לגבי מדה טובה דמרובה וכו' דנחשב לאדם גם התוצאה וההמשך אע"פ שלא עשאה האדם כאילו האדם עצמו עשה הכל.

ועד"ז יבואר דשאל משה את השי"ת במה תרום קרנם של ישראל, רצ"ל כיצד יתרומם קרנם, דהאמנם בוודאי דלא ימוש ה' את עמו לסייעם ולהשפיע עליהם רוח טהרה משמי מרום, אך היאך יתרומם קרנם להחשב עליהם כאילו עשו המה, הרי עיקר הפעולה והמעשה משמיא קא זכו להו, והשיבו הקב"ה דכיון שהתחלת התנוצצות התשובה הוא על ידי האדם שוב הכל מתייחס אליו, וזה הרמז בענין מחצית השקל דנתכפרו במה שנתנו רק מחצית השקל להורות כי גם כאשר אין בכוחם לגמור המעשה מ"מ בכך שהתחילו קצת שוב ייחשב כאילו עשו והשלימו הכל מאחר דנקודה הראשונה באה מצידם, וז"ש שנתקשה משה במחצית השקל דהיינו שתמה היאך מועיל בהתחלה בלבד אם אין גומר את הכל. והשיב לו הקב"ה דאין לתמוה על כך כי כן הוא סדרו של עולם שכל המשך המעשה מתייחס אל נקודת ההתחלה, ורמז לו בהראותו מטבע של אש, שמדין חיוב נזקי המבעיר אש ראשו משום חציו מכך

בתכלת מרדכי (פר' משפטים) לפרש אמז"ל (שקלים דף ג; במדב"ר יב, יג) נתקשה משה במחצית השקל עד שהראהו הקב"ה מטבע של אש, וכן מה שאמרו חז"ל (ב"ב י, ב) שאמר משה להקב"ה במה תרום קרן ישראל, אמר ליה בכי תשא.

ותו"ד דהנה כתב הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ב ה"ב) כי הבעל תשובה ברצותו לכפר על חטאיו אשר הכעים את קונו ולתקן את אשר עיוות זקוק לעשות תשובה גדולה עד שיעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד. מעתה יחיל כל לב בפחד ומורא, דהרי יודע מרת נפשו כמה שהמרה וחטא, והגם שכעת מהרהר בתשובה ומתחרט על מעשיו סו"ס מאן יימר דכה"ג הו"ל בגדר תשובה כראוי.

אלא דהשי"ת אבינו אב נרחמן רב חסד אשר נותן יד לפושעים דאפי' כאשר אין התשובה בשלימות הראוי, מ"מ כאשר האדם מתעורר בו התחלה של רוח תשובה וחרטה על מעשיו ועל רוע מעלליו, מיד הקב"ה פותח את ידו לסייע בעדו לבוא לתשובה שלימה, כאמז"ל במד' (שה"ש פ"ה ס"ג) רבי יסא אמר אמר הקב"ה לישראל בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו.

נמצא דהאדם בשובו אל השי"ת אינו פועל בעצמו ובכוחו כלום, כי כל התקרבותו מכח האלקי המשפיע עליו רוח טהרה לבוא לידי תשובה אמיתית, אלא שגם זה מרוב חסדי השי"ת דאע"פ שהשי"ת גומר בעדו באתדל"ע אפ"ה מתייחס התשובה אל האדם להיות נחשב כאילו עשה בעצמו, כי הכל נמשך אחר נקודת ההתחלה וכיון שהאדם בכוחו התחיל בחרטה כלדהו להרהר בתשובה שוב הו"ל כאילו הוא עשה הכל (ויעוין שם בפר' בא עה"פ החודש הזה לכם וגו' מה שהאריך בזה).

ואסמכתא לענין זה הוא בדברי הנמוק"י הנודעים בב"ק (דף י' ע"א מדפי הרי"ף) על שיטת ר"י דס"ל אשו משום חציו (שם דף כ"ב ע"א) וז"ל, אשו משום חציו, כאילו בידיו הבעירו כדאמרן, ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת, ולפי זה הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת, וכל שכן הוא, דאילו הכא לא נתכוון להבעיר גדיש של חבירו

נלמד ענין זה דמתייחס כל ההמשך אל ההתחלה, עכתו"ד, ודפח"ח.

ובזה לפי דרכו יתבאר בטו"ט מאה"כ אחפש את ירושלים, והיינו שיוציא הקב"ה את בני ישראל לחפשי בזכות הצדקה, ואע"פ שהצדקה אינו משל האדם כי ממך הכל, מ"מ 'בנרות', רצ"ל כשם שמצינו שמדליקין נרות בערב שבת והיא דולקת והולכת כל הלילה אע"פ שאשו משום חציו, משום שהכל מתייחס אל ההתחלה, כן לענין מצות צדקה מתייחס הזכות אל האדם דהיינו על מחשבתו הראשונה שרוצה לתת לצדקה, אף על פי שבאמת לא נתן משלו מ"מ מתייחס הכל אליו.

- מאיסור החמץ שמתייחס אל האדם מוכח שגם הזהירות ממשוהו חמץ מתייחס אליו -

ומעתה לפי"ז יבואר דשפיר מתייחס מצות המצה בשלימות אל האדם, אף על פי שעיקר הדבר הוא רק מתנת השי"ת אשר מצוה למלאכים הממונים לשמור שיוכל להיזהר ממשוהו חמץ בפסח. ומאיסור חמץ גופיה למדנו ענין זה, שהרי בימי הפסח אף על פי שאינן ברשותו של אדם מ"מ עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ומתייחס החמץ אליו, מעתה הדברים קל וחומר דאם לגבי איסור שעובר בכל יראה ובל ימצא מחשבים לו לאדם כאילו הן ברשותו, מכל שכן שלענין הטובה לזכות את האדם במצוה מחשבים לו לאדם כאילו הוא עשה לבדו הכל, והגם שכל זה אינו אלא ע"י שמירה דלעילא שמסייעים אותו מן השמים על ידי המלאכים העומדים על המשמר להיזהר בזה, אעפ"כ נחשב לו המצוה כאילו קיימו בשלימות לבדו, וגם מה שנעשה אח"כ מאליו ובסיוע דלעילא נחשב לו לאדם כאילו הוא עשה הכל בשלימות.

ומדברים אלו יש לנו חיזוק גדול, לדעת כי כן הוא בכל המצוות והמעשים טובים שעושה האדם, דאף על פי שהן אינם מכוח האדם בעצמו, ואמרו רז"ל (סוכה דף נ"ב ע"ב) יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ויום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו, נמצא שפעולת האדם אינו אלא חלק דק וקלוש באמצע והוי רק כמסייע שאין בו ממש, מ"מ כיון שהאדם עושה קצת לפי כוחו, שוב השי"ת מייחס הכל אל האדם כאלו לא היה לו ית"ש שום חלק בהפעולה טובה שעושה האדם, [וראה בייטב לב (פר' בראשית, ד"ה בתקוני זוהר) שהביא דברי הנועם

מגדים, והוסיף דכן הוא לא רק במצות צדקה אלא בכל מעשי האדם, והביא שם דברי הישמח משה (סוף פר' חיי) שביאר בזה מאה"כ (תהלים סב, יג) כי אתה תשלם לאיש כמעשהו].

ומה יומתק לבאר על פי זה מאמר הכתוב (שמות יג, ז-ח) 'מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'. ונודע מה שהביא בספה"ק ייטב לב (סוף פר' בא; פר' ויחי), וזל"ק, 'מפי חתני הרב הצדיק הקדוש המפורסם בישראל גדול שמו מוריני הרב רבי משה הורוביץ רב אב"ד דק"ק ראזוואדאב' שאמר לפרש כתוב זה עפ"י הגמ' בפסחים הנ"ל דחמץ לאחר זמן איסורו לאו ברשותו קיימא דלכטליה, ופרש"י שם דאינו שלו, דאמר רבי אלעזר שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, כלומר שלו לעבור בכל יראה ובל ימצא. וזש"ה ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וגו', שדרשו חכמים (פסחים דף ה' ע"ב) שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים וכו', ושלא ישאלך בנך הלא כל חמץ לאחר זמן איסורו אינו שלו ואם כן איך עובר עליו, על זה אמר הכתוב 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי', כלומר בשביל זה עשה ה' כאלו הוא שלי, לעבור עליו בכל יראה ובל ימצא, ע"כ דבריו ודפח"ח.

ולעניינינו יתבאר על זה הדרך, דכוונת הכתוב לומר 'מצות יאכל את שבעת הימים' ולכאורה יוקשה הרי כדי שהמצות יהיו כשרות יהיה צריך שמירה דלעילא ואיך מתייחס הדבר אל האדם, על זה אמר 'ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך', היינו דחמץ משש שעות ולמעלה אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, כלומר דנחשב כאילו הוא שלו לעבור בכל יראה ובל ימצא, ועל כן 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה' היינו שאכן בשביל כן, כדי שיהא נחשב לי מצות אכילת מצה והזהירות ממשוהו חמץ כאילו אני הוא שעשיתי זאת, אף על פי שבאמת אין זה כלל וכלל מכוחי אלא על ידי השמירה דלעילא, מכל מקום 'עשה ה' לי', היינו שיהא נחשב ומתייחס לי, וזהו מחסדי השם שקבע שלגבי איסור ב"י וב"י מתייחס האיסור אל האדם וכו"ל, ובכן ממילא דבוודאי כן יהא

ביותר ויותר לגבי קיום מצוות התורה וכאמור.
- חז"ל אסרו חמץ משש שעות ולמעלה שאז יהיה ביכולת האדם להיזהר מחמץ -

והנה בייטב לב שם כתב דמה שיצאו בני ישראל ממצרים קודם הזמן, דכתיב (בראשית טו, יג) ועבדום וגו' ארבע מאות שנה, ולא היו במצרים רק רד"ו, שהוא בזכות שעתידין ישראל לקיים גזירות וסייגי חכמים לעשות משמרת להתורה. וכדמצינו לענין איסור חמץ, שמן התורה אינו אסור ביום ארבעה עשר כי אם משש ולמעלה, וחז"ל (פסחים דף י"א ע"ב) אסרו בהנאה שעה קודם, ובאכילה משעה רביעית ואילך. וכתיב ה' צלך (תהלים קכא, ה), במדה שאדם מודד מודדין לו (מגילה דף י"ב ע"ב), כמו כן הקב"ה מודד להם במדתם העתיד להוציאם לחירות קודם שנשלם זמן השעבוד. וזהו שאמר הכתוב והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, פירוש בעת צאתי ממצרים קודם הזמן, והיה לך לאות וגו' למען תהיה תורת ה' בפיך, פירוש על ידי זה שאתה גוזר ואומר סייג וגדרים בפיך, ונקרא תורת ה' כי הקב"ה צוה לקיים גזירת חכמים, בזכות זה עשה לי לגאלני קודם זמן, וכאמור, אתוד"ק יעו"ש.

ועד"ז יש לומר עוד בזה, דהנה באמת צ"ב למה גזרו חכמים על איסור חמץ משש שעות ולמעלה ולא היה די בזה שאיסורו מחצות בלבד. ויש לומר כי אם לא היו חכמים עושים גדר וסייג על אכילת החמץ משש שעות ולמעלה, אז היו כל הקליפות שבעולם וכל המלאכים הרעים מתגברים בכל כוחם ובכל יכולתם שלא יהיה ביכולת האדם להיזהר ממשוהו חמץ, ואז לא היה שייך כלל להיזהר בזה.

ועל כן באו חז"ל בחכמתם וגזרו בגדר וסייג לאסור את החמץ משש שעות ולמעלה, ואז מוסיפים בני ישראל לאסור על עצמם את החמץ, ועל אותה העת שהוא רק מדרבנן אין היצר הרע מתגבר כל כך, ועל זה יש כוח ביד האדם מצד עצמו להיזהר אז ממשוהו חמץ, ובעת ההיא בוודאי שעושים זאת בלב שלם כראוי, ומתוך כך גם כל סיום המעשה והוא

הזהירות מן החמץ בשבעת ימי החג מתייחס אחריהם, הגם שזוכים לכך רק בסיוע דלעילא ע"י המלאכים הממונים על השמירה.

וזהו שאמר הכתוב 'מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך', מרמז לחמץ משש שעות ולמעלה שאסרוהו חז"ל, ואם ישאל הבן למה אסרו חז"ל החמץ משש שעות, על זה אמר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי' שכדי שיתייחס הדבר לי, היינו אלי, לכן אסרו חז"ל את החמץ משש שעות ולמעלה, שעל זה יוכל האדם מצד עצמו להיזהר, ואז היות והתחלת הזהירות מחמץ מסור ביד האדם ממילא יתייחס אל האדם גם הזהירות מחמץ בכל ימי החג.

ולפי זה יתבאר דזהו שאמר הכתוב 'לא תאפה חמץ' שהקב"ה מבטיח שהמצות לא יחמיצו, ואף על פי שזהו רק על ידי השמירה מהמלאכים, מ"מ 'חלקם נתתי אותם' שהקב"ה מחשיב הכל אל האדם שהתחיל קצת בעסק המצוה, וכראיה לדבר אמר 'מאישו' רמזו על דין אשו משום חציו, דשם למדנו שהכל מתייחס אחר ההתחלה, וממילא גם לענין הזהירות מחמץ מתייחס הכל אל האדם.

וזהו שאמר הכתוב 'וידבר ה' אל משה לאמר, צו את אהרן ואת בניו לאמר' רמז בסופי תיבות 'מש'ה לאמר' צו א'ת' תור"ה, לומר כי כלל גדול הוא בכל התורה, דהגם שכל מעשי האדם אינם אלא ע"י אתערותא דלעילא שמסייעים אותו מן השמים, אעפ"כ נחשבים לו המצוות כאילו קיימם בשלימות לבדו, כיון שהכל נמשך אל נקודת ההתחלה, וגם מה שנעשה אח"כ מאליו ובסיוע דלעילא נחשב לו לאדם כאילו הוא עשה הכל בשלימות, וזהו שאמר ואש המזבח תוקד בו, שכך מצינו באש שמדליקין על גבי המזבח, שמאחזין את האור במדורת בית המוקד והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת (ראה פירוש המשניות להרמב"ם, שבת א, יא), ולפי זה לכאורה הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת, אלא חשבינן דכי אתחיל מערב שבת אתחיל, והכל מתייחס אל ההתחלה, וממילא כן הוא בכל מצוות התורה, והבן.

והיעב"ץ (במור וקציעה סי' תל) כותב שאין לקרוא את ההגדה לפני פסח, כמו שמדוייק בנוסח ההגדה: 'והגדת לבנך בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', ולא

במהלך הסעודה שוחח מרן שליט"א הרבה עם המסובים, ונביא כאן כמה פנינים מתוכם:
✱ הרמ"א כתב דיש לומר את ההגדה בשבת הגדול.

לקרוא את ההגדה קודם הפסח בזמן שאין מצה ומרור לפניך. וכן כתב הגר"א (שם סק"ב). ומרן אאדמו"ר זי"ע היה נוהג מידי שנה בשנה לומר בשבת הגדול ההגדה של פסח, ופעם אחת כשלא הספיק הזמן, אמרו בעידן רעוא דרעוין לפני ברכהמ"ז, ולא חשש לשיטת היעב"ץ והגר"א.

ומ"מ היום ששבת הגדול הוא ערב פסח, נראה דאין ראוי לומר את ההגדה, שהרי בפירוש כתוב 'כול מבעוד יום תלמוד לומר בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך'. ומובא מצדיקים שאין לומר את סדר ההגדה לפני ליל הסדר, שכמו שאין לאכול מצה בערב פסח מבעוד יום משום חביבות המצוה שיהא תאב לאכול את המצה בלילה, כך הוא גם בהגדה של פסח, שכדי שתהא חביבה על האדם יש לו לקרותה בפעם הראשונה בליל הסדר, לפי שאם ילמד אותה או יאמרנה לפני ליל פסח כבר יתיישנו בעיניו הדברים, ובעת קיום המצוה בזמנה שוב לא יתפעל מהנסים שעשה ה'. וכל שכן שאם הוא ערב פסח לעת ערב שאין ראוי לאומרה.

ושאל אחד הנוכחים האיך שייך לומר על ההגדה שתהיה לתיאבון, בשלמא במצה אפשר לומר שהאכילה צריכה להיות לתיאבון, אבל איך שייך לומר כן על ההגדה.

השיב מרן שליט"א: האם יש מי שיכול להעיד על עצמו שאם יאמר את תפילת 'ונתנה תוקף' מדי יום ביומו יאמר זאת באותה התרגשות כמו שאומרים זאת בימים הנוראים? כי טבע האדם הוא שמה שאין רגילים לומר אומרים בהתרגשות יתירה, וכן הוא לענין ההגדה כאמור.

עוד שאל אחד הנוכחים, ממה שמבואר בגמ' (מגילה ד, א) חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. וביארו האחרונים (הרי"ק, קדם, סימן יג; וראה שפת אמת, מגילה שם, ד"ה בגמרא ואריב"ל) דקריאת המגילה בליל פורים אינו זה בתורת חיובא דליל י"ד עצמו, דכיון שעדיין אין זה יו"ט של פורים, אין כאן מחייב של קריאת המגילה, וכמו שאין חיוב בשאר מצוות היום, אלא חיובה הוא משום חיוב קריאה של היום, שתהא הקריאה של היום בהבנה יתירה, ובבחינת לשנותה ביום. נמצא מזה דאדרבה כאשר אומרים דבר בפעם השניה זה נאמר בהבנה יתירה, ואם כן אדרבה היה מן הראוי לומר את ההגדה מבעוד יום.

תירץ מרן שליט"א, דזהו רק כאשר האמירה בפעם הראשונה היא גם מצוה, כמו קריאת המגילה בליל פורים שהוא מצוה דרבנן, אז הוא גורם שהפעם השניה תאמר ביתר כוונה, אבל כאשר הפעם הראשונה אינה מצוה כלל, אז אין זה גורם שבפעם

השניה יאמר זאת בכוונה יתירה. ✱ מרן אאדמו"ר זי"ע נהג בליל פסח לחלק לקהל מצות שאפו בערב פסח.

הוא היה מניח לעצמו מצות מער"פ כפי הכמות שהיה נצרך לכל סעודה, והיה סופר ומונה זאת, חצי מצה לכל סעודה, תלוי לפי הגודל, הרי חילקו ער"פ מצות לכל הציבור, והיה מניח לעצמו כמה מצות שהוא צריך חמשה עשר ששה מצות למשך כל סעודות החג. המצות היו קטנות ועבות מאוד, כי היו אופים אותם במהירות רבה מאוד ולא התעסקו כמעט בבצק, ולא היו הרבה שהתעסקו בבצק אלא הכניסו זאת במהירות לתנור, ולכן היו המצות עבות וקשות ללעיסה. ולא היה כמות גדולה של מצות אלא כמות מדויקת מאוד, ומרן אאדמו"ר זי"ע עשה חשבון מדויק לכמה מצות יצטרך במשך כל ימי החג.

בשעתו הייתי אני עצמי סופר את המצות לחלק לכל הציבור, ספרתי את המצות עבור כל הציבור, זה היה בשנת תשל"א או תשל"ב, הכמות שהיתה נצרכת אז עבור כל הציבור סך הכל היה אולי שבעים מצות, וחמשה מצות הנחתי בצד, והשאר היה מספיק לכל הקהל שהתפלל כאן.

✱ יש לומר טעם לסעודה זו שאוכלים כעת, דהנה מצינו שאסור להיכנס לשבת כשהוא מעונה, אף אם לאחר התפילה כבר מפסיקים את התענית, הרי שמשום עונג שבת חששו לזמן מועט שהאדם מעונה בשבת. ולכן היום לא רצו שישוהו שעות ארוכות בלא לאכול, לכן הנהיגו לאכול סעודה בצהרי היום.

✱ ראיתי ברשימות שלי שהיה שנה אחת שכשחל ערב פסח בשבת לא אמר מרן אאדמו"ר זי"ע את סדר אמירת קרבן פסח, ואיני יודע למה. ולא היה ביכולתו לשאול אז את מרן אאדמו"ר זי"ע לטעם הדבר, כי לא תמיד היו יכולים לשאול אותו לפשר דרכיו ומנהגיו בקודש.

✱ מרן אאדמו"ר זי"ע נהג לומר את סדר אמירת קרבן פסח לאחר תפילת מנחה גם כאשר כבר היה לילה. ואף היה שנה אחת שכשנכנס מרן אאדמו"ר זי"ע לתפילת מנחה בערב פסח כבר היה עשר דקות לפני זמן ר"ת, ואעפ"כ אמר אחר כך את סדר אמירת קרבן פסח.

✱ בעת הזאת שנשאר זמן רב פנוי עד לליל התקדש החג, ראוי לכל אחד שחפץ להכין עצמו כראוי לקראת הסדר הקדוש, לעסוק בסדר הקרבת קרבן פסח כאשר סדרו הרמב"ם ביד החזקה. ואין די במה שיאמרוהו לאחמ"כ במרוצה.

✱ בענין לילך למקוה טהרה בערב יום טוב שחל בשבת ביום השב"ק אחר הצהרים טרם ליל התקדש החג, לא נהגו אצלנו כן, ומרנא הדברי חיים זי"ע לא

הקדמתו לביאורו על התורה (אות ב) שכתב: 'מכל מקום אינו דומה קורא הפרשה פעם ראשונה לחזור ושונה אותה, וכדאיתא במגילה דף ד' כמאן דאמר אעבור פרשתא דא ואתנייא וכו', דמשמעו כדי להתבונן בה יותר, כך מצוה לקרות המגילה ביום בשים לב יותר ממה שקורא בלילה'.

¹ והוכיח זאת מלשון הגמ' שם 'כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייא' ופירש רש"י 'אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה'. והיינו דבאמת ליל י"ד הוא קודם להיום טוב של פורים שאינו מתחיל אלא מהיום, ורק שצריך לקרות את המגילה בלילה כדי שיוכל לשנותה ביום. ומציין שם לדברי הנצי"ב בתחילת

במצות שנאפו אשתקד בערב פסח, והשיב לפי המבואר בפוסקים (ראה שו"ת קנין תורה ח"ז, סי' לח) דאין להשתמש למצת מצוה במצה שאפו בשנה שעברה בערב פסח, כי דינה כמצה ישנה. ובפרט שבמצה מצינו שהיא צריכה להיות דומיא דפסח, ועל כן צריכים לאפותה בערב פסח אחר חצות שהוא זמן הקרבת הפסח, ומעתה הרי קרבן פסח שנשחטה בשנה הקודמת בערב פסח בוודאי פסולה, כי הרי היא צריכה להיות בן שנה וכעת הוא כבר בן שנתיים, והוא הדין במצה, שאם נאפתה בשנה שעברה אין ראוי להשתמש בה בשנה זו.

ותיאר מרן שליט"א לסובבים את הקרבת הפסח בשנה שחל ערב פסח בשבת, כאשר כל אלפי ורבבות מקריבי הפסח היו נשארים במשך כל היום בבית המקדש ולא יצאו משם עד חשיכה.

מוצש"ק, ליל התקדש "חג הפסח"

כמה דקות לאחר זמן ר"ת התחילו תפילת ערבית. לפני התיבה עבר הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. וזמרו ואמונה כל זאת כנהוג. אחרי שמו"ע התפלל מרן שליט"א הלל לפני העמוד בקול גדול ובהתלהבות. לאחר הלל אמרו עלינו לשבח ו'ברכו'.

לאחמ"כ חילק מרן שליט"א בביתו ממצות המצוה שנאפו בערב פסח לאחר חצות, למאות בחורי החמד תלמידי ישיבותינו הק' משיעור ב' שבישיבות גדולות, אשר זכו להשתתף בעריכת הסדר בצל קדשו של כ"ק מרן שליט"א.

כמו"כ שלח מרן שליט"א מצות לכמה זקנים וחולים לרפו"ש.

לאחמ"כ לבש מרן שליט"א הקיטל [ולא הלך מרן שליט"א לטבול במקוה טהרה קודם הסדר], וסידר את הסימנים על קערת ליל הסדר (מכ"ק מרן זי"ע), כשנכדיו עומדים מסביבו, והסביר להם בהרחבה את כל מה שעושה ואת הענינים בזה. מרן שליט"א הכניס את ג' המצות לתוך ה'מצה טאש' עם הפסק בין מצה למצה.

את המצה טאש (מכ"ק מרן זי"ע) הניח מרן שליט"א בתוך חלל הקערה מכסף ותחת המצה הג' הניח עוד מצה טאש ובתוכו הרבה מצות שיהיה כדי לחלק הכזיתים. ולקח מרן שליט"א והניח על הקערה: 'זרוע' - פליגל אשר היה מבושל וצלוי בצדדיו, וכן ה'ביצה' (עם קליפה) - מבושלת וצלוייה. 'מרור' - חסה. 'חרוסת'. 'כרפס' - כמה צנוניות קטנים (לא קלופים) הנקראים 'ר"ח רעטלעך' (עיין שו"ת דברי יציב אור"ח, סי' רט). 'חזרת' - חריין מפורר.

לפני שהכניס מרן שליט"א החרוסת לקערה מזוג

הלך מעולם לטבול עצמו במקוה טהרה כשהיו שבת ויו"ט סמוכים אהדדי, לא משבת ליו"ט, ואף לא מיו"ט לשבת. וכן נהג דו"ז הגה"ק משינאווא זי"ע.

אולם רביה"ק מגארליץ זי"ע כן טבל עצמו במקוה מיו"ט לשבת, ברם אף הוא לא הלך למקוה משבת ליו"ט (ראה דברי יחזקאל, ליקוטים, עמ' קכז; וראה שו"ת מגדנות אליהו ח"ג, סי' קלא). וגם בליל יום טוב אין צורך לטבול במקוה לפני הסדר. היו הרבה שנים שמרן אאדמו"ר זי"ע לא היה טובל במקוה לפני הסדר, וגם בשנים שחל ערב פסח בשאר ימות השבוע.

בשעה 7.50 נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה בביהמ"ד שבביתו, לפני התפילה התעטף מרן שליט"א בטליתו, והתפלל מנחה לפני העמוד. פתיחת הארון בהוצאת והכנסת הס"ת עשה מרן שליט"א, וכן הגביה מרן שליט"א הס"ת. בחזרת הש"ץ אמר מרן שליט"א שלום רב.

לאחר תפילת מנחה לבש מרן שליט"א השטריימל, ונשאר מעוטף בטלית על כתפו עד תפילת הלל, שאז הסיר השטריימל.

אחר תפילת מנחה שאל מרן שליט"א את הנוכחים האם אמרו את איגרת הקודש של מהר"ש מאוסטרופול, דאע"פ שבכל שנה יתכן אין הזמן מספיק לכך מ"מ היום שהיה יום ארוך בוודאי מן הראוי היה לאומרו. אמנם את מרן אאדמו"ר זי"ע לא ראיתי מעולם שאמר האיגרת.

אחר כך למד מרן שליט"א את סדר הקרבת קרבן פסח, כשבתחילה למד מרן שליט"א מתוך המחזור הפרשיות המובאות שם בענייני קרבן פסח האמורות בתורה בנביאים ובכתובים.

כשאמר מרן שליט"א פרשת הפסח שהקריב חזקיהו (דברי הימים ב' ל), אמר זאת מרן שליט"א באריכות בדמעות ובבכיות, ופירש מרן שליט"א את הפרשה על פי דברי חז"ל והמפרשים, והאריך מרן שליט"א בהתרגשות רבה לתאר את סיפור הדבר אשר רוב שבטי בני ישראל לא רצו ולא הסכימו לטהר את עצמם לחג הפסח ולהקריב את הפסח, ואף לאחר שעבר חזקיהו ניסן בניסן ודחה את הפסח בעוד חודש, עדיין לא היו בני ישראל טהורים ולא טיהרו עצמם, ורק חלק מועט משבטי ישראל עשו את הפסח 'בלא ככתוב' היינו בטומאה ושלא כראוי, ואעפ"כ עורר חזקיהו רחמים עליהם ואמר ה' הטוב יכפר, ואכן שמע ה' לתפילתו וירפא את העם. וזה היה בזמן בית המקדש הראשון, לא בדורנו שאנו אנו אחר שנות גלות ארוכות וצרות רבות ופורעניות קשות שעדו עליהן דישראל בכל השנים.

אחר כך למד מרן שליט"א את סדר הקרבת קרבן פסח, ואמר מרן שליט"א, שנשאל להיות ובשנה זו לא היה באפשרות לאפות את מצות המצוה בערב פסח כי אם בערב שבת, שמא עדיף להשתמש בליל הסדר

יין לתוך החרוסת. כן הורה מרן שליט"א שהחזרת תהיה מכוסה כל העת עד שעת אכילת הכורך.

בעת סידור הקערה אמר מרן שליט"א:

✱ ג' המצות הם כנגד כהן לוי וישראל, לרמז שבעת הקרבת הפסח היו הכהנים עובדים את העבודה, הלויים זימרו את ההלל, והישראלים הביאו את הקרבנות לעזרה.

✱ האריה"ק כתב (פרע"ח שער חמץ ומצה, פרק ו) סימן למינים שמכניסים בחרוסת, 'חרושת אב"ן חרושת ע"ץ', חרושת רמוז בחרוסת, ובלשון אשכנ"ז איפ"ל באר"ן ניס"ן אינגב"ר צימרנ"ד, (ובלשון הקודש תפוחים אגסים קידה, אגוזים וקנמון), יעו"ש. ומובא מצדיקים ד'חרש'ת' ראשי תיבות 'ח'כם ר'שע ת'ם ש'אינו יודע לשאול'. וי"ל הרמז בזה שכאשר מערבבים את כל הארבעה בנים יחד כפי שמערבבים את כל המינים שמכניסים לחרוסת, אז נהיה מזה תבלין מתוק.

✱ הביצה הוא זכר לחגיגה, ומניחים אותה גם כשחל ערב פסח בשבת אע"פ שלא היו מקריבים אז חגיגת י"ד, כמבואר בתוס' (פסחים קיד, ב) 'אחד זכר לפסח ואחד לחגיגה, כשחל י"ד להיות בשבת אין צריך רק בישול אחד דחגיגת י"ד אינה דוחה את השבת, ומיהו אומר ר"י דמ"מ אין לחלק, דדמי לחובה אם היינו מניחים מלעשות שני תבשילין, וגם יש לחוש שמא לא יעשו בשאר פסחים, ואין שום חשש אם אנו עושין, אע"ג דלא צריך דליכא למיחש שמא יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד עשינו זכר לחגיגה בשבת והשתא נמי נקריבה בשבת, דהקרבה מסורה לזריזין, וכשיבנה משה ואהרן יהא עמנו וליכא למיטעי, אך הבא להניח מלעשות שני תבשילין אין מזהירין אותו, עכ"ל התוס'.

✱ יש מביאים קפידה שלא ישתמשו בקערה עם ג' קומות נפרדות לג' המצות, אך ממרן אאדמו"ר זי"ע לא שמעתי כן.

חג האמונה

אלו כל הימים דיו ואגמים קולמסים. ובני אדם בבלרים ויריעות ארצות פרוסים. וכל שעירות אדם פיות ולשונוות מקלסים. אינם מספיקין לחקור פלאות ונסים. אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות הנעשים. אשר פעל אדון לעם מבטן עמוסים. כי מי גוי גדול אשר בנסים מתנוססים. או הנסה אלוקים לבא לקחת לו גוי מקרב שוטים. במסות באותות ובמופתים ובמלחמה נהרסים. ככל אשר עשה לנו אדון כל המעשים."

פיוט זה שאומרים אנו בשביעי של פסח, אחר שבוע נעלה של עבודת ה' בשמחה בחג האמונה. מאירה לנו את ענין החג.

בראש כל מועדות נשאת פסח, חג האמונה, אשר בו מתעצם כל אחד באמונת אלוקי עולם שקבלנו דור דור מאבותינו יוצאי מצרים, ואנו ממשיכים להנחיל

זאת גם לבנינו עד עולם. באשר תכלית ניסי יציאת מצרים הוא מה שנאמר 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', והיינו כי חג הפסח מהותו ויסודו הוא אותה מצוות עשה של האמונה בה' יתברך, ועיקרה של מצווה זו היא ההשרשה בליבנו של כל גילוי השגחה עליונה, לבל יעברו מקרים אלו לידינו כמקרה סתמי, ובפסח שבני ישראל ראו את שיאה של ההשגחה העליונה מצוים אנו בחג זה להשריש ביתר שאת את אותה השגחה ולחיות על פיה שכל צעד בחיינו הוא בהשגחה פרטית מלעילא.

אמת מה נהדר היה מראה כהן, בליל התקדש החג, כאשר כ"ק מרן שליט"א נכנס בהדרו לעריכת ליל הסדר, אור מופלא רום מעלה שורה על פני קדשו, כ"ק מרן שליט"א לבוש בקיטל הצחור, ומעוטף בטליתו, ועולה ובא על גבי מקומו.

מכאן ואילך משך שש שעות רצופות, עורך כ"ק מרן שליט"א את העבודות הק' של החג, כשבתוך הדברים הוא מחדיר ומרעיף טללי אמונה, לחזק האמונה ב"ג עיקרי האמונה מתוך סיפורי יציאת מצרים, במציאותו והשגחתו ית"ש על כל פרט ופרט, תורה מן השמים ושכר ועונש. ואף האמונה על ביאת המשיח תיכף עתה, כשחוט זה שזור ועובר במשך כל הימים שקודם חג הפסח, וביתר שאת בימי הפסח עצמם.

לעתה עתה בבואנו לתאר ולהביא סדר הדברים מעבודת הקודש בליל התקדש החג, הוא הלילה הזה לה', בל נשלה את עצמנו כי נוכל להוריד ולהביא גם את אותם רגשי הקדושה ההשתוקקות וההתקרבות לה' שזכו לחוש אלו שהסיבו על שולחן המלך. כי איה העט והסופר שיהא בהם ובתמצית קסת הדיו להעלות עלי כתב את השתפכות הנפש בכל שעות עריכת הסדר, את חייבת הקודש כלפי מצוות הלילה בכיסופין ושמחת הלב, את מצות סיפור יציאת מצרים בלהט אש קודש באזני הבנים ובני הבנים והנוכחים, ושננתם לבניך אלו התלמידים, וירד משה מן ההר אל העם ולדעתו של כל אחד ואחד במאור פנים וברשפי אש שלהבת י-ה, אשרי עין ראתה זאת! במהלך כל הסדר התרוממו הקהל כמה מעלות טובות במעלות עליונות. רגשי קודש נספגו בלבבות בבית ה' בלילות, כאשר זכו לעלות ולראות ולקבל פני רבם ברגל, ובכן מה נהדר היה מראה כהן המשמש בעבודה באהבה ויראה בערגה ובדביקות נפלאה.

ובשורות אלו כאמור נעלה על הכתב רק את סדר הדברים, ויותר ממה שכתבנו נשאר נצור בקולמוס הלב, וחוקק בלבם ונפשם של המסתופפים בצל הקודש בימי החג הנעלים.

הסדר נערך בהיכל המתיבתא, אשר היה ערוך ומסודר בטוב טעם כיאה וכיאות לקבל את כל האורחים המשתתפים בליל הסדר. מרן שליט"א ישב

וקידש מרן שליט"א בקול רם, וכל הציבור ענו ואמרו עמו בלחש.

בברכת מאורי האש לקחו נר מיוחד ובירך מרן שליט"א על כך, לאחמ"כ עברו בין כל המשתתפים עם הנר שיברכו כולם עליו [גם אצל הנשים]. לאחמ"כ הגביהו שוב הכוס למרן שליט"א, [מרן שליט"א אחז הכוס בברכת המבדיל ושהחיינו מלמטה כמו בקידוש ולא מצד הכוס כמו בהבדלה]. לאחר מכן שתה מרן שליט"א את כל הכוס בהסיבה לגמרי, כשגם רגליו הק' מונחות על מיטת ההסיבה, וכן היה בכל ההסיבות.

✱ קדש ורחץ. הנה איתא בספה"ק שבמשך כל ימות השנה הדין נותן שצריך תחילה להיות בבחי' 'ורחץ' היינו לשוב בתשובה שלימה על כל מה שחטא ופשע האדם, ורק לאחמ"כ 'קדש' להתקדש בקדושה העליונה, ויהיה נשפע עליו שפע קדושה מן השמים, כי בעיני תחילה אתערותא דלתתא שנעשה אנו להתעוררות ונשוב על עוונותינו ונתחרט עליהם, ורק אחר זה נזכה לשפע קדושה מן השמים. אך בליל זה ליל הסדר שונה היא ההנהגה משאר ימות השנה, ותחילה 'קדש' היינו שמשפיעים עלינו שפע קדושה מן השמים בלא שום אתערותא דלתתא רק על ידי אתערותא דלעילא, אע"פ שעדיין לא שב האדם בתשובה ולא תיקן את מעשיו, ע"כ, ומי שיש לו שכל בקדקדו מנצל ההזדמנות ונשאר תמיד במצב של 'ורחץ' ככל יכולתו, בכח הקדושה שהשפיעו עליו מלעילא.

ורחץ: מרן שליט"א הכריז 'ורחץ'.

אח"כ אמר מרן שליט"א הריני מוכן ומזומן לקיים מצות ורחץ, ויהי נועם וכו'. ונטל מרן שליט"א את ידיו ב"פ על כל יד. ושאר המסובים לא נטלו ידיהם. ואמר מרן שליט"א:

✱ ורחץ. נהגו אצלנו שרק ראש המסובים נוטל ידיו קודם כרפס, ולא כל המסובים, ולכא' יש לבאר כי ממה נפשך הרי בכל השנה אין נוטלין הידיים קודם אכילת דבר שטיבולו במשקה, ואם כן מאחר שהחמירו בפסח ליטול הידים קודם אכילת הכרפס, מן הראוי שכל המסובין יטלו ידיהם, ואם לא החמירו בזה אם כן מפני מה ראש המסובים נוטל ידיו.

וי"ל, דביקשו חז"ל לרמוז בזה שהכל תלוי בראש המסובים, שאם הראש הנהגתו כראוי וכיאות, הרי שממילא על ידי כן מושפע שפע רב מן השמים לכל המסובים, אך אם ח"ו להיפך שאין ראש המסובים כראוי, הריהו כאבן מכשול לכל המסובין ומונע מהם

על גבי בימה מוגבהת, ולצידו בניו שליט"א. קהל המשתתפים ישבו שורות שורות אל מול פני הקודש בסדר מופתי על כל פני היכל המתיבתא.

לבד מבני המשפחה, ועוד כמה שנקראו ע"י כ"ק מרן שליט"א, הסבו כאמור מאות בחורי החמד תלמידי שיעור ב' בשיבותינו הק', מתיבתא דברי חיים פעה"ק, ומתיבתא דברי יציב בחיפה, וכן עוד מבני החבורות מרחבי ארה"ק.

הרבניות תליט"א הדליקו הנרות לפני התחלת הסדר על שולחן מיוחד בהיכל, וברכו גם שהחיינו. המשתתפים שבאו לחסות בצל מרן בליל הסדר לא לבשו קיטל ולא ערכו קערה לעצמם, וכן לא הסבו כדין תלמיד אצל הרב שאינו מסב (שו"ע סי' תע"ב ס"ה), לבד מבני מרן שליט"א שכן הסבו [אכן גם הם לא לבשו קיטל (וראה הליכות חיים לפסח, ליל הסדר, מה שהביא מכ"ק מרן זי"ע בד"ק בעידן רעד"ר שבת חוהמ"פ תש"מ, שדיבר בקדשו 'בכל המקומות שהייתי לא כולם לבשו קיטל רק ראש המסובין שהיה יושב מוסב במיטה', עכלה"ק)].

על גבי השולחנות הודלקו שני נרות גדולים מאוד הנקראים 'מה נשתנה ליכט', כפי הנהוג בתפוצות ישראל (ראה בני יששכר מאמרי ניסן מאמר ה', אות כא).

בשעה 10.35 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא. חרדת קודש והתרוממות עילאית הושלכה בהיכל עם היכנס מרן לעריכת הסדר בליל התקדש חג, הלילה הגדול והנורא, הוא הלילה הזה לה'. בכניסת מרן שליט"א להיכל המתיבתא, מעוטף בטלית, ומלווה בקיטל ובגארטל ווייסע קאפיל - נשא תפילה חרישית משך כמה רגעים ע"י המזוזה, ולאחמ"כ הלך ונעמד על מקומו בו הוכנה מיטת היסב מיוחדת ומוגבהת למרן שליט"א שישב על גבה משך כל הסדר ובה היסב ההסבות.

לפני קידוש הורה כ"ק מרן שליט"א להכריז שבשעת קידוש יזהרו הנשים שלא לומר ברכת המבדיל ורק ישמעו מפי המבדיל, אמנם יענו אמן על הברכה, וכן ברכת בורא מאורי האש יכולות לברך בעצמם. כן הורה שאלו שכבר בירכו בהדלקת הנרות ברכת שהחיינו שלא יברכו שוב עוה"פ כעת בקידוש, וכן יזהרו לבל לענות אמן אחר ברכה זו.

אח"כ פתח מרן ואמר בהתעוררות ובקול רוויי הוד ומרטיט 'קדש' - הייליגער באשעפער טאטע זיסער - קדש. ואמר (מתוך הגדה של פסח זרע קודש) הנני מוכן ומזומן לקיים מצות קידוש וכוס ראשון מארבע כוסות וכו', לשם יחוד וכו', ויהי נועם וגו'. ומזג בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א את הכוס מצלוחית של זכוכית, אל תוך גביע של זהב שבתוכו מונח כוס של זכוכית גבוה במקצת מהגביע (ועירבב מרן שליט"א קצת יין עם מיץ ענבים מגיתו, וכן בשאר הכוסות).

רמז בתיבת 'קדש' כי ישראל קדושים ויקדשו להיותם מקראי קודש, והכנים אותם אליו אל הקדושה ליתן להם התורה על הר סיני, והקדש התיר והפקיע שעבודם.

ורחץ - רמז בזה לתירוץ נוסף שכתבו המפרשים, דכיון שעשו בני ישראל תשובה כשנצטוו בלקיחת הפסח (שמות יב, כא) משכו וקחו לכם ודרשו חז"ל (שמו"ר מז, ב) משכו ידיכם מע"ז, וזהו ורחץ שכיון שרחצו עצמם מצוואת ע"ז גלולי מצרים, וממילא תחון זכות אבות להוציאם ברגע לפני זמנם.

וביאר שם עוד בקרן ישועה, עפ"י מש"כ בס' ברכת שמואל (סו"פ בשלח) לבאר דמשו"ה יצאו ממצרים קודם שנשלם גזירת השעבוד של ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה, דהנה אי' במכילתא (פר' בא, פ"ד) רבי אומר כתוב אחד אומר ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה, וכתוב אחד אומר (בראשית טו, מז) ודור רביעי ישובו הנה, כיצד יתקיימו שני כתובין אלו, אמר הקב"ה אם עושין תשובה אני גואלם לדורות ואם לאו אני גואלם לשנים. נמצא שכבר בהתחלה היתה הגזירה באופן זה דאם יחזרו בתשובה יחשבו השנים מלידת יצחק, ואם לא ישובו יחשב מזמן התחלת השעבוד, לכן כיון שבני ישראל שבו להשי"ת לכך הקדים השי"ת להוציאם ממצרים עי"ש.

וכיוצ"ב כתב בספה"ק ערבי נחל (דרוש ב' לפסח אות ד') לבאר במה שהוציא הקב"ה את בני ישראל לפני הזמן, עפ"י מה שאמרו חז"ל בגמ' (סנהדרין דף צ"ח ע"א) א"ר אלכסנדר ריב"ל רמי כתיב בעיתה (הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעיתה אחישנה - ישעיה ס, כב) וכתוב אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, רצ"ל שאם יזכו מעשיהם ויעשו תשובה תחוש עת הגאולה ותבוא קודם הזמן, משא"כ אם ח"ו לא יזכו הרי שאז הגאולה מתארכת עד עת הקבוע, ועד"ז היה בגלות מצרים שמיד בשעת הגזירה היה שני זמנים לגאולה, זמן של בעתה ד' מאות שנים וזמן של אחישנה אם יעשו תשובה, עי"ש. ועוד הביא בערבי נחל (שבת הגדול, דרוש ג) בשם נזר הקודש (פר' ויחי, ב"ר צח, ג) מ"ד במדרש (שמו"ר א, לו) שעשו בני ישראל תשובה במצרים, ובזכות זה נגאלו, יעו"ש. וזהו ורחץ רמז על עבודת התשובה שרחצו וטהרו עצמם מעוונותיהם, ובגין כך נחשב להם זמן הגלות מלידת יצחק, ושפיר נשלם זמן

השפע הנשפע מן השמים. ולזה התקינו והנהיגו דייקא באופן זה שרק ראש המסובים יטול ידיו להורות לו שצריך הוא לרחוץ עצמו מחטאיו ופשעיו, וע"ד הכתוב (ישעי' א, מז) רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם, וממילא על ידי שירחץ עצמו מחולאת עוונותיו יושפע לכל המסובים שפע טוב מן שמיא, ובזה ישנו כח מליצה ישרה על עדת ישורון, שאין לתלות קולר וסיבת חטאם בהם.

כרפס: מרן שליט"א הכריז 'כרפס'. ואמר מרן שליט"א:

★ קדש ורחץ כרפס יחץ. ראיתי בשם הרה"ק בעל קרן ישועה זצ"ל (הובא בהגש"פ קרן ישועה, ילקוט מאמרים) ליתן טעם מה שהקדימו הנד' ד' סימנים 'קדש ורחץ כרפס יחץ' קודם אמירת 'מגיד', דלכא' עיקר מצות הלילה מה"ת הוא מצות סיפור יציאת מצרים (ראה רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"א), בעוד שמרור בזמן הזה הוא רק מדרבנן (פסחים דף ק"כ ע"א) וכנפסק ברמב"ם (שם פ"ו, ה"ב), כי רק בזמן שבית המקדש היה קיים והקריבו קרבן הפסח אז הוי מצות מרור מן התורה, וכדכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, ואף מצות מצה בזמן הזה נחלקו בזה אי הוי מה"ת, דיש דס"ל (ראה פסחים שם) דלא הוי אלא מדרבנן דאין מצותה אלא בשעה שהפסח נהג.

ותירץ שם, כי אדרבה עדיפא היא להקדים תחילה בסימנים הללו לפני שפותחין באמירת 'מגיד', כי יש בזה ישוב לתמיהה גדולה היאך בכלל יכולין אנו לספר בניסי יציאת מצרים, הרי כלל ישראל יצאו משם לפני זמנם, דהגזירה היתה ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה (שמות טו, יג), והם יצאו אחרי רד"ו שנה. אכן בסימנים הללו נרמזו כמה תירוצים שתירצו המפרשים איך יצאו קודם הזמן, ועל כן פותחים תחילה בהם כהקדמה לפני שפותחין באמירת 'מגיד' שהוא עיקר מצות הלילה, ורק לאחריהם פונים להתחיל ב'מגיד' הוא סיפור יציאת מצרים. ויסוד דבריו מיוסדים ע"ד הגה"ק החיד"א זלה"ה בשמחת הרגל (לימוד ג), יעו"ש, כשהקטן ישועה הוסיף בזה עוד מילין לבאר בסימני הסדר דמורין על הישובים היאך יצאו ממצרים קודם זמנם, וכדלהלן.

קדש - ביאר החיד"א (שם), דהוא עפ"י מה דקי"ל (כתובות דף נ"ט ע"ב) דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, ולכך ע"י שנתקדשו ישראל במצרים להיות עם ה' פקע שיעבודם ויצאו מיד פרעה, וזה

שיעבודם לצאת ממצרים.

כרפס - רומז למה שתי' בספרים דנשלם הזמן ע"י קושי השעבוד ועבודת הפרך בעינוי גדול, וכמש"כ בפרשת דרכים (דרוש חמישי) דכבוד העבודה דכתיב (שמות א, יד) וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, כל זה לא היה בכלל גזרת ה' של ועבדו וענו אותם ת' שנה לכן כובד זה של עבודה שעשו בהם באותם השנים נחשב כאלו נשתעבדו בהם ד' מאות שנה, וגם ריבוי העם השלים השעבוד, והביא שם בפרשת דרכים מ"ש מהר"ש יפה (בעל היפ"ת) במה דאי' במד' (שמו"ר פט"ו ס"א) קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך אמרו ישראל רבון העולם ת' שנה אמרת לנו להשתעבד ועדיין לא שלמו, אמר להם כבר שלמו שנא' כי הנה הסתיו עבר, דאע"פ דלפי האמת לא שלמו הקב"ה רחם עליהם מפני צערם וכבוד העבודה ודלג על הקץ וז"ש כי הנה הסתיו עבר כי להיות השעבוד קשה כסתיו הספיק להם הזמן שעבר, עי"ש, עכ"ד.

וזהו שרמזו בתיבת כרפ"ס, שהוא אותיות ס' פרך, כלומר ס' ריבוא ישראל שנשתעבדו בעבודת פרך (ראה מג"א או"ח סי' תע"ג סק"ד), הנה כי כן רמז כאן על קושי השעבוד שנשתעבדו בה ס' ריבוא בני ישראל במצרים, וזה היה הסיבה לצאתם ברג"ו שנה, מאחר וקושי השעבוד וריבוי העם השלים הזמן.

יחין - רמז למה שכתב בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ז) דלכן יצאו ממצרים לפני שנשלם גזירת השעבוד משום דשעבדו בהם גם בלילות לכך נחשב הזמן ככפול כיון דעבד עברי אינו עובד אלא ביום (מס' עבדים פ"ב מ"א, ועי' קידושין דף ט"ו ע"א), ובכן נחשב להם ת"ל שנה במצרים עי"ש. וזהו שרמזו ביחין, שלכן יצאו בני ישראל ממצרים בחצי זמנם, והיינו מטעם שנשתעבדו בהם לילות כימים, אתוד"ק החיד"א בתוספת ביאור.

ובקרן ישועה שם רמז עוד עפ"י מ"ד במדרש (עי' ב"ר מד, יט) שחילק הקב"ה את גזירת הגלות לכמה גלויות, ובכל גלות וגלות היה חלק מגלות מצרים, ולכן יצאו ממצרים קודם שנשלם זמן ד' מאות שנה משום דשאר גלויות משלימות הזמן (תורת חיים, חולין דף צ"ב ע"א; נחל קדומים, פר' בא יב, ח; וראה עמודיה שבעה, עמוד השלישי דרוש ט"ו, דף כ"ט, ובארץ חמדה, להמלבי"ם, דרוש לפר' פרה, ד"ה ויש להוסיף, ועוד), ועי"ז

רמז כאן ב'יחין' שנחצה השעבוד ולא השלימו עדיין כליל את הגזירה של ועבדו וענו אותם ד' מאות שנה, ובצירוף כולם נשלם השעבוד שיושלם בשאר גלויות ישראל.

ושוב אחר שפשט ותירץ הק' קושייתא היאך יצאו ממצרים קודם הזמן, עתה הוא העת אשר ניתן לומר 'מגיד' ולספר בניסי יציאת מצרים היאך שגאלם השי"ת והוציאם לבני ישראל מעבדות לחירות מאפילה לאור ומשעבוד לגאולה, אתוד"ק בתו"ב ודפח"ח.

✱ נפסק להלכה (או"ח סי' תע"ג סעי' ו' ובמשנ"ב שם) שנוטלים חתיכת כרפס פחותה מכזית ומכוונים לפטור בה את המרור. ויש לבאר הטעם שצריכים לכוון בברכת בורא פרי האדמה לפטור המרור, ואין מברכים על המרור גופא, ובפיוט יוצרות לשבת הגדול שהתקין הרב יוסף טוב עלם, 'ולמה שאר ירקות באין תחלה, לפטור חזרת של מצוה ברכה ראויה לה, ושאין לומר שתי ברכות כאחת שתיה או אכילה', והיינו שלכן מהדרים ליקח דייקא לפני הסעודה ירקות שברכתו בורא פרי האדמה, ואין עושין השינוי במיני פירות שברכתן העץ וכדו', כדי לפטור המרור של מצוה הבא בתוך הסעודה אשר היא מחוייבת בברכת בורא פרי האדמה, ולכן לוקחים ירקות לפני הסעודה כדי שיברך ברכה הראויה לה, ויפטור את המרור, וא"א לברך על המרור בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור, כיון שאסור לברך שתי ברכות על מין אחד של שתיה [כמו שתקנו ברכהמ"ז ושבע ברכות על ב' כוסות ולא על כוס א' (פסחים דף ק"ב ע"ב)], או אכילה, מטעם שאין עושין מצות חבילות חבילות. ובשלמא אכילת מצה יש ב' מצות ומברכין ב' הברכות אחת על כל מצה, אולם במרור אין שייך לברך עליו ב' ברכות, על כן מקדימים לברך בורא פרי האדמה על הכרפס.

אמנם כבר תמזהו על זה התוס' (פסחים דף קט"ו ע"א ד"ה והדר) וז"ל, וליתא דהא משום היכירא באין ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי מילי, עכ"ל התוס', וביאר המהרש"א דאין עושין חבילות חבילות לא שייך הכי כמו גבי כוס של ברכת המזון ושבע ברכות, או כוס של ברכת המזון של יו"ט וכוס של קידוש של שבת שלאחר החג וכדו', דהתם תרי מילי נינהו, היינו שכל אחד בא מחמת ענין אחר, ברכהמ"ז על האכילה וקידוש על היום, אבל בדין שמברך על מצות אכילת מרור על המרור וכן בורא פרי האדמה הוא על המרור

נוטלין הכרפס ומברכין עליה בורא פרי האדמה, להוציאה ולהעלותה מקללה לברכה.

א סדר אכילת הכרפס, שנוטלין חתיכה קטנה פחות מכזית וטובלין אותו במי מלח, והנראה בזה בדרך רמז, ובהקדם מה שנודע לכל כי בטבע הבריאה ברא הקב"ה את מי הים להיותם מלוחים, ושעם הדבר י"ל, דהנה נודע מ"ד (תיקו"ז דף י"ט ע"ב) שבשעה שאמר הקב"ה (בראשית א, ו) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים להבדיל בין מים העליונים למים התחתונים, אזי בכו המים התחתונים על כך שנתרחקו מהבוכ"ע, ואמרו בעינן למהוי קמי מלכא, וי"ל דמשום הכי מי הים מלוחים כי נודע דהדמעות הזולגות מעיני האדם יש בהם מליחות.

אכן כל זה הוא דייקא בזמן הזה, שנפגמה ונתקללה האדמה והעולם בגין חטא הקדמון, אכן לעתיד לבוא אז יהיה בבחי' הכתוב (תהלים קמח, יג) הודו על ארץ ושמים, שיקדים הקב"ה תחילה בחי' ארץ לבחי' שמים, ושוב יהיו המים התחתונים קרובים יותר להקב"ה. ולאור הדברים יובן היטב בטעם המנהג לטבול במי מלח דייקא, כי כליל זה אשר תכליתה כאמור לתקן חטא הקדמון, מורים אנו על לעתיד לבוא בעולם התיקון שאז לא יבכו עוד המים התחתונים כאמור.

מרן שליט"א לקח צנונית מהקערה וקילפה, ובירך בורא פרי האדמה, וטבל במי מלח ואכלו בלא הסיבה. אח"כ לקח עוד כמה צנוניות, וחתכם לחתיכות קטנות מאד וטבל אותן במי מלח, אח"כ חילק לכל בני המשפחה וליוצ"ת.

והכריז ואמר מרן שליט"א 'יחץ'. וחצה מרן שליט"א את המצה האמצעית לשניים, ואת החלק הגדול הניח בתוך מצה טאש מיוחד לאפיקומן, והניחה בסמוך לקערה.

מגיד: מרן שליט"א הכריז ואמר 'מגיד', ואמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות סיפור יציאת מצרים וכו' לשם יחוד וכו' ויהי נועם וכו'. אח"כ אמר בהתעוררות ובהתלהבות עצומה את דברי הזוה"ק (ח"ב, דף מ, ב) 'פקודא בתר דא'. כשמרן שליט"א מפרש התיבות באידיש. לאחר סיום האמירה גילה מרן שליט"א המצות ואמר: 'מגלין המצות ומסלקין הקערה'. והמשיך ואמר הא לחמא עניא וכו'. ומזגו כוס שני, ע"י הגה"צ אב"ד קהלתנו הק'

שפיר דמי לברך ב' ברכות. ומעתה לפי"ז ראוי ליתן עוד טעם מפני מה התקינו להקדים אכילת הכרפס ולפטור עמה ברכת בופה"א על המרור.

ועלה ברעיוני היום לפרש בזה, דהנה כרפ"ס עולה בגימטריא כמנין ש"ס, ומרור מורה על העבירות, כמו שכתב האר"י הק' שמרור בגימטריא מו"ת, וע"ד מה שנא' (ירמי' ב, יט) כי רע ומר עזבך את ה' אלוקיך. והרמז בזה, שכשיחפון האדם לדעת היאך ניתן לנצח את היצר הרע הבווער בקרבו כאש בנעורת, ידע שזהו רק על ידי הלימוד והיגיעה בש"ס. ולזה נוטלין כרפס שהוא בגימטריא ש"ס, ועל ידי כן פוטרין את המרור היינו שבכך מנצחים את היצר הרע. אכן לכל ידמה האדם שצריך הוא תחילה לסיים כל הש"ס ורק לאחר מ"כ יוכל לנצח את היצר הרע, דלא כן הוא אלא סגי אפי' במעט, ולזה נוטלין רק חתיכת כרפס פחותה מכזית להורות שאע"פ שאין בכח האדם לסיים כעת את כל הש"ס, מכל מקום אל יתייאש, אלא מיד יתחיל לעסוק בדברי הגמ' בלימוד הש"ס, ועל ידי כן יוכל לנצח היצר הרע.

א פשטות הענין מה שאוכלין כרפס ומטבילין במי מלח, בכדי שישאלו התינוקות. והיינו כי אף שבכל ימות השנה אין אנו רשאים לשאול שאלות על הנהגתו ית"ש בעולמו, אלא צריך לקבל הכל באמונה שלימה ובתמימות, להאמין כי הכל הוא אך טוב וחסד מאתו ית', והשאלות המה כפגם באמונה ח"ו, מכל מקום כליל זו שהאמונה מתחזקת במאוד מאוד בלב כל אחד ואחד מישראל, שוב אין אנו יראין כ"כ מכך, ומעוררין את התינוקות לשאול, והיינו שכליל גדול זה גם מה ששואלים אין זה בא מחסרון באמונה ח"ו, אלא אדרבא בחי' חיקור דבר, ואין לנו להתיירא שיבואו בזה לידי ספיקות רח"ל.

א נראה לבאר מה שהתקינו לברך ברכת בורא פרי האדמה כליל הסדר לפני תחילת הסעודה, עפ"י מה שהאריך בספה"ק בני יששכר (ראה מאמרי ניסן, מאמר ד, ע"ד הפשט) ובדרך פקודיך (מצות עשה מ, השבתת חמץ, חלק המחשבה, אות ד) דענין הפסח הוא תיקון חטא אדם הראשון, ולכן אוכלים מצה לתקן חטא עץ הדעת דלחד מ"ד חיטה היתה. והנה אחר החטא נתקללה האדמה (בראשית ג, יז) 'ארורה האדמה בעבודך וגו' וקוץ ודרדר תצמיח לך'. ועל כן כליל זה אשר עיקר תכליתה הוא לתקן פגם האדמה, על כן

ומעתה תפקידנו הוא להחזיר את הארץ למדריגתה כלפני החטא קודם שנכנסה בה הזוהמא. בכח הזוהמא נמשכו עשרה דורות, אשר כמעט ושכחו בהם כי יש ה' בארץ, והמה מרדו במלכות שמים, כדוגמת דור הפלגה, דור אנוש ודור המבול, אשר שכחו א"ל צורם ובוראם, וילכו ויתעו אחר ההבל, וכמו שאנו אומרים בפייט ביום הקדוש (בתפילת מוסף, ד"ה אתה כוננת). וכך היה עד שבא נח לעולם אשר הוא התחיל לתקן מעט חטא הקדמון, וכמו שנאמר עליו (בראשית ה, כט) זה ינחמנו מעצבון ידינו.

ועל ידו נזדכך מעט העולם אך עדיין לא היה די בכך, ושוב הוצרכו עוד לעשרה דורות אשר המה מכוונים כנגד עשר הספירות, עד שנולד אברהם אבינו ע"ה אשר הוא התחיל לגלות ולהודיע לבאי עולם כי ה' שוכן בקרבם, וכפי שאמרו (רש"י בראשית כז, ז) בתחילה אלוקי השמים ועכשיו אלוקי השמים ואלוקי הארץ, שהרגלתיו בפי הבריות.

אברהם אבינו ע"ה מסר נפשו ושיבר וניתץ צלמי אביו, ועשה מהם לעג וקלס, ונלחם כנגד תרח אביו ונמרוד הרשע אשר ציווהו לעבוד עבודה זרה, ולא הסכים אברהם אבינו על ידו, ולזה ביקש להעבירו מארץ החיים, והורה להעלות היקוד באור כשדים ולהשליך את אברהם אל תוך כבשן האש, ובאותה העת לא היה אברהם אבינו יודע כי יצילהו ה', ומכל מקום מסר נפשו והסכים להפיל עצמו לכבשן ולא לכפור באמונתו. ואכן הצילו השי"ת, וכאשר אמר לו (בראשית טו, ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים.

ומאז החל זיכוך הנשמות מן הזוהמא שנכנסה בהם בחטא הקדמון, אולם עדיין נשאר מעט זוהמא, ועל כן הוליד אברהם את יצחק ואת ישמעאל, שיכנס הזוהמא בישמעאל, וישאר יצחק זך ונקי. אולם אף ביצחק טרם נשלם התיקון והבירור והוצרך להוליד את עשיו כדי לברר לגמרי הזוהמא עד תומה, עד שהוליד את עשיו ואת יעקב, והזוהמא נכנסה לעשיו, ויעקב היה נקי לגמרי מכל סיג ופגם, ויעקב בחר שבאבות (ב"ר עו, א) אצלו כבר נתקן כליל כל הזוהמא. והיתה מיטתו שלימה זך ונקי לאלוקיו, והיו לו י"ב שבטי י-ה כולם קדושים וטהורים. ואף עפ"י שאין לנו שום השגה במדריגות האבות מדוע יעקב היה יותר מאברהם ויצחק, אכן כך איתא שיעקב הוא היה בחר שבאבות.

אך אעפ"י שהנפשות נתקנו לגמרי מן הזוהמא שבהם, מכל מקום בארץ מתחת ובכל העולם עדיין היתה הזוהמא שולטת, ועל כן נגזר על אבותינו לירד למצרים, ואז על ידי שישתעבדו בהם המצריים להעבידם בעבודת פרך, והכו המצריים בבני ישראל בכל מיני מכות והרג, הרי שעל ידי כן היה ביד בני ישראל להוציא מהם כל הניצוצות הק' שנטמעו במצרים, וע"ד מה שהובא מהאריז"ל (עיין ליקוטי תורה, פרשת תצא; שער הגלגולים, הקדמה לו; ספר הגלגולים פ"ב; ועיין ערבי נחל, פר' בראשית, דרוש ב), עה"פ (קהלת ח, ט)

בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. בהגיע ל'מה נשתנה', שאלו הקושיות מה נשתנה, תחילה הבנים שליט"א, ואחריו כל נכדיו וכן נכדותיו הקטנים שיחי', כשמרן שליט"א מאזין לכל אחד ואחד בנפרד, ולאחמ"כ שאלו גם כל ניני כ"ק מרן שליט"א הקושיות יחדיו, [ואח"כ האזין גם לקושיות ה'מה נשתנה' ששאלו הנכדות והנינות יחדיו (עד גיל י"ב שנה), כשסיימו אמר להם מרן כי תיכף יענה להם התשובה לשאלתם], (ולא חזר מרן על הקושיות).

והתחיל מרן שליט"א לספר בהתעוררות עילאה כל סדר השתלשלות בריאת העולם מסדר בריאת העולם ששת ימי בראשית וכו' כנהוג, כשמרן אמרו בחן ומתיקות נפלאה, כשבתוך הדברים החדיר מרן שליט"א נטפי אמונה בליבות כל המסובים, כשמרן שליט"א פונה אל נכדיו הקטנים ומבאר להם הדברים היטב, כשהוא מחדיר ומחדד בליבם את עיקרי יסודות האמונה, שרק בכך אפשר להיות יהודי, להאמין שהכל מאתו ית' על כל צעד ושעל, אשר א"א להעלותו ע"ג הכתב, אשרי אוזן ששמעה! ופתח מרן שליט"א ואמר:

הנה דרכו בקודש של כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע כפי ששמע מאביו זקה"ק מרודניק זי"ע מה ששמע מזקה"ק מרנא ורבנא בעל הדברי חיים זי"ע להתחיל קודם סיפור ההגדה לספר סדר השתלשלות הדורות החל מששת ימי בראשית, אשר בראשית ברא אלוקים בששה ימים את השמים ואת הארץ. והא וודאי שלבוכ"ע לא היה חסר מאומה, ולא היה לו שום צורך בבריאת העולם, אלא שברוב טוב וחסדו ברא ויצר עולמו, בכדי שלא יאכלו הנפשות נהמא דכיסופא לחם חנינם, אלא יקבלו שכר על כל פעלם על עבודתם ועל מעשיהם.

ולזה ברא השי"ת את כל העולם בששה ימים, את השמש ואת הירח ואת הכוכבים, את העשבים הירקות וכל מיני הדשאים, ואת כל האילנות למיניהם, את החיות והבהמות וכל היצורים. אך כל אלו היו רק הכנה לבריאת האדם ביום השישי, אשר הוא מובחר הבריאה והיצירה, באשר זה היה תכלית ומטרת כל הבריאה כולה בשביל לברוא את האדם.

וכבר אז בראשית היצירה היה בחי' 'שמים' המורה על העולמות העליונים גבוה מע"ג גבוה למעלה מהשגתנו, ובחי' 'ארץ' שהוא העולם התחתון והשפל, אלא שעבודת האדם היה להשוות הארץ ולהרימה עד שתהא כמדריגת שמים, ויתקיים בחי' הכתוב (תהלים קמח, יג) הודו על ארץ ושמים. ברם מאחר וחטא אדם הראשון ועבר על מצוות בוראו - אשר אין לנו בזה כל השגה והבנה, אולם כן הוא עפ"י פשטות המקראות בתורה - על ידי כן נתפשטה ונכנסה הזוהמא לכל העולם, ונעשה תערובת רע בטוב וטוב ברע, וכביכול נתקלקל העולם מהשלימות שהיה בו קודם לכן.

האמונה יש בהם שלשה ענינים עיקריים, והם ג' עיקרי האמונה, א. מציאות ה' - והוא שיהיה לאדם אמונה וידיעה שהשי"ת ברא את העולם, הראשון, אמונה במציאות השי"ת, שהבוכ"ע אחד יחיד ומיוחד והוא מלא כל הארץ כבודו, והוא מנהיג את כל אשר נעשה בו, ודלא כאותם הכופרים בא"ל חי וסוברים שנעשה העולם מאליו וכדו'. ב. תורה מן השמים - אמונה על התורה שניתנה משמים למשה מסיני, שהם תורה שבכתב, תורה שבעל פה וכמו כן כל דברי החכמים שבכל דור ודור שהתורה והמצוות נתנו לנו מן השמים ע"י משה רבינו ועבדיו הנביאים, ולא נברה מליכם ח"ו, ובאשר על כן חובה עלינו לשמור מצוותיו וללמוד חוקיו. ג. שכר ועונש - שהשי"ת נאמן לתת שכר לשומרי מצוותיו ועונש לעוברי מצוותיו, ואין העולם הפקר ח"ו (וראה של"ה הק', מס' שבת, תורה אור, אות ב; מהרש"א ח"א, ראש השנה, דף ל"ב ע"ב, ד"ה כי ה' הוא האלוקים).

וע"ז הדרך האריך גם המהר"ל בספרו גבורות ה' (פרק מז) וכתב וז"ל 'ודע כי ג' אמונות הם יסוד הדת, וכאשר חס ושלום תפול אחת מהם תפול הדת בכללה, האחת הוא ההשגחה שהוא משגיח בתחתונים, ולא כמו שאומרים המינים עזב ה' את הארץ שאם כן למה נעבוד אותו אחר שאין משגיח בתחתונים לפקוד את מעשיהם, האמונה השנית שהכל הוא ביד ה' ואין דבר חוץ ממנו, וזהו אמונת מציאות השי"ת, כי בודאי הכל מודים במציאות השי"ת רק שלא יאמר שאינו הכל חס ושלום ויוכל לצאת מרשותו, לכך אמונת מציאות השי"ת שהוא הכל ואין דבר חוץ ממנו יתברך. האמונה השלישית שידבר השי"ת את האדם ויתן לו תורה וזהו אמונת תורה מן השמים.

ולכך כאשר בא משה לגאול אותם וראה ה' עניים ולא עזב אותם, נאמר (שמות ד, לא) ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את עמו וכי ראה את עניים, וזהו אמונת ההשגחה, ובקריעת ים סוף נודע להם אמיתות מציאות השי"ת שאין דבר יוצא ממנו יתברך והכל הוא ברשותו וביכלתו אחר שהיה הוא משנה הים ליבשה, ולכך נאמר (שם יד, לא) ויאמינו בה, ובמתן תורה כתיב (שם יט, ט) וגם כך יאמינו לעולם הרי אמונה שלישית. והרי ביציאת מצרים רצה השי"ת להקנות להם כל אמונות אמיתיות שזהו

אשר שלט האדם באדם לרע לו, שכאשר האומות מענים ומשעבדים את גופות ונפשות ישראל, הם מוציאים מעצמם כל לחלוחית וכל ניצוץ קדוש, והם נהפכות להיות כולו רע, על ידי אשר שלט האדם, דהיינו אומות העולם שהם נקרא 'האדם', וכדאיתא בגמ' (סנהדרין דף נ"ט ע"א) אליבא דרבי מאיר מהפסוק (ויקרא יח, ה) אשר יעשה אותם האדם וגו', באדם היינו ישראל שקרויים אדם, ועל ידי השליטה בהם והעינוי שמענים אותם לרע לו, הם נהפכו להיות כולו רע בלא שום נקודה של טוב, כי הכל כבר כלה מהם כמצולה שאין בהם דגים או כמצודה שאין בה דגן, יעו"ש.

ובענין זה אף הכיר וחשש פרעה מתחילה, ולזה אמר (שמות א, י) והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, והיינו שילחם בנו ויעלה את ניצוצות הקדושה מן הארץ, עד שיבטל כל החיות ושורש היניקה מן המצריים. וכפי שאכן כך היה כדדרשו חז"ל (ברכות דף ט' ע"ב) שעשאוהו למצרים כמצולה שאין בה דגן ודגים.

וכיון שנשתעבדו בני ישראל במצרים, והרי העניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו (עירובין דף מ"א ע"ב), ומתוך כך ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, וכמעט שכחו מן ה' אלוקי אבותיהם ונתייאשו מן הגאולה, ועל כן הוצרך הקב"ה להוציאם קודם הזמן, ושלח את משה רבינו ע"ה להזכירם כי הבורא ית"ש אלוקי אבותיהם עתיד לגאלם ממצרים, וע"ז נאמר עבדים היינו וכו'.

וכאן המשיך כ"ק מרן שליט"א בדיבורים נפלאים אודות חיוב האמונה הפשוטה של כל איש מישראל, וזהו תוכנם:

א. הנה עיקר סיפור יציאת מצרים הוא להחדיר ולחזק האמונה בתוכנו, ותכלית הנרצה של יציאת מצרים היה להודיע לכל שהקב"ה הוא הבורא והמנהיג לכל העולם, והוא מושל ותקיף על הכל ובידו הכל לעשות ככל אשר יחפץ ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ואין זולתו מושל. והרהרתי בזה לבאר מה שהתקינו חז"ל (ראה פסחים דף קט"ז ע"א, ובתוס' ד"ה מה) ליטול ג' מצות דייקא, והקשו בספה"ק דהרי מצינו בכל עבודת הסדר בליל פסח מספר ארבעה, ארבע כוסות, ארבע קושיות, ארבעה בנים, ולמה מצות לוקחים שלושה ולא ארבעה.

ויש לבאר, דהנה הרמב"ם ז"ל כתב (פירוש המשניות, מסכת סנהדרין, הקדמה לפרק חלק) י"ג עיקרי האמונה שעל כל יהודי להאמין בהם באמונה שלמה, ומהר"י אלכו כתב את ספר העיקרים (מאמר א, פרק ג-ד) בו האריך וביאר כי אלו הי"ג עיקר

עיקר המופתים שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים כדי שיאמינו כל אמונות אמיתיות, עכ"ל.

ובהמשך שם כתב וז"ל, 'דמה שכתבנו בעיקר הראשון דהוא ההשגחה, הוא הוא האמונה בשכר ועונש, דהרי דייקא מחמת שהשי"ת משגיח על כל מעשי בני אדם על כן פורע מן האדם כפי מעשיו, וכיסוד שמצינו ברמב"ן (סוף פר' בא) שמאחד ב' עניינים הנ"ל של ההשגחה ושכר ועונש עיי"ש. שאין סברא לומר שיהיה הוא יתברך רואה מעשיהם ומשגיח ולא יפקוד על חטאם, והרי אנו רואים כי יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, ואם הוא מאמין בודאי שהוא יתברך משגיח בבני אדם אי אפשר שלא יאמין שלא יהיה לרשעים גמולם אחר המיתה, שא"כ לא היה נפרע הרשע על מעשיו, ולכך מן ההשגחה נמשך השכר והעונש ואי אפשר לומר שהכל הוא בעולם הזה ולכך מוכרח לומר שיש עונש אחר מיתה בגיהנום, עכתו"ד.

ועיי"ש בדברי הרמב"ן שהאריך לבאר בענין ניסים יציאת מצרים 'אשר עיקרו היה לבטל דעת הכופרים בעיקר שאומרים כי העולם קדמון וכו', ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית וכו', ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא"ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו יתברך לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש אלוה מחדשו ויודע ומשגיח, עכ"ל.

והיינו כי אצל אומות העולם יש גם הסוברים שאכן בששת ימי המעשה ברא הקב"ה את העולם, אכן בליבם יחזקו לו וכופרים המה ואינם מאמינים בהשגחה פרטית, שהכל מונהג ומושגח בהשגחה יתירה משמי מעל, וכל תנועה וכל זיו שבטעולם לא נעשה בלתי רצונו ית"ש, וכי אין עוד מלבדו והבורא ב"ה הוא פועל ועושה כל העשיות והיצורים, אלא מדמים הם שהכל הוא בדרך מקרה וטבעיות העולם בסדר ובמשטר הטבע, ורק בני ישראל עם קרובו הם מאמינים באמונה שלימה שהשי"ת הוא אחד יחיד ומיוחד ומהוה כל היות, וכל מה שמתרחש ונעשה בעולם הכל הוא מאת הקב"ה, והיינו שאומות העולם סוברים שיש כביכול ב' רשויות, ואין הם

מאמינים באחדות הבורא שה' אלוהינו ה' אחד.

משא"כ בני ישראל יודעים בבירור כי כולא עלמא דיליה הוא ואין עוד מלבדו, ואמונתם אומן הוא והמה מאמינים בני מאמינים שהבורא ית"ש שליט בעליונים ובתחתונים, והוא משגיח בעינא פקיהא על כל מה שנעשה בעולם הזה קטן כגדול, והבורא ית"ש שברא העולם הוא הוא המשגיח על כל דבר קטן כגדול בעולמו, וכל מה שנעשה בעולם הכל הוא רק בהשגחתו ית"ש. וזה נכלל כאמור בעיקר השלישי, וענין השגחתו ית"ש בתחתונים וענין שכר ועונש אחד הוא, דמכיון שהשגחתו ית' נתונה בתחתונים על כל מעשה ופעולה, על כן ישנו שכר ועונש על כל דבר ודבר.

וי"ל דלזה התקינו ליטול ג' מצות בליל זה הסדר, כי המצות הלא המה מיכלא דמהימנותא (וזה"ק ח"ב, דף קפ"ג ע"ב), והם מסוגלים לעורר האמונה ולחזקה בקרבנו, ולכן לוקחים דייקא ג' מצות להורות על ג' עניינים עיקריים אלו (וראה בני יששכר, מאמרי ניסן, מאמר ד, ע"ד הפשט), ויש לנו לחרוט הדברים על לוח לבנו לזכור אותם תמיד, והעיקר הוא שנדע כי השגחתו ית"ש וכל מה שנעשה בעולם הכל הוא לטובתנו, וגם הדבר אשר לעת עתה נראה כענין רע, מכל מקום כן הוא רק מחמת חוסר שכלנו וידיעתנו, אולם ברור שהכל הוא אך ורק לטובה והכל מאתו ית"ש ויתעלה.

★ נכדי נ"י שאלני היום מה שמצינו כאמור בכל עבודת הסדר בליל פסח מספר ארבעה, ארבע כוסות, ארבע קושיות, ארבעה בנים, למה הכל הוא במספר ארבע. והרהרתי די"ל, עפ"י מה שנא' (שמות יב, מב) ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם, וברש"י שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים, הוא הלילה הזה לה' הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך. והיינו שהיה הקב"ה ממתין ומחכה מתי יוכל כבר לגאול את בני ישראל ממצרים. ובהמשך פי' רש"י שימורים לכל בני ישראל לדורותם, משומר ובא מן המזיקין כענין שנא' (שם פסוק כג) ולא יתן המשחית וגו'. ויש לפרש סיום הכתוב גם ע"ד מה שפי' תחילה בענין מה שהיה הקב"ה מצפה לגאול את בני ישראל, דהכוונה במ"ש

לדורותם היינו שהקב"ה שומר ומצפה גם בגלות זו עד סוף כל הדורות, אימתי יוכל לגאול אותנו ולבנות לנו בית הבחירה.

ולך נא וראה מש"כ שם בתרגום יונתן, וז"ל, ארבעה לילון כתיבין בספר דוכרניא קדם רבון עלמא [רצ"ל ד' לילות כתובים בספר הזכרונות לפני ארון עולם, והכוונה לכאן שדברים אלו אירעו בליל ט"ו בניסן], ליליא קדמא כד איתגלי למברי עלמא [היינו מיד כשנגלה הקב"ה לברא העולם, הלילה אשר קדמה לבריאת העולם שהחל בלילה וכדכתיב (בראשית א, ה) ויהי ערב ויהי בוקר, ואז היה העולם תוהו ובוהו וחושך על פני תהום], תניינא כד איתגלי על אברהם [הוא הלילה שנחלק לאברהם אבינו כשנלחם עם ד' המלכים, וכדכתיב (שם יד, טו) ויחלק עליהם לילה], תליתא כד איתגלי במצרים והות ידיה מקטלא כל בוכרא דמצרים וימיניה משיזבא בכוריהן דישראל, רביעא כד איתגלי למפרוק עמא בית ישראל מביני עממיא [הרביעי הוא כשיתגלה השי"ת לפדות את עם בני ישראל מבין העמים, וינקום השי"ת נקמתו באדום ויגאלנו מבין האומות], וכולהון קרא לילי נטיר [שעל כולם קרא השי"ת ואמר 'ליל שימורים'], בגין כן פריש משה ואמר, ליל נטיר לפורקן הוא מן קדם ה' למפקא ית עמא בני ישראל מארעא דמצרים, הוא ליליא הדין נטיר ממלאכה מחבלא לכל בני ישראל דבמצרים [שהיה הליל שמור ובא להצלה מארץ מצרים, וכן שמור מן המזיקין (ראה ר"ה דף י"א ע"ב)], וכן למיפרקהון מגלותהון לדריהון [שעתידין בני ישראל להיגאל מגלותיהם בלילה הזה (ראה ר"ה שם; מכילתא מס' דפסחא, אות י"ד; ובמדרש הגדול, ורוקח הל' פסח סי' רצ"א)], עכ"ל.

וכענין זה כתב גם בתרגום ירושלמי, וז"ל, ליל נטיר ומזומן לפורקן הוא מן קדם ה' באפקתהון דבני ישראל פריקין מארעא דמצרים [ליל שמור ומזומן להצלה הוא לפני ה' בהוצאת בני גאולים מארץ מצרים], ארום ארבע לילון אינון כתיבין בספר דוכרניא, לילא קדמא כד איתגלי מימרא דה' על עלמא למברא יתיה הות עלמא תהי ובהי וחשוכא פרים על אפי תהומא ומימרא דה' הוה נהיר ומנהר וקרי יתיה לילא קדמיא, לילא תנינא כד איתגלי מימרא דה' על אברהם ביני בתריא, הוה אברהם בר מאה שנין ושרה הות ברת תשעין שנין, למקיימא מה דאמר כתבא (בראשית יז, יז) אברהם בר מאה שנין איפשר ליה

למולדה ושרה ברת תשעין שנין איפשר לה דתוליד, הלא בר תלתין ושבע שנין הוה אבונן יצחק בזמן דאיתקריב על גבי מדבחא, שמיא מכו ונחתו וחמא יצחק ית שכלוליהון וכהיין עינו מן מרומיא, וקרי יתיה ליליא תנינא [כלומר שהלילה השני, הוא כשנגלה מאמר השי"ת על אברהם אבינו בין הבתרים שהיה זה בט"ו בניסן, וכן מה שנתבשר אברהם אבינו על לידת יצחק היה בט"ו בניסן, כשהיה אברהם בן מאה שנים ושרה בת תשעים שנים, וכן נמי עקידת יצחק כשהיה יצחק בן ל"ז שנים בזמן שהוקרב ע"ג המזבח, ואז הושפלו השמים וירדו וראה יצחק את יסודותם וכהו עיניו מן המרומים שגם זה היה בט"ו בניסן (וראה מכילתא, מס' דפסחא יד; ובאהבת יהונתן כאן, מה שביאר שכלל עם ברית בין הבתרים עוד ב' דברים שהיו בו, וכו"ה בשמו"ר טו, יא)], לילא תליתא כד איתגלי מימרא דה' על מצראי בפלגות ליליא הות ימינא מקטלא בוכריהון דמצראי וימיניה משיזבא בוכריהון דישראל למקיימא מה דאמר כתבא (שמות ד, כב) ברי בוכרי הינון ישראל, וקרי יתיה לילא תליתא.

לילא רביעא כד ישרים עלמא קיציה למיתפרקא חבלי רישעא ישתיצון וגירי פרזלא יתברון [פי', הליל הרביעי הוא כשישראל העולם קיצו להיפדות, ואז ישמדו חבלי הרשע וישברו חצי הברזל, - הנה כאן מצינו דבר נורא אשר נכתב ברוח הקודש על ידי חכמינו ז"ל, וכחיים יכולים אנו להבין הדברים בבירור, ד' חצי הברזל' הכוונה לכלי המשחית הנקראים 'טילים' אשר הכינו אומות העולם להשמיד להרוג ולאבד את בני ישראל ח"ו, ובעת ביאת המשיח ישברו אותם כלי המשחית ואדרכה הם יחולו על ראש אומות העולם] משה יפוק מן גו מדברא ומלכא משיחא מן גו רומא, דין ידבר בריש עננא ודין ידבר בריש עננא, ומימרא דה' מדבר בין תרויהון, ואינון מהלכין כחדא, הוא ליל פסחא קדם ה' נטיר ומזמין לכל ישראל לדריהון [משה יצא מתוך המדבר ומלך המשיח מתוך רומא, זה ינהיג בראש הצאן וזה ינהיג בראש הצאן, ומאמר ה' מנהיג בין שניהם ויהיו מהלכים כאחד, הוא ליל פסח לפני ה' שמור ומזומן לכל בני ישראל לדורותם], עכ"ל התרגום ירושלמי.

ואפ"ל דלכן סידרו לרמוז מספר ארבע בליל קדוש זה, לעורר שכבר יקויים בנו הלילה הרביעי שהוא משומר לגאולת עולם, ועל זה גופא אנו שואלים מה נשתנה 'הלילה' הזה מכל 'הלילות', רצ"ל מדוע שאר ג' הלילות כבר נתקיימו ובאו, ורק על לילה זה ליל הרביעי עדיין יושבים אנו ומצפים שנים ע"ג

וגו'. ונטל ידי, ואחז הג' מצות יחדיו (ע"י שהוציאם במקצת מהקערה) ובירך המוציא, אח"כ שטמ מידו את המצה התחתונה ואחז רק את ב' המצות העליונות, ובירך 'על אכילת מצה' בהתלהבות רבתי ובדביקות עצומה, ואכל בהסיבה את שני הכזיתים יחד מהר בלי שום הפסק, ופניו להבים בדביקות עילאה.

לאחריה לקח מרן חסה למרור וטבלה קצת בחרוסת שבקערה וניער החרוסת, ובירך על אכילת מרור, ואכל בלא הסיבה, אח"כ לקח כזית מה'חריין', וכן חתיכה קטנה של חסה שטבלה בחרוסת והניח בין ב' חתיכות מצה, ואמר 'זכר למקדש כהלל כן עשה וכו' היה כורך מצה ומרור וכו' (ולא פסח מצה וכו'), ואכלה בהסיבה.

מחמת השעה המאוחרת לא אכל מרן שליט"א כלום מהסעודה (לבד מביצה מבושלת כנהוג, ורביעית יין לשמחת יו"ט), ונחפז מרן שליט"א מהר לאכול אפיקומן והשעה היתה כחצות לילה.

מרן שליט"א לקח ב' כזיתים, חלק מהמצה המוטמן במצה טאש המיוחד לאפיקומן, וגם מהמצה טאש הרגיל, ואכלה בהסיבה, וברשפי אש שלהבתיה.

לאחמ"כ שלח מרן שליט"א כזיתי מצה והמוציא להרבנית הצדקנית תליט"א, וכן מרור וכורך.

והורה מרן שליט"א לכל הקהל שיאכלו את סעודת יו"ט במתינות. כל הקהל סעדו את לבם לכבוד סעודת החג. לאחר הסעודה הודה מרן שליט"א לבחורים אשר סייעו בהגשת הסעודות לכל המשתתפים.

במשך זמן הסעודה, בשעה שהקהל אכלו הסעודה, עיין מרן שליט"א בהגדות שלפניו (זרע קודש, ותפארת שלמה), ולמד את מאמר הזוה"ק וכן את סדר אכילת קרבן פסח, המובא בסידור היעב"ץ לאומרו בשעת הסעודה בליל פסח. מרן שליט"א ישב בדביקות עילאי וידי הק' על עיניו הק' במהלך 'שולחן עורך' שרו הרבה ניגוני דביקות והניח מרן הטלית על ראשו והלהיב את הציבור בידיו הק', ובפרט כשזימרו 'והיא שעמדה', 'ליל שימורים' ו'השבעתי אתכם'.

בשעת הסעודה אמרו כמה מהנכדים 'מה נשתנה פשעטיל', כשמרן שליט"א האזין והקשיב בקשב רב. בתום הסעודה, חילק מרן שליט"א אפיקומן לכל הקהל, חתיכה קטנה מהמצה טאש שלו, והשלימו לכזית משאר מצות מצוה. בתחילה חילק לבניו ולשאר יוצ"ח, אח"כ עברו כל הקהל בזה אחר זה לקבל מידי הקודש אפיקומן. והמתין מרן שליט"א עד שיסיימו כולם אכילת האפיקומן (והיה זה בשעה 2.50).

אח"כ מזג הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה והגלילות שליט"א כוס שלישי לברכת המזון (והדיחו הכוס קודם), ואמר מרן שליט"א שיר המעלות וכו', הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ברכת המזון וכו', לשם יחוד וכו', ונטל מים אחרונים, ואחז מרן שליט"א את הכוס כל ברכת המזון ולא הניחו ב'ראו את ה'

שנים ואין רואים הקץ והסוף. ומכל מקום אנו מחדירים האמונה בתוכנו לדעת שהכל הוא מעשה השי"ת שעשה עמנו, והכל אך ורק לטובה כוונתו, ואף שאין אנו מבינים ומשיגים הענין, מכל מקום ברור הדבר שהכל הוא רק חסדים מאתו ית"ש, והכל מושג בהשגחה פרטית על כל צעד ושעל ועל כל דבר ודבר.

כל זה אמר מרן באריכות ומתיקות נפלאה, ואשרי אוזן ששמעה יוצא מפי כהן גדול.

והמשיך מרן שליט"א באמירת ההגדה מתוך התלהבות ושמחה עילאה לאין ערוך, כשפעמים: 'עבדים היינו וכו', כשבין הדברים השמיע כ"ק מרן שליט"א הרבה דברי תורה ופנינים יקרים. את הקטע 'ברוך המקום ברוך הוא' אמר מרן בנעימה מיוחדת. קודם אמירת 'והיא שעמדה' כיסה מרן שליט"א המצות שהיו מגולות מאמירת הא לחמא עניא, ואמר: 'מכסין המצות', והגביה הכוס (מצד הכוס ולא מלמטה כמו בקידוש), ואחזו עד מצילנו מידם. וגילה שוב המצות, והמשיך באמירת ההגדה. 'והיא שעמדה' אמרו בנוסח מיוחד.

בפסוק 'ואומר לך בדמיך חיי', שפך מרן שליט"א מכוסו ע"י ה'אצבע' ביד ימין שתי פעמים, וכן באמירת העשר מכות, ובדצ"ך עד"ש באח"ב.

כשהגיעו לאמירת עשר מכות, תיאר מרן שליט"א בפני המשתתפים ונכדיו הרכים את מכת דם במצרים, וכן על שאר המכות מה שהפליא הקב"ה לעשות במצרים שנפרע מדה כנגד מדה במה שהתעללו ועבדו בבני ישראל בפרך.

את הקטע 'כמה מעלות טובות וכו', ו'על אחת כמה וכמה' וכו' אמר מרן שליט"א בנעימה מיוחדת. באמירת 'בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך' החוה מרן שליט"א על המצה והמרור,

באמירת מצה זו הוציא מרן שליט"א את המצה הפרוסה והראה למסובים, וכן באמירת מרור זה הגביה מרן שליט"א את המרור מהקערה והראה לכל המסובים. באמירת 'לפיכך אנחנו חייבים' וכו' כיסה מרן המצות, ומאמירת הללוי"ה הגביה ואחז הכוס במקצת (מן הצד כנ"ל) עד סיום ברכת אשר גאלנו.

בברכת גאל ישראל אמר מרן הנוסח 'ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים (אף שחל במוצש"ק, וכדאיתא בייטב פנים שלא להפך הסדר).

קודם שתיית הכוס אמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שני מארבע כוסות לשם יחוד וכו', ויהי נועם וכו', ושתאו בהסיבה, והשעה כבר היתה לערך 12.35.

והכריז מרן 'רחצה מוציא מצה מרור כורך', ביחד, כדי שלא להפסיק בדיבור בין ברכת המוציא עד אחר כורך, ואמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצות רחצה, אכילת מצה, מרור, כורך, לשם יחוד וכו', ויהי נועם

קדושינו' כרגיל (וכל הקהל לא אחזו את הכוס בברכת המזון). לאחר ברכהמ"ז אמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שלישי של ארבע כוסות, לשם יחוד וכו', ויהי נועם וגו', ושתה הכוס בהסיבה. בנתיים כבר התאספו רבים מתושבי הקריה שבאו לחזות בעבודת הקודש באמירת ההגדה והפיוטים, ונעמדו בצדי ההיכל.

והורה מרן שליט"א למלאות כוס של אליהו. ומזג הגה"צ רבי מאיר משולם שליט"א כוס רביעי. ונעמד מרן על מקומו במלוא הודו והדרו, ובדביקות עילאית הכריז בקול גדול מרטיט ומעורר 'פותחין הדלת' (והביט אל עבר הדלת שיפתחו הדלת), אשרי עין ראתה אלה. ואמר מרן שליט"א שפוך חמתך וגו' בלבת אש קודש.

הלל: ונתיישב מרן על גבי מיטת ההסיבה והמשיך באמירת ההלל וסדר ההגדה במתינות והשתפכות הנפש, ביראה עילאה ובנחלי דמעה המעוררים את הנפש לתשובה שלימה מתוך אהבת ה' ויראת הרוממות, וזמרו בפסוקים 'שוכי נפשי וגו', וב'לך אזבח' וגו', וכן בהללו והודו לה' כי טוב (שאמרו חזן וקהל). ובחלקו השני של מן המיצר. הלל הגדול אמרו פסוק בפסוק. הא-ל בתעצומות אמר מרן בנוסח תפילת יו"ט עד מלך מהולל בתשבחות, באמירת

ההללך אחז מרן שליט"א בצדי הכוס. ואמר מרן שליט"א הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס רביעי של ארבע כוסות, לשם יחוד וכו', ויהי נועם וגו', ושתה מרן הכוס בהסיבה. ובירך ברכה אחרונה מעין שלוש וסיים על הארץ 'ועל פרי הגפן'. **נרצה:** מרן שליט"א הכריז 'נרצה', והחל מרן שליט"א לזמר 'חסל סידור פסח' בהתלהבות עצומה (ג"פ), והמשיכו באמירת הפיוטים, 'ובכן ויהי בחצי הלילה', 'ובכן ואמרתם זבח פסח', 'אדיר במלוכה' (ואמר מרן 'לך גם לך', 'כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה' מושלך במלוכה), 'אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב' וכו', 'אחד מי יודע', 'חד גדיא'.

בסיום הסדר קם מרן שליט"א על מקומו, ופתח בזמר 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה', וכן 'ישועת ה' כהרף עין', ועודד מרן שליט"א את השירה בתוקף ובעוז משך זמן רב, לאחריה אמר מרן שליט"א בקול רם ובהתלהבות ג' פעמים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה' וכל הקהל אחריו. בסיום איחל למסובים אגוט יו"ט, ונכנס מרן שליט"א לביתו, והשעה היתה 4.40 לפנו"ב. והכריזו על זמן תפילת שחרית בשעה 9.30. בין הפרקים בליל הסדר אמר מרן שליט"א הרבה דברי תורה בלולים במוסר וחסידות, ונציגה כאן אחדים מהם:

השתא הבא לשנה הבאה בארעא דישראל היינו שכיון שיש לנו תשוקה לקיים המצוה, בשכר זאת יוכנו השי"ת לשנה הבאה להקריב קרבן פסח בארעא דישראל, ואף כי עד עתה היה זה רק בחלק המחשבה בלבד, מכל מקום לשנה הבאה יושלם בזה גם חלק המעשה.

✱ **הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים.** והיינו אף שהיה כבר נשלם חשבון ד' מאות שנה, מכל מקום מאחר והיו שקועים כל כך בטומאת וערוות הארץ, לא היו יכולים לצאת משם לעולם, וכנודע בזה מהאריה"ק (סידור האר"י, הגש"פ, פיסקא מצה זו) עה"פ (שמות יב, לט) ולא יכלו להתמיהמה.

✱ **מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.** מרן אאדמו"ר זי"ע ביאר בזה (בעת אמירת ההגדה פסח תשל"ז) שהתנאים הקדושים התכנסו והסתגרו בליל קדוש זה יחד בחפצם להחיש עת הגאולה, על ידי כוונות ויחודים ושמות הק', שכבר יבוא עת אשר לילה כיום יאיר, ובאמירתם ביקשו להמשיך שיהיה רק אותו הלילה ומעתה ואלך לילה

✱ **כל דצריך ייתי ויפסח.** זה קאי על אכילת קרבן הפסח, ולכא' מאחר ואין אנו זוכים כהיום להקריב קרבן הפסח בעוה"ר, מעתה מהו שאנו אומרים 'כל דצריך ייתי ויפסח', ועוד תימה גדולה יש בזה, דהלא אף בזמן שבית המקדש היה קיים אין הפסח נאכל אלא למנוייו (זבחים דף נ"ו ע"ב), ואינו יכול להזמין כל דצריך, כי צריך להמנות בחבורה על הפסח.

אכן התירוץ לזה הוא, דהנה אמרו חז"ל (קידושין דף מ' ע"א) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומעתה הגם כי בעוה"ר חרב בית מקדשנו ותפארתינו, ואין בידינו לקיים מצות הפסח כהלכתו, מכל מקום על ידי התשוקה הרצון והחשק שיש לו לאדם להקריב קרבן פסח, נחשב לו הדבר בשמים ממעל כאילו הקריב בפועל ממש קרבן פסח, וז"ש שגם בזמן הזה כל דצריך ייתי ויפסח, כי על ידי הרצון והתשוקה לקיים המצוה של קרבן פסח בפועל מצרף לו הקב"ה מחשבה טובה זו למעשה.

והנה כתבו בספה"ק לפרש את המאמר הנ"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, היינו שהקב"ה יזכהו לזה שיש מחשבה טובה ורצון טוב שאכן יבוא לידי מעשה, וזהו שממשיכים לומר

חכם, אחד רשע' וכו' כקורא 'א-ה-ד' שבקריאת שמע כשידיו מונחות על עיניו ובקול רעש גדול... התבטא הבני יששכר ואמר: שעורר בזה האדם הזה רעש גדול בשמים, ואמר, ראה זה פלא שאפילו מהרשע עשה אחד. והרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר פירוש במעשה זה לדרכו (ראה בזה בהגדה קול יהודה, עמ' פ"ז מדפה"ס). ואפ"ל הרמז בזה, שבא ללמד זכות שאפי' הרשע הזה מכל מקום כל זמן שמחזיק עדיין באמונה בהשי"ת הרי שלא ילך אבדון, וסופו שיישוב לדרך הטובה כי לא נדחה לגמרי מן הקדושה, ובגודל קדושת ליל הסדר הזה יוכל אף הוא להכנס אל הקדושה ולשוב לדרך טובים.

✠ חכם מה הוא אומר וכו' רשע מה הוא אומר וכו'. כבר עמדו בזה המפ' לפרש החילוק בין שאלת הבן החכם לשאלת הבן הרשע, דלכא' שניהם שאלו דבר אחד.

ויש לבאר, דהנה החכם בראותו את אביו עורך את הסדר בהתלהבות גדולה בשמחה ובהתרוממות הנפש, הרי שנפשו בשאלתו מתי אבוא גם אני לקיים מצות הלילה באופן כזה ובהתלהבות כפי שאביו מקיים, ולזה הוא שואל ואומר 'מה העדות והחוקים וגו' אשר צוה ה' אלוקינו אתכם', ומשיבים אותו כהוגן לאמר ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח וכו' היינו שלא יתחיל עבודתו מיד בכה"ג, אלא מתחילה יעשה כסדר הזה לקיים מעשה המצוה בשלימות וכהלכה, וכאשר הוא יעשה כפי מיסת' ידו, או אז יאיר עליו אור המצוה שיגיע לכדי כך שירגיש בנפשו התלהבות ורשפי אש שלהבתי"ה, וכמו שהאריכו בענין זה בספה"ק.

לא כן הבן הרשע בראותו את כל עבודת הקודש שעורך אביו בליל קדוש זה בהתלהבות עצומה ובתנועות האיברים ברגש רב, תמה ושואל מה העבודה הזאת לכם ששואל היאך יתכן שיתלהב בהתלהבות עצומה כזה, ועכ"ז כוונתו 'הא בלתי לה' לבדו בלא שום פניות ומחשבות זרות, ומבקש הוא לטעון ולומר שכל העבודה הוא רק בבחי' לכם ומעורב בו מחשבות זרות, ואינו בלתי לה' לבדו.

כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע סיפר על דודו הרה"ק מבארדיוב זי"ע שדיבר פעם עם רב אחד על ענין עבודת ה' שצריכה להיות בלתי לה' לבדו בלי שום פניה וכו', ונענה אותו רב ואמר, שאינו מאמין אפילו

כיום יאיר ולא יהיה עוד לילה בגלות, ואמנם התלמידים הבינו שבכך מכניסים עצמם לסכנה גדולה כי מאחר ועדיין לא הגיע עת הגאולה השלימה, עלול שתהא נפשם יוצאת מיד קודם זמנם. וכידוע ומפורסם מכל הצדיקים הקדושים, גדולי ומאורי הדורות, שמסרו נפשם להחיש את הגאולה, והרבה מן הצדיקים שעשו פעולות שונות נסתלקו ועברו מן העולם, כי מן השמים לא רצו עדיין להביא הגאולה. וכנודע ממרן הבעש"ט הק' שמסרו בידו שם קדוש שאם יכוון בו יחוש הישועה הגדולה, אולם סכנה גדולה הוא בדבר. ולזה כאשר הסתגרו התנאים הק' בחדרם, חששו התלמידים הק' למען לא ינטלו מן העולם קודם זמנם כשימסרו נפשם בעד הגאולה, ועל כן מסרו נפשם לבלבלם ולהפריע אותם מעבודתם, כדי שלא יסתכנו על ידי מה שידחקו את הקץ, אתוד"ק יעו"ש.

ולאמור יובן, שכאמור זכינו רק לג' לילות ועדיין לא הגיע הלילה הרביעי, ועל זה אמר 'והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה' היינו שהם רצו להמשיך שכבר יהיה 'אותו הלילה' היינו הלילה הרביעי מד' לילות הללו הכתובים בספר הזכרונות. ✠ ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. יתבאר הכוונה עפ"י הנודע מספה"ק (ראה מגלה עמוקות, פר' ואתחנן, אופן קפ"ו) דישראל נומריקון יש שישים ריבוא אותיות לתורה, וכל אות מהתורה"ק מכוונת כנגד נשמה אחת מישראל, וע"ז בקשתינו 'ותן חלקנו בתורתך' היינו שיתן לנו השי"ת חלקנו כפי שורש נשמתנו בתורה הק'. ולפי"ז יתבאר דזהו שאמר ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות שאמנם אף שידעתי כי כן ההלכה שמזכירין יציאת מצרים בלילות מכל מקום אין חידוש זה מכוון לניצוץ נשמתי, עד שדרשה בן זומא שהוא אמר לחידוש זה מחמת שזה היה משורש נשמתו. וע"ז המשיך בעל ההגדה וסידר ואמר ברוך שנתן תורה לעמו ישראל היינו שנתן לכל אחד ואחד כפי חלק נשמתו, והבן.

✠ כנגד ארבעה בנים וכו' אחד רשע. נודע מנהג צדיקים שהיו הולכים ומסובבים בחוצות העיר לראות כיצד עורכים פשוטי העם עמי הארץ את סדריהם, ומסופר כי פעם ראה רביה"ק מוהרצ"א זי"ע עם הארץ אחד עורך את סדרו וכשבא לפיסקא זו 'כנגד ארבעה בנים דברה תורה' קרא את התיבות 'אחד

על הרבי ר' מיכל מזלאמשוב זי"ע שעשה עבודתו בלתי לה' לבדו ממש בלא שום מחשבה לעצמו. ותיכף השיבו הרה"ק מבארדיוב: אם אין מאמינים על הרבי ר' מיכל שעבודתו היתה בלתי לה' לבדו, הרי זה בגדר אפיקורסות, ואפיקורוס ישראל אסור לדבר עמו דכ"ש דפקר טפי (סנהדרין דף ל"ח ע"ב), ומיד עצם עיניו ממנו והלך לו.

כי האמת ברור שהצדיקים הקדושים הם מקיימים המצוות כשכוונתם הוא רק לשם קיום מצות ה', ומשום כן אין אצלם כל חילוק ונפק"מ בין מצוות שמקיימים אותם באמצעים גשמיים, כגון אכילת מצה וכדו', למצוות אשר כל כולם רוחני, כמצוות תקיעת שופר וכדו', מאחר וכל חפצם ומאוויים הוא לקיים רצונו ית"ש, וכל ימיהם עבדו את השי"ת ואפי' במאכל ובמשתה ובעלותם על יצועם, שגם זה היה אצלם עבודת ה'.

והאדם אשר הוא שקוע בתאוות חומריות ובגשמיות, הוא אינו מסוגל להבין זאת, ובשכלו הדל לא יבין היאך יתכן כדבר הזה. ולכן לבן הרשע כשהוא שואל 'מה העבודה הזאת לכם', עונים אותו כאיוולתו, דלפי שהוציא עצמו מן הכלל שאינו מאמין שאפשר לעבוד את ה' בכל ענין וענין בלתי לה' לבדו, הרי שבכך כפר בעיקר ואף אתה הקהה את שיניו, כי רשע זה אינו צריך כלל לשיניים לאכול וללעוס את המצה, מאחר ואינו אוכל לשם שמים.

ומוסיפים לומר לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים וגו', שבאמת אי אפשר לו לאדם לבוא למדריגה זו מעצמו לקיים כל המצוות בלתי לה' לבדו, ורק בסיוע דלעילא ובעזרת הבורא ית"ש יתכן הדבר, וזהו 'עשה ה' לי', וכשאינו מאמין בכך הרי שכפר בעיקר, כנ"ל.

א תם מה הוא אומר וכו'. התם סובר בדעתו שאינו ראוי לקיים המצוות מחמת דל ושפלות מצבו, אכן בכל זאת משיבים לו ואומרים כי בחזוק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים, והרמז בזה, עפ"י מה שכבר הזכרנו כמ"פ מה שפי' בספה"ק ישמח משה (פר' בא, ד"ה א"י והיה לאות) דלכאו' תמוה וכי כלפי הבוכ"ע הא"ס ב"ה וב"ש שייך לחלק בין קל לקשה, ומהו הלשון בחזוק יד. וביאר בקדשו, שכביכול עשה השי"ת כנגד שורת הדין שקיטרגה לומר שאין בני ישראל ראויים לגאולה והשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו

חמל על עמו להושיענו נגד מדת הדין, ועשה ביד חזקה נגד תוקף הדין והקטרוג הגדול, להוציא את בניו מעל שורת הדין והמשפט בלא שום טעם וסיבה, יעו"ש (וראה אלשיך הק' שמות יג, יא-יז).

וזהו שאומרים לתם השואל כי בחזוק יד היינו נגד מדת הדין הגם שאינו ראוי הוציאנו ה' ממצרים מוציא השי"ת כל אחד ואחד מהמצרים אשר הוא שרוי בהם, וכדאיתא בספה"ק דמצרים הוא לשון מיצר.

א ושאינו יודע לשאול את פתח לו. מצינו בחז"ל בכמה מקומות שהתפילה נקרא בלשון שאלה, וכענין (תענית דף ד' ע"א) שואלין את הגשמים, ועוד, ולפי"ז יתבאר כאן דישנם כאלו אשר הם בבחי' 'שאנו יודע לשאול', היינו שאינם יודעים היאך להתפלל כראוי, ובכל עת שעומדים הם להתפלל לפני הקב"ה מתמלאים הם במחשבות שונות והרהורים זרים אשר לא כדת, והמה אובדים עצות לנפש היאך יוכלו לעמוד ולהתגבר על זה. ופעמים הרבה באים לפני בחורים חשובים אשר המה מתקשים מאוד בעבודת התפילה שאין עולה בידם להתפלל כראוי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

והעצה היעוצה לכך הוא לימוד התורה, באשר 'בחכמה פותח שערים', ועל ידי שמקדים האדם לעסוק בתורה קודם התפילה, וכן מסמך לאחריה עוד בלימוד התורה הק', הרי שבכח התורה יזכה האדם לסיוע דלעילא שיוכל להתפלל כראוי.

וזהו שרמזו בעל ההגדה ושאנו יודע לשאול כאמור שאנו יודע היאך יתפלל כראוי, והדבר קשה מאוד בעיניו על אשר עומד הוא במצב זה, הרי שא"ת פתח לו א"ת מרמז על התורה הק', אשר אותיותיה הוא מאל"ף ועד תי"ו, ובכח התורה פתח לו ונפתחים בעדו השערים, ועל ידי זה יוכל לעמוד ולהתפלל לפניו ית"ש.

א יכול מראש חודש וכו'. יתבאר דהוה ס"ד להתחיל מראש חודש, מאחר שמאז כבר החלה ישועת וגאולת ישראל, כשניתנה להם המצוה הראשונה בתורה מצות קידוש החודש, וכמו שנא' (שמות יב, ב) החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'.

א בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ע"ד המוסר יבואר, דהנה ישנם בני אדם אשר חפצים שבניהם אחריהם ילכו

עפ"י פשטות הכתוב גם הוא שאל והקשה לפני השי"ת, ואז בברית בית הבתרים השיבו השי"ת שאכן עד שלא תתגלה מלכות ה' עדיין יש מציאות של קושיות ושאלות, ורק בהגיע עת דודים ביציאת מצרים אז יתגלה שכל מה שנעשה מלפניו היה אך ורק לטובה, ושוב לא יתמהו על הנהגת הבורא ית"ש. ואמר לו הקב"ה לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שאז ביציאת מצרים יתגלה כל ההסתרות וייתישבו כל הקושיות והתמיהות, אחר שיתברר שהכל היה רק לטובה.

וזהו שאמר המגיד שהקב"ה חישב את הקץ לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו היינו מה שאמר הקב"ה כבר אז לאברהם אבינו שעתידיים בנו לצאת ממצרים ורכוש מצרים בידם, שאז יתברר שהכל היה מחסדי המקום ב"ה עליהם.

✱ מכסה המצות ומגביה את הכוס. והטעם שלא יראה הפת בושתו (ראה אבודרהם, סדר ליל פסח). וע"ד העבודה יש לומר, עפ"י מש"כ הצ"ח (פסחים דף ג' ע"א, ד"ה העולם הזה) בשם המגיד מבראד זצ"ל על מאמר חז"ל (פסחים שם) לא כעולם הזה עולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב ומטיב, ע"כ הגמ'. ולכאורה צ"ב דהרי לפי"ז נמצא דאין שום שינוי בין עוה"ז לעוה"ב, כי גם בעוה"ז על הטוב אומר הטוב והמטיב, ויותר היה לו לומר שבעולם הזה ישנם רעות וטובות ובעולם הבא לא יהיו כי אם טובות בלבד, כי הלא לענין הברכות אין כל נפק"מ בזה.

וביאר בזה ותו"ד, דהנה נודע כי מפי עליון לא תצא הרעות (איכה ג, לח), כי השי"ת הוא כולו הטוב והמטיב, הטוב כי לא כלו רחמיו והמרחם כי לא תמו חסדים, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות דף ס' ע"ב), והוא מנהיג עולמו בבחי' חסד א"ל כל היום (תהלים נב, ג), ורק מקוצר דעתנו ומיעוט השגתנו נראה ונדמה לעינינו עיני בשר ודם שהדבר הוא בכלל בשורות רעות, בהנהגה קשה וכבדה של צרות ופורעניות שיש לברך עליהם דיין האמת, אך כל זה הוא רק בעולם הזה שנדמה שישנו ב' מיני הנהגות, הנהגה בבחי' טוב ומטיב, והנהגה בבחי' דיין האמת, אולם לעתיד לבוא לעת קץ אז יראו עינינו וישמח

בדרך טובים, בעוד שלעצמם מניחים הם לעשות ככל העולה על רוחם ללא מעצור וגבול, ואמנם זהו טעות גדול שהמציאות מוכיחה שאין באפשרי שיהיה הבן צועד בדרך הישרה בעוד שאביו אינו כן. וכבר הזכרתי מה שאמר לי בחור אחד כבר לפני רבות בשנים שנתעצל מלימודו, וכשדרשתי ממנו להגביר עוז בלימוד התורה, השיב כנגדי שהוא לומד לכה"פ כמו אביו, ואינו רואה סיבה לעצמו ללמוד יותר... והיינו כי לעולם ילמד ויתנהג הבן כמו האב.

וזהו שנרמז כאן במאמר המגיד והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה רצ"ל אם חפץ האדם ללמד את בנו ולהורות לו דרך מוסר, הרי שלא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, כלומר שרק אם האב עצמו הוא מקיים המצות שהם בחי' 'מצה', וכן יש לו יראת שמים ויראת חטא, שזהו רמזו ב'מרור', דמרו"ר עולה בגימטריא מו"ת כנודע מספה"ק, וע"ד האמור (ירמ' ב, יט) כי רע ומר עזבך את ה', רק אז יזכה לחנך את בנו לילך בדרך טובים ולצעוד תמיד בדרך הסלולה והישרה. וכפי שקוראים לזה כהיום 'המחשה', שזה הדבר אשר מעורר הבנים ביותר לקיום המצוות.

✱ ואתן לעשיו את הר שער לרשת אותו: יל"פ הכוונה שכל מה שניתן לעשיו את הר שער, כדי שאח"כ יבואו בני ישראל וירשוהו, והיינו דאמר 'ואתן לעשיו את הר שער', ומיד היתה הכוונה על אופן אשר בסוף לרשת אותו, בני ישראל יירשוהו, ויוציאו משם כל הניצוצות הק'. וזהו גם הטעם אשר ויעקב ובניו ירדו מצרים להוציא ולהעלות משם כל הניצוצות הק' אשר נתפזרו שמה כנודע מספה"ק.

✱ שהקב"ה חישב את הקץ לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'. יש לדקדק היכא חזינן ממה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה 'ידוע תדע' וגו' שחישב הקב"ה את הקץ, ולכא"ו אין שייכות לפסוק זה לכאן. ואפ"ל, דהנה מצינו באברהם אבינו ע"ה שהגם שהיתה אמונתו בה' בתמימות ובישרות, מכל מקום גם אצלו מצינו שהקשה קושיות לפני השי"ת, ואמר (בראשית טו, ח) במה אדע כי אירשנה, וכן שאל (שם פסוק ב) מה תתן לי ובן משק ביתי יורש אותי ואנכי הולך ערירי, ובוודאי שאין לנו כל השגה בזה, מ"מ

ל'כוס ישועות אשא', להראות שבליל זה אין אנו רואים שום צער כלל וכלל, ונתגלה לנו כי אין כלל ענין צרה בעולם, והכל הוא רק טובה עבורנו.

✠ והיא שעמדה אבותינו ולנו וכו' אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו וכו' והקב"ה מצילנו מידם. יש לדקדק ואמרו 'שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו' ולא רוצים לכלותינו וכדו', כן יל"ד מה שסיים ואמר 'והקב"ה מצילנו מידם' דייקא.

ואפ"ל ע"ד אמת ענין הנוגע הלכה למעשה, דהנה גם בדור הזה בזמנינו עומדים עלינו שונאי הדת המתגרים תמיד יותר ויותר כנגד לומדי התורה אברכי הכוללים ובחורי הישיבות, ומתנכלים הם לנו בגזירות שונות ומשונות לגזול את כספנו ולמנוע מאתנו זכויותינו המגיע לנו מן היושר והדין, ורשעי הדת סוברים בדעתם שעל ידי מעשיהם אלו יעלה בידם מזימתם וקול התורה יפסיק מלהדהר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והישיבות הק'.

אכן באמת אין אנו צריכים להם ולממונם, ובוודאי שבכל מצב ואיך שלא יהיה יעמדו בני ישראל איתן, ולא יפסק ולא ימעט בכהו זה קול התורה, וכמו דהוה מרגלא בפומיה דכ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע כי התורה לא תפשוט רגל. ואדרבה כעת שמחים אנו שאין אנו צריכים להגיע אליהם כלל וכלל, שהרי כוח הפועל בנפעל (ספר הישר לר"ת, שער שלישי; תולדות יעקב יוסף, ריש פרשת ויחי; ועוד), ואין להנות מממון שאינו כשר, וכל ההיתר שהתיר מרן אאדמו"ר זי"ע ליטול את ממונם הוא כי באמת אין זה שייך להם, אלא שהם גונבים ועושקים אותנו הרבה יותר ממה שהם מסכימים לתת לנו, אך מ"מ זה ברור שאנו יכולים להסתדר אף בלי ממונם.

וזהו שאמר כאן המגיד 'שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו', רמז בזה על הסיוע הממוני בתקציבים וכו', וע"ד שמצינו בחז"ל (פסחים דף קי"ט ע"א) ממונו של אדם המעמידו על רגליו, וזהו 'עומדים עלינו לכלותינו' שמדמים הם שעל ידי מה שלא יתנו ויחזירו אותו הממון ללומדי התורה הרי שבכך יפסקו חלילה מללמוד, אמנם 'והקב"ה מצילנו מידם' כי בוודאי אין אנו זקוקים למתנת ידם, ולומדי התורה יתקיימו אף ללא עזרתם, כיון שהתורה תתקיים בכל מצב, ולא תשכח מפי זרעו.

✠ ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וכו'.

לבנו שאף הדבר שהיה נראה לעיניים כדינים ופורעניות, ניווכח לראות כי כולו הטוב והמטיב, הכל הינו רחמים וחסדים מאת הבורא ית"ש.

וזהו שאמרו חז"ל לא כעולם הזה עולם הבא, שבעולם הזה אומר על בשורות רעות דיין האמת, כי נדמה ונראה שמדת הדין מתוחה עליו, אך לעולם הבא כולו הטוב והמטיב, שאז יווכח לראות למפרע כי הכל היה טובה וברכה מאתו ית"ש, ונודע לו כי אז היה עליו לברך גם על זה הטוב והמטיב, עכתו"ד.

כי בזמן שהנהגת הבורא ית"ש מכוסה מאיתנו, נדמה לנו כי יש מציאות שישנו לאדם איזה רעה או צרות רעות ח"ו, ונחסרו ונעדרו מעמו הטובה והברכה. אמנם בליל קדוש זה באים בני ישראל להכרה וידיעה שאין כל רע בעולם, וכל מעשי הקב"ה המה רק לטובה באשר הוא טוב ומטיב לכל הברואים. ובאמת שבהכרה זו היו כל הצדיקים זי"ע מתהלכים תמיד, בידיעה ברורה כי כל מה שיעשה ועושה עמהם הקב"ה הוא רק מחסדיו ית"ש איתם.

ועובדא הוי עם הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שאחר שעבר כל המאורעות הקשות במלחמה האחרונה, ואין אנו יכולים לתאר כלל וכלל גודל השבר והאסון אשר פקד אותו, באובדן כל משפחתו העניפה אשר מנה לפני המלחמה כבר צאצאים לרוב, בנים ונכדים, וכולם בלי יוצא מן הכלל נהרגו על קידוש ה' אחד מהם לא נותר, ואעפ"כ כשישב שבעה אחר אחיו זי"ע, ואחד המנחמים אמר "המקום ינחם אתכם" וכו', והפטיר: "און דער רבי זאל מער נישט וויסן פון קיין צער" (הרבי כבר לא ידע אף פעם מצער), נרעד מאוד מאוד ואמר: "חס ושלום, חס ושלום, חס ושלום, איך האב קיינמאל נישט געוואוסט פון קיין צער" (אף פעם לא ידעתי מצער).

ופעם בא אליו יהודי, שאיבד את כל משפחתו בעת השואה, ובתוך דבריו אמר להרה"ק מבעלזא: "מי עוד יבין אותי כמו הרבי, שגם הוא עבר את כל המאורעות הקשים האלו". ותכף ומיד החל הצדיק לרעוד, ואמר בקול: "חס ושלום, לי הקדוש ברוך הוא אף פעם לא עשה רע, לי עשה הקדוש ברוך הוא רק טוב".

וזהו שמרמזים במה שמכסין המצות דמצה רומז לצרה ומצוקה, כי את המצות אכלו אבותינו בארעא דמצרים והוא לחם עוני, ומגביהין את הכוס הרומז

בתורה הק', וזהו שאמר 'ולא נתן לנו את התורה', היינו אותו החלק שיכולים לדרוש כרצוננו, דיינו.

✱ רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור. יש מהראשונים (הראב"ן בפירושו להגדה, והרשב"ץ שם, ועוד) שכתבו דהכוונה שכל שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא ידי חובת מצות סיפור יציאת מצרים. אכן יש שכתבו (ראה תוס' פסחים דף קטז, א ד"ה ואמרתם; ובתויו"ט פסחים פ"י מ"ה) דמה שאמרו 'כל שלא אמר, לא יצא ידי חובתו' הכוונה שלא יצא ידי חובת קרבן פסח, וילפי' ליה מואמרתם זבח פסח. והיינו שלא יצא ידי חובת היינו מצות קרבן פסח ומצות אכילת מצה ומרור, שבעינן להזכירן בפה דייקא.

✱ קודם אמירת שפוך חמתך. לאחר ששתינו ג' כוסות המרמזין על ג' הלילות שכבר היו, וכפי שהזכרנו מקודם, על כן מעוררין אנו ומתפללים ומפילים תחינותנו, אמאי לא בא עדיין הלילה הרביעי שהוא משומר לגאולתנו ופדות נפשנו, ועל כן אנו אומרים 'שפוך חמתך'.

נהירנא כד הוינא טליא, שאמר לי פעם כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע שאם אוכה אזי כשאפתח את הדלת ב'שפוך חמתך' אראה את אליהו הנביא. ומסופר על הרבה צדיקים בכל הדורות שזכו ונתגלה אליהם אליהו הנביא זכור לטוב בשעה זו.

רביה"ק מוהרצ"א זי"ע הבני יששכר עוד בהיותו ילד רך בשנים כבר זכה לחזות במו עיניו באליהו הנביא, ומעשה שהיה כך היה, אביו הר"ר פסח ע"ה היה עני ופרנסתו היתה ממה שהיה מלמד בעיר רחוקה מביתו ובגמר הזמן היה חוזר לביתו להביא טרף לביתו. פעם בהיותו בדרך חזרה אל עירו אחרי זמן החורף שבוע או שנים קודם פסח, עבר ליד איזה כפר, ונודע לו שם כי הפריץ רוצה להשליך יהודי שחכר את הבית מרוח לבור מחמת שלא שילם את דמי השכירות, הר"ר פסח נתמלא רחמים עליו ונתן להאדון את כל הכסף שהרויח באותו זמן החורף. כשהגיע לעירו נתבייש לבוא לביתו בידים ריקניות, אבל כששמעו בביתו שהגיע שלחו את בנו הלא הוא הרה"ק הבני יששכר עם שליח ללוותו, הר"ר פסח הלך עמם, ובדרך עבר על ידם פריץ שנסע בעגלה מכובדת ובתוך נסיעתו כשהניף הרצועה על הסוס

לכאו' מה הנפק"מ באם יעשה זאת הקב"ה על ידי מלאך או שליח אחר, או שהוא עשה לברו בכבודו ובעצמו הכל. וביארו בספה"ק (ראה משך חכמה, פר' בא, ועוד) דייציאת מצרים היה דבר נצחי המתקיים בכל דור ודור, ולכן הוציאנו השי"ת ממצרים בכבודו ובעצמו ולא על ידי שליח, כי דבר אלוקינו יקום לעולם (ישעי' מ, ח), ודבריו חיים וקיימים לעד, משא"כ אילו היה היציאה על ידי שליח הרי שלא היה זה כי אם לשעה.

✱ ובמורא גדול זו גילוי שכינה. היינו שמחמת גילוי השכינה היה שם גם 'מורא גדול' היינו יראת השי"ת. ✱ אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. כבר נתקשו בזה הרבה וכי מה הטבה היה לנו בזה מה שהיינו מתקרבים לפני הר סיני בלא קבלת התורה. ונודע מה שפי' בזה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע בקדושת לוי (קדושת לוי, לפורים, קדושה ראשונה, ועוד) עפ"י הנודע מספה"ק שכשמוזכר האדם ומטהר עצמו אזי אבריו מורים לו את המעשה אשר יעשה. וכאשר האדם מקדש ומטהר עצמו מתעלה גופו להיות כנשמה.

וזהו הכוונה במאמר המגיד 'אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו', כי הגה כאשר נתקרבו בני ישראל לפני הר סיני עלו ונתעלו ונתקדשו בסילודין וזכו להתרוממות עד שפסקה זוהמתן (שבת דף קמ"ו ע"א), כאדם הראשון קודם החטא, והיה כל גופם רוחני שכל איבריהם נעשו בעלי השגה ודעת, ואם כן שכל האיברים היו משיגים מאליהם מה הם מצוות ה' ומה תפקידו של כל איבר ואיבר שעליו למלאות בזה העולם, כי מרוב הקדושה שבהם גבר בהם ההשגה השכלית והבינו מעצמם מה חפץ ה', מאחר וכן אזי אף אם לא היה ניתן להם התורה היו משיגים את התורה בעצמם, וכל אחד לפי אבריו היה יודע את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, עכתוד"ק.

אמנם לכאו' לפי"ז קשה מפני מה הוצרכו עוד לקבל את התורה, אחר שכבר השיגו הכל ע"י עצם ההתקרבות לפני הר סיני, ונראה לפרש הכוונה בזה, לתוספת גדולה שנתן להם הקב"ה לישראל בעת קבלת התורה, שמלבד עצם קבלת כל מצות ה', נתן אז הקב"ה לחכמי התורה את התורה הק' לדורשה כהכרעתם וכרצונם, והם יכולים לדרוש כמאוויהם

מסעות מנוב עד שהגיע לירושלים (סנהדרין צ"ד ע"ב), וערך אז מצור על העיר ירושלים.

ואיתו עמו היו אז מאה ושמונים וחמשה אלף ראשי גייסות, כמובא בגמרא (שם צ"ה ע"ב) 'אמר רב יהודה אמר רב בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של זהב, ובשמנים אלף גבורים לבושי שריון קליפה, ובששים אלף אחוזי חרב רצים לפניו, והשאר פרשים'. והקשו שם, והכתיב 'ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבוקר והנה כלם פגרים מתים' (ישעיה לו, לו), הרי שלא היה מספרם גדול כל כך. תירץ ר' אבהו, הללו שנמנו כאן ראשי גייסות הן, ולכל אחד מהם חיילים רבים הכפופים לו.

ומבואר במכילתא (בשלח, מסכתא דשירה, ח) שהגדול שבחיילי סנחריב היה ממונה על קע"ה אלף חיילים, והקטן היה ממונה לא פחות משני אלפים חיילים. ו'רבשקה' שר צבאו של סנחריב עמד בראשם. ואותו היום ערב פסח היה כאמור, והיו בני ישראל שבירושלים מתייראים עד מאוד, וחזקיהו מלך ישראל בליל הסדר שפך תחינתו לפני הבור"ע להציל את בני ישראל מיד מלך אשור, ומבואר במדרש (איכ"ר ד, טו) שעמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה.

ומסופר שם בגמ' (דף צ"ה ע"א) שאמרו לו שריו לסנחריב נישדי ביה ידא האידנא [נשים בה יד כעת להתחיל לכבשה], אמר להו, תמהיתו [עייפים אתם], למחר אייתי כל חד וחד מינייכו גולמו הרג מיניה [מחר יביא לי כל אחד ואחד מכם פירור אבן כדי חותמו ממנה, מן החומה, ודי יהא בכך כדי לכבשה]. כן היה סנחריב אומר בלעג ובכזב בשביל מה הטרחתם אותי להביא את כל החיילים הרבים הללו, די לי שכל חייל יירק על ירושלים כדי להמביעה ברוק. מיד 'ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כולם פגרים מתים', ויסע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בנינוה, ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב (מלכים ב יט, לה-לו), וסדר הדברים נתפרשו בדברי חז"ל (שם דף צ"ו ע"א) היאך

נפל ממנו לארץ אזור עור ולא הרגיש בדבר והמשיך בדרכו, הר"ר פסח הרים את האזור ומצא בתוכו כים להניח כסף גדול - כדרכם אז שהיה בתוך האזור כים להניח מעות - ונטלו, אמר הילד לאביו שיניחו כי הפריץ יחזור לקחת הכסף, אמר אביו שאל ידאג כי השי"ת לא יעזבם, וקנו מן הכסף הנמצא את כל צרכי יו"ט בהרחבה. בליל הסדר כשהגיעו לשפוך חמתך שלח הר"ר פסח את בנו הר"ק לפתוח את הדלת לאליהו הנביא כנהוג, בפתחו את הדלת צעק הילד 'טאטע דער פריץ איז דא', הוא הגיע לקחת בחזרה את הכסף, כי זה הפריץ היה אליהו הנביא שבא להושיעם בעת צרתם, ועכשיו הגיע לשפוך חמתך כנהוג.

א קודם אמירת לא לנו. איתא בספה"ק ליתן מעם למה שנהגו שמחלקין ההלל בליל הסדר, חלק האחד אומרים יחד עם ההגדה, והמשך ההלל אומרים אחר שולחן עורך. דהנה בהלל אנו מודים על לשעבר, ומבקשים אף על העתיד, ועל כן חילקו ההלל, כשבחלק הראשון הודו על העבר על הניסים ועל הנפלאות שעשה עמנו השי"ת בהוציאנו ממצרים ובכל הדורות עד עתה, ואילו מעתה אנו מודים ומהללים על הגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו, לכן בעת הזאת אחר שהודינו על הניסים של העבר שוב מעוררים רחמים ומבקשים על הגאולה העתידה, ועל כן מחלקים את ההלל באמצע, ובחצי השני פותחים ב'לא לנו' שבו מבקשים על הגאולה העתידה שיצילנו ה' אלוקינו מכל רע ומכל צר, ובד בבד גם מודים על הניסים שיהיו.

והנה המקור לאמירת ההלל בליל התקדש חג הפסח, דרשוהו חז"ל מהפסוק (ישעיה ל, כט) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג וגו'. ופסוק זה נאמר במלחמת סנחריב, והמעשה מתואר באריכות בספר ישעיה שם ובמדרשי חז"ל [ואגב כאן המקום לעורר על החיוב המוטל על כל אחד ואחד, לעסוק כל יום מעט בלימוד הג"ך המלא במוסר ולרכוש בכך מעט ידיעה בקורות דברי עם ישראל, וגם מרן אאדמו"ר זי"ע היה מעורר על כך (ראה שפע חיים חורש"י תצוה תשד"מ, ועוד)], אשר לאחר שהשלים סנחריב את כיבוש הרבה ממדינות העולם ואת כל ערי אזור ירושלים, הגיע עם צבא גדול במטרתו לכבוש את ירושלים. וביום ערב פסח (רש"י מגילה לא א, ד"ה עוד היום; ילקוט מלכים ב, רמז רמא) נסע אותו רשע עשר

רבה ויתקדש שמו הגדול בכל העולם, ויכירו וידעו כל באי העולם כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו וכי הוא לבדו מושל ומנהיג בכל העולם כולו, וכל הנעשה בעולם נעשה רק על ידי הקב"ה בעצמו, וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה. ועל זה אנו מבקשים לא לנו ה' לא לנו וכו'.

✱ למה יאמרו הגוים איה נא אלוהיהם. אך אנו הרי יודעים את האמת כי 'אלוקינו בשמים כל אשר חפץ עשה'.

✱ עצביהם כסף וזהב וגו' לא יהנו בגרונם. ואנו מבקשים כי יתקיים כבר באמת 'כמוהם יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם'.

✱ יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים. שהרי גם הצדיקים צריכים לסיוע הבורא ית"ש, ועל כן ליכא שום טענה גם עלינו שלא זכינו להתעלות להיות מיראי ה', שהרי גם הם צריכים להגיע לסיוע הבורא ב"ה, וזהו יברך יראי ה' הקטנים מכיון שהם עם הגדולים, כלומר שהמה בשווה להם שהכל צריכים לסייעתא דשמיא מאתו ית'.

✱ כי חמה אזנו לי ובימי אקרא. מרן אאדמו"ר זי"ע פירש הפסוק, דעפ"י האמת בעינן שתפילותינו יבקעו רקיעים ויעלו מעלה מעלה לעולמות העליונים, אך אנו בדור שפל כ"כ, שאין בנו הכח להתפלל באופן כזה שיהיו התפילות סלקא לעילא, ומעתה שמא היה מן הסברא לומר דמאחר ואין אנו יכולים להתפלל לפני אבינו שבשמים באופן כזה שיעלו לפניו לרעוא, שמא אין לנו להתפלל כלל. אמנם השי"ת ברחמיו ובחסדיו המרובים מטה אזנו לעולמות התחתונים, ובאופן כזה שפיר יכולים אנו להתפלל לפניו. וזהו כי חמה אזנו לי עד העולמות התחתונים בעלמא דלתתא, ובכח זה אפי' ובימי גם בדור שפל זה אקרא יכולים אנו להתפלל לפניו, עכד"ק.

✱ צרה ויגון אמצא וגו'. הנה הוא לימוד זכות גדול שאף אשר צרה ויגון אמצא עכ"ז ובשם ה' אקרא, ועדיין כל בקשותינו הוא אנא ה' מלטה נפשי היינו ענייני הנפש וענייני רוחניות, ומי פילל ומי מילל כזאת, ואילו היו אומרים לבני ישראל שבדור החורבן, כי אחר כמעט ב' אלפים שנות גלות עדיין יהיו בני ישראל מתפללים ומבקשים בקשות רוחניות על

ששמעוהו לסנחריב כשהשתחוה לקורה שנותרה מתיבת נח, ואמר 'אי אזיל ההוא גברא ומצלח מקרב להו לתריין בנוהי קמך', וכששמעו כך קמו בניו וקטלוהו, יעו"ש.

ועל זה אומרים בפיוט 'יעץ מחרף לנופף אווי הובשת פגריו בלילה', זה סנחריב שחרף אלהים חי (מלכים ב, יט ד) להניף ידו על ירושלים שהקב"ה אוה למושב לו (תהילים קלב יג), וכמו שנאמר (ישעיה י, לב) ינופף ידו הר בת ציון, והקב"ה הוביש פגרי חילו הגדול בלילה שנא' (מלכים ב יט, לה) בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור.

וכן אומרים עוד בפיוט 'זרע בכורי פתרום מחצת בחצי הלילה, חילם לא מצאו בקומם בלילה', וכן אומרים עוד 'שורפו משמני פול ולוד ביקד יקוד פסח, עוד היום בנוב לעמוד עד געה עונת פסח'. ועל זה אמר הכתוב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, וביארו המפרשים (ראה מלכ"ם באריכות) דמפלת מחנה סנחריב היה בליל פסח, בעת שוררו ישראל הלל במקדש על אכילת הפסח, ומצייר הכתוב כי כפי שהתרבתה שמחת ישראל אז בקריאת הלל ותודה על פסחיהם כן רבתה אז המהומה במחנה אשור.

והנה המה זכו לראות את ישועת ה' בעיניהם, היאך שריבי רבבות שונאיהם שקמו עליהם ובאו להזיקם ולהצר להם מתו ברגע אחד על ידו ית"ש. ואנו שאין אנו ראויים לראות ניסי ה' בחוש ובהתגלות, על כן באים ניסי ה' ונפלאותיו באופן נסתר, בהסתרה שבתוך ההסתרה, כשנדמה אשר לפתע מתפוצצים אלפי מכשירים וכו' ונהרגו רבים משונאינו הקמים עלינו. ואל לנו חלילה לתלות הענין בטבע ובגבורת אנוש וכדו', כי בוודאי אין זה כי אם ניסים מאתו ית' אשר הוא הפליא לעשות עמנו נפלאות ולטובה אות, אלא שכאמור אין אנו זוכים לראות זאת בעיני בשר, כי לצערינו ולדאבונינו מרוב וגודל ההסתר פנים השורר בימינו אין אנו זוכים שיהיה קידוש ה' גדול כמו שהיה אז, ואין ביכולתנו לראות בחוש כי מלאך ה' הוא היה זה אשר הלך ופוצץ אלפי שונאי ישראל ברגע אחד ממש כפי שהיה בעת מפלת סנחריב בלא שום שינוי, ולעיני בשר נדמה כאילו נעשה הדבר בידי אדם.

ועל זה אנו מתחננים כעת לפני הקב"ה ומפילים תחינה ובקשה לפניו שכבר יתגדל ויתקדש שמיא

נפשם, לא היו יכולים להאמין על כך.

א מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי. רצ"ל מה יש ביכולתי להשיב על כל הטובות אשר עשה עמדי השי"ת ברחמיו ובחסדיו, והרי כל תגמולוהי עלי היינו שכל מה שאעשה גם מגיע מאתו ית"ש, ורק בעזרתו יכול אני לעשות כל זאת. אכן זאת יש בדינו אשר כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא היינו לידע ולהחדיר בקרבנו שכל מה שאנו עושים הכל הוא אך ורק מאתו ית' ויתעלה ורק בעזר דלעילא, שרק זה יכולים אנו להשיב לה'.

א אנא ה' כי אני עבדך וגו'. לכאורה היאך ידמה יצור לזכות להיות עבד ה', והיאך יפתח פיו לומר 'אנא ה' כי אני עבדך', אכן על זה ממשיך ואומר אני עבדך בן אמתך, וכיון שדין בני השפחה אשר המה עבדים לאדוניה, הרי ששפיר אזכה להיות עבד לה' לפי שאני 'בן אמתך'.

א ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. האלשיך הק' (רוממות א"ל, קאפיטל קי"ח) פי' בזה, כי יש אנשים שמראים אחד לחבירו שהוא לו אוהב נאמן וחפץ בטובתו כאח, אבל תחתיו הוא חופר להרע לו, וזה הדבר הוא הקרוע והרע ביותר שיתכן שיהיה, ועל זה ביקש דוד המלך ע"ה ה' לי בעוזרי לפי שאני איני יודע לשמור ממנו שסובר אני שהוא לי אוהב נאמן, וזה הוא לי באמת שונא גמור, ועל זה צריך אני שה' יהיה עוזר לי ממנו, אבל בשונאי היינו בזה שמראה לי בפרהסיא שהוא לי שונא על זה אמר דוד המלך ע"ה ואני אראה בשונאי, אני בעצמי אראה כאשר הוא רוצה להרע לי, אבל על זה שמראה לי שהוא לי לעזר ויש לו שנאה כבושה, צריך אני שה' יהיה לעזר להנצל ממנו, כי זה יכול להרע לי יותר משונאי ממש הנראה לי לעינים, אתו"ד (וראה צרור המור, פר' שופטים; אגרת הטיוול, חלק הפשט, אות ע).

וע"ד העבודה י"ל דרומז ליצר הרע, אשר הקב"ה קורא שונא (סוכה דף נ"ב ע"א), ואלמלא היינו יודעים שהוא שונא אותנו ומבקש רק את רעתינו, ומנסה בכל כוחו להכשילנו בעוונות, הרי שבוודאי לא היה אדם שמתפתה אחריו לילך שולל בפיתויי וחלקלקות לשונו, אלא שהיצר הרע מסתיר עצמו ואין מראה פניו כשונא, ועל כן באים בני אדם ונכשלים ללכת אחריו. ועל זה אנו מבקשים ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי, רצ"ל שאדע ואכיר בכך שהיצר הרע הוא

שונאי, ובא למורדני מן העולם ושוב מתוך כך לא אבוא לידי מכשול.

א כל גויים סבבוני בשם ה' כי אמילם. היינו שבקשתינו הוא למען כבוד שמים המחולל בגויים, ואם לא למעננו למענו יעש ויושיענו למען שמו.

א דחה דחיתני לנפול. היצר הרע וכוחותיו מבקשים תמיד בכל כוחם לייאש ולהחליש את האדם, שידמה כי כבר אפסה תקוותו ואין עוד באפשרותו לשוב בתשובה, מאחר ומשוקע הוא בעוונות עד למעלה ראש, אולם אנו יודעים שאין האמת כך, אלא 'וה' עזרני', שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו תמיד מסייע בעדי לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולעולם לא תאבד תקוות אנוש.

א לא אמות כי אחיה ואספר מעשי י"ה. נודע קו' הכתנות אור (פר' נצבים) היאך מועיל תשובה לאדם החוטא והרי קיי"ל דכל שנראה ונדרה שוב אינו חוזר ונראה (עי' יומא סד, ב), וא"כ כיון שחטא ונדרה מקדושתו היאך חוזר ונראה בקדושתו בתשובה, ורצ"ל דמכיון שתכלית האדם להיותו קדוש להשי"ת בבחי' קרבן כמ"ש (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב מכם וגו', ועל ידי החטא נעשה כבעל מום רח"ל אשר לא ירצה, משום הכי קשיא להו דא"כ היאך מועיל תשובה הרי שוב אינו חוזר ונראה, וכיצד יהיה לו תקנה ותקווה לבוא אל מקומו הראוי בשלימות.

ובספרי דרוש (ראה תיבת גומא להפרמ"ג, פר' נצבים) תירצו בזה, די"ל דאפילו לר' יוחנן שסובר שבעלי חיים נידחין, הני מילי בבחמות וחיות שמיתתן מיתת עולם דסוף בהמה לשחיטה או למיתה, על כן גם בחייה אינה בגדר בע"ח הואיל וסופה מתה (וזה בגדר דכל העומד וכו') לכך נדרה, אבל נפש אדם שאף אם הוא מת בעולם הזה, מ"מ הרי סופו לתחיה כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין דף צ' ע"א), וכיון דעתיד לחזור לחיי עולם בתחיית המתים בכה"ג גם לר' יוחנן אינו נדרה, (וההסבר בזה, דבבהמה הו"ל חייה ארעיים כיון דסופו לשחיטה, משא"כ אצל איש הישראלי מיתתו הוא ארעי כי עתיד לחיות חיים נצחיים), על כן אינו נדרה ויש לו תקנה בתשובה.

ועפ"ז פירש האור חדש (בספרו חות יאיר, סוף אור השביעי, בנדמ"ח עמוד תי"ט) בטו"ט מאמר הכתוב (יחזקאל יח, לב) כי לא אחפוץ במות המת נאום ה' אלוקים והשיבו וחיו, דיל"ד אמרו במות המת, וגם

אמרו נאום ה' אלוקים, גם יש להבין מה שאמר והשיבו וחיו.

ויבואר עפ"מ"ש בס' שמנה לחמו (ח"ב, סוף דרוש יא) לפרש דברי רש"י עה"פ (בראשית ב, ז) וייצר ה' אלוקים את האדם, שתי יצירות יצירה לעולם הזה וייצירה לעולם הבא לתחיית המתים, עפ"ד הוזה"ק (וזה"ח דף ט' ע"ב) שהקשה מדוע בכל הנבראים בימי בראשית נאמר שם אלוקים, ורק אצל שמים וארץ נאמר ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים, ותי' דאין הקב"ה מייחד שמו הגדול ב"ה על דבר נפסד וכלה, לכן כיון דכל הברואים כלים ועומדים לפסידא דלא הדר לכך לא הוזכר שם ה' בבריאתם, זולת בשמים וארץ שקיימים ועומדים לעולם שפיר ייחד שמו ב"ה על יצירתם, ובהיות כן קשה אמאי נאמר ביצירת האדם ה' אלוקים הלא גם האדם אינו קיים לעולם, ואיך מייחד הקב"ה שמו ב"ה עליו, לזה תירץ רש"י דמ"ש וייצר ה' אלוקים היינו משום דשני יצירות כתיב כאן אחד לתחיית המתים שאין אחריו הפסד ומיתה, מש"ה שפיר נזכר שם הוי"ה ביצירתו, עי"ש. מעתה מוכח מן התורה דאדם נחשב חי לעולם שהרי לכך ייחס שם הוי"ה בבריאתו, וז"ש"ה כי לא אחפוץ במות המת, דהיינו שאדם שמת לא אחפוץ שישאר לעולם מת, דלא יומת המת לעולם כי אם חיה יחיה בעת יקיצו וירגנו שוכני עפר, וראיה לדבר זה נאום ה' אלוקים שהרי יחדתי שם ה' אלוקים ביצירתו, ואילולא שהאדם שמת יש לו תקומה לא היה הקב"ה מייחד שמו ב"ה על דבר הכלה ונפסד כשם שלא הזכיר שמו בכל הברואים, ובאשר לכך והשיבו דשפיר מהני תשובה גם כשנדחה בחטאו, שהרי וחיו, רצ"ל דכיון שהאדם עתיד לקום לתחיה א"כ הוי סוג חי גמור שאינו נדחה, ואינו כשאר בע"ח שסופה למיתה דלכך נדחה לגמרי, לא כן בית ישראל שעתידין לחיים נצחיים דאינן בגדר דחיה, ודפח"ח.

וזהו בקשתנו לא אמות להיות נדחה מן הקדושה מגודל החטאים והעוונות, כי הלא כי אחיה, וכיון שעתידי האדם לחזור לחיי עולם בתחיית המתים, הרי שבכה"ג גם לר' יוחנן אינו נדחה, ושפיר יש לו תקנה בתשובה, ולעולם יועיל לו תשובה על כל חטא ועון.

✽ פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה י"ה. צדק מורה על התורה הק', וכדדרשו חז"ל בגמ' (חולין דף פ"ט ע"א) בפסוק (תהלים נה, ב) האמנם אלם צדק

תדברון, יכול אף לדברי תורה כן ת"ל צדק תדברון. וזהו שביקש המשורר פתחו לי שערי צדק הוא התורה הק', אבוא ב"ם מרמז על ב' חלקי התורה, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, תורה שבכתב המתחלת באות ב"ת, ותורה שבע"פ המתחלת באות מ"ם, ועל כך אודה י"ה, באשר התורה הק' הוא זה השער לה' צדיקים יבואו בו.

✽ אכן מאסו הבונים היתה לראש פינה. יפורש הכוונה שאף שלפעמים אין האדם ראוי שירחמו עליו מחמת רוב עוונותיו ופשעיו, מכל מקום בקשתו הוא בזכות בניו וצאצאיו אחריו שהם הולכים בדרך ה', שבזכותם ירחמו אף עליו מן השמים.

✽ לעושה נפלאות גדולות לבדו. הנה הבורא ב"ה עושה הוא הכל לבדו, ואינו צריך ליטול עצה ורשות משום נברא בעולם, ואף לא מן המלאכים בעולמות העליונים, וכל שכן מיצור נוצר בעולם התחתון, אלא הוא עושה הכל לבדו כפי העולה ברצונו.

✽ לרוקע הארץ על המים. חסד הוא מאתו ית"ש שכשברא הארץ בראה על המים, וכבר הזכרנו מ"ד בתיקו"ז (דף י"ט ע"ב) שהמים התחתונים בכו על שנתרחקו מהשי"ת ואמרו בעינין למהוי קמי מלכא. ויש בזה מליצה ישרה על בני ישראל, שאם המים התחתונים שאין בהם יצר הרע ונסיונות בכו וביקשו להיות קמי מלכא, על אחת כמה וכמה בני אדם בשר ודם הקרוצים מחומר אשר יש בהם יצר הרע המשיאם לעבור על פי ה' ומביאים לידי נסיונות קשים ומרים, היאך יוכלו לעבוד את הבורא ב"ה כראוי.

✽ את הירח וכוכבים לממשלות בלילה. הבורא ית"ש מיעט את אור הלבנה כשמענה לפניו כי אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד (חולין דף ס' ע"ב), ובני ישראל הרי מונין ללבנה, וכן נמשלו ללבנה, וכדאמרו חז"ל (סנהדרין דף מ"ב ע"א) עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה, ועתידין צדיקים שיקראו בשמך וכו' (שמו"ר טו, כו), והנה הלבנה מתמעטת והולכת מדי סוף חודש עד שמתכסית לגמרי, ומ"מ לאחמ"כ מתגלית שוב עד שמגיעה לשיא גודלה, ולהורות בא לבני ישראל שנמשלו אליה, שגם בעת שנפלו לחשכות ותחתית המדריגה, מכל מקום לממשלות הלילה ואף כשנדמה ללילה לא אבדה תקוותם ותקומתם, כי יזכו תמיד להתחדש להיות כבריה חדשה וכקטן

מהימנא פר' בא, ח"ב דף מ' ע"ב), עכל"ק.

ומרן אאדמו"ר זי"ע הביא בזה (שיעור חורש"י פר' צו תשל"ה) מספר תשורת שי (מהדו"ת בליקוטים בסוף הספר) שאמר בחלומו לפרש הא דאיתא במדרש (תנחומא שופטים ב') שאמר גדעון למלאך ה' במ"ו בניסן אמש הקרני אבא את ההלל, וסיפר את נפלאות ה' אשר עשה לאבותינו כשהוציאנו ממצרים, ועתה נמשנו, והמדינים שושים את הגרנות ואיה נפלאותיו ית'. והדברים מתמיהים הכי גדעון היה קטן בן ד' שנים שזה עתה למדוהו לומר "מה נשתנה", ולא שמע על סיפור יציאת מצרים אלא ממה שסיפר אביו באמירת ההגדה, והלוא נביא היה, ואמר לו הקב"ה (שופטים ו, יד) לך בכוחך זה והושעת את ישראל, ולמה הזכיר את דברי אביו כלל, ולא היה לו להזכיר אלא את סיפור יציאת מצרים הכתוב בתורה. ותירץ בחלומו ע"פ הפסוק (תהלים קיא, ב) זכר עשה לנפלאותיו, שבוה שמזכירין את נפלאותיו ית' מעוררין בזה את הנסים האלו גם בזמן הזה. וזהו שאמר גדעון אמש הקרני אבא את ההלל, וכשאביו הצדיק קרא את ההלל היה בדין שיתעוררו ניסי יציאת מצרים, ולמה זה לא נושענו מיד מדין, ולא הועילה אמירת ההגדה שאמר אבי כל הלילה, עכ"ד (וכן כתב באמרי יהודה, פרשת בשלח, ד"ה וחמשים, בשם אביו השפת אמת מברעזאן זי"ע).

וזהו כוונת המשורר כי לעולם חסדו, וכיון שדבר אלוקינו יקום לעולם והוא נצחי לדור ודור, על כן על מנת לעורר זאת הוא על ידי הודו לא"ל השמים היינו שישבחו ויספרו שבחיו ית"ש על הניסים שעשה עמם, ובכך יעורר זכות הניסים להמשיכם שוב לדור אחרון.

✱ וה' ער הנה לא ינום ולא יישן. לכאן תמוה מה היה כלל ההו"א וכי ישנו שינה לפני המקום ב"ה, אתמהה. ובהכרח צ"ל דהכוונה על עת שיהיו בני ישראל בשפל המדרגה נתונים לבזוה וחרפה, ואדרבה יד הגויים והרשעים צליחה בכל דרכיהם ובכל מעשי ידיהם, ואז היה אפשר שיחלוף מחשבה חלילה שאין הקב"ה משגיח בתחתונים, והראיה שבניו אהוביו עם בני ישראל נתונים למרמס, על כן בא לומר כי ח"ו אלא הנה לא ינום ולא יישן ואף לא לרגע קט לא בטלה השגחתו ית"ש, ואף שאין אנו משיגים דרכי הנהגתו, מכל מקום מאמינים אנו

שנולד דמי. וכן נמי נמשלו בני ישראל לכוכבים כמבואר ברש"י, שגם זה בא להורות לכל אחד ואחד מישראל שלעולם לא אבדה תקוותו.

✱ ביד חזקה ובזרוע נטויה. כלפי הבורא ב"ה בודאי לא שייך שום שינוי לומר דבר זה הוא קל ודבר אחר הוא קשה, והביאור בזה כפי שכבר הזכרנו לעיל מהישמח משה זי"ע, שהקב"ה הוציא את בני ישראל 'ביד חזקה' כנגד מדת הדין שקטרגה על בני ישראל שאינם ראויים לישיבה, אחר שהתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם.

✱ ונער פרעה וחילו בים סוף. הנה מצד הדין לא היה באפשרות להעניש את המצריים, דהרי לא היה ביניהם כל שינוי, וכפי שקטרג שר של ים ואמר מה נשתנו אלו מאלו הללו והללו עובדי ע"ז (ילקוט בשלח, רמז רלד), אלא שאכן רקע הקב"ה את הים רק על מנת להציל את בני ישראל ולא להעניש את המצריים, אלא שהם בסכלותם ובערותם ברדפם אחר בני ישראל נכנסו אל תוך הים, וכיון שכן היו כבר בגדר 'המאבר עצמו לדעת', דמי ביקש זאת מידם להכנס לתוך הים, ושפיר באו על ענשם, ועל כן 'ונער פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו'.

✱ הודו לא"ל השמים כי לעולם חסדו. רצ"ל דהרי כל מעשי הש"ת המה נצחיות, וכמו שנא' (ישעי' מ, ח) ודבר אלוקינו יקום לעולם, ועל כן על מנת לעורר הניסים והנפלאות שעשה הקב"ה בשנות קדם הוא בכח הדיבור והזכירה שמספרים הנם שעל ידי כן נתעורר ונמשך בחינת הנס ההוא, ולכן אמרו חז"ל מצוה לספר ביציאת מצרים, ולהזכיר בכל יום (רמב"ם פ"א מהל' קריאת שמע, ה"ג).

וכן כתב רביה"ק מוהרצ"א זי"ע באגרא דכלה (פר' עקב, ד"ה כי תאמר בלבבך), וזל"ק, הנה כתבו רבותינו הקדושים צדיקי דורותינו בקבלה מבעלי רוח הקודש, כאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים מבלי מכשול, אזי יזכור במו פיו מעין אותן הניסים בכיוצא בזה שנעשו לצדיקי הדורות לרבים או ליחיד. וז"ש גם בכאן בסגולה הגם שלא יהיה בידך זכות כל כך, זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים (דברים ז, יז), ובהתעוררות סיפורי הניסים כביכול יתגבר כח חסד עליון עליך, כמלכא דאיתגבר חיליה כד מספרין גבורתין דעביד (עי' זוה"ק רעיא

ויוודעים בוודאי שהכל הוא אך ורק לטובה.

✧ ואילו פינו מלא שירה בים, ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבת במרחבי רקיע, ועינינו מאירות בשמש ובירח, וידינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות. כעת אין לנו כלל השגה בנפלאות הבורא ית"ש ויתעלה, אך אף אם נהיה כהיצורים והנבראים הללו, בשמים או בארץ וכו', ונשיג איזה השגות באיברים אלו, אעפ"כ עדיין לא יהיה באפשרותנו להודות ולהלל.

✧ ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו. יפורש הכוונה ברעב כשאין מצוי אוכלין זנתנו המצאת לנו כל הצמרכויותינו ומזון נפשנו, ובשבע גם כשיש שובע ושפע ורב טוב, מכל מקום כלכלתנו, שיהא באפשרותנו לאכול, כי כמה יש אשר מחמת חוליים רח"ל אינם מסוגלים לאכול כלל, כי אין גופם סובל דבר מאכל, רח"ל, ועל זה גופא אנו מודים ומשבחים.

✧ מחרב הצלתנו. רצ"ל ע"י מכת החרב שהיו בכורי מצרים נלחמים בהוריהם והרגו בהם, על ידי כן הצלתנו.

✧ מחליים רעים ורבים ונאמנים דיליתנו. אזכיר בזה מה ששמעתי ממו"ח זצ"ל שאמר בשם צדיקים לבאר תיבת 'ונאמנים', דהנה ישנם חליים הפוקדים את האדם שלא על ידי גזירה, ומזה קל יותר להנצל, ברם פעמים שבאים החליים בגזירת עליון, וכדאיתא בגמ' (ע"ז דף נ"ה ע"א) על הפסוק (דברים כח, נט) וחלאים רעים ונאמנים, רעים בשליחותם ונאמנים בשבועתם, וכשבאים יסורים על האדם גוזרים עליו מהשמים שיכנסו בגוף פלוני ביום פלוני בשעה פלונית ולא יסתלקו כי אם על ידי רופא פלוני וסם פלוני, אכן גם מאלו החליים דיליתנו והשי"ת ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם, ודפח"ת, ויהיו הדברים הללו לזכות רפואתם השלימה של יוצאי חלציו הזקוקים לישועה, ולזכות כל חולי עמו בית ישראל.

✧ כי כל פה לך יודה וכל לשון לך תשבע. יבואר, דהנה בספה"ק מבואר ד'כל' עולה על הצדיק, ולפי"ז יתבאר, שאין אנו יכולים להודות להשי"ת על רוב ניסיו וחסדיו, אכן כשהצדיק שהוא בחי' 'כל' פותח להודות לפניו ית"ש, הרי שנפתחים כל השערים לפניו, ואז בשעה זו מנצלים אף אנו ההודמנות ונכנסים מבעד לשערים הפתוחים להודות ולהלל לפניו ית"ש. וזהו כי 'כל' פה לך יודה ו'כל' לשון לך

תשבע, ועל ידי כן אף אנו יכולים להודות ולהלל.

✧ מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוולו. רצ"ל שגם כאשר ממנו, היינו שהעני הוא בעצמו גרם לכך ובגין מעשיו נמסרו ניצוצי הקדושה לקליפות היונקים מהם כל כוחם, מ"מ מציל הקב"ה מגוולו ומוציא כל ניצוצות הקדושה שנגזלו ונחמסו ומחזירם אל הקדושה.

✧ שוועת עניים אתה תשמע. רצ"ל דבשלמא העשיר יש ביכולתו ליתן דורון ובכך לרצות את מי שמבקש ודורש הימנו למלאות מבוקשו, אך העני שאין בידו ליתן דורון ולרצות את מה שמבקשים ממנו, אכן אעפ"כ 'אתה' דייקא, שרק השי"ת 'תשמע' שוועתו ותפילתו, ולא מלאכי עליון, דמאחר וידו ריקם ואין לו במה לרצות את בוראו, בהכרח שתעלה התפילה לפני הבורא ב"ה לבדו.

✧ שוועת עניים אתה תשמע. 'תשמע' הוא לשון הבנה, והיינו שאתה השי"ת מבין צרכי עמך בית ישראל, ואף כשאין בדעתם ובשכלם לבקש כראוי, ואין הם מבקשים מה שצריכים הם באמת, מכל מקום אתה יודע ומכיר בצרכיהם, וממלא להם כל משאלות לבם לטובה.

✧ נרצה - אם עשה כסדר הזה הוא מרוצה לשמים. הנה לכאו' יש לתמוה בזה, דהלא הא ודאי שאין עלינו לקיים המצות והנהגות ישרות כמעשה קוף בעלמא כפי מה שרואים אצל אחרים, אלא צריך שיעשה ויקיים אותם האדם מתוך עבודה עצמית, ומעתה יפלא מהו שאמרו 'אם עשה כסדר הזה' הריהו מרוצה לשמים, שהלא אנו עשינו רק כפי מה שכתוב בהגדה וכחיקוי ומעשה קוף בעלמא, ומדוע מרוצה כ"כ דבר זה לשמים.

אלא בהכרח שגם באופן כזה יש לו להקב"ה נחת רוח מרובה מכך, ומשל למה הדבר דומה לתינוק ועולל קטן שכשהוא מחקה את הגדולים ממנו הרי שיש לאביו ואמו הנאה מרובה ונחת גדול מכך, כמו כן להבדיל אף הקב"ה כשהוא רואה שאנו עושים כפי מה שכתוב בהגדה של פסח הרי שיש לו נחת רוח עצום מאתנו.

✧ ובכן ואמרתם זבח פסח. הנה רבן גמליאל דרש מכאן דכל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, וילפינן להו מהפסוק ואמרתם זבח פסח. וכתב רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי ניסן, מאמר ב, אות

ג; מאמר ה, אות יח) כי התמיהה מימי קדם למה לא יצא ידי חובתו אם לא אמר בפה, והיכא רמיזא.

וביאר, דהנה לכאורה קשה היאך נטלו בני ישראל טלה לקרבן פסח, הא מצרים עובדי עבודה זרה של צאן היה, וכמו שאמר משה רבינו לפרעה (שמות ח, כב) כי תועבת מצרים נזבח לה' אלוֹקינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם וגו', והיו המצריים עובדים ומשתתחים לטלה (עי' מורה נבוכים, חלק ג, פרק מו), וכפי שאמר משה רבינו לפרעה (שמות ח, כב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, וכן בני ישראל בעצמם אשר התערבו בגוים וילמדו מעשיהם ונפלו לטומאת מצרים עשו כמותם והיו עובדים עבודה זרה לטלה, וכדרשו חז"ל (שמו"ר טז, ב; מכילתא, פר' בא) בפסוק משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה, שהיו משוקעים גם הם בעבודה זרה של מצרים, וקחו לכם למצוה צאן לעבודת הש"י, ותהי זאת כפרתכם, וראיתי את הדם ופסחתי וכו'.

ומעתה קשה א"כ היאך נצטוו לקחת את אותו הטלה לקרבן פסח, ואיך תהיה זאת למצוה ולכפרה, הא אין קטיגור נעשה סניגור, כדמצינו (ר"ה כ"ו ע"א) מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, ופירש"י זהב העגל. ומעתה היאך לקחו אותו הטלה לעשותו לקרבן פסח, ועוד הניחו את דמו על המשקוף ועל שתי המזוזות להיות להם לסניגור ולזכות, והלא על ידי זה יתעורר עליהם הקטרוג ביותר, אתמהה. ובקושיא זו כבר עמדו הקדמונים (ראה להחיד"א באהבת דוד, דרוש ו; אמרי אלימלך, לשבת הגדול, ד"ה בגמ' שבת; ועוד), והארכנו בזה כמה פעמים על דרך הדרוש.

ובבני יששכר שם ביאר עפי"ד הגמ' בקידושין (דף ה' ע"א) דיליף דאשה מתקדשת בשטר מגירושין מהיקשא יציאה להווייה, ופריך ותהא אשה מתגרשת בכסף כשם שמתקדשת בכסף דהא מקשינן יציאה להווייה, ומשני סברא היא אין סניגור נעשה קטיגור, ומקשינן א"כ שטר נמי, ומתרץ מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד. ובזה מבואר מה שאמרו חז"ל משכו ידיכם מעבודה זרה, שהיו עובדים לעבודה זרה של מצרים מול טלה, וקחו לכם צאן למצוה, וקשה הלא אין קטיגור נעשה סניגור, ולכן ציוונו הקב"ה (שמות יב, כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה', ובאמירה תליא מילתא, הנה מילין דהאי

לחוד ומילין דהאי לחוד, ואין כאן קטיגור נעשה סניגור, יעו"ש מה שביאר לפי"ז מאמר רבן גמליאל. אלא דזהו רק אי אמרינן דדיבור הריהו כמעשה, דאז אפשר לומר דכיון דמילי דהאי לחוד א"כ אין חשש של קטיגור נעשה סניגור. והנה כח זה הוא רק אצל עם בני ישראל אשר בהם דיבורם חשיב כמעשה, וכענין שאמרו חז"ל (שבת דף ק"ט ע"ב) מגין שהדיבור כמעשה, שנאמר (תהלים לג, ו) בדבר ה' שמים נעשו. ואצל בני ישראל נשתנה ממש הדבר על ידי זה שאומרים בפה פסח מצה ומרור, כי שייך בהם ענין זה שהדיבור נחשב כמעשה.

והנה נודע כי במצרים היה הדיבור בגלות (ספר הליקוט, פר' בא, ד"ה למען שתי; ועי' זוה"ק פר' וארא, ח"ב דף כ"ה ע"ב), ושם שלטה קליפת מצרים בפיהם ובדיבורם של בני ישראל, עד שלא יכלו להוציא דבר קדושה בפיהם, ולכן נקרא פרע"ה אותיות פ"ה ר"ע (עי' בספר הליקוט, פר' שמות, פרק כ ב ד"ה ויגדל), ששלט בפיהם לרעה, וכשנגאלו ממצרים זכו לפס"ח דהיינו פ"ה ס"ח (עי' שער הכוונות, דורשי פסח, דרוש ג), ששוב יכלו לדבר בפיהם דברי קדושה ותפילה לה' אלקיהם. ואז זכו בני ישראל לכח זה שתהא הדיבור נחשבת להם כמעשה, ולכן דייקא אז נצטוו 'ואמרתם זבח פסח' לרמז להם כי זכו למתנה זו שיצאו מגלות הדיבור ומכאן ואילך יהא הדיבור נחשב להם כמעשה, וממילא על ידי דיבור בלבד יחול שינוי בצאן אשר מקריבים לפסח, ויקויים מילי דהאי לחוד ומילי דהאי לחוד, ועל ידי הדיבור כבר לא יהיה נחשב הצאן לאותו צאן שבו עבדו עבודה זרה.

✱ ובכן ויהי בחצי הלילה. יפורש ע"ד מה שפירש רש"י בפסוק (בראשית יד, טו) ויחלק עליהם לילה וגו', - שנחלק הלילה, ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים, עכ"ל, וכאן בא הפייטן לרמז ולומר כי כל אלו הניסים שנעשו לבני ישראל ממלחמת המלכים לאברהם אבינו, נס יציאת מצרים וכן כל שאר הניסים, כל אלו הם עדיין ויהי בחצי הלילה, היינו שכל אלו היו רק הכנה על העתיד לבוא (וראה בפי' הרד"ל על פרקי דר"א, פרק כ"ז), ועדיין חצי הלילה הנוסף משומר הוא לגאולה העתידה שאז יעשה עמנו השי"ת ניסים גדולים ועצומים הרבה יותר מכל מה שנעשו עד כה, כי כל אלו לא היו כי אם כהכנה לגאולה העתידה

ולניסים שעתיד השי"ת לעשות עמנו במהרה.

ונודע מספה"ק דהלילה הוא בחי' מדת הדין, ובפרט בחצי הלילה שאז הוא תוקף מידת הדין, וברוב חסדו מבטל הקב"ה את מידת הדין, ודייקא בחצות הלילה אז הוא מגביר הרחמים והחסדים לעשות ניסים ונפלאות לעמו בית ישראל.

א חילם לא מצאו בקומם בלילה. יש שביארו הכוונה (ראה ספר עיון תפילה) דכשקמו המצרים בלילה לא מצאו בכוריהם בחיים, הבכור נקרא חילו של אדם כחו וראשית אוננו (בראשית מט, ג). ויש שביארו (ראה מרבה לספר) ד'חילם' היינו ממונם, שהשאלו המצריים את ממונם לבני ישראל.

א רם הודע כי לך היום אף לך הלילה. יפורש עפ"י מה שכבר הזכרנו לעיל מהצל"ח דלעתיד לבוא יתגלה שגם הצרות היו חסד ורחמים. וע"ז הוא בקשתנו רם הודע כי לך היום אף לך הלילה, שיחוש הקב"ה קץ הגאולה, ואז נזכה לראות שגם מה שהוא בחי' 'יום' המורה על חסד, וגם מה שהוא בחי' 'לילה' המורה על דין, הכל הוא רחמים וחסדים מאתך ית"ש.

א תאיר כאור יום חשבת לילה. י"ל דקאי על הלילה הרביעי שזכר בספר הזכרון כנ"ל מהתרגום יונתן והירושלמי, ועל זה בקשתנו לפני השי"ת שכבר יאיר כאור יום גם את הלילה הרביעי הזאת, שבו יתגלה משיח צדקנו בב"א.

א כי לו נאה כי לו יאה. כבר אמרתי בזה, על פי הידוע מה שפירש הרה"ק מהרי"ל פסטינר זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף, פר' ויחי, אות ג) עה"פ (מלאכי ג, ו) אני ה' לא שיניתי ואתם בני יעקב לא כיליתם, על פי המובא במדרש (הובא בתוס' קידושין דף לא, ב) 'משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר, ונפל כדה לבאר והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב, ונפל אותו כלי שם. התחילה הראשונה לשורר ואמרה: עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הבאר, כי אינו נחשב, ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב, יוציא כדי עמו.

והנה בפסוק כתיב (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לא צר והקרי הוא לו ב', דהיינו שהקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, וזהו אני ה' לא שיניתי, דהיינו ששיניתי תיבה זו כקריאתה - לו, וע"כ ואתם בני יעקב לא

כיליתם אף כשתהיו במדריגה הפחותה הרמוזה בשם יעקב, אף על פי כן למעני למעני אעשה ולא אכלה אתכם, כיון שאף אני מוצר ועמו אנכי בצרה, עכתד"ק. וזהו שאומרים כי לו נאה כי לו יאה, דכיון שבכל צרתם לו צר, על כן אנו מבקשים לפני הקב"ה שאע"פ שאין לנו זכות שתבוא הגאולה, מ"מ כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה, ובעבור שמו הגדול יעשה, כי לו נאה כתר מלוכה.

א אדיר במלוכה וכו' לך כי לך, לך גם לך, לך ה' הממלכה. יש לומר בזה מליצה ישרה לפני הקב"ה על בני ישראל, שבני ישראל אומרים לפני הקב"ה, הנה בוודאי התכלית הנרצה הוא לעבוד את השי"ת בלתי לה' לבדו בלא שום מחשבת פיגול, וזהו לך ולך לך כי לך. אכן מכל מקום מבקשים אנו לפני הבורא ית"ש, שגם אלו אשר מעורבת בהם מחשבות אחרות ואין כוונתם בלתי לשם שמים, שגם אלו יתקבלו לרצון לפניו, וזהו לך גם לך, גם ריבויי הוא, והיינו שתורתם ועבודתם מעורבת בכוונות אחרות, גם הם יהיו ראויים וחשובים לעבוד.

ויתירה מזו מבקשים מאת השי"ת שגם אלו הפחותים מזו, והם עושים בלא שום כוונה להשי"ת ומחשבות טובות, ואף שבזכות עצמם אין די בשביל לקבלם, מ"מ יהיו מרוצים לפניו כי לך ה' הממלכה, ויעשה למען כבודו ית', וע"ד מש"כ בספה"ק אמרי יהודה (פר' תצא) לפרש מה שאנו מבקשים 'ותקנו בעצה טובה מלפניך והושיענו מהרה למען שמך', עפ"י מה שאמר הרה"ק הרר"ב ממעזיבזו זי"ע שטען פעם מליצה ישרה לפני הקב"ה, בשעה שעלה למרום ושמע את המקמרג עומד וטוען, רבש"ע הלא בניך חוטאים ואפילו כשעושים איזה מצוה אינם עושים עבורך מחמת שאתה צוית כן, אלא בעבור עצמם, כדי שתתן להם עבור זה פרנסה וכדומה, ובזאת הטענה גבר ח"ו הכל. ואז נענה הרה"ק הרר"ב זי"ע וטען ואמר כלפי שמיא, רבש"ע הלא מדתך לעשות מדה כנגד מדה, אם כן הם עושים מצותיך וכוונתם עבור עצמם, כן תעשה רצונם מה שמבקשים ממך וכוונתך תהא עבורך, והוא מדה כנגד מדה. ובזה גבר וניצח את טענת הבעל דבר.

וזהו 'ותקנו בעצה טובה מלפניך', רצ"ל בעת שצריכים עצה טובה להושיע אותנו מידי המקטרגים, הרי שזה יהיה על ידי 'והושיענו מהרה למען שמך',

✱ **שבעה ימי שבתא.** היינו שבכח השב"ק יוכל האדם לבוא לידי אמונה לידע כי אחד אלוקינו שבשמים ובארץ, כי השבת הוא זכר למעשה בראשית, והוא מביא את האדם לידי ההכרה והאמונה השלימה בהשי"ת.

✱ **שמונה ימי מילה.** גם בכח מצות מילה יבוא האדם לידי אמונה בהשי"ת, כי נודע בבעל הטורים (דברים ל, יב) ברמז הפסוק מי יעלה לנו השמימה, דראשי תיבות עולה מיל"ה, וסופי תיבות הוי"ה עי"ש, והביאור עפ"מ ד' בזה"ק (ראה תיקון"ו תיקון כ"ב, דף ס"ו ע"ב) דהאות ברי"ק חתום בשם הוי"ה. ובכח קדושת המילה יזכה האדם לבוא להכרה כי 'אחד אלוקינו שבשמים ובארץ'.

✱ **תשעה ירחי לידה.** תמוה, וכי אצל הגויים אין את המושג של תשעה ירחי לידה. ויתבאר ג"כ על דרך הנ"ל, שבזכות שמירת הקדושה באים לידי אמונה בהשי"ת, דהנה הגויים אין להם יכולת לדעת את מספר הירחי לידה בדיוק מתי התחילו, ורק בני ישראל יודעים זאת כיון שהם נשמרים בקדושה וכפי ההלכה, ובכח זה יבוא לידע כי אחד אלוקינו שבשמים ובארץ.

✱ **עשרה דבריא.** לכא' יל"ב מה שבא להוסיף כאן, והרי כבר אמר 'שנים מי יודע שני לוחות הברית', והוא הוא 'עשרה דבריא' ומפני מה כפל הענין ב' פעמים.

ויתבאר עפ"י מה ששמעתי פעם ממרן אאדמו"ר זי"ע בסעודת יום שב"ק פרשת עקב, שפירש מאמה"כ (דברים ה, יט) את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי, ותוד"ק, דמשה רבינו תמה מדוע נכתבו עשרת הדברות על הלוחות, הרי קול מתן תורה קול השם קיים ועומד לעולם ועד, שהוא 'קול גדול ולא פסק', ומקובל מצדיקים (ראה מאור ושמש, פר' אמור, ד"ה ונראה בכל; היכל הברכה, פר' ואתחנן, ה, יח ד"ה לא יסף) שבכל דור אפשר לשמוע את הקולות והלפידים של מתן תורה, כמו שנא' קול גדול ולא יסף, ובתרגום שם, וכן בחז"ל (סוטה דף י' ע"ב), 'ולא פסק', וא"כ מדוע יש צורך עוד בלוחות אבנים.

ועל כן משה רבינו ברוב ענוותנותו ושפלותו שהיה עניו מאד מכל האדם, סבר בדעתו שמה שנכתבו ונמסרו לוחות האבנים הוא בשבילו בעצמו

היינו שהקב"ה יגאל אותנו למען שמו, כמו שאנו עובדים אותו לטובת עצמנו, ודפח"ח יעו"ש.

✱ **כביר כהלכה לימודיו יאמרו לו.** יפורש שהשי"ת שומע לקול עבדיו הצדיקים, כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים (מו"ק דף ט"ז ע"ב), וזהו כביר כהלכה שהשי"ת מקיים מצות זקנים כפי אשר לימודיו יאמרו לו, וכפי שיקבעו החכמים כן ינהג השי"ת כהלכה.

✱ **אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב במהרה במהרה בימינו בקרוב, א"ל בנה א"ל בנה, בנה ביתך בקרוב.** הנה אנו מצפים בכל עת ובכל שעה ובכל רגע לביאת משיח צדקנו שיגאלנו במהרה, ונזכה לעלות לציון ברינה, ואפי' כעת ביו"ט עצמו עדיין אנו מקווים לכך.

והנה אע"פ שאין בנין בית המקדש דוחה יו"ט (שבועות דף ט"ו ע"ב), מכל מקום כבר כתבו רש"י ותוס' (סוכה דף מ"א ע"א), ועוד) דהני מילי בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים, שנאמר (שמות טו, יז) מקדש ה' כוננו ירך, ע"כ.

ולפי"ז יבואר כוונת הפייטן 'אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב במהרה במהרה בימינו בקרוב, וכפל לשונו לומר שלא תימא שבמהרה היינו לאחר יו"ט שאז נוכל לבנות ביהמ"ק, אלא במהרה כבר עתה ביו"ט עצמו, והטעם לזה יען כי א"ל בנה א"ל בנה שהוא בעצמו יבנה בית המקדש ועתיד הוא לירד מן השמים בנוי ומשוכלל, ומעתה בקשתינו בנה ביתך בקרוב.

✱ **ששה מי יודע ששה סדר משנה חמשה חומשי תורה.** יפורש, דהנה בכדי להגיע לידי כך להאמין באמת באמונה שלימה כי 'אחד אלוקינו בשמים ובארץ' הוא רק על ידי לימוד ועסק התורה, אשר קול מתן תורה היה קול גדול ולא יסף (דברים ה, יט) ומתרגמינן ולא פסק, ועל ידי עסק התורה יבוא האדם לאמונה שלימה בהשי"ת כבעת קבלת התורה.

ועוד זאת שע"י לימוד התורה הק' מתקשר אל האבות הק' אשר המה השרישו בקרבנו את אמונת ה', ומתקשר אל אברהם אבינו ע"ה אשר הוא השריש בקרב כל עם בני ישראל אמונת אומן בהקב"ה.

וזהו שרמז הפייטן ששה סדרי משנה חמשה חומשי תורה שעל ידי לימוד התורה מתקשר האדם אל ארבע אמהות שלשה אבות, ובכח דיבורים אלו יבוא לידי אמונה לידע כי אחד אלוקינו שבשמים ובארץ.

ומלומדים בחכמת המזלות והכוכבים, ובפרט לפי מה שדרשו חז"ל (שבת דף ע"ה ע"א) בפסוק (דברים ד, י) כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות, ומעתה מהו שאמר כאן אחד עשר אני יודע.

אלא יש לפרש הכוונה דאחד עשר אני יודע היינו שאנו יודעים שכל אלו י"א הכוכבים המה רק שמשים של הבורא ית"ש, אשר הוא לבדו מנהיג העולם כולו ולא הכוכבים חלילה, אשר המה רק שלוחיו וממלאים תפקידם אשר קיבלו מאתו ית"ש, ודבר זה רק בני ישראל יודעים, לא כן אומות העולם אשר הם סבורים שהעולם מונהג ומתנהל עפ"י הכוכבים והמזלות.

✱ חד גדיא. בפשטות אפ"ל דהנה נתקשו בזה המפרשים שהלא לפי החשבון עולה שמלאך המות עשה כדין במה ששחט לשוחט, שהרי השונרא הזיק לגדיא, וכדין עשה הכלב שנשכו, ושלא כדין הכהו המקל, ובצדק שרפו האש ושלא כדין כבהו המים, וכדין שתה תורא למיא ושלא כדין שחטו השוחט, וא"כ בצדק וביושר שחטו מלאך המות ומדוע זה נפרע הקב"ה מאיתו.

וי"ל, דלהורות נתן, שבזמן הזה כשעדיין ישנו הסתר פנים בעולם, אין אנו מבינים ומשיגים מאומה בהנהגת העולם, ופעמים הרבה נראה ונדמה כי יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו, וכל אותם הקושיות יתיישבו לנו רק בזמן אשר ואתא הקב"ה ושחט למלאך המות, שאז יהיה עולם התיקון, ויתגלה הטובה והחסד שבכל דבר, ונוכה להבין כל אלו הדברים שלא זכינו להבין מתחילה, אך עד אז אין אנו צריכים להבין כלל.

- אשרי עין ראתה כל אלה! -
- לשנה הבאה בירושלים הבנויה! -

דלפי מעמדו בוודאי לא יהא ראוי לשמוע תמיד את קול ה', ולכן ברוב רחמיו וחסדיו ריחם עליו השי"ת שלא תאבד ממנו התקוה ונתן לו לוחות אבנים, אבל לקהל עדת ישראל הטובים ממנו לא היה צורך כלל בלוחות האבן שהרי הם יזכו לשמוע תמיד את קול מתן תורה מפי הגבורה.

ועד"ז יבואר מאה"כ, את הדברים האלה דבר ה' אל קהלכם וגו' קול גדול ולא יסף, כלומר, ידעתי כי אתם תזכו לשמוע דבר ה' אשר קול גדול ולא יסף קול נצחי, ומה שויכתבם על שני לוחות אבנים, רצ"ל מה שהיה צריך להכתב על לוחות אבנים, זהו רק ויתנם אלי, כל זה מיועד לאיש אשר כמוני אשר אזניי אטומים משמוע, ולכן היה צריך לכתבם על הלוחות כדי שגם אני אזכה להיות לי חלק בתורה, והבן ודפח"ח.

והאמנם שמרע"ה בגודל ענותנותו סבר שאליו מוסבים הדברים אולם הנכון הוא דבוודאי לא היו הלוחות לצורך משה רבינו, כי אם שרצה הקב"ה לזכות את ישראל דאפי' כאשר יהיו בדרגה תחתונה ובשפלות ולא ישמעו את קול ה', אעפ"כ יוכלו לזכות לאורה של תורה ועל כן ניתנו לוחות הברית לוחות האבן, למען נדע כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב וזאת התורה לא תשתכח מישראל.

וזהו שרמזו כאן הפייטן, דהנה מעלה גדולה שזכינו לה מאת השי"ת הוא שאע"פ שכבר אמר עשרה דבריא, עכ"ז עדיין כתב שני לוחות הברית, שגם אלו שלא יהיו במדרגה העליונה לשמוע קול גדול של מתן תורה, גם הם יזכו לתורה.

✱ אחד עשר מי יודע, אחד עשר אני יודע, אחד עשר כוכביא. יש להבין, וכי רק בני ישראל יודעים את הנהגת הכוכבים, הלא גם אומות העולם יודעים

לוינשטיין שליט"א, לוי - הרה"ג רבי אברהם לוי שליט"א רא"כ הלכות שבת במרכז התורה, שלישי - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, רביעי - הדומו"צ הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א מח"ס ישיב יצחק, חמישי - מרן שליט"א, אחר העליה ערך מרן שליט"א מי שברך לרפואת כ"ק האדמו"ר מויזניץ שליט"א לרפו"ש, ומי שברך מיוחד לרפואת המשב"ק הרה"ח ר' יצחק

יו"ט ראשון דחג הפסח ט"ו בניסן

בשעה 9.40 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית בהיכל הגדול, תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הגה"צ רבי מאיר משולם שליט"א. ועבר מרן שליט"א לתפילת הלל לפני העמוד, אשר עברה בהתלהבות עצומה. בנשיאת ס"ת הב' התכבד - הרה"ג רבי זלמן לייב שליט"א מקרית הבעש"ט פ"ת - נכד כ"ק מרן שליט"א. בעליות התכבדו, כהן - הדומו"צ הרה"ג רבי מרדכי

לסעודה. והגישו מאכלי יו"ט, דגים בשר וקמפוט. ונקראו לבוא לסעודה גם בחורי חו"ל אשר שהו במחיצת הקודש על חג הפסח (אחר השוה"ט נתן להם מרן שליט"א הסימנים שהיו ע"ג הקערה בליל הסדר, להניחם על הקערה שלהם ביו"ט שני של גלויות).

וזימר מרן שליט"א היוצרות דשחרית, וכן זימרו

הפיוט 'ברח דודי' בניגון הידוע. ואמר מרן שליט"א:

★ הפיוטים הללו הם מלאי געגועים. ומתוכן ומלשון היוצרות ניכר כי אינו מהקליר, כי לשונו קשה מאוד להבנה, ולא כלשונות הקליר שהם לשונות צחים וברורים. ★ מה שאומרים בפיוט 'טוטפת כלילו גדלי', הכוונה למה שאמרו בגמ' (ברכות ו, א) הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, א"ל (דברי הימים-א יז, כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכתבו התוס' דזהו שאמר הפייטן 'טוטפת כלילו גדלי', היינו שהתפילין של הקב"ה מגדילים ומשבחים את בני ישראל.

★ ברוב השנים היה מרן אאדמו"ר זי"ע אומר את כל פיוטי תפילת טל בחזרת הש"ץ של תפילת מוסף.

אייזיק מאיר בן לאה זלמנוביץ שליט"א לרפו"ש, ולרפואת הרה"ג רבי יחזקאל שרגא דוד בן ליבא פראדל היילפרין שליט"א לרפו"ש.

מפטיר - הגאון רבי בן ציון רייך שליט"א נאמן בית רבוה"ק, הגבה בס"ת א' - הרה"ח ר' חיים אליעזר וינברגר מאלעד, גלילה - הר"ר יחזקאל שרגא היילפרין מב"ב, הגבה בס"ת ב' - הרה"ח ר' צבי אביגדור ליבוביץ מנתניה, גלילה - הר"ר אברהם אליעזר למברגר מב"ב.

בזמר קה קלי התכבד - הרב מרדכי ברוך בלומנטל סגן מנהל ת"ת דרכי אבות פעיה"ק.

קודם מוסף נכנס מרן שליט"א לחדרו ולבש הקיטל וכן ווייסע גארטל וכיפה לבנה לקראת תפילת מוסף, וחזר להיכל. (בתפילת מוסף לא הכריזו מוריד הטל), והתפלל מרן שליט"א מוסף ותפילת טל לפני העמוד. מרן שליט"א זימר ב'מכלכל חיים', ולא אמרו הפיוטים הארוכים שבתפילת טל.

בסעודת היום קידש מרן על היין, ונטל ידיו

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בסעודת יו"ט א' דפסח העל"ט

ובכלל דברי קדשו שבני ישראל לא היו צריכים אזהרה על עון ע"ז ממש, אלא ששיבו גם מדברים הדומים לע"ז, וכגון מה שהזהירו חז"ל באמרם דכל המתגאה כאילו עובד ע"ז (סוטה דף ה' ע"א), וכן אמרו חז"ל (ערכין דף ט"ו ע"א) על עון לשון הרע דנחשב כאילו עבר על ג' עבירות החמורות וכדו, ועל כך נצטוו שתחילה ישיבו ויתקנו כל אלה, ורק אח"כ יוכלו להקריב את הקרבן הפסח, וזה על דרך שנא' (משלי כא, כו) זבח רשעים תועבה, שהרי כלל גדול בתורה כי ראשית צריך להיות בבחי' סור מרע, ורק אח"כ יוכל האדם להתעלות לבחי' ועשה טוב.

לפי זה היה מקום לומר שצדיקי עולם משה ואהרן שהיו נקיים לגמרי מכל שמץ של ע"ז ואף משמץ של פגם ועון כלשהו, ובאמת לא היה שייך בהם לתקן כלל כי לא הוצרכו לתקן את עצמם כדי שיהיו ראויים להקריב קרבן הפסח, על כך מספר הכתוב בשבחים וגודל צדקתם וענוותנותם דאף משה ואהרן בן עשו, רצה לומר, שאף הם פשפשו במעשיהם וקיימו בעצמם הציווי של 'משכו ידיכם', כי ברוב ענותנותם ורוב שפלותם ראו על עצמם רק חסרונות וכו', והחזיקו עצמם כי גם הם צריכים תחילה לשוב להשי"ת ולתקן את מה שחטאו וכו', והבן.

*

בתורה"ק בקריאת היום (שמות יב, כח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו, וברש"י כאשר צוה ה' את משה ואהרן להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן, ומהו בן עשו, אף משה ואהרן בן עשו. וכמה קולמוסין נשתברו להבין כוונת רש"י, וכי למה יעלה על הדעת שמשה ואהרן לא יקיימו את מצות ה' (ראה חת"ס, ועוד). ואפ"ל, דהנה אמה"כ (יב, כא) ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח, ובמד"ר (פט"ז ס"ב) משכו ידיכם מעבודה זרה וכו', וכע"ז במכילתא ע"י"ש, ואמנם כתב האור החיים הק' עה"פ (שמות יב, ו) והיה לכם למשמרת, חז"ל"ק, והנה אין כוונתם ז"ל לומר ח"ו שהיו עובדי עבודה זרה, אלא לצד שהיו ביניהם מבלי ידיעתם יעשו חוקים של עובדי עבודה זרה בפרטי המלבושים והמאכלים ודברים הרגילים, ואשר על כן מלבד שציווה שיעקרו מאותם פרטים שידמו להם, נתחכם עוד א"ל עליון לעקור בחינת הרע מהם ולעשות תיקון עוון זה, ואמר שיקחו הטלה שהיא עבודה זרה של מצרים שבה היה לישראל המכשולות, ויעשו בה מצוה האמורה בענין, ובוזה יהיה להם תיקון לשמירת עוון עבודה זרה, והוא אומרו והיה לכם למשמרת פירוש במקום מצות שמירת עבודה זרה כשינהגו בו משפט כתוב, והבן, עכ"ל"ק.

אהבת השם והגיעו למדרגה של מסירות נפש שהיו מוכנים ליהרג על קידוש ה' בכדי לפרסם ולקדש שמו יתברך לעיני כל מצרים, ואף על פי שהיו עלולים המצריים לרצחם מיד, ובזכות מסירות נפש זה שביוזאת אלהי מצרים נגד עיניהם, קבלו על עצמם להקריב עצמם קרבן לה' ולעבדו בלבב שלם ובכך היתה להם כפרה אמיתית.

והנה יש לבאר מאין בא להם התעוררות למסור נפשם על כך, הלא עד הנה היו שקועים בטומאת ערוות מצרים, אלא שכל זה נשפע עליהם ע"י משה ואהרן, שהתעוררו בתשובה שלימה באמרם כי המה אשמים על שהתדרדרו בני ישראל ונפלו לדיוטא התחתונה, וזה שאמרה תורה וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו, והיינו שאף משה ואהרן בן עשו, אף שכלפי משה ואהרן לא שייך לומר כלל שנצטוו על למשוך ידיהם מעבודה זרה, שהרי צדיקים הללו בוודאי לא נכשלו אף לא בנדנוד של חטא זה. אמנם משה אשר היה עניו מאד מכל האדם (במדבר יב, ג), וכן אהרן הכהן, היו שפלים ושבורים ברוחם ופשפשו במעשיהם עד שמצאו בעצמם איזה נקודה שיש בהם פגם של חטא עבודה זרה, ומכך הסיקו שהמה האשמים בחטאי בני ישראל, ועל כך נתעוררו בתשובה גדולה. ובכח זה החדירו והשפיעו על ראשי עם קודש אתערותא דלעילא שיבואו לידי התעוררות קבלת עול מלכות שמים בתשובה שלימה ומסירות נפש בפועל.

וזהו הרמז בלשון רש"י, דכיון שכן עשו גם משה רבינו ואהרן הכהן שכללו עצמם בדברי התוכחה של משכו ידיכם מעבודה זרה, לכן היה בידם כח להשפיע על הכלל כולו שלא יפילו דבר מכל מצות משה ואהרן, משא"כ אם היו מתבדלים ואומרים שבהם אין שום פגם, שאז לא היו יכולים לעורר את בני ישראל למשוך ידיהם מעבודה זרה (וראה לכ"ק מרן זי"ע, שיעור חורש"י פר' בא תשל"ז, נדפס בגליוני ד"ת, גליון אלף תע"ו).

וביותר י"ל, דכשנצטוו משה לומר לבני ישראל 'משכו וקחו לכם' - משכו ידיכם מעבודה זרה, מיד תלו משה ואהרן הקולר בצווארו, דרך הוא הוא שגרם שלא הטיבו מעשיהם כדבעי, ואלמלי זכה להיות כראוי לא היו בני ישראל באים לידי מצב שפל זה להתערב בגוים ולעבוד עבודה זרה, כדרכם של צדיקי אמת שכל מה שראוי איזה תקלה וחטא באחרים תלו הקלקול בעצמם כאשר הארכנו בזה במק"א, ובוודאי דמשה ואהרן חסידי קדמאה היה דרכם כן לתלות הקולר באשמתם, ועל דבר זה בן עשו שהרהרו בתשובה בליבם, עד שמתוך כך נתעוררו כל בני ישראל אף הם לתשובה שלימה, ושפיר היה בידם להקריב קרבן הפסח כראוי.

*

ועוד אפ"ל ע"ד זה, דהנה המצרים עבדו למלה (ע' מורה נבוכים, חלק ג, פרק מו), ובכך שלקחו בני ישראל את המלה וקשרוהו לכרעי המיטה, ואמרו שעומדים לשחטם במצוות ה', בכך עשו תשובת המשקל על מה שחטאו בעבודה זרה, שהרי עשו כן במסירות נפש, כמ"ש הטור (או"ח, סי' תל) שבת שלפני בפסח קורין אותו שבת הגדול, והמעם לפי שנעשה בו גם גדול שפסח מצרים מקחו בעשור וחל להיות בשבת, וקשרום למיטה לזבוח לשם פסח והיו שיניהם של המצרים קהות על ששוחטין את אלוהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול. והקשו המפרשים (עמק החכמה, לשבת הגדול; שפע חיים חו"פ לפסח, דרוש לג') היאך היה מותר להם להתגרות במצרים ולקשור את המלה לכרעי המיטה ולומר להם שהולכין לשחוט את אלוהיהם, הרי לא היו מצווין שיפרסמו הדבר בפני כל, וכיון שהיו עוד תחת רשותם היו עלולים להרגם כשיאמרו שהולכין לזבוח את אלוהיהם, וכפי שאמרו תחילה (שמות ח, כב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, א"כ האיד הכניסו עצמם לכלל סכנה לחינם.

ואמנם בני ישראל התעלו אז במעלה עליונה של

במסכת מכות הנלמד בדף היומי כעת. [בשאר ימי חוה"מ למד מרן שליט"א על מקומו בחברותא עם נכדיו וניניו נ"י בלימודם אשר הם לומדים].
לערך השעה 8:35 אחר זמן צאה"כ נכנס מרן לביתו

בשעה 7.40 נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה, לפני העמוד התפלל - הרה"ג ר' ראובן מנחם מענדל שמרלר שליט"א רא"כ אלכסנדר בברכפלד ומח"ס משמר הפתח. לאחר מנחה נתיישב מרן שליט"א על מקומו ולמד גמרא

משה בנתניה וראש רשת כוללי יו"ד.

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר שאול יחזקאל ברנט מפעיה"ק (בן הג"ר מרדכי שליט"א דומו"צ קרית צאנז, וח"ר אברהם יעקב רובינשטיין מפעיה"ק).

אחה"צ נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לתפילת מנחה, לפני העמוד התפלל - הרב משולם פייש לוי משגיח בישיבה"ק, לתפילת מעריב ניגש - הרב אליהו פנחס וידער שליט"א משגיח בישיבה"ק.

"סעודת הוואך-נאכט"

בשעה 9.30 נכנס מרן שליט"א לקליינע זאל שבביתו נאווה קודש, שם נערך סעודת הוואך נאכט לכבוד השמחה במעון הקודש בהולדת הנין בן לנכדו הרה"ג ר' שמואל דוד לייזער שליט"א מפעיה"ק, חתן בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, בן הגאון רבי יעקב שאול לייזער שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' באלעד. הסעודה נערכה בהשתתפות בני המשפחה. מרן שליט"א שתה יין ואיחל לנכדו בעל השמחה שליט"א לבנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה ולמחותן דומו"צ אלעד הגרי"ש לייזער שליט"א ולכל הנוכחים.

מרן שליט"א נטל ידיים לסעודה והביאו לפניו דגים בשר וקאמפט. במשך כל זמן הסעודה שוחח מרן שליט"א ממושכות עם הנוכחים בעניני חג הפסח, מכירת חמץ, אכילת קרבן פסח אפיית מצות ועוד, ונביא כאן מתוכן השיחה:

הקרבת פסח ע"י ערל

מרן שליט"א: ערל אינו מקריב הפסח, אבל מביא פסח שני, וזה איבעיא בירושלמי בשבת (פרק יט, הלכה ה) ולא איפשיטא.

הגרש"ד לייזער: אמנם בירושלמי במגילה (פרק א, הלכה יא) משמע שערל אינו מקריב כלל, ובפשטות הכוונה לערל בכלל, כי אם הוא ערל פחות מבן שמונה הרי אינו יכול ואינו מחויב למול עצמו.

הגר"ר יעקב שאול לייזער: זה מהדברים היחידים שמעכב אצל ערל.

מרן שליט"א: אסור לו גם לאכול קדשים, ואמרינן בגמ' (יבמות ע, ב) דילפינן זאת מקרבן פסח, ונפסק ברמב"ם (סה"מ, ל"ת קלה).

אב"ד קהלתנו בארה"ב: אבל מותר לו להקריב, כי הרי ערל משלח קרבנותיו, כמבואר בגמ' פסחים (דף סב, א). **מרן שליט"א:** כי אינו צריך לאוכלם, אבל קרבן פסח צריך לאכול.

אב"ד קרית צאנז טבריה: לכאורה תלוי אם אכילת פסחים מעכבא או לא (פסחים סט, ב ועיי"ש בתוס' ד"ה אכילת).

מרן שליט"א: אבל זה ברור שצריך להיות עכ"פ ראוי לאכילה, ואילו הערל הרי אינו ראוי לאכול. (עיי"ש באור שמח שביאר כעיי"ז).

*

לכמה רגעים ויצא לתפילת מעריב, לפני העמוד התפלל - העסקן הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס מפעיה"ק (לרגל יום היארצייט של אביו הבלתי נשכח העסקן הנמרץ לכל קדשי בית צאנז הרה"ח ר' יחזקאל איידליס ע"ה).

לפני 'עלינו לשבח' ספרו ספירת העומר, בספירה הראשונה נשמע קולו בקודש של כ"ק מרן שליט"א ב'הננו מוכן ומזומן' שאומר בקול הנוסח כפי שכתב כ"ק מרן זי"ע בדברי יציב (או"ח סי' ריד, אות ד) 'לקיים מצות ספירת העומר וכתוב בתורה וכו'. משך הברכה והספירה מקפיד מרן שליט"א שלא להשען כלל ועיקר, ואף אינו מניח ידיו הק' ע"ג הסטענדער.

אחר התפילה הכריזו על זמן תפילת שחרית בימי החוה"מ בשעה 9:00. ועבר הקהל לברכת אגוט מועד. ונכנס מרן לביתו להבדלה. כשעה ומחצה לאחר מכן נטל מרן ידיו לסעודת החג, בהשתתפות בני המשפחה, כבכל ימי חוה"מ שנטל מרן ידיו לסעודה ב' פעמים, ביום לאחר תפילת שחרית ובליילה לאחר תפילת מעריב.

יום שני, א' דחוה"מ פסח

בשעה 9:00 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא, שחרית - הרה"ג ר' שמואל נטע זלמנוביץ שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק ונכד רבוה"ק, הלל התפלל לפני העמוד - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי שמואל ייגר שליט"א רא"כ חושן משפט במרכז התורה ומרבני קרן הצלה. אח"כ עברו קהל עדתינו ואורחים לברך ולהתברך באגוט' מועד, (בכל יום מימי החוה"מ אחר התפילות עברו אנ"ש שעלו להקבלת פני רבו בחג).

ונכנס מרן שליט"א לביתו לסעודת החג. בסעודה זמרו 'שושנת יעקב' לרגל 'סעודת אסתר'.

אחה"צ נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לתפילת מנחה, לפני העמוד התפלל - הרב יואל צבי ראטה משגיח בישיבה"ק. לתפילת מעריב ניגש - הרה"ג ר' אהרן יהושע קלוגר שליט"א מח"ס הליכות חיים ומשגיח בישיבה"ק. לאחר התפילה עברו לקבל שלום האורחים הרבים אשר הגיעו לקבל את פני רבם ברגל, וכן היה בכל יום.

בערב הגיע לביקור חג חדב"נ הגה"צ כ"ק גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א. (תוכן השיחה יבוא א"ה).

יום שלישי ב' דחוה"מ פסח

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' צבי אלימלך לייזער שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק מתיבתא דברי יציב בחיפה, תפילת הלל התפלל לפני העמוד הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה והגלילות שליט"א. מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי משה גדליה לנדאו שליט"א רב בית מדרשנו ישמח

גוי שמכרו אצלו חמץ ונתגייר בפסח

הגרמ"מ: בענין גוי שמכרו אצלו חמץ ונתברר שהוא יהודי, כע"ז דן בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ב סי' נ"ח) בגוי שמכרו אצלו את החמץ ונתגייר באמצע ימי הפסח, האם החמץ מותר לאחר הפסח. ותוכן דבריו, להיות הקנין שעושים זה רק קנין דרבנן, שיגלה דעת בשעה שמתגייר שאינו רוצה לזכות את החמץ הנמצא במקומות שהושכרו לו.

מרן שליט"א: אם נתגייר הרי ממילא מחויב לבער את החמץ, או עכ"פ להפקירם.

הגרמ"מ: השאלה היא מה עושים עם החמץ שעבר עליהם הפסח.

הגרמ"מ הלברשטאם: הגר יכול להפקירם בתוך ימי הפסח? **מרן שליט"א:** הוא מפקירם קודם שמתגייר.

הגרמ"מ: אמנם הפתרון שהעלה בתשו' מהר"ש הוא שיגלה דעתו שאינו רוצה לזכות את חמץ, ולא ניח"ל לקנות איסורא.

מרן שליט"א: לכאורה הטוב ביותר שיפקירם קודם שיתגייר, הגם שזה לא פשוט אם הפקר מועיל בגוי, ודנו בזה הפוסקים.

הגר"ר הלל דייטש (חתן הגרי"ש לייזער): זה תלוי בחקירה הידועה אם הפקר הוא סילוק רשות, או הקנאה לאחרים. דאם הוא סילוק רשות, מועיל גם בגוי, כמו להשיטות דיאוש מועיל בגוי, כיון דזו מציאות של הסחת הדעת מהחפץ, ודנו הראשונים (ברי"מ סי' ב"מ) אם יאוש כהפקר, אבל אם הפקר הוא הקנאה, יתכן שאין מועיל בגוי, משום דאין קניינים לגוי.

מרן שליט"א: הרמב"ם (פ"ב מנדרים ה"ד) כתב שהפקר הוא מטעם נדר, וכתבו כמה פוסקים (עי' שו"ת זכר יצחק, סי' עח; שערי יושר, ש"ה פרק כג) שלפי זה אין הפקר מועיל בגוי, כי הרי אינו בתורת נדרים, כמש"כ הרעק"א בגליונותיו על הש"ס (ע"ז דף ה, ב). וכן בסוגיא בגיטין (דף מז, א).

הגר"ר הלל דייטש: אמנם הרמב"ם עצמו כותב (פ"ב מתרומות ה"י) להדיא שהפקר מועיל בגוי.

הגרמ"מ: המהר"ש מסיים התשובה, דאף לאחר שמגלה דעתו שאינו קונה את החמץ, ליתר יערב את החמץ אחר הפסח במאכלים אחרים ויבטלם ברוב.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אצל גוי שנתגייר כזה לכא' לא שייך 'קנס' של חמץ אחר הפסח.

הגר"ר יעקב שאול לייזער: הפרמ"ג בפתיחה להל' פסח (פ"א אות ז') מסתפק לענין גר שהיה לו חמץ בערב פסח אחר חצות ועדיין לא עבר עליו בבל יראה אלא רק בעשה דתשבייתו, ומת הגר בערב פסח, ונעשה החמץ הפקר, האם הוא אסור בהנאה לישראל כיון שהיה של הגר בזמן איסורו, או אינו אסור בהנאה כיון שלא עבר הגר על איסור בל יראה.

*

גר שקיבל חמץ בירושה

מרן שליט"א: גר שאביו הגוי מת בפסח, וקיבל

בירושה חמץ, יל"ע מה דינו.

הגרמ"מ הלברשטאם: זה תלוי אם באיסורי הנאה שייך ירושה.

מרן שליט"א: מהגמ' בקידושין (יז, ב) עולה דשייך ירושה בזה, דאמרין שם שגר יורש את אביו מהתורה, ולכן אסור לו לומר לאחיו העכו"ם טול אתה ע"ז וי"נ ואני אטול פירות, דא"כ שקיל חילופי איסורי הנאה ואסור, (עי' מהרי"ט אלגאזי, בכורות פ"ה ס"ק מ"ג), אמנם הנוב"י (מהדו"ק סי' כ') האריך לבאר שאינו יורש איסורי הנאה.

הגרש"ד לייזער: מלבד אם ניחא ל' לקנותו, שזה אינו מסתבר.

*

גר שנתגייר בער"פ אם דינו כטהור או טמא

הגר"ר הלל דייטש: המנחת חינוך (מצוה ה) מסתפק לענין גר שנתגייר קודם פסח, אם יש לו דין טמא או טהור לענין הקרבת קרבן פסח.

מרן שליט"א: הוא טמא מחמת דין פורש מן הערלה, כמב' בגמ' פסחים (דף צב, א), אלא צ"ל שמל שבעה ימים קודם פסח, ואכתי כבר עבר טומאת פורש מן הערלה, ובזה נחלקו האם מחמת טומאת מת לא יקריב הפסח, להרמב"ם (פ"ו ה"ז) אינו מקריב, אך הראב"ד (שם) פליג וסובר דמקריב, וכ"כ התוס' (שם ד"ה שחל) ויש בזה אריכות בפוסקים.

הגר"ר הלל דייטש: ומסיק שם המנח"ח, שאם רוב הציבור טמאים טומאת מת דעושים בטומאה, גם הגר מקריב עמהם, אבל אם יש מחצה על מחצה שהללו מקריבים בטומאה והללו מקריבים בטהרה, והמחצה טהורים זה רק אם הגר מצטרף עימם, בזה מחדש המנח"ח שהגר דינו כטהור ומצטרף עמהם להקריב בטהרה, כיון שהוא טהור מן התורה, ואם נחשב אותו לטמא או לא נחשב אותו כלל הו' להו הטמאים רוב וכל היכא דהטמאים רוב אף הטהורים עושים בטומאה, ובאמת מן התורה צריכים לעשות בטהרה וחייבין כרת באכילה בטומאה, לכן ייחשב כטהור.

מרן שליט"א: זה חידוש נפלא, ואכן מסתבר לומר כן, שהרי הוא כקטן שנולד וכבר עבר טומאת פורש מן הערלה.

*

להשתמש בשבת ער"פ במקומות שהושכרו לגוי

הגר"ר יעקב שאול לייזער: השאלה שהיתה שכיחה ביותר בשנה זו, ה'ה אם מותר להשתמש במקומות של חמץ במשך יום השבת.

הגר"ר הלל דייטש: שהרי חלות המכירה הוא בערב שבת כמש"כ הפוסקים, אמנם בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ו, סי' ג) כתב שיכתבו בשטר שתחול המכירה למחרת ביום השבת סמוך לזמן האיסור. אך הרעק"א (סי' קעט) כתב דיש בזה משום איסור קנין בשבת, ובשו"ת מהרש"ם (או"ח סי' תמ"ד) האריך להוכיח שכבר נחלקו בזה הראשונים.

מרן שליט"א: הרי עושים תנאי עם הגוי שהוא מסכים שישתמשו במשך השבת במקומות שהושכרו לו.

הגר"ר יעקב שאול לייזער: אני עושה את המכירה לגוי

שהמוסדות ישתמשו לאירועים וסעודות וכדומה, אבל כאן במכירת חמץ הרי אף כדברי מרן שליט"א שמבקשים רשות להיכנס, אולי יש הבדל בין לעשות שם סעודות גדולות למשך זמן רב...
מרן שליט"א: בפשטות הרשות ניתנת להשתמש במקומות אלו בשבת הזאת, כי הגוי מסכים.

*

הגדרת מכירת חמץ

מרן שליט"א: אם חוששים ל'חוכא ואיטלולא' אכתי יש לדון בכל השכירות והמכירה שאנו עושים עם הגוי בערב פסח... ובאמת הבית יוסף (סי' תמ"ח) כבר העיר על הריטב"א (פסחים דף כא, א) שכתב שלא יערים במכירת חמץ ואם עושה כן בכל שנה קנסינן ל', ומעיר דהא שרי ליתנו לגוי במתנה ולחזור וללקחו אחר הפסח, ואין לך הערמה גדולה מזו, ואפ"ה שרי כיון שמוציאו מרשותו לגמרי.

הג"ר יעקב שאול לייזער: הרי כבר נלאו בזה הפוסקים טובא... הגרש"ז גרוסמן שליט"א אשר הוא חיבר את ספריו הנודעים 'סידור פסח כהלכתו' בענינים אלו - הסביר שהמכירת חמץ עובד כמו מכירת מניות...

אב"ד קרית צאנז נתניה: שיש להם שווי משוער שעתיד להגיע, דהיינו 'השקעה עתידית', וגם מכירת חמץ כך, כי ייתכן שהגוי ישיג את הכסף ואז ירויח סכומים עצומים, ולכן זו באמת מכירה גמורה.

מרן שליט"א: האמת יורה דרכו, שאם עושים את המכירה עפ"י חוקי התורה עם כל הקנינים, אין סיבה שזה לא יחול... ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קי"ג) מבאר דמכירה זו היא היתר גמור מן התורה בלא שום פקפוק, שהרי הוא מוכר מכירה גמורה בהקנינים שהגוי קונה בהם, ואף ששניהם יודעים שרוצה הישראל בחזרת החמץ אחר הפסח, מ"מ השתא הוא מכור לגוי ויכול למכרו ולהאבדו מבלי מוחה, אלא שהוא אוהבו של ישראל ואינו עושה כן ומשמרו וחוזר ומוכרו לו, ומסיק שזה היתר גמור בלא פקפוק.
הג"ר הילל דייטש: מרן הרה"ק מצאנז בשו"ת דברי חיים כותב בכמה מקומות (ח"א סי' ה' ו', ח"ב סי' ל' ועוד) הלשון, מכירה גמורה של הערמה מהני בכל מקום מדין התורה...

מרן שליט"א: אמנם אעפ"כ מנהגינו להחמיר שלא למכור חמץ בעין, ואף המוסדות שהוצרכו למכור חמץ בעין מנהגינו לכתוב את הסכום המשווער של שווי החמץ שמוכרים לגוי, כך שבאמת אם הגוי ירצה להשיג הכסף ידע אל נכון כמה הסכום שצריך להביא. ורק במוסדות הקילו, כי אף אחד לא יפסיד אם הגוי יטלנו, גם לא מנהלי המוסדות, שהרי החמץ לא שייך אליהם אישית, ואין כאן חמץ שרוצה בקיומו.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: לחנויות גדולות גם יש איזה היתר למכור חמץ גמור?.

אב"ד קרית צאנז נתניה: חנויות מסתמא יותר גרוע, אבל האם לכתחילה מכרו חמץ גמור כאן בישיבה?.

אצל הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א רב שכונת אור החיים ב"ב, ורציתי לומר לגוי את התנאי שיוכלו להשתמש במשך השבת במקומות אלו, אך הגרמ"ש קליין לא הסכים שיאמרו כן לגוי, ואמר שעושים בזה 'חוכא ואיטלולא' מהמכירה... ולכן אף שהיו כמה אברכים שהתארגנו לאכול סעודות שבת בחדרי ישיבתנו הק' באלעד, לא אביתי להסכים להם.

אב"ד קרית צאנז נתניה: מרן שליט"א כן נהג כך למעשה כאן בשבת שעברה.

מרן שליט"א: אכן, עשיתי עמו תנאי שיהא לנו רשות להשתמש במקומות האלו בשבת שקודם הפסח. אנו הרי לא מוכרים את המקומות, אלא רק משכירים, וזה התנאי שעושים שהשכירות יתחיל יום למחרת.

אב"ד קרית צאנז נתניה: הייתי אתמול אצל הגאון רבי שלמה זלמן גרוסמן שליט"א רבה של אלעד, ודיברתי עמו בזה, ורצה לומר שישלמו איזה סכום לגוי על זכות ההשתמשות בשבת שקודם הפסח.

מרן שליט"א: כמדומה שאין צריך לשלם, שהרי כבר מתחשבים עם הגוי על זה שמוותר שישתמשו יום אחד עם המקומות המושכרים.

אב"ד קרית צאנז נתניה: באמת למה לא נשלם לגוי איזה סכום, הרי אנו השכרנו לו המקומות, ועכשיו אנו רוצים להמשיך להשתמש במקומות אלו, לכאורה מן הראוי לשלם לו על זה, ובפרט שהגוי לא מחזיר לנו את דמי השכירות של יום השבת.

מרן שליט"א: כי הגוי מוחל על דמי שכירות זה.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: בפשטות הדברים הגוי נותן רשות שישתמשו.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אם הוא נותן רשות אז זה בוודאי טוב, השאלה כאן אם לא ביקשו ממנו רשות.

מרן שליט"א: הרי תמיד כותבים ב'שטר מכירת חמץ' שהגוי נותן רשות שיכנסו למקומות שהושכרו לו.

הג"ר יעקב שאול לייזער: אכן הרשות ניתנת להיכנס באופן חד פעמי לכמה דקות, אבל לשבת ולאכול סעודת שבת במשך כמה שעות זה לכאן' כבר יותר מלהיכנס בסתמא.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אף שיש מחמירים בזה, לא ראינו שיקפידו שלא להיכנס למקומות המושכרים לגוי.

הג"ר הילל דייטש: זקני (הגה"צ רבי משה הלברשטאם) זצ"ל אמר בשם הגאון רבי פנחס אפשטיין זצ"ל שכשנכנסים לחדר המושכר לגוי יש לומר לעצמו 'גונבים מהגוי'... היינו כדי שיזכרו שהמקום שייך לגוי ורק שעת הדחק שאני. עוד אמר בשם החזון איש, שמותר להיכנס רק פעם אחת בימי הפסח, כדי שלא לזלזל במכירה ושכירות.

מרן שליט"א: כשמשכירים אולם בבנין המוסדות, ועשו תנאי עם השוכרים שכאשר המוסדות צריכים את האולם לצורכי המוסדות יכולים להשתמש בהם, האם יש הו"א שזה פוגע בחוזה השכירות?.

הג"ר יעקב שאול לייזער: זה כבר ממש תנאי ברור

מרן שליט"א: אם היה כמות קטנה של קמח וכדו' הקילו. **אב"ד קרית צאנז נתניה:** האם עשו כאן עסק של חצי קילו קמח וכדומה?
מרן שליט"א: בשנים עברו בוודאי, הרי כל דבר היה יקר המציאות ולא היו כמויות כמו היום...
*

מכירת מזון ב' סעודות שאוכל בשבת - נוסח השטר
הג"ר הילל דייטש: החמץ שאוכלים בשבת, יש לדון בזה, כי בשבט הלוי (ח"ט סי' קט"ו) כותב שאי"צ לפרש בשטר שאין מוכרים את החמץ שאוכלים בשבת, כי הרי יש אומדנא שלא מכרו את האוכל שרוצים לאכול בשבת...
מרן שליט"א: אם הוא לא כותב בשטר אז בוודאי יש חוכא ואיטלולא אם הוא משתמש במקומות בשבת.
הג"ר הילל דייטש: בשבט הלוי מיירי על עצם החמץ שאוכלים בשבת, האם יש לפרש בשטר שחמץ זה אינו מוכר לגוי.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אם מעולם לא מכר חמץ זה לגוי, הוא הרי מתעתד לאוכלו קודם פסח.
הג"ר הילל דייטש: יש שהורו שכן צריך לכתוב בגוי שמוכר את החמץ חוץ ממזון ב' סעודות שרוצה לאכול בשבת, וכן ראיתי בשטר מכירת חמץ שכתב הגרמ"ש קליין שליט"א. ונתפרסם בקובץ בית אהרן וישראל (האחרון, ניסן תשפ"ה) מאמר מהרה"ג ר' יעקב וינגולד - שאליו שלח השב"ל את תשובתו - שהאריך להוכיח בכמה דרכים שצריך לכתוב כך בשטר, ומביא שהגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל אמרו לו שצריך לפרש כן בשטר.

מרן שליט"א: לפי איך שהנהיג מרן אאמו"ר זי"ע לכתוב נוסח השטר כפי שהובא במראה יחזקאל (הגדה של פסח) שקודם הפסח כותבים בשטר את השווי המשווער של החמץ, ואחר הפסח עושים חשבון מדוקדק במדידה והמשקל, וכשהגוי מגיע לקחת את החמץ משלם במלואו, א"כ הרי החמץ הזה שאוכל בשבת כלל לא כתבו בשטר, נמצא שכלל לא מכרוהו לגוי.

הג"ר יעקב שאול לייזער: כן כתב גם בשו"ת חתם סופר (או"ח, סי' קיג), שצריך לפרש הסכום, דאל"ה הוי אונאה וביטול מקח.

הג"ר הילל דייטש: גם החיי אדם (כלל קכ"ד ס"ג) כתב שבלא פסיקת דמים אין כאן קנין כלל.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: אבל אם כותבים בשטר שמוכרים את כל החמץ, למה באמת שלא יכתבו שמוכרים חוץ ממזון ב' סעודות שאוכל בשבת?

מרן שליט"א: הלוא זה בוודאי אינו מוכר, למה שיוצרך לפרש כן בשטר?!

הג"ר הילל דייטש: כי המכירה חל קודם שבת, ומעתה כל החמץ שייך לגוי.

מרן שליט"א: המקומות הרי רק מושכרים לגוי, ולא מכורים, שהרי אף אחד לא מוכר חצי דירה... ואת עצם החמץ שרוצה לאכול הרי מעולם לא מכר, אז מה יש לפרש בשטר?.

הג"ר הילל דייטש: מתי חל השכירות של המקומות?
מרן שליט"א: מהרגע שנקוב בשטר, והיינו לפני שבת, אבל עושים תנאי עם הגוי שנותן רשות להשתמש בהם בשבת, ואכן יש לפרש כך בשעת המכירה שהגוי נותן רשות. והרי זה מה שאמרת בשם השבט הלוי...
הג"ר הילל דייטש: אכן, הוא העלה להלכה שאין צריך לכתוב בשטר, אלא לפרש לו בעל פה, וכותב בחריפות 'אין לנו להתחכם בדברי חז"ל'... אבל הוא מיירי על עצם החמץ שרוצים לאכול, ומרן שליט"א מחדש כן גם על שכירות המקומות שאי"צ לפרש בשטר שאינם מושכרים בשבת.

מרן שליט"א: כי מאחר שמפרשים לו בע"פ זה כבר מועיל.
הג"ר הילל דייטש: זקני (הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל) זצ"ל היה לו מנהג במכירת חמץ, שמלבד השטר מכירה שרשם אצלו המוכר, היה לו גם פנקס ששם רשם לעצמו את פרטי המוכר, הכתובת שלו ופירט גם את החמץ הנמכר. את השטרי מכירה נתן לגוי יחד עם כל השטרות שנמסרו בבד"צ העדה החרדית, אבל את הפנקסים השאיר לעצמו, וכעת ישנם פנקסים אלו ששם רשומים מאות אנשים שמכרו אצלו חמץ. כשאאמו"ר שליט"א התחיל למכור חמץ, שאל את זקני אם ינהוג ג"כ כך. ענה לו, שהנהגתו זו אינה הוראה לרבים, אלא הוא נוהג כן לעצמו.

הג"ר יעקב שאול לייזער: שמעתי שאצל הגר"מ הלברשטאם זצ"ל בא פעם יהודי אחד ומכר אצלו חמץ, הוציא מטבע של עשר שקל שכ"ט כנהוג, וביקש עודף חמש שקל... אחר שהגה"צ ר' משה הביא לו חמש שקל מסר בידו עוד כמה מאות שקלים לצורכי הפסח...
מרן שליט"א: בהכירי אותו (אבלחט"א) יכולני לומר שזה מאוד התאים לו לרבי משה זצ"ל...
*

מכירת חמץ: מכירת כלים וכליעות לגוי

מרן שליט"א: מה עושים עם הכלים הנמכרים לגוי?
הג"ר יעקב שאול לייזער: הרי מוכרים רק את החמץ הבלוע בכלים...

מרן שליט"א: כי את הכלים הצריכים טבילה הרי אין מוכרים לגוי, אלא רק משכירים, וכ"ה בנוסח של מרן אאמו"ר זי"ע כפי שהובא בייטב פנים (דיני מכירת חמץ, אות ה), בכדי שלא יצטרך טבילה אחר כך.

הג"ר הילל דייטש: אף שכן כתבו הפוסקים והובא בפתחי תשובה (סי' ק"כ סק"ג) בשם החכמת אדם (כלל ע"ג ס"ג), מ"מ כתב הגר"ש קלוגר זצ"ל בשו"ת האלף לך שלמה (סי' קצ"ג) דאין לחוש לזה, כיון דכל המכירה ל"ה אלא הערמה, אלא שבחמץ מהני ממנ"פ, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, ומדרבנן קי"ל דמהני הערמה בדרבנן, משא"כ לענין הכלים שאינו מבטלן הוי המכירה הערמה בדין דאורייתא דלא מהני, ולכן אין צריך לטובלם.

מרן שליט"א: כן כתב גם בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ו, סי' נ"א) דכיון שאינו מוכרו רק שלא יעבור בבל יראה,

שחששו ונהגו להחמיר למכור הבליעות שבכלים.

*

החילוק בין מכירת חמץ להיתר מכירה בשמיטה

הג"ר יעקב שאול לייזער: יש לדון על החילוק בין היתר מכירה בשמיטה שלא נקטינו כן להלכה, למכירת חמץ שכל בית ישראל נוהגים בזה. ובפשטות הסיבה, משום שבשמיטה אין גמירות דעת אמיתית למכור, משא"כ בחמץ שמוכר באמת את החמץ.

אב"ד קרית צאנז נתניה: בענין מכירה לשבת כבר האריך בשו"ת דברי חיים (ח"א ס"ז, ח"ב סכ"ג ועוד) שאפשר להקל במקום צורך והזמן, וגם שם מבואר שפעמים הקילו ופעמים החמירו...

הג"ר הילל דייטש: הדברי חיים בעצמו (ח"ב סכ"ט) מדמה בין מכירה דשבת למכירת חמץ בפסח.

מרן שליט"א: פשטות החילוק בין מכירה דשמיטה למכירת חמץ, כי בשמיטה התורה הקפידה על שביתת הארץ, ואם מוכר שדהו הרי נמצא שהוא אינו מקיים מצות שביתת הארץ, משא"כ בחמץ שהמוכר שפיר מקיים מצות תשבתו בכל החמץ שמבער.

אב"ד קרית צאנז נתניה: בתוספת ביאור אפשר לומר, דבחמץ, אחר שמקיים בדיקה ביטול וביעור יכול למכור השאר לגוי, משא"כ בשמיטה שאינו עושה שום פעולה לקיים מצות שביתת הארץ, ורוצה לפטור עצמו לגמרי.

מרן שליט"א: במכירה של שמיטה יש גם איסור של לא תחנם, כי איך ימכור קרקע לנכרי בארץ ישראל. **הג"ר יעקב שאול לייזער:** אכן, ולכן חסר בגמירות דעת במכירת השדה, כי בטוחני שאם ימכרו כל הקרקעות באמת אזי יתאגדו מדינות הערביים לקנות הקרקעות שבארץ ישראל וליישבם כאוות נפשם היל"ת, אלא על כרוך שלא מוכרים באמת...

*

מכירת חמץ: כשהגוי רוצה לקנות החמץ אחר פסח
הג"ר יעקב שאול לייזער: שמעתי שאצל מרן זי"ע היה שנה אחת שהגוי לא הסכים למכור את החמץ בחזרה. **מרן שליט"א:** המעשה היה, שהגוי לא הגיע במוצאי פסח. **מרן שליט"א:** ואם מגיע ורוצה לקנות החמץ, הוא צריך לשלם את מלוא הסכום, ואם לא רוצה למכור בחזרה וגם אינו רוצה לשלם, אנו יכולים להשאיר החמץ אצלינו בתורת משכון.

הג"ר יעקב שאול לייזער: בשנה הראשונה שערכתי מכירת חמץ באלעד, עשיתי את המכירה לגוי יחד עם הרב חיים יעקב ארנפלד ז"ל כאן בקרית צאנז נתני, וכשהגיע מוצאי פסח ורציתי לקנות החמץ בחזרה הוא ביקש ממני עשר אלף שקל... לא ידעתי מה לעשות... ובסוף בזכות ר' חיים יעקב באיתי עמו לאיזה עמק השוה.

מרן שליט"א: היית יכול לומר לו שאדרכה אינך רוצה לבטל את המכירה והוא צריך לשלם לך על כל החמץ... לא צריך לוותר להם על כלום, הגוי צריך

לא הוה מכירה גמורה, והערמה בדרבנן מהני. אבל בשו"ת חתם סופר (סי' קט) מביא בשם רבו הגר"נ אדלר זצ"ל שאין מוכרים לגוי אלא החמץ הנדבק בדופני הכלים, ולא הכלים עצמם, וכך נקטינו.

אב"ד קרית צאנז נתניה: גם הדרכי תשובה (סי' קי"ד סק"צ) כתב שבמונקאטש נתייסד המנהג לכתוב בשטר מכירת חמץ שמוכרים רק החמץ הדבוק בדופני הכלי, וגוף הכלים הם שכורים אצלו.

הג"ר הילל דייטש: אבל עכ"פ אחר שמנקה היטב הכלים מהחמץ הדבוקים בדופנותיו מותר לו להשאירם בביתו ללא חשש, כמו שפסק הרמ"א (סי' תנ"א ס"א), ורק צריך להצניעם שלא יבוא להשתמש בהם בפסח.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: וזה הרי מדינא דגמרא (פסחים ל, א)...

מרן שליט"א: נמצא שמה שמוכרים בשטר אלו ה"בליעות"... לכאורה, מה מוכרים כאן?!, מה טיבם של הבליעות האלו? יש להם איזה אחיזה במציאות?!, הרי אין שום תוקף משפטי למכירת בליעות... שזה דבר שלא נראה ולא נודע...

הג"ר יעקב שאול לייזער: בשטר מפורש שמוכרים כל חשש חמץ שאין אנו יודעים איפה הם, אלא בכל מקום שהם הרי מכורים לגוי, והבליעות כלול בתוך זה.

מרן שליט"א: אבל למעשה כן כותבים שמוכרים את הבליעות של הכלים, ובאמת תימה גדולה מה מוכרים כאן?!. **הגרש"ד לייזער:** המג"א (סי' תנ"א סק"א) כבר כותב שהבלוע בכלי אינו נראה ואינו מצוי.

הגר"ח"מ הלברשטאם: גם המשנה ברורה (שם סק"ה) כותב כן.

מרן שליט"א: בפשטות הסיבה שכותבים מכירת הבליעות הוא משום חומרא בעלמא, ואולי כדי ליתן תוקף ומשנה זהירות שלא ישתמשו בכלים של חמץ בפסח, אזי מלבד מה שמצניעים אותם גם מוכרים לגוי. **אב"ד קרית צאנז נתניה:** אפשר לבאר בזה, שאם מאן דהו ישתמש בכלים ויבשל בהם הרי מוציא את הבליעות שבלוע בהם, למי שייך הבליעות?, ואף שזה רק נותן טעם לפגם מ"מ הרי בפסח קי"ל להחמיר בזה, והרי לבליעות יש כח להפוך מאכל פרווה לבשרי אם אין ששים כנגד הבליעות, היינו שיש לבליעות איזה כוח וממשות.

מרן שליט"א: אם הוא בישראל בהם הוא לא הפסיד מאומה לגוי, שהרי נכנסים בליעות חדשים לדופני הכלי.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אכן, מצד דיני חו"מ ייתכן שהוא לא גונב מהגוי, אבל עכ"פ חזינו שיש כאן בליעות בעין, שיש להם כח ליתן טעם במאכל ולאוסרו או להפכו לבשרי, ולכן מוכרים בליעות אלו של חמץ לגוי.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: אבל הוא הרי לא מבשל בכלים אלו בפסח.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אה"נ, אבל ייתכן שזו הסיבה

לשלם את המחיר המלא. אפשר ללכת לבורר שיכריע את השווי המדויק, והוא צריך לשלם הכל במלואו.
הג"ר יעקב שאול לייזער: ואם הגוי מבקש שיתנו לו להתארגן כמה ימים להביא את הכסף, צריך להמתין לו?
מרן שליט"א: לא. כתוב בשטר מפורש, שעד יום כ"ב ניסן הגוי צריך להביא את הכסף.

אב"ד קרית צאנז נתניה: כותבים בשטר את התאריך כ"ב ניסן?
מרן שליט"א: כן, ודוקא כסף מזומן.

הג"ר הלל דייטש: מרן שליט"א אמר שכותבים את השווי של החמץ, מתי משערים את החמץ, בזמן המכירה?
מרן שליט"א: כשהגוי לוקח את החמץ משערים כמה זה שוה, והגוי משלם. מרן אאמו"ר זי"ע הקפיד שיכתבו על כל דבר חמץ כמה הוא שוה בערך, והיה מחשב כל דבר כמה שוויו, אמנם היות שאין יודעים כמה שוה בדיוק, כותבים 'הערכה' וכשהגוי רוצה לקחת בפועל עושים שקילה או מדידה באופן מדויק.
הגרש"ד לייזער: ואת שווי דמי שכירות חודשיים של המקומות גם כותבים בשטר?

מרן שליט"א: לא, רק את הדברים הנמכרים. ולדוגמא, אחד השאיר שק קמח שכמדומה שוה בסביבות חמישים שקל, אך ייתכן ששוה שמונים שקל, אז כותבים בשטר חמישים שקל, וכשהגוי לוקחו בודקים כמה עולה בדיוק ואז משלם שמונים שקל.

*

אכילה קודם שקונים בחזרה מהגוי במוצאי פסח הגרמ"מ: אלו מאחינו הספרדים או הליטאים שמוכרים את החמץ דרך הבית דין כאן, והם נוהגים כשיטת הגאונים לענין השקיעה, ואילו אנו קונים את החמץ מהגוי בזמן ר"ת, איך כבר מתחילים להשתמש בכלים של חמץ קרוב לשעה קודם צאת הכוכבים דר"ת?
מרן שליט"א: אכן אסור להם לעשות כן, וצריכים להמתין על זמן רבינו תם.

הג"ר יעקב שאול לייזער: יש בזה קולא באשל אברהם (סי' תמ"ח ס"ו), שהתיר להשתמש בחמץ מוצאי פסח אם הגוי לא הגיע ויש לו צורך גדול בחמץ, ויקח על מנת לשלם ויבוא עמו בחשבון על זה.

*

ביעור חמץ בשבת ער"פ

הג"ר יעקב שאול לייזער: בענין ביעור חמץ בשנה זו, עוררו אותי כמה ת"ח שלא נכון לבער האשפה בפחי האשפה כי משלמים ארנונה וכדו' ואולי זה עדיין רשותו, אלא העצה היעוצה להפקיר את מקומו וכן החמץ שנמצא בו הוי הפקר, אך יש לדון אם האם מפקירו באמת בכל לבו? ואם משהו ירצה להיכנס ולקחת דברים האם יסכים באמת?

מרן שליט"א: ואם העיריה מפקירה את פחי האשפה שמונחים שם חמץ, האם הם מפקירים באמת?! אפשר עכשיו לקחת את הפחים?

אב"ד קרית צאנז נתניה: למה צריך להפקיר את

המקום, הוא הרי יכול להפקיר את עצם החמץ...
מרן שליט"א: אבל אם מפקיר את החמץ היכן יניחם? אלא רוצה להפקיר איזה מקום ששם יניח את החמץ.
הג"ר יעקב שאול לייזער: כי שמעתי מכמה רבנים שאם משליכים את החמץ לבית הכסא כמש"כ החק יעקב (סי' תמ"ו אות ז') והמשנ"ב (שם) יכולים להיווצר סתימות, וכמה פעמים אירע שהמים עלו באמצע הפסח ועימם החמץ, וזה מכשול גדול, ולכן זו המצאה חדשה להפקיר את המקום לגמרי...

אב"ד קרית צאנז טבריה: מי בעצם הבעלים של הפח אשפה המדובר?

הג"ר יעקב שאול לייזער: דיירי הבנין.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: הפח הרי גם מונח ברשותם של דרי הבנין.

הג"ר הלל דייטש: הגר"מ שטרנבוך שליט"א יש לו ספר קטן על הל' ער"פ שחל בשבת (אות יא), ושם כותב סברא שאפשר להקל לזרוק בפח אשפה בבית, כיון שאין לגזור שמא יבוא לאוכלו מפח אשפה, דמאוס הוא, והסטייפלר זצ"ל העיר על דבריו שם בספר, וכותב דאף שהחמץ עצמו אינו סרוח כיון שנמצא במקום האשפה כבר לא יבוא לאוכלו. אמנם החזו"א (סי' קטו, סקט"ז) העיר על העצה לזרוק לביה"כ, שאינו מועיל כי קי"ל דנתחמץ ונסרח חייב לבער, ולפי דבריו כל שכן בפח אשפה אין יוצאין יד"ח ביעור.

אב"ד קרית צאנז טבריה: ראיתי עצה שכל אחד יוציא החמץ מביתו ויניחו בבנין אחר, והיינו שמוציאו מרשותו ומניחו ברשות אחרת...

הג"ר יעקב שאול לייזער: אמרתי זאת בדרשת שבת הגדול בביהמ"ד אחד, ואח"כ אמרו לי שיאמרו אינשי שבעיר אלעד אין דרך ארץ אחד לזולתו... זורקים חמץ מבנין אחד לשני... ולכן זו עצה טובה להפקיר המקום והחמץ.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אם זה במקום שהעורבים מצויים שם, למה צריך בכלל לחשוש?

הג"ר יעקב שאול לייזער: כי צריך לקיים מצות ביעור חמץ.
אב"ד קרית צאנז נתניה: לכאול' מקום שהעורבים מצויים מועיל גם אם מניח חמץ ברשותו, שהרי הם יאכלו את החמץ ושפיר נתבער, ושוב אינו רואה את החמץ.

הג"ר יעקב שאול לייזער: מפורש בשו"ע הרב (סי' תמה, סעי' א ב') שביעור חמץ צריך לקיים במקום ששייך לרבים, ומחלק בין 'ביטול ובדיקת חמץ' ל'ביעור חמץ', דבדיקה וביטול זה לחמץ שאינו ידוע, ואילו ביעור זה לחמץ ידוע, עולה שבחמץ ידוע צריך ביעור דוקא, ולא מועיל מה שהעורבים מצויים.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אמנם במגן אברהם (סי' תמ"ה סק"ז) כותב שאם הניחוהו בחצירו הפרטי במקום שהעורבים מצויים שוב אינו צריך בדיקה, והאריך בטעם הדבר.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: אבל אינו מקיים בזה מצות ביעור חמץ, אלא רק נפטר מחיוב בדיקת חמץ

בזמן החיוב.

מרן שליט"א: הרי מפורש בשולחן ערוך (שם ס"ג) שאחר זמן הביעור צריך לשורפו, אף שנמצאים במקום שעורבים מצויים.

הג"ר יעקב שאול לייזער: בבני ברק הם עשו שכל פחי האשפה שייכים לגוי, וזה מועיל ביותר.

מרן שליט"א: למה לא עשו כן באלעד?

הג"ר יעקב שאול לייזער: בהנהלת העיריה אצלנו לא הסכימו מכמה סיבות.

*

סעודה שלישית בשבת ערב פסח

הג"ר יעקב שאול לייזער: למה לא כתב הרמ"א שיאכלו קניידלעך בשבת שחל בערב פסח, וכותב רק בשר ודגים, הרי בוודאי לכתחילה יש לאכול ה' מיני דגן.

מרן שליט"א: השו"ע (סי' תמ"ד ס"א) כותב לאכול מצה עשירה, אבל לא מזכיר שרונה.

הג"ר הילל דייטש: המהרש"א (פסחים צט) אוסר כל מיני בציקות מחמת שיש להם טעם מצה, ומובא להלכה בהגהות השו"מ בשו"ע (סי' תע"א ס"ב).

הג"ר יעקב שאול לייזער: עדיין לא מצאתי תירוץ נכון ליישב זה.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אפשר לומר, שאם אוכל הקניידלעך לשם קביעות סעודה של סעודה שלישית לכאן נכנסים לשאלה של ברכת המוציא, כדין חמשת מיני דגן שקובעים עליהם סעודה.

הג"ר הילל דייטש: המשנ"ב (סי' קס"ח סקנ"ט) כותב שעל קניידלעך לא שייך קביעות סעודה.

אב"ד קרית צאנז נתניה: אכן, אבל מי שאוכלו בשבת ערב פסח לשם סעודה שלישית על כרחך שהוא עצמו קובע עליהם סעודת שבת, הרי כל אכילתו הוא רק כדי לקיים אכילת ג' סעודות בשבת...

מרן שליט"א: ייתכן שהרמ"א נקט אכילת פירות ובשר ודגים, שכן זהו לשון התוס' (סוכה כז. ד"ה במיני) לענין אכילת סעודה שלישית, והובא בשו"ע (סי' רצ"א ס"ה), (ועי"ש ברמ"א).

*

אכילת חמץ בשבת ערב פסח

הג"ר יעקב שאול לייזער: היו כמה עצות איך לאכול פת בשבת שחל בערב פסח, ובפרט במקומות שיש שם ציבור גדול הרי יש לדון טובא איך להשתמש בפת בשבת כזו, ואיך יבערם אחר כך... ולמשל במלונות שיש שם הרבה אנשים... איך נהגו כאן במלון?

אב"ד קרית צאנז טבריה: בנו אוהל מיוחד במתחם שמחוץ המלון ושם אכלו החמץ.

הג"ר יעקב שאול לייזער: והיכן בישלו את האוכל בכלים של חמץ?

הגרמ"מ: במטבח של הישיבה.

הג"ר יעקב שאול לייזער: אם כן זה הנהגה טובה, כי במקומות אחרים יש בעיה ממה נפשך, אם מחלקים חלות או לחם במלון לא יימלט לבוא לאיסורי חמץ

בפסח רח"ל, ואם מחלקים מצה הרי אסור בערב פסח. **הגרמ"מ:** כבר שבע לפני פסח מבשלים את האוכל של המלון בישיבה כדי להכשיר את המלון לפסח. **הג"ר הילל דייטש:** יש עצה של אפיית מצה שלא לשמה, שאין יוצאים בזה ידי חובתו בפסח, וא"כ יכולים לאכול זאת בשבת ער"פ, אבל המנחת יצחק דיבר בדרשת שבת הגדול מאוד בחריפות נגד זה, והדפיסו בתשובה (ח"ח סי' ל"ז), ובתו"ד כותב שאוסר זאת בכדי למנוע מכשולות בבתי מלון, בתי חולים ומחנות צבא, וכן למי שיש שיניים תותבות וכו'.

אב"ד קרית צאנז נתניה: עוד מפוסקי הזמן האריכו טובא אם מהני לעשות כן, ויש ע"ז תשובה ממרן זי"ע (ח"ב סי' קפ"ט אות ב') שמפקפק בזה, ומביא משו"ת הריב"ש (סי' ת"ב) דהא דר' לוי שכל האוכל מצה בער"פ כבא על ארוסתו וכו' בכל לחם מצה היא, ואע"פ שאינו שמור מעידן קצירה וכו', וכיון שבכולם יוצא בדיעבד ראוי ליהסר.

מרן שליט"א: שם בתשובה מוסיף עוד חשש, דשמה אתי לאיחלופי במצות אחרים שיאכל בפסח, אמנם כותב שם שיכולים לאכול מצה עשירה, וגם זה רק לחולה או לאנשי הצבא, דמוטב שיאכלו מצה משיאכלו חמץ בפסח ח"ו, עי"ש.

אב"ד קרית צאנז טבריה: כאן בביה"ח אוכלים מצות רגילות כבר כמה ימים קודם בפסח.

מרן שליט"א: יהיה איך שיהיה, חסידיש'ע יודן לא נוסעים למלון בפסח. זכורני, כשייסדו את המלון לפני יותר מיובל שנים, היה איזה חסידיש'ע יוד שפנה להמשב"ק הרה"ח ר' יהושע וייצבלום זצ"ל שישאל את מרן אאמו"ר זי"ע אם יכול לנסוע למלון לפסח. ענה לו, מעודי לא שמעתי על חסידיש'ע יוד שישע למלון בפסח, מלון בפסח נועד עבור חולים או קשישים או תשושי כח וכדומה שאין ביכולתם לעשות את הפסח כראוי בביתם, אבל ליהודי זה לא מתאים שישאל שאלה כזו... אמר לו ר' יהושע בצחות, הרבי מקלקל לנו את הביזנעס...

הג"ר יעקב שאול לייזער: כי כאן זה בתכלית ההידור תחת עינא פקחא, ואי אפשר להקיש מכאן למקומות אחרים.

*

כרפס

מרן שליט"א: מה אתם נוטלים ל'כרפס'?

הג"ר יעקב שאול לייזער: צנון.

הרב משה הלברשטאם: ידוע שהרה"ק מראפשיץ זי"ע נטל תפוח אדמה לכרפס, אף שכל השנה בירכו על זה 'שהכל'.

מרן שליט"א: ידוע שזו היתה קושיא החמישית ששאל הרה"ק בעל צבי לצדיק זי"ע אצל חו"ז הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב זי"ע, "שבכל הלילות אנו מברכים שהכל על קארטאפל, ובלייל פסח נוטלין אותו לכרפס ומברכין בורא פרי האדמה..."

הג"ר הילל דייטש: המגן אברהם (סי' תע"ג סק"ד) מביא

שהמנהג בפולין ליקח לכרפס פעטרוזילי.

מרן שליט"א: מנין לנו שזהו הפעטרוזילי הנקרא כך בזמנינו? (עי' ערוה"ש, סי' תע"ג ס"י).

הג"ר הילל דייטש: בפשטות, הרי המג"א כותב הלשון 'פעטרוזילין', וכן הוא הלשון בתוס' יו"ט בשבת (פ"ט מ"ה). אמנם המג"א מביא בשם אביו של המהרי"ל, שיש לדון בזה כיון שהוא נאכל מבושל יותר טוב ממה שנאכל חי, ואם כן אין מברכין עליו בורא פרי האדמה, ולכן מסיק המג"א שאולי יקחו ירק אחר.

א' הנוכחים: פשטות לשון המשנה לא משמע שיקחו לכתחילה צנון.

מרן שליט"א: מלשון המשנה לא מדויק כלל מה ליקח לכרפס, אלא הלשון הוא (פסחים קיד, א) 'הביאו לפניו', והיינו שרק אם הביאו לפניו הוא אוכל... ולא מבואר מה הביאו...

אב"ד קהלתנו בארה"ב: משמע שם שהעיקר הוא להקדים אכילת הירקות קודם הסעודה כדי שישאלו התינוקות, ולכן לא דייקו איזה מין נטלו...

מרן שליט"א: איך נהג זקינו (הגה"צ רבי משה הלבנשטאם) זצ"ל באכילת כרפס?

הג"ר הילל דייטש: הוא נטל שלושתם, צנון, תפוח אדמה ופעטרוזילי.

מרן שליט"א: הרי בצאנו לקחו צנון...

הג"ר הילל דייטש: לכן הוא לקח צנון, ונטל גם תפ"א עקב היותו גם נכד הרה"ק מראפשיץ, ופעטרוזילי כהוראת המג"א, וכבר אחז"ל ירא שמים יוצא ידי שניהם...

מרן שליט"א: מסתמא היה צריך זהירות יתירה שלא להגיע לשיעור כזית ולהתחייב בברכה אחרונה...

הג"ר הילל דייטש: הוא אכן נזהר וזהיר את המסובים ליטול חתיכות קטנות מאוד שלא יבואו לידי שיעור כזית. אגב, הביאור הלכה (סי' תע"ג ס"ו ד"ה פחות) מביא בשם הרשב"ץ דדעת הרמב"ם שצריך ליקח שיעור כזית לכרפס, ומבאר שם שכן נכון לדינא.

אב"ד קרית צאנז נתניה: יש להבין, למה באמת לא לאכול כזית מהכרפס, ולברך ברכה אחרונה, ואכן בספר סדר היום (סדר ורחץ כרפס) מבואר שיאכלו כזית. **מרן שליט"א:** השו"ע (סי' תע"ג ס"ו) פסק לקחת פחות מכזית, ומבאר בשו"ע הרב (שם סט"ו) דכיון שכל ענין אכילת כרפס הוא רק כדי להתמיה התינוקות, לכן אין צריך לאכול כזית.

הגרמ"מ: שמעתי מחותני (אב"ד ראשית חכמה) שליט"א, שאיזה יהודי הגיע בשאלה של רפואה ופיקוח נפש אל הגה"צ רבי חיים לייב כץ שליט"א גאב"ד סערדעהלי, ואחר שהשיב על שאלתו שאל אותו היכן הוא אוזח ב'סדר נאכט', ענה לו שהוא באמצע אמירת ההגדה. אמר לו בצחות, כשאתה שב לביתך תאכל מעט כרפס ותכוין לפטור את המרור...

*

מלאכת חול בחול המועד

הג"ר יעקב שאול לייזער: כהיום איכשר דרא, שפעם

בימי חול המועד היו עובדים כמעט כרגיל, אבל היום רוב העבודות מושבתות בחוה"מ. היה אצלי בערב פסח אברך יקר שמשמש כ'מגיה', ושאל אותי אם יכול לעבוד בפסח מאחר שאם לא יעבוד יהיה לו הפסד מרובה, ואמרתי לו שאעפ"כ כדאי לא לעבוד בחוה"מ, ותיכף קיבל את דבריי. ב"ה שאיכשר דרא בזה.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: גם באמריקה, שפעם כמעט לא היה מושג לא לעבוד בחוה"מ, וכהיום החרדים לדבר ה' אינם עובדים שם כמעט לחלוטין.

מרן שליט"א: זה דבר מבורך מאוד, הרי כתוב דברים מבהילים על העובדים בחול המועד, ודעת רש"י (מכות כג, א) דהמבזה את המועדות קאי על חולו של מועד, וכן דעת הרשב"ם (פסחים קיה, א) דכתב דכל המבזה את המועדות פי' שעושה מלאכה בחולו של מועד. וכל האיסור לעבוד בחוה"מ למדו מחג הפסח, כדאי' בגמ' (חגיגה דף יח, א) דאמרין את חג המצות תשמור שבעת ימים, לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, ופי' רש"י, לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה וכו', ומשמע דאיסור עשיית מלאכה בחול המועד הוא מן התורה.

*

איסור מצות מכונה

הג"ר יעקב שאול לייזער: בפשטות מה שמרן הדברי חיים זי"ע כותב בתשובה (ח"א סי' כ"ג) שיש לו טעם הכמוס באיסור אכילת מצות מכונה, הוא כדי שלא יבואו להתחכם בזה עם כל מיני היתרים, לכן סגר עלינו הדרך בכותבו כך.

מרן שליט"א: ואף על פי כן ישנם המתחכמים לפרש דברים בביאור דעתו הקדושה בזה... לפעמים יש חכמה בלי טעם, אף ששם בתשובה מביא שהעידו לפניו שיש חמץ גמור במכונות.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: הוא כותב שאין לגלות הטעם. **אב"ד קרית צאנז נתניה:** הוא כותב כן בשם חותנו הברוך טעם, שיש רק לפסוק בהחלט, והשומע ישמע.. **אב"ד קהלתנו בארה"ב:** זה מסתמא לא מופיע בעוד מקומות בדברי חיים הלשון הזה 'טעם הכמוס'.

הגרא"י ברגר שליט"א נכד מרן זי"ע: כמדומני שלענין חלב עכו"ם מופיע כך.

מרן שליט"א: בחלב עכו"ם הטעמים לאסור הם עפ"י קבלה, לכן כתב כך.

הג"ר הילל דייטש: יש תשובה בדברי חיים בחו"מ (ח"ב סי' כ) הלשון, שאף שלפי ההלכה רבו המתירים, מ"מ כדי לעשות משמרת אנו נוהגים להחמיר כפי העת והזמן...

הג"ר יעקב שאול לייזער: והמוני בני ישראל בפרט אצל החסידים קיבלו את דבריו הקדושים, אף שלא ביאר טעמו, ומקפידים בזה ביותר.

מרן שליט"א: וצריך לברר היטב שהמפעל לא משנים מאומה מה'עבודת יד' המקורי, דהיינו שהכל נעשה אך ורק בידיים, בלי שום תערובת של מכונות וכדו' שלא שיערום אבותינו.

הנח להם לישראל. וראיתי לדון אם כוונתו ל'הנח להם לישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים הן' כדאיתא בסוגיא של בני בתירא (פסחים דף סו, א), והיינו שזה לכתחילה, או כוונתו ל'הנח להם לישראל מוטב יהו שוגגין ואל יהו מזידין' (שבת קמח, ב), וזה רק דיעבד. וראיתי בכמה ספרים שמבארים כוונתו למוטב יהו שוגגין...

אב"ד קרית צאנז טבריה: כי הד"ח הרי מתחיל התשובה ש'מן הדין אסור' לכן הסתבר להם שמסקנתו לקולא הוא רק משום מוטב יהו שוגגין.

מנן שליט"א: ברור שכוונת הדברי חיים ל'אם אינם נביאים בני נביאים הם', שהרי כך קיבלו ונהגו בני ישראל הקדושים.

הג"ר הילל דייטש: כן גם משמע מתשובת מנן זי"ע בדברי יציב, שעל דברי הד"ח 'הנח להם לישראל' מציין המראה מקום לסוגיא דבני בתירא...

מנן שליט"א: אמנם הנוב"י מסיים תשובתו בלשון 'מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין' ועל כן דרכו להעלים עין מהבלנים שאינם נזהרים בזה...

אב"ד קרית צאנז נתניה: בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' ל"ז) ג"כ העלה להתיר, וכותב שאינו יודע מה קול הרעש הזה... ואף מדייק מלשון הנוב"י בעצמו שאין זה איסור ברור.

*

אכילת דגים בפסח

הג"ר יעקב שאול לייזער: אברך שאל אותי שהוא נוהג מבית אביו לא לאכול דגים בפסח, ואצל חמיו אוכלים, האם יכול לאכול.

אב"ד קהלתנו בארה"ב: הוא שאל אם יכול להתיר נדרו. **אב"ד קרית צאנז נתניה:** זה הרי קבלה שנהגו אבותיו ולא מועיל לזה התרת נדרים, כמב' בגמ' (פסחים ג, ב) כבר קיבלו אבותיהם עליהם...

מנן שליט"א: זה נפסק בשו"ע (סי' רי"ד ס"ב) ומקורו מהריב"ש (סי' שצ"ט) שמוכיח כן מהרבה מקומות בש"ס. אבל השאלה כאן יותר חמורה, שהרי הבן עצמו ג"כ נהג במנהג זה, ובשו"ת זכרון יוסף (סי' י"ד) כתב שבכה"ג אף אם משנה מקומו לא מועיל התרה.

הג"ר הילל דייטש: באגרות משה (ח"ג סי' ס"ד) כותב כן לענין אכילת מצה שרויה, שאם מנהג מקומו להקל ורק אביו החמיר אין הבן מחויב לנהוג כן ויכול לעשות התרה.

הג"ר יעקב שאול לייזער: למעשה אמרתי לו למה לך להתיר הנדר, אם אצלכם נוהגים כך אז אל תאכל דגים...

*

אכילת שרויה

אב"ד קהלתנו בארה"ב: כ"ק האדמו"ר מראחמסטריווקא זצ"ל סיפר שהרב אברהם יוסף שפירא ז"ל כשנישא לנכדתו של הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל גאב"ד פרעשבורג לא ידע מה לעשות בענין אכילת מצה שרויה שאצל משפחת שפירא

הג"ר הילל דייטש: כשהציעו לזקניי זצ"ל להתמנות לדיין ביד"צ העדה החרדית, התנה עם הנהלת העה"ח ב' תנאים, א' שממשיך ללכת לכותל המערבי, והב' שאין לו שום קשר ושייכות להכשר שנותנים על המאשין מצות.

הג"ר יעקב שאול לייזער: שמעתי ממחותני אב"ד רמת שלמה שליט"א, שבירושלים היה בית דין מיוחד לגיורים בהרכב כ"ק האדמו"ר מסטראפקוב זצ"ל, הגר"מ הלברשטאם זצ"ל והגר"מ בראנדסדארפער זצ"ל, ופעם אירע כשמנו את המצוות העיקריות צוה האדמו"ר מסטראפקוב על המתגייר להתחייב שלא יאכל בפסח מאשין מצות... עד שהגר"מ בראנדסדארפער הרגיעו דאף שזה חמור ביותר אך הגר אינו צריך להוציא כן מפיו...

מנן שליט"א: אצל צאצאי מנן הדברי חיים אי אכילת מצות מכונה היה אחד מיסודי היהדות...

הג"ר הילל דייטש: בשבת חול המועד פסח (שקודם פטירתו) שהה זקניי זצ"ל בביה"ח, וקודם שנכנס לחדרו הבחין שיש שם מצות מכונה, ולא הסכים להיכנס עד שפינו זאת מהחדר ורק אז נכנס. כך גם היה אצלו פעם בחוה"מ פסח אברך ששאל אותו שאלה על מצות ששהו סמוך לתנור של חמץ ואולי קיבלו זיעה של חמץ, ונטה לקולא, אך תוך כדי הדברים הבין שהמדובר הוא במצות מכונה, ולא אבה לענות מחמת שלא ישתמע מפיו שאפשר לאכול מאשין מצות... וברוב פקחותו הוציא תיכף על אתר כמה מאות שקלים, ואמר לשואל שיקנה לעצמו שתי קילו מצות חדשים...

*

טבילה בחמין בשבת

מנן שליט"א: יש תשובות בדברי חיים שנתקבלו בכל תפוצות ישראל כדבריו, ולדוגמא לענין טבילה במקוה חם בשבת, שמנן הדברי חיים התיר (ח"ב סי' כ"ו), ולכן נוהגים להקל בזה.

הג"ר הילל דייטש: הלשון שם בדברי חיים הוא פלא, כי בתחילת התשובה כותב כי מן הדין אסור, ואף מביא ראיה לאסור, ורק במסקנתו כותב להקל.

מנן שליט"א: הרי בשו"ת נודע ביהודה (או"ח סי' כ"ד) אוסר בתוקף, וכותב על הקרב"נ (פ"ב דשבת סי' כב אות ק) שהתיר, שהוא כתב מילתא בלי טעם ובלי ראיה, ומנן אאמו"ר זי"ע דן בזה באריכות (או"ח סי' ק"ס וקס"א).

הגרש"ד לייזער: המשנה ברורה (בשעה"צ סי' שכ"ו סק"ה) כתב כי בשעת הדחק יש לסמוך על הקרב"נ.

הג"ר יעקב שאול לייזער: בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קכ"ז) מבאר טעם המקילים, דלא אסרו אלא רחיצה בחמין ולא טבילה, דליכא ע"ז שם רחיצה, ומביא שם ראיה מיוהכ"פ, אך מסיק כי יש להיזהר שלא ישהה במקוה רק יטבול ויצא, והיות שמצוות לאו ליהנות ניתנו לא נחשב טבילה רחיצה כלל.

הג"ר הילל דייטש: שם בדברי חיים מסיים התשובה

מרן שליט"א: אכן, אסור לזלזל בזה, ושמעתי מחותני זצ"ל שסיפר על החתם סופר [שמחר יום ההילולא שלו], שהזמין איזה ת"ח לאכול אצלו, וכיבדו לברך על הכוס בברכהמ"ז, ואמר לו אתה יודע שזה שוה ארבעה זהובים, נענה הלה 'הייתי שמח לקבל ארבעה זהובים במקום הכיבוד הזה'... תיכף לקח החת"ס את הכוס מידי, הביא לו ד' זהובים, ושוב לא רצה להסתכל עליו, כי סבר שזילזל בדברי חז"ל. וכבר נודעו דברי תשובת הרשב"א (ח"א ס"ט) בענין דברים שיש לנו בקבלה מזקנים וזקינות... אשר מצינו בכמה מקומות בפוסקים שלא הניחו לזוז ממנהג מחמת דברי הרשב"א. ובשו"ת השיב משה (סי' י"ג) הורה בנידון שם לפ"ד הרשב"א אלו. הרי רוב מנהגי פסח בנוי ומושתת על מנהגים קדושים שיסודתם בהררי קודש העוברים מדור דור.

*

עניני ספירת העומר

הג"ר הילל דייטש: בספר מרא דשמעתתא (אות רג) כותב הגרש"י הירש שליט"א חבר בד"צ העה"ח שרבו הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים היה מורה בפשיטות שאחד ששכח לספור יום אחד ספירת העומר יכול להמשיך ולספור בברכה, כי כך היתה לו בקבלה ממרן הדברי חיים זי"ע.

מרן שליט"א: ממרן אאמו"ר זי"ע מעולם לא שמעתי כן בשם הדברי חיים, אכן מזקינך (הגה"צ רבי משה הלברשטאם) זצ"ל שמעתי זאת כמה פעמים. **הג"ר הילל דייטש:** הוא הדפיס את זה בספרו שו"ת דברי משה (סי' ל') בשם הגרמ"א פריינד זצ"ל.

מרן שליט"א: זקינך זצ"ל פסק כך להלכה למעשה? **הג"ר הילל דייטש:** לא שמעתי להדיא ממישהו שזקיני הורה לו שיכול להמשיך לספור בברכה. וכעת בעריכתי את ספרו הליכות משה על מועדים עברתי על כל כתבי תלמידיו ואף אחד לא מביא ששמע ממנו כן למעשה, וגם אאמו"ר (הגה"צ גאב"ד רמת שלמה) שליט"א אמר לי שהוא לא זוכר פעם אחת שזקיני הורה כך להלכה. ושמעתי מדודי הגאון רבי זלמן זצ"ל (אב"ד טשאקאווע ארה"ב) שזקיני זצ"ל אמר לו שהוא לא פוסק כך למעשה נגד הלכה פסוקה בשו"ע (סי' תפ"ט ס"ח). אמנם זה ברור שהוא מביא זאת בשם הדברי חיים שסבר כן להלכה.

מרן שליט"א: אמנם לא שמעתי כן ממרן אאמו"ר זי"ע, אך 'לא שמענו' אינה ראייה... והאמת היא שיתכן הסיבה שלא רצה לומר כן, כי איך יעלה על הדעת שאחד "ישכח" לספור ספירת העומר... האם שייך לשכוח לקיים מצוה... האם שמענו על אחד ש"שכח" להניח תפילין, או לאכול כזית מצה?! זה לא הסתבר לו.

הג"ר הילל דייטש: לפעמים ייתכן אונס או שינה, הרי גם בשו"ע מיירי על אחד ששכח לספור. בספר הר צבי להגרצ"פ פראנק זצ"ל (ח"ב סי' ע"ה) מביא מעשה מהבית הלוי ששכח לספור יום אחד ספיה"ע והוצרך

מאוד הקפידו בזה, ובא לשאול את הגאון מטשעבין כדת מה לעשות, וענה לו, שכבוד חמיו עדיף... **מרן שליט"א:** אני גם שמעתי ממנו סיפור זה.

וכבר ידוע המעשה אצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע עם מרן החתם סופר זי"ע, ששני חסידים שנסעו לבעלזא היו בסדר נאכט אצל החתם סופר, וחילקו שם קניידלא"ך, החסיד שישב סמוך להחת"ס אכל הקניידלא"ך, ואילו השני שישב רחוק לא אכל... וכשהיו אח"כ אצל הרב מבעלזא התפאר שלא אכל שרוי"ה, אמר לו הרה"ק זי"ע 'היה לך הזדמנות לטעום מהקרוב פסח והפסדת'...

הג"ר יעקב שאול לייזער: מה הפשט, החסיד הזה הרי קיים מנהג אבותיו!?

מרן שליט"א: אכן, אבל זה רק הידור, וצריך לדעת שיש יוצא דופן. ויותר מזה שמעתי ממרן אאמו"ר זי"ע, שהרה"ק מבעלזא זי"ע אכל יחד עם אמו בצלחת אחת בפסח, ולעת זקנותה היה קשה לה לבלוע ומחמת שכחה הכניסה המצה לתוך המרק, והרב מבעלזא ידע שאם יפסיק מלאכול היא תצטער, וכיון שכך המשיך לאכול כדי שלא תצטער. היינו שיש לדעת מה זה חומרא, מה זה הידור, ומה זה הלכה. לצער אמא זה יותר חמור מכל מיני חומרות והידורים.

*

כוס של ברכה

הרה"ג רבי שלמה הלפרין: הגאון מטשעבין זצ"ל הורה שהכוס של ברכה הוא דוקא מהכוס שבירכו עליו, והביא ראייה מהשפתי חכמים (בראשית יח, ט) שמביא שהמלאכים רצו לשגר לשרה אימנו מהכוס של ברכה עצמו, ולא רצו לשפוך לכוס אחר, נמצא דעיקר המצוה הוא לשותות מאותו כוס שברכו עליו. **אב"ד קהלתנו בארה"ב:** אבל בוודאי היין שבירכו עליו זה שיירי מצוה.

מרן שליט"א: לשיירי מצוה יש המעלות שלו, אבל לכוס של ברכה יש מעלות יתירות. אך האמת שה'כוס של ברכה' זה רק אם המברך בירך בעצמו ומוציא את כולם, אבל כהיום שכל אחד מברך לעצמו אזי הכוס של ברכה הוא כיבוד בעלמא...

אב"ד קרית צאנז נתניה: בזמן חז"ל גם היה כוס לכל יחיד שבירך, כמש"כ הטור (סי' קפב).

הג"ר הילל דייטש: בשו"ע (שם ס"א) מובא ג' שיטות אם טעון כוס ביחיד, או בשלושה, או שאין צריך כלל כוס.

מרן שליט"א: הפרישה (שם) מבאר לענין ליל הסדר מהו המצוה לחזר אחר הזימון בליל הסדר (עי' טושו"ע סי' תעט), ודכיון שבלא שלושה איכא פלוגתא אם מברך על הכוס, והרי בליל הסדר תיקנו חז"ל שכל יחיד מברך עם כוס לעצמו, אז כדי שיהא כוס ברכהמ"ז חובה יש מצוה לחזר אחר זימון.

הג"ר יעקב שאול לייזער: אמרנו מקודם 'הנח להם לישראל', אז גם בזה י"ל, דאף שכולם מברכים לעצמם כיון שנהגו שיש לזה דין של 'כוס של ברכה' אז זה כך...

רבי יצחק איזיק מקאמרנא זי"ע מביא באוצר החיים (אמור, מצ' ש"ז) שמנהג אביו זי"ע וכל הצדיקים שהורו שאפשר להמשיך ולספור בברכה, ומסיק שכך ההלכה בלי גמגום.

מרן שליט"א: הרה"ק מקאמרנא פסק כך כי הוא לפי שיטתו הידועה ש'ספק ברכות להקל' היינו בכל מקום שיש ספק אם צריך לברך יש להקל ולברך... הוא מביא זאת כמה פעמים, ומסתמא לכן פליג בזה, כי הרי שיטת המחבר שא"א לספור הלאה הוא משום שספק ברכות להקל היינו שאי אפשר לברך.

הג"ר הילל דייטש: בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צ"ו) כותב בתוך תשובה להתיר לרב ששכח לספור שימשיך לספור בברכה מפני כבוד הציבור, וכותב הלשון 'וכבר ידוע שהיו גדולים שעשו מעשה לספור הלאה בברכה', ויל"ע לאיזה גדולים כוונתו מלבד הרה"ק מקאמרנא שכותב כן, ואולי שמע כן מזקיני צ"ל בשם הדברי חיים.

מרן שליט"א: אולי כוונתו לכל הני ראשונים שפסקו שאפשר להמשיך לספור בברכה.

הג"ר הילל דייטש: אומרים שהפוסקים להלכה שאפשר להמשיך ולספור נסתלקו בימי הספירה...

מרן שליט"א: היינו שהם 'לשיטתם' שכל יום הוא מצוה בפנ"ע וא"כ קיימו מצות ספירת העומר עד הסתלקותם... משא"כ המחבר סבר שהוא מצוה אחת ארוכה, וכמו שביאר הב"ח (סי' תפ"ט) בארוכה פלוגתת הראשונים בזה.

אמנם צדיקים מקיימים מצוות גם אחר הסתלקותם, כמו שמצינו אצל רבינו הקדוש שעשה קידוש (כתובות כג, א), הרי שלאחר מיתתם קרויים חיים, וידועים העובדות בצדיקים שבירכו 'שהכל' קודם הסתלקותם ולא בירכו 'בורא נפשות'...

הג"ר הילל דייטש: יש גם נפק"מ אם יכול לעשות תנאי בתחילת ימי הספירה שאינו רוצה לצאת יד"ח אם יאמר בטעות את הספירה של אותו יום קודם הזמן שרוצה לברך.

מרן שליט"א: מצאנו עוד כמה נפק"מ בפוסקים, ובשו"ת שואל ומשיב (רביעה ח"ג סי' קכ"ז) מבאר טעמו של הבה"ג, דכיון שספיה"ע הוא זכר למקדש, א"כ כל שבטל יום אחד מספירתו כבר אין זכר למקדש, כי במקדש היו סופרין תמימות בלי דילוגים.

הג"ר הילל דייטש: התוס' במגילה (כ, ב ד"ה כל) כתבו שה'הרחמן' שאומרים אחר הספירה, הוא כעין הזכרה ותפילה לבנין ביהמ"ק ונזכה לקיים המצוה מדאורייתא כבזמן המקדש.

מרן שליט"א: הרמב"ם (פ"ז מהל' תו"מ הכ"ב) הרי פוסק להלכה שגם בזמן הזה ספירת העומר הוא מצוה דאו'.

במהלך הסעודה נשא מרן שליט"א מדברות קדשו (תוכנם יבוא אי"ה).

לאחמ"כ סיפר הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב

לגשת לפני העמוד וביקש מא' המתפללים שלא יברך והוא יברך ויוציאנו יד"ח מדין ערכות.

מרן שליט"א: הבית הלוי עצמו או שאחד שאל אותו? **הג"ר הילל דייטש:** שם מובא המעשה שזה היה עם הבית הלוי עצמו.

מרן שליט"א: זה חידוש, כי יש לדון באחד ששכח לספור יום אחד וכעת נפקע ממצות ספירת העומר, האם יכול להוציא אחר יד"ח, שהרי השני הוא בר חיובא במצוה זו. ואכן הפרי חדש (סי' תפ"ז ס"ח) כתב שמסיבה זו אינו יכול להוציא אחר ידי חובה, ומביא שם רא' מהירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) לענין קריאת המגילה.

הג"ר הילל דייטש: הפרמ"ג (שם משב"ז סק"ב) חולק עליו, וכתב דאף שאינו בר חיובא מ"מ יכול להוציא אחר מדין יצא - מוציא' (ר"ה כט, א), ודוחה שם ראיית הירושלמי. **מרן שליט"א:** השערי תשובה (שם סק"כ) כותב ג"כ שאי אפשר לברך כדי להוציא אחרים אם שכח, דהוי ספק ברכות ונקטינן שאין מברכים. וכן כתב הכף החיים (שם ס"ק צ"א).

הג"ר הילל דייטש: בספר מדרש פנחס (דף ל"א) מביא על הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שהורה כן להלכה לענין ספיה"ע, שיכול לברך ולהוציא אחר יד"ח, וכ"כ בתהלה לדוד (סי' ח') על הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לענין ברכת התורה.

מרן שליט"א: אמנם בעצם הדין בספירת העומר רוב הראשונים סוברים שאחד ששכח לספור יכול להמשיך לספור בברכה, ורק שיטת הבה"ג (תוס' במגילה דף כ: ד"ה כל, ובמנחות דף סו. ד"ה זכר) הוא שאינו יכול לספור הלאה בברכה, וכך נקטינן.

הג"ר הילל דייטש: והתוס' במנחות (שם) שהביאו שיטת הבה"ג כתבו עליו 'ותימה גדולה הוא ולא יתכן', ובספר החינוך (מצ' שו) כתבו שלא הודו רבנן לסברא זו. ובאמת יל"ע למה פסק המחבר כדעה יחידאה זו, אחר שמביא בעצמו בבית יוסף (שם) כל דברי הראשונים שאפשר להמשיך ולספור.

מרן שליט"א: הרי התרומת הדשן (ח"א סי' ל"ז) כבר כתב דנקטינן להלכה כדעת הבה"ג, ובפשטות סברת המחבר, דכיון שנחלקו בזה הראשונים וא"כ הוי ספק ברכות, וספק ברכות להקל, לכן כתב שלא ימשיכו לספור בברכה.

הג"ר הילל דייטש: הערוה"ש (סי' תפ"ט ס"ק ט"ו) כתב דאף שהקדמונים דחו דברי הבה"ג, כיון דדבריו דברי קבלה הן, הלכה ומורין כן.

מרן שליט"א: זה מובא הרבה פעמים בספרים שכל דברי הבה"ג הם דברי קבלה.

הג"ר הילל דייטש: אמנם בשו"ת בית שלמה (סי' ק"ב) כתב דכיון שמעיקר הדין שיטת הבה"ג הוא דעה יחידאה אין לחוש לדבריו מצד שורת הדין, ורק כיון שנתפשט המנהג כמותו אין לשנות המנהג וכו', וכן בסוף תשובתו כותב שהעיקר כדעת התוס' ושאר ראשונים, עולה מדבריו, שזה תלוי במנהג. והרה"ק

כשיצא מרן שליט"א מהיכל המתיבתא וראה את מוה"ר ישראל חיים בלומנטל הי"ו מנהל מרכז 'שמחם' עומד לצד דוכן ההתרמה לקראת שביעי של פסח, חיזק ועודד אותו.

סעודת הברית התקיימה בקליינע זאל, בהשתתפות בני המשפחה.

מרן שליט"א ערך שולחן לחיים ונטל ידיו לסעודה, והביאו לפני מרן שליט"א דגים מרק בשר ובשר בהמה וקאמפוט. אחר בשר הבהמה איחל מרן שליט"א לחיים על יין.

במהלך הסעודה נשא הבעל שמחה הרה"ג ר' שמואל דוד לייזער שליט"א דרוש בענין המילה וקרבת פסח.

כן נשאו דברים הסבים הגה"צ אב"ד ראדומישלא שליט"א, ואב"ד דרכי שמואל שליט"א.

אח"כ זימר מרן שליט"א 'יום ליבשה' בניגון הידוע. לקראת השעה 2.30 בצהריים ברכו ברכהמ"ז. ברכהמ"ז על הכוס בירך - הסב הגה"צ גאב"ד ראדומישלא שליט"א, ואמרו 'נודה לשמך' וכו'. 'הרחמן' לברית מילה התכבד לזמר - הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א.

בסיום נפרד מרן שליט"א מכל הקהל ונכנס לביתו.

אחה"צ נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה בהיכל המתיבתא, לפני העמוד ניגש - הרה"ג ר' ישראל לנדאו שליט"א רא"כ יו"ד במרכז התורה, תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי משה נתן נטע היילפרין שליט"א מפעיה"ק נכד כ"ק מרן שליט"א.

יום חמישי י"ט ניסן ד' דחווה"מ

לפני התפילה הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל היארצייט של חותן המלך הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצוק"ל, רב בית מדרשנו בפתח תקוה.

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד הגה"צ רבי מאיר משולם שליט"א. הלל התפלל לפני העמוד - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי שלמה זלמן היילפרין שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק.

לאחמ"כ נכנס מרן שליט"א לקליינע זאל שבביתו נאווה קודש, לסעודת החג, בשילוב סעודת יארצייט של חותן המלך הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצוק"ל, רב בית מדרשנו בפתח תקוה. במהלך הסעודה נשאו דברים בני כ"ק מרן שליט"א והעלו זכרונות מצדקותו חסידותו של זקנים זצ"ל.

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הרב אליהו יוסף שפיצר מפעיה"ק, לתפילת ערבית ניגש - הרב דוד זלמנוביץ שליט"א משגיח בישיבת היכל התורה.

וראש הישיבה שליט"א את העובדא הידועה מהבעש"ט הק' זי"ע המקובל ונהוג לספרה בוואך נאכט.

בברכת המזון על הכוס נתכבד הסב המחותן הגאון רבי יעקב שאול לייזער שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' באלעד. לאחר הסעודה עלה מרן שליט"א לבית בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, שם קרא קרי"ש ליד מיטת הרך הנולד שיחי'. מרן שליט"א קרא הג' פרשיות, שיר למעלות אשא עיני, יברכך ה' וישמרך וגו' ג"פ ועוד פסוקי דרחמי. וכן אמרו 'המלאך הגואל' וכו'. בסיום אמרו 'וויפל נעגל' וכו'.

'יום הברית' - יום רביעי ג' דחווה"מ פסח

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א. בהללוי-ה זמרו כנהוג 'רוממות קל בגרונם' וכו'. הלל עבר לפני התיבה - הגה"צ רבי מאיר משולם שליט"א, מוסף התפלל לפני העמוד - הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א רב בית מדרשנו העתיק בעיה"ק צפת תובב"א.

כעשרים דק' לאחר סיום תפילת מוסף החל מעמד הברית, במעמד קהל אנ"ש. בשעת הברית היה דלוק ע"ג מגש ג' נרות גדולים משעוה, וי"ב נרות יותר קטנים (כמובא ביעב"ץ).

ונשמע קול המכריז העסקן הרה"ח ר' בערל שטמר, כשהוא מכריז: קוואטר - הרה"ג רבי חיים משה שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן שליט"א. בהכרזת 'ברוך הבא' הכניסו את התינוק להיכל.

בכסא של אליהו התכבד הסב הגאון רבי יעקב שאול לייזער שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' באלעד, בהגבהה מכסא של אליהו התכבד הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, המוהל היה הדוד הגאון רבי משה מרדכי טוביאס שליט"א אב"ד קדימה.

סנדקאות - הסב הגה"צ אב"ד דרכי שמואל בב"ב שליט"א, מהסנדק - הסב הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, סנדק מעומד - כ"ק מרן שליט"א, ברכות וקריאת השם - הסב הגה"צ גאב"ד ראדומישלא שליט"א, ויקרא שמו בישראל "חיים אליעזר ירוחם". אח"כ ערכו 'מי שברך' לרך הנימול.

ואמרו עלינו וק"י (והקפיד מרן שליט"א כבכל ברית שיכרעו עם התינוק בעת אמירת ואנחנו כורעים וכו').

בסיום הברית איחל מרן שליט"א ברכת 'מזל טוב' לנכדו בעל הברית שליט"א, לסב הגה"צ גאב"ד ראדומישלא שליט"א, לסב הגה"צ אב"ד דרכי שמואל שליט"א, לסב הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א, ולסב הגרי"ש לייזער שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' באלעד.

לאחר מכן נתיישב מרן שליט"א ועברו כל הקהל לברכת מזל טוב משך זמן.

מלכתא, מזמור לדוד וכו', ולא אמרו אנא בכח. בזמר לכה דודי אמר מרן לדלג על הקטעים; התנערי, התעוררי, והיו למשיסה, ולא אמרו כגוונא. וזמרו ואמונה כל זאת. לאחר התפילה הכריזו על זמן עריכת השוה"ט בשעה 11:30, וזמן תפילת שחרית בשעה 9:00. ועבר הקהל לברכת השבת והחג.

על אם הדרך אמר מרן שליט"א:

★ בהלכה (עי' רמ"א סי' ער"ה סוף סעי' ב; וראה אליהו רבא, או"ח סי' ת"צ) מובא שכשחל יו"ט בשבת אין אומרים המערבית גזירה שמא יטה.

★ בדברי תורה להגה"ק ממנוקאטש זצ"ל (מהדורא א, אות כט) כתב בענין הזכרת נשמות, וז"ל, 'שנוהגים שלא להזכיר בביהכ"נ ובביהמ"ד תוך י"ב חודש, לזה אין יסוד וטעם של ממש כלל, ואזרבא אז צריכין יותר לרחמים להזכירם ולהתפלל בעדם בביהכ"נ ובביהמ"ד... וברור וגם ידעתי מאבותינו ורבותינו הגאונים הקדושים זי"ע שאמרו להזכיר נשמות תוך יב"ח ג"כ והקפידו על ככה'.

ומרן אאדמו"ר זי"ע היה אומר שהטעם למנהג זה הוא שאמרו דאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר י"ב חודש, וע"כ יצאו החוצה שלא יעוררו אבלם בבכי וצעקה ויבלבלו האחרים, ואין זה לכבוד החג, אבל טעם זה אינו מספיק ואין לחוש לכך אף לא ביום טוב הראשון שלאחר פטירת האב או האם. אמנם בנשים שהן בעלי בכי כן שייך טעם זה, ולכן נשים אכן לא יאמרו יזכור ביו"ט הראשון, אלא אם כן יודעות בבירור שלא יבכו.

★ מרן אאדמו"ר זי"ע לא היה אוכל בסעודת יו"ט מצה אלא בתחילת הסעודות, ולא אח"כ עם המאכיל או ביניהם.

בשעה 11:35 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא, לעריכת השולחן הטהור. כשנכנס מרן לטיש החל בזמר 'אשת חיל' בניגון שלום עליכם. לאחמ"כ הריח מרן בשמים מקינמון ואיזוב ושאר עצים יבשים שמריחים ריח (ולא בהדסים וציפורן כמו בכל שבת, מחשש חמץ). קידוש היה בגביע של זהב בלא הכוס מזכוכית בתוכו.

המצות שחילקו לקהל היה מכוסה עם נייר, כידוע הקפידא בצאנז שלא להניח על השולחן את המצות. לאחר אכילת המצה וקודם אכילת הדגים ניגב מרן ידיו ופיו מפרורי המצה. והביאו מאכלי שבת, וקוגעל (במקום הפערפיל). בבשר הוסיפו להביא גם בשר בהמה.

במהלך השוה"ט זימרו 'ברח דודי' בניגון העתיק, ועוד הרבה ניגוני יו"ט. כן זימרו הניגון 'ארבעה נקראו נחלה' מפיט לשחרית ליום שש"פ, שהולחן ע"י הרה"ח ר' יחזקאל ראטענבערג הי"ד, מבאי ביתו של הקדושת ציון מבאבוב זצ"ל, [את הניגון הלחין בהחבא בבונקר בצר ובמצוק מאימת המציק הדייטש ימש"ו]. ולא זמרו 'מערבית'.

לאחמ"כ נכנס מרן שליט"א לקליינע זאל שבביתו נאווה קודש, לסעודת החג, ונכח שם גם חדב"נ הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בבני ברק שליט"א.

יום שישי כ' ניסן ה' דחווה"מ

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב עזריאל רייכמן מפעיה"ק, לתפילת הלל ניגש - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה והגלילות שליט"א, תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הנגיד הרה"ח ר' מנחם מענדל רייך מקרית הבעש"ט פ"ת.

אחר התפילה נכנס הרה"ר ישראל חיים בלומנטל הי"ו מנהל מרכז 'שמחם', אל הקו"פ ודיבר אודות קריאת הקוויטלעך של נדיבי שמחם למחרת היום בשביעי של פסח, ואודות סדר הלימוד של האברכים במעון הקודש במשך כל ליל שביעי של פסח לזכות התורמים, וכן אודות מה שאמר הרה"ק הצבי לצדיק זי"ע שאם היה בכוחו היו מנהיג שבכל היו"ט שביעי של פסח יישבו בבית הכנסת כמו ביום הקדוש, מכיון שהוא יום של שפע וכל רגע בו הוא יקר.

בסעודת החג השתתף גם הרה"ג ר' שמואל זנוויל דייטש מירושלים - נכד כ"ק מרן זי"ע, אשר הגיע לקבל ברכת מזל טוב לרגל שמחת התקשרות השידוכין לבנו החתן חיים אורי נ"י.

שב"ק יו"ט שביעי של פסח

בשעה 7:00 יצא מרן שליט"א מביתו לעבר ההיכל הגדול לתפילת מנחה.

על אם הדרך הזכיר מרן שליט"א הסתירה בדברי רש"י, שעל הפסוק (שמות יד, ה) ויגד למלך מצרים, פירש רש"י דבליל שביעי ירדו לים ולמחרת אמרו שירה והוא שביעי של פסח, ובסוף פרשת שלח גבי מצות ציצית כתב רש"י דח' חוטין כנגד שמונה ימים ששהו ישראל כשיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים, הרי דעברו את הים ביום שמיני ולא ביום ז', וכבר נדחקו המפרשים בזה, והאריכו בזה הרבה (ראה צל"ח פסחים קטז, ב; ועוד).

כן אמר מרן שליט"א, כי יום שביעי של פסח הוא יום מחילת עוונות. [וע"ד הרמז אפ"ל, דבוודאי אלו ואלו דא"ח הן מש"כ רש"י שבשביעי של פסח אמרו שירה, והן שמנו ח' ימים ואז עברו את הים, ולפי"ז כשנחשב ב' השיטות יחדיו, עולים הם כמנין ט"ו, ומקשינן ט"ו ט"ו לחג הסוכות, וכשם שבחג הסוכות ראשון הוא לחשבון עונות, כן נמי יום שביעי של פסח הוא יום מחילת עונות].

מרן שליט"א ניגש לתפילת מנחה, והתחיל וידבר כנהוג, ונשאר מרן עם הטלית עד אחר ברכו. קבלת שבת וערבית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ישראל משה צבי ביום שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק, והתחילו בואי כלה שבת

לאחר מכן נעמד מרן שליט"א על מקומו, והחל לזמר השירה מויושע עד פסוק ה' ימלוך לעולם ועד (ב"פ), בהתלהבות ובהתעוררות בניגון הידוע, אח"כ זמרו כי לה' המלוכה, במשך כמה דקות. כשמרן שליט"א רקד בשמחה יתירה אילך ואילך, כשהוא אוחז בידי בניו שליט"א, בסיום פתח מרן שליט"א בזמר 'ישועת ה' כהרף עין' כך נמשך זמן רב. בסיום איחל מרן שליט"א א גוט שבת וא גוט יו"ט לקהל, ונכנס לביתו, והשעה היתה לאחר השעה 2.00 בלילה. במעון הקודש ישבו כמניין ומחצה של אברכים מופלגים, שלמדו כל אותו הלילה מעת רצון של חצות ועד לעלות השחר, כאשר לפנייהם מונחות הרשימות של אלפי השמות שנכנסו לקוויטלך המיוחדים של מרכז 'שמחם'. מרן שליט"א הורה לחלק את הרשימות בין כל האברכים, ובעלות השחר עמדו והתפללו עבור כל השמות, מתוך פה טהור שלמד תורה בכל אותו הלילה המסוגל של קריעת הים, בבחינת כלי שרת כידוע מהספה"ק.

אח"כ נשא מרן שליט"א הפלפול במדרשים עה"פ 'הים ראה ויננס', ונמשך למעלה משעה ארוכה. אחר הקומפוט אמר מרן שליט"א תורה (תוכנה יבוא א"ה). אחר התורה זימרו 'צור משלו' וכו'. אחרי כן הביאו את מאכל הכבד. (ולא זימרו כלל מזמירות שב"ק, גם לא י"ה ריבון).

בברכהמ"ז על הכוס נתכבד - הרב בנש"ק אליעזר גולדמן שליט"א מירושלים.

אח"כ נערך שמחת השלום זכר לרגל הולדת הבן להרה"ג ר' אברהם מילר ר"מ בשיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב (בן הג"ר יצחק מפעיה"ק), להר"ר יוסף זלמן שנטג מקרית צאנז טבריה (בה"ר שמואל צבי ז"ל, וחתן להבחל"ה ר' שלמה צבי טובי מפעיה"ק), להר"ר לוי יצחק רוזנברג מחיפה (ב"ר יהודה ליב מיוניאן סיטי, וחה"ר מיכאל אליעזר גולדשטיין מפעיה"ק), ולהר"ר משה ברגר מביתר עילית (בה"ר נפתלי יצחק ברגר מפעיה"ק). והביאו על השולחן לקהל אגוזים ושקדים. וחילקו פירות לכל הקהל.

תוכן הפלפול שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק שביעי של פסח העעל"ט

וי"ל בהקדם מש"כ בספר שמע יעקב (למהר"י אלגאזי, פר' וארא) במה דהקשו המפ"י דהאיך הוציא הקב"ה את בני"מ מצרים לפני שנשלם גזירת ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, וכתב וז"ל, ואשר אני אחזה לי לע"ד, רדן הוא ית' דין זה כדן דקי"ל בעלמא דאתי עשה ודוחה ל"ת, ואתי עשה דהצלת רבים שאילו היו שוהין שם עוד אפי' שעה אחת לא יזכר שם ישראל עוד, ודחי לגזירת ועבדום, ואף דגזירת ועבדום וגו' נמי עשה הוא, ע"ד שאמרו (כתובות דף ק"י ע"ב) כל העולה מבבל לאר"י עובר בעשה, וה"נ מה דגזר דיהיו שמה ת' שנים היו עשה, וא"כ מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה, מ"מ עשה דהצלת ישראל אלים דהוי עשה דרבים, ובהמשך שם האריך עוד בענין אם הו"ל בגדר בעידנא, עי"ש דבריו באריכות.

כעיי"ז י"ל באו"א עפימ"ש"כ בס' ברית שלום (פר' וארא) לפרש מה שאמר פרעה למשרע"ה מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח, ותו"ד עפמ"ד במדרש (שמו"ר פט"ו, ס"ה) עה"פ (שמות יב, א) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים, א"ר שמעון גדולה חיבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום עבודת כוכבים ובמקום טנופת ובמקום טומאה בשביל לגאלן, משל לכהן שנפלה תרומתו לבית הקברות אומר מה אעשה

במדרש (שמו"ר פכ"א, ס"ו) וכיון שהלך לקרוע את הים לא קבל עליו להקרע וכו', מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג) מוליד לימין משה וגו' מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר (תהלים קיד) הים ראה וינס מה ראה אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, א"ל משה מפני מה אתה בורח, א"ל הים מפני אלוקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו המים וכו', וצל"ב הענין שנתן הקב"ה ימינו על ימין משה, גם צריך להבין מדוע נקט דווקא מפני אלוקי יעקב ולא אלוקי אברהם ואלוקי יצחק וכדו', והגם דסמך אלישנא דקרא מה לך הים וגו' מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוקי יעקב, מ"מ בקרא גופא יש להבין מפני מה תפס דייקא אלוקי יעקב.

ובמד"ר (סכ"א ס"ח) ר"ע אומר בזכות יעקב אני קורע להם את הים שנאמר ופרצת ימה וקדמה, ורמזו בזה ויבקע אתון יעקב, וטעמא בעי מדוע דייקא בזכות יעקב נקרע הים ולא בזכות שאר האבות.

עוד הובא בספרי קמאי ג' מדרשים הבאים כאחת, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל, עוד במדרש מה ראה ארונו של יוסף ראה, עוד במדרש ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ושלשה אלה נפלאו.

דאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה ל"ת, וכיון שהיה אפשר לקיים העשה בלתי דחיית איסור טומאה וביטול גזירת ועבדום ועינו אותם ממילא תו לא שייך דין עדל"ת.

אולם דב"ז תליא במה שדנו האחרונים אם הק' מילתא דאין עדל"ת רק היכא דא"א לקיים שניהם הוא מה"ת, או דמה"ת בכל גווני עדל"ת ורק מדרבנן היא דבמקום דאפשר לקיים שניהם אין עדל"ת. דהנה התוס' במנחות (דף מ' ע"א, ד"ה כיון) כתבו דהא דאמרינן דחוטי פשתן פוטרינן בשל צמר אע"ג דאפשר במינן ולא יהא כלאים, מיירי דאיכא תכלת דמינו דתכלת פטר לכן פשתן נמי פטר, (וכ"כ התוס' ביבמות דף ה' ע"א ד"ה דאפי'), א"נ מדאורייתא שריה ורבנן הוא דגזור כיון דאפשר לקיים שניהם אבל מדאורייתא שרי דכלאים ממש הותר אצל ציצית ולא משום דחיה, והא דמסקינן לעיל דפוטרי היינו מדאורייתא, עכ"ד, הרי דלתירוצם השני כל הק' דבעינן א"א לקי"ש אינו מה"ת כי אם תקנת חכמים.

ואולם בתוס' בכתובות (דף מ' ע"א, ד"ה כגון) משמע דס"ל דהא דאין עדל"ת אא"כ א"א לקי"ש הו"ל מה"ת, שכתבו בתו"ד וז"ל, וא"ת והא כלאים בציצית אפשר לקי"ש שיעשה בטלית צמר חוטי צמר, ואומר ר"י שבטלית של פשתן א"א לקיים שניהם דלא אפשר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא, וזה אין לנו לומר שיהא אסור ללבוש טלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין זה חשוב אפשר עכ"ל.

וביאר הפני יהושע דבריהם עפ"ימ"ש"כ המרדכי בהל' ציצית (הובא בב"י אור"ח סימן י"ג) דעל מש"כ הר"ר שלמה מדרוויש שאם לבש בשבת טלית שנפסקו הימנו הציצית עובר בעשה דציצית, והשיב ר"י בעל התוס' דליתא דלא אשכחן דאמר רחמנא לא תלבש בגד בלא ציצית אלא דמ"ע הוא לעשות ציצית היכא דאפשר והיכא דלא אפשר אינו עובר בלבישתו עי"ש במרדכי. ולפי"ז מובן דברי התוס' דאין לומר שיהא אסור ללבוש טלית של פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין זה חשוב אפשר, דכוונתם דאין לומר נילף מכלאים בציצית דעדל"ת אפי' היכא דאפלקי"ש מדרשא תורה לעשות ציצית אפי' בטלית של פשתן, כדכתיב על כנפי בגדיהם

לטמא את עצמי אי אפשר, ולהניח תרומתי א"א, מוטב לי לטמא את עצמי פעם אחת וחזור ומטהר ולא אאבד את תרומתי, כך אבותינו היו תרומתו של הקב"ה שנא' (ירמיה ב, ג) קודש ישראל לה' וגו', היו בין הקברות שנאמר (שמות יב, ל) כי אין בית אשר אין שם מת, ואומר (במדבר לג, ד) ומצרים מקברים, אמר הקב"ה היאך אני גואלן, להניחן אי אפשר, מוטב לירד ולהצילן שנא' (שמות ג, ח) וארד להצילו מיד מצרים, כשהוציא קרא לאהרן וטהר אותו שנא' (ויקרא טז, ו) וכפר את מקדש הקדש כפר על הקדש.

וז"ש פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה' שהרי בקשתיו בדיפתרא של אלוהות ולא מצאתיו כדאי' במדרש שפרעה טען כן, וכי תאמרו להשיבנו שאלוהות הללו מתים הם והקב"ה חי וקיים כדאי' במדרש שכך השיבו לו, א"כ שהקב"ה חי וקיים, ממילא דלא יתכן שייכנס למצרים להציל את ישראל שהרי הוא מלאה גילולים ומה לכהן בבית הקברות, וז"ש כיון דלא ידעתי את ה' ממילא אשר וגם את ישראל לא אשלח כי איני צריך לחשוש ממנו, ודפח"ח.

ואמנם יש לבאר, ע"ד פטפומי דאו' מבין בדרך דרוש וקבל שכר, דסו"ס האיך הותר לאלוקינו שהוא כהן ליטמא וליכנס למצרים כדי להוציא את ישראל משם, וגם מ"ש המדרש משל מי שאבדה לו תרומה בבית הקברות, הא גופא צ"ב דהאיך רשאי הכהן לטמא עצמו כדי להוציא את התרומה ממקום הטומאה, (ועי' בחי' הרש"ש במדרש שם), הרי טומאת כהנים הוי בעשה ול"ת כמבואר ב"מ (דף ל' ע"א), וא"כ נהי נמי דהצלת ישראל שלא יטמעו במצרים נחשב למ"ע, מ"מ הא אין עשה דוחה ל"ת ועשה. ולפימ"ש השמע יעקב י"ל דכיון דהוי הצלה לכל ישראל הו"ל עשה דרבים, ועשה אלים כי האי דחי לעשה ול"ת כממש"כ בתוס' בזבחים (דף ל"ג ע"ב ד"ה לענין) ובכמ"ק.

אלא דעדיין יש לפלפל בזה, דגם אי נימא דעשה דרבים דוחה ל"ת ועשה וגם לא בעינן שיהא בעידנא, מ"מ הרי אין מעצור ביד ה' מלהוציאם באופן אחר אשר לא ירד בעצמו לתוך טומאת מצרים, וכמו"כ בכוחו ית' היה יכול להאיר על בני"י לרוממם ברוח טהרה שלא יוטמעו בזוהמת מצרים והרבה דרכים למקום, וקיי"ל (שבת דף קל"ג ע"א)

ל"ת, לא שייך לומר דהוצאנו ממצרים מדין עדל"ת דהרי כלפי השי"ת הרבה דרכים לפניו לקיים שניהם. וביותר יל"ע דהנה בב"י (או"ח סימן י"א) הביא מש"כ רבינו ירוחם (נתיב י"ט ח"ג) דחומי פשתן פוטרים בבגד של צמר וכן בהיפוך דכלאים בציצית מותר ודוקא כשאינו מוצא ממינו, אבל אם מוצא ממינו לא יטיל בו כלאים כדאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת וכו'. וכתב הב"י, ואינו נראה לי אלא אע"פ שאין מצוי לו ממינו מאחר שאפשר לקיים את שניהם אילו היה מצוי לו לא דחינן את ל"ת עי"ש. הרי לן מדברי הב"י דכל שאפשר לקיים שניהם בשום פעם בלא דחיית הלאו אע"פ שכעת אינו יכול לקיים שניהם אין העשה דוחה ללאו. ובשאגת אריה (סימן צ"ו) דן בזה מדנפשיה לענין מי שאין לו אלא מצה של איסור אם חשיב אפלקי"ש כיון שיש אפשרות לקיים העשה במצה של היתר יעו"ש.

ובתשו' בית אפרים (סימן ה') הביא דהגאון מלובלין זצ"ל הקשה לו ע"ד הב"י מהגמ' בשבת (דף קל"ג ע"א) דפריך גבי מילה בצרעת ואי איכא אחר ליעבד אחר ולא האב, ומשני דליכא אחר עיי"ש, מבואר מזה דאע"פ שהיה אפשר לקיים שניהם בדאיכא אחר כיון דהשתא מיהא ליכא אחר ולא אפשר דחינן הל"ת. ועיין מש"כ ע"ז הגרש"ק בספר החיים (סימן י"א) לחלק בין הנושאים, וע"ע בקהלות יעקב (שבועות סימן ב') מ"ש בזה.

נמצא דשי' הב"י דכל שיש מציאות בשום פעם שיוכל לקיים העשה בלא דחיית הלאו חשיב אפלקי"ש ואין העשה דוחה ללאו, ומעתה כלפי היוצר כל אשר מי יאמר לו מי תעשה לא היה שייך כך לומר ביצי"מ דין עדל"ת, וי"ל דדב"ז תליא בכך דאם הך דאין עדל"ת אא"כ אפלקי"ש הוי מה"ת ובמהות עדל"ת, י"ל דלא אמרה תורה דין עדל"ת אלא בכה"ג שלא יתכן כלל קיום העשה בלי לעבור על הלאו (כגון מצות סמיכה בקרבן דכתב שאג"א (סו"ס ק"ו) דאף דסמיכה בכל כחו בעינן דהוי עבודה בקדשים שריא מדין עדל"ת עי"ש). אבל אם מה"ת בכל גווני עדל"ת ורק חכמים הם שגזרו דהיכי דאפלקי"ש אינו דוחה, מסתברא דרק בכה"ג דיכול עתה לקיים המצוה בלא דחיה, ודו"ק.

והנה בספר פרי החג (ח"ב שער המצוות כלל ק"ג), דן

וסתם בגדים שבתורה היינו צמר או פשתן, הרי דאף דאפשר ללבוש טלית של צמר אפ"ה התירה תורה ללבוש של פשתן, הא ליתא כיון דאין איסור בעצם הלבישה שהרי אם לא נאמרה מצות ציצית בשל פשתן היה מותר ללבושו בלא ציצית, וצ"ל דהר"י בתירוצו כאן נמי נתכוון לכך למש"כ במרדכי בשמו עי"ש. ועכ"פ דהפנ"י פי' דקו' התוס' דנילף מכלאים בציצית דעדל"ת אף באפלקי"ש, ולפי"ז מוכח דהא דבעינן שיהא א"א לקי"ש הו"ל מה"ת, דאם הוי רק מדרבנן לא קשיא כלל די"ל דאמנם מדאורייתא שריא ורבנן גזרו בה, ודו"ק.

ובמלה"ר (כלל עדל"ת אות כ"ו) דייק גם מדברי תוס' בפסחים (דף פ"ה ע"א ד"ה כשהוא) דס"ל דהא דבעינן שיהא א"א לקיים שניהם היינו רק מדרבנן, אבל מדאורייתא בכל גווני עדל"ת עי"ש.

וראה ברמב"ן יבמות (דף ד' ע"ב) בהא דאמרו בגמ' שם דכתב רחמנא צמר ופשתים דאפי' צמר לפשתים ופשתים לצמר. וכתב, פי' ולית לן דר"ל דאמר לקמן כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת, דהא הכא יכול לקיים את שניהם הוא ואפ"ה דחי, ויש שסובר דר"ל בעלמא איתמר, אבל כלאים בציצית לגמרי הותר בסמוכין, ולא נהירא לי דהא מהכא גמרינן לכל התורה דאתי עשה ודחי ל"ת וא"כ נימא דאפילו בדאפשר לקיים את שניהם לידחי דומיא דציצית אלא ש"מ בציצית נמי אתמר עכ"ל, וכן ס"ל לתלמידו רבינו דוד בחי' לפסחים (ל"ה ע"ב) עי"ש, הרי דפליגי בכך אם בכלאים בציצית הותרה לגמרי ודוחה ל"ת אע"פ דיכול לקיים שניהם.

והאחרונים האריכו בנדון זה, וראה מש"כ בזה כ"ק עט"ר אאמו"ר וצללה"ה בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ז') ומה שציין שם לדברי הישועות יעקב וטהרת הקודש עי"ש ויונעם לך, וראה עוד בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' ריש סי' נ"ב, ובאהע"ז סי' כ"ב אות ו'), וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' י') דהוכיח מסוגיא דיבמות דהיכי דאפלקי"ש מה"ת לא דחי לל"ת, וכ"כ בתשו' שואל ומשיב (מהדורא תליתאי ח"ב סי' קצ"ב, ד"ה וזה אשר), ועיין מה שציין בזה בשדי חמד (מערכת העי"ן כלל ע"ה, ח"ה דף קכ"ד ט"ב), וראה בחתן סופר (שער המקנה והקנין, כלל עדל"ת אות מ"ב ואלך, דף צ"ו ע"ב). עכ"פ אי נימא דכל היכי דאפלקי"ש מה"ת אינו דוחה

דאם אפשר לעשות בהיתר אין דוחה ל"ת, אך רב"ז אינו אלא אליבא דרבא דדיפין מהוא לבדו דכל שאפשר לעשותו למחר אינו דוחה ל"ת, אבל לרב אשי דאמר (בשבת שם) דהא דאין שורפין קדשים ביו"ט משום דהו"ל עשה ול"ת ולא ס"ל לדרש דרבא הנ"ל, י"ל דמה"ת שפיר עדל"ת גם באפלקי"ש, ורק מדרבנן אינו דוחה, לכך כיון דבגמ' יבמות שם שקו"ט אליבא דרבא וע"ז הקשו מהך דאם בעלו קנו, והיינו משום דאליבא דרבא לשיטתו מה"ת בעינן שיהא א"א לקי"ש, עי"ש.

נמצינו למדין די"ל דהא דאין עדל"ת אא"כ א"א לקי"ש הו"ל מה"ת ואתינן לה או משריפ"ק דכתבה התורה בוקר שני לומר דאין דוחה יו"ט או מקרא דהוא לבדו וגו', אלא דאכתי יש לדון בדבר היכא מצינן למילף מינייהו הרי הנך קראי נאמרו בפר' בא קודם הדיבור, ואין למדין מקודם מתן תורה, כמ"ש בירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ה) מובא בתוס' מו"ק (דף כ' ע"א ד"ה מה) דאין למדין מקודם מתן תורה.

וראה בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' מ"א סק"ח), שביאר דברי המכילתא (פר' בא) בפסוק ולא תותירו ממנו עד בקר וכו', ד"א מה ת"ל עד בקר מגיד שאינו נשרף אלא לאור ששה עשר, רבי ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם שריפה מעין מלאכה היא, ומה ת"ל עד הבקר אלא שאם חל ששה עשר להיות בשבת מגיד שאינו נשרף אלא לאור שבעה עשר, ותמוה טובא דליו"ט אין צריך קרא ולשבת צריך, (עיין שו"ת חת"ס או"ח סי' פ"ה).

וביאר הבית יצחק באופן נחמד ותו"ד ע"פ מש"כ התוס' בקידושין (דף ל"ח ע"א ד"ה אקרוי) בשם הירושלמי דעשה דקודם הדיבור אינו דוחה ל"ת, ועל כן כיון דעשה דשריפ"ק נאמרה קוה"ד א"כ פשיטא דלא דחי לאו דלא תעשה כל מלאכה דיו"ט דנאמרה לאחיה"ד, וז"ש רבי ישמעאל אינו צריך וכו' רצ"ל דלענין שלא ידחה יו"ט א"צ קרא דהרי עשה דקודם הדיבור הוא ואינו דוחה ל"ת דלאחר הדיבור, ורק לענין שבת דנאמרה נמי לפני הדיבור הו"א דעשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דקודם הדיבור (עי"ש מה שהביא בזה מהאו"ז), ויהא העשה דשריפ"ק דוחה שבת, ע"ז קמ"ל עד בוקר ודו"ק ודפח"ח, (וכ"כ הכל"ח פר' אמור, עמ' ק"ג מדפח"ס טו"ד). עכ"פ מבואר דקרא דהנותר ממנו עד בוקר דילפינן מיניה דשריפת

במש"כ הראשונים דכיון דילפינן עדל"ת מכלאים בציצית, ובכלאים בציצית הותרה אפי' באפלקי"ש, א"כ מנ"ל לומר דבעלמא אין עדל"ת היכא דאפלקי"ש, וכתב די"ל עפ"מ שהקשו התוס' (שבת דף כ"ד ע"ב, וביבמות דף ה' ע"ב) אדילפינן מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת נילף משריפת קדשים דלא דחי יו"ט דאין עדל"ת, ותירצו דשאני שריפ"ק דלא בטלה מצוותו בכך דיכול לשורפו אחר יו"ט עי"ש, הרי דמש"ה לא ילפינן משריפ"ק דאין עדל"ת דהתם הטעם משום דאפלקי"ש דהיינו שישורוף לאחר יו"ט, מעתה י"ל דאמנם ילפינן מכלאים בציצית דעדל"ת ושוב ילפינן מהא דשריפ"ק דאין דוחה יו"ט דהיכא דאפלקי"ש אין עדל"ת, עי"ש, ודפח"ח.

וכע"ז כתב בשו"ת באר יצחק (או"ח סי' כ"ח) שהקשה לו השואל במ"ש התוס' (במנחות שם) דרבנן הם דגזרו דצריך שיהא א"א לקי"ש, מהא דא"י ביבמות (דף כ' ע"ב) דבאלמנה מן האירוסין שבא עליה היבם כה"ג דהו"ל בלאו, לחד מ"ד לא פוטרת את עצמה ואת צרתה מן החליצה, ואמרינן מיתבי ואם בעלו קנו (הרי דמהני היבום דאם לא אהני היבום לא נקנית, ומדאהני היבום בוודאי דפוטרת צרתה), תיובתא, לימא תיהוי נמי תיובתא דריש לקיש דאמר דהיכא דאלפקי"ש אין דוחה ל"ת וכו' עי"ש, ואי נימא דהא דהא דאין עדל"ת באפלקי"ש הוי רק מדרבנן, מאי תיובתא, דאמנם לכתחילה לא ייבם דמדרבנן ככה"ג לא אמרינן עדל"ת, ומ"מ בדיעבד אם בעלו קנו דהרי מה"ת בכל גווני עדל"ת גם באפלקי"ש, ומוכח מזה דדינא דר"ל מה"ת הוא, וכתב ע"ז דהוא קושיא חמורה.

ושו"כ די"ל עפ"מ"ד בשבת (דף כ"ד ע"ב) דרבא יליף דאין שורפין קדשים ביו"ט מקרא דהוא לבדו יעשה לכם ולא מילה שלא בזמנה, והקשו התוס' דא"כ נילף מהכא דאין עדל"ת, ותי' דשאני קדשים דיכול לשורפם אחר יו"ט, וכ"כ התוס' ביבמות (דף ה' ע"ב), וי"ל דכלל זה דכל מקום שאפלקי"ש אין עדל"ת ילפינן לה מפסוק דהוא לבדו יעשה לכם, דבלא"ה היה לנו לומר דשהוי מצוה לא משהינן, וע"ז אמרה תורה שלא ישרפו ביו"ט משום דאפשר לשרפה למחר כמש"כ התוס', א"כ שמעינן מינה דכש"כ היכי דיכול לעשות מיד בהיתר דאינו דוחה כה"ג, ושאני כלאים דגזיה"כ להתיר כלאים בציצית אף באפשר כנ"ל, אבל בכל התורה ילפינן מקרא דהוא לבדו יעשה לכם

למדין מקודם הדיבור וכמו"כ אין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת, וא"ש דהירושלמי קאי לשיטתו דס"ל דכל מה שנאמר לפני מ"ת לא נחשב בגדר הוראת של תורה, דמשו"ה אין למדין מקודם מ"ת, לכך נמי אין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת, משא"כ לש"ס דילן דגם מה שנצטוו האבות היה בתוקף של הוראת התורה שפיר איכא למילף מקודם מ"ת וגם עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת.

*

והנה יל"ב מפני מה מיאן הים להיבקע לפני בני, הרי מתחילת ברייתו כבר התנה עמו הקב"ה שיקרע לפניו כשיצאו ממצרים כדאיתא במדרש (ב"ר פ"ה, ס"ה) עה"פ וישב הים לאיתנו לתנאו, וצ"ל דהים טען דלא היה התנאי אלא כאשר יצאו ממצרים לאחר גמר גזירת הגלות של ד' מאות שנה שנגזר עליהם, לא כן עתה שהקדימו לצאת בטרם נשלם זמן ד' מאות שנה ע"ז לא היה התנאי עמו, ולכן הריהו מצווה שלא לשנות תפקידו כפי שבראו השי"ת, וכעין שאמר נהר הגינאי לרפב"י (חולין דף ז' ע"א) אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, וטען הים כי אסור לו לשנות סדרו והילוכו ממה שבראו הקב"ה כמ"ש ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כן, ואינו רשאי לעשות מים יבשה.

אמנם לפימ"ש בנזר הקודש (פצ"ח סי' ג') לבאר מה שיצאו ממצרים קודם הזמן, וגם מאה"כ (שמות יב, מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים, ותו"ד עפ"מ שפירשו חכמי האמת אמז"ל בסנהדרין (דף ק"ב ע"א) עה"פ (ירמיה פרק י') בעת פקודתם יאבדו תנא משום רבי יוסי עת מזומנת לפורענות, בעת רצון עניתך (ישעיה פרק מ"ט, ח) תנא משום רבי יוסי עת מזומנת לטובה, דכל עת וזמן יש לו מזל וישר מיוחד הממונה עליו למעלה בעולם הגלגלים, וגבוה מע"ג על כל עת וזמן מאיר בו מדה מיוחדת המשתלשל מצירופי אותיות התורה וצירופי רל"א א"ב, והם באין כסדרן זה אחר זה מבריאת העולם עד סוף ימות עולם, ויש בו בכל מדה ומדה בחינה מיוחדת שלו ולכן בכל עת וזמן יש הנהגה אחרת כפי מדתו, וכאשר המדה מצד תוקף הדין העת ההוא מזומן לפרעניות, ולהיפך כאשר המדה מבחינת החסד או

קדשים, הו"ל עשה דלפני הדיבור, וא"כ מהיכי תיתי דנילף מיניה לענין עדל"ת דהיכא דא"א לקי"ש אין דוחה ל"ת והא אין למדין מקודם הדיבור.

אלא דמצינו הרבה סתירות בענין זה אי למדין מקודם מ"ת, עיין בנחל אשכול על ס' האשכול (הל' מו"ק ואבילות סי' מ"ח) שציין לכמה דוכתי בש"ס דילפינן מקודם מ"ת, דבגמ' פסחים (דף ד' ע"א) ילפינן דזרזין מקדימין למצוות מוישכם אברהם בבוקר. וכן בירושלמי (מו"ק פ"ה ה"ז) ילפינן דאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבע זאת וגו' (הובא בתוס' מו"ק דף ח' ע"ב), ובגמ' כתובות (דף נ"ז ע"ב) דנותנין לכתולה י"ב חודש שנא' תשב הנערה אתנו ימים או עשור. וביבמות (דף מ"א ע"א) דבעינן ג' חדשי הבחנה שנאמר להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני. וכן בב"ב (דף קע"ג ע"ב) ילפינן דערב משתעבד שנא' אנכי אערכנו מידי תבקשנו, וכן בהרבה מקומות, והרבה כתבו דאמנם פליגי בכך אי למדין מקודם מ"ת, ויש בכך אריכות גדולה.

מעתה י"ל דאי נימא דלמדין מקודם מ"ת, ילפינן משריפ"ק או מהוא לבדו דהיכי דאפלקי"ש אין עדל"ת, והוי מה"ת ואין דין עדל"ת רק כאשר א"א לקי"ש. אבל אם אין למדין מקודם הדיבור, י"ל דהו"ל אסמכתא בעלמא, והא דאין עדל"ת אא"כ א"א לקי"ש הו"ל רק מדרבנן, ודו"ק.

הבאנו כמ"פ מה שהאריך הגאון מהרי"ע בבית האוצר (מערכת א-ב כלל א' אות ד') לחקור בענין אי מצוות התורה ניתנו בפעם אחת בהר סיני ומה שאנו מחויבים בקיום התורה והמצוות היינו רק מפאת קבלת התורה בסיני, או דמ"ת לא היה רק בפעם א' בסיני אלא כבר מזמן האבות התחילה נתינת התורה שלאברהם נמסרה מצוות מילה וליעקב גיד הנשה ובמצרים מצוות הפסח וכדו', וחייבנו בתורה ומצוות עוד מזמן הציווי אפי' קודם מ"ת בסיני, וכמו"כ נמשך נתינת התורה כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר עד פטירת מרע"ה, והאריך בזה טובא דפליגי בכך תנאי ואמוראי עי"ש.

ובתו"ד דבכך תליא אם עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור ואם למדין מקודם הדיבור, דאם גם הציווי דקודם הדיבור נאמרו בתוקף של מתן תורה אין שום סברא לחלק בין המצוות, משא"כ אם רק מה שנאמר בסיני הוי בתוקף של מתן תורה י"ל דאין

העת מזומן לטובה וכו', ולעולם זמן הקץ אינו אלא בעת רצון המיוחד לו אשר ע"ז אמה"כ בעת רצון עניתיך וגו' וכיו"ב בזמן גאולת מצרים שהיה בעת המיוחד לו ואשר דרז"ל ליל שמורים הוא לה' שהיה משומר ובא מששת ימי בראשית, והיינו כי מראשית נקבע הקץ בעת רצון המסוגל לכך, וזה המכוון בדברי ר"י עת מזומנת וכו'.

ואמנם לפעמים בהיות צורך השעה לעורר חסד ורחמים בזמן שהנהגת המדה שנקבע לו אינו מסוגל לכך, או אז השי"ת משנה עתים ומחליף את הזמנים כלומר שמחליף את המדות של סדר הזמנים, שהמדה אשר היתה מיועד לשמש בזמן אחר משנה אותה להקדימה ולשמש בזמן מוקדם, ועי"ז משתנה ג"כ סדר הזמנים למטה בעולם הגלגלים ונמשך למערכת הכוכבים והמזלות וז"ש ומסדר את הכוכבים וגו', כלומר שמשנה סדר הנהגת הכוכבים ומזלות כדי להקדים עת רצון בעולם. וזש"ה ויהי מקץ ארבע מאות וגו' ויהי בעצם היום הזה כלומר דאע"פ שלא היה אלא מאתים ועשר שנים לגלות מצרים, המשיך השי"ת אז זמן הקץ של ארבע מאות ושלושים שנה דהיינו המדה העליונה והבחינה שהיה מיועד להיות בסוף ת"ל שנים הקדימה השי"ת לשמש תיכף ומיד בזמן ההוא, ועז"א ליל שמורים הוא לה' היינו שנתהוה אז המדה והעת רצון שהיה משומר מבריות העולם לשמש בזמן אחרי ת"ל שנים, וכיו"ב אמה"כ על עת הקץ אני ה' בעתה אחישנה כלומר שהשי"ת ירחם על עמו לקחת המדה של עת רצון המיוחד לגאולה להחיש אותה ולהקדימה קודם זמנה ועי"ש עוד בזה. (ועיין מש"כ בזה בספה"ק ערבי נחל לשבה"ג דרוש ג').

ומעתה לפי"ז דאז הגיע הזמן שנגזר שיצאו ממצרים ע"י דגשתנו העיתים והקדימן, לפי"ז לא היה רשאי הים לסרב מלקיים התנאי ולהיבקע, אלא דהים סבר דלא יתכן דבר זה שהשתנו סדר הזמנים וכעת נתהוה אותו הזמן של אחר ד' מאות שנה, דהרי נשבע הקב"ה אחר המבול (בראשית ה, כב) עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישובו, דשוב לא ישתנו סדרי בראשית את תפקידם, ובכן לא יתכן שגשתנו העיתים והעבירו את הזמנים, וממילא דעדיין לא הגיע זמן התנאי.

ואולם הרי כיון שבני ישראל נפלו לדיוטא

התחתונה למ"ט שערי טומאה, ואם היו מתעכבים עוד היו עלולים ח"ו ליפול עוד עד שח"ו לא תהא להם תקנה, לכך ראוי דעשה דהצלת בני ידחה לאיסור לא ישובו, ומהאי טעמא שפיר שינה הקב"ה סדרי הזמנים והוקדם הזמן שבו היו עתידים לצאת, אלא דהים טען דהא דעדל"ת אינו אלא באופן דא"א לקי"ש, וכיון דהרבה דרכים לפניו ית' להציל את בני מרדת שחת ח"ו, א"כ כל כה"ג שיש איזה אופן אחר לקיים העשה לא שייך עדל"ת.

ובזה יבואר מאמרי המדרש שבפתח דברינו, הים ראה וינזם דתחילה לא חפץ הים ליקרע מפניהם שהיה עומד ותוהה אם ליקרע מפני ישראל, דהיה סובר שאין רשאי לשנות טבעו וסדרו של עולם ממה שנצטווה, כי לא הותנה עמו ליקרע רק בעת השלמת ד' מאות שנה, ואי משום שהזמן נשתנה והוקדם, הלא א"א לשנות סדרו של עולם, ואי משום דאתי עשה דהצלת רבים ודחי להו, הרי בעדל"ת בעינן שיהא אי אפשר לקי"ש, והרי הרבה דרכים למקום, וממילא אין בדין שיהא דוחה לאיסור לא ישובו.

אך כיון שבריינתא דרבי ישמעאל ראה, מה שדרש רבי ישמעאל במכילתא דאין צריך קרא להא דלא ישרוף הנותר ביו"ט דהרי נא' לא תעשה כל מלאכה, אלא דקרא קאי שאם חל ששה עשר להיות בשבת אינו נשרף אלא לאור שבעה עשר, וצ"ל דלענין שלא ידחה יו"ט פשיטא משום דהוי עשה דקודם הדיבור ואינו דוחה ל"ת דלאחר הדיבור, ורק לגבי שבת דנאמרה לפני הדיבור הו"א דעשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דקודם הדיבור. הרי דס"ל לרבי ישמעאל דעשה דקודם הדיבור אין דוחה ל"ת דלאחר הדיבור, והיינו דמה שנאמר קודם מ"ת אינו בגדר הוראת התורה, ולפי"ז אין למדין מקודם מ"ת. מעתה אין ללמוד משריפ"ק או מהוא לבדו יעשה לכם דמה"ת בעינן שיהא אי אפשר לקי"ש, וי"ל דמה"ת בכל גווני עדל"ת, לכך אע"פ שהרבה דרכים לפניו ית' שיהא להציל את ישראל מ"מ שייך הא דעדל"ת, לכך וינס, ודו"ק.

עד"ז יתבארו גם שאר המדרשים, ובהקדם דהגרי"ע בבית האוצר שם כתב בתו"ד, דדב"ז אם מה שנאמר להאבות קודם מתן תורה היה בגדר הוראת התורה ככל מצוות התורה, או דהו"ל רק כהוראת שעה, תליא בכך אם היה להאבות דין

קודם הזמן מדין עדל"ת, כיון דהצלת הרבים ידחה צווי ועבדום, הלא עלול מידת הדין למעון שאין ראוי לדחות לציווי ועבדום דאפלקי"ש, ולא שייך עדל"ת. על כך בא הקב"ה להניח דעתו שלא יחוש לכך, ולזה ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה, הכוונה דהרי נקרא שמך ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל, להורות כי כדן חל קנין הבכורה אף דהוי דשלבל"ע כיון דהו"ל דין ב"ג, ומה"ט נמי אל תירא מרדה מצרימה, דאין לך לחשוש מהירידה שיפלו בני ישראל ויטמעו בגילולי מצרים, כי שפיר יהא להם תקומה, כי עשה דהצלת רבים ידחה גזירת ועבדום, ואף דאפלקי"ש מ"מ הואיל ודין האבות קודם מ"ת כב"ג, ממילא אין למדין מקודם מ"ת, ולא ילפינן משריפת קדשים דבעינן אפלקי"ש, ולזה אמר כי לגוי גדול אשימך שם, דאדרבה שיתברר דאמנם הנך הגדול דשפיר חל קנין הבכורה, שהרי אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, רצ"ל דכביכול יטמא עצמו לרדת למצרים והיינו מדין עדל"ת, דאע"פ דאפשר לקיים עשה דהצלת ישראל בדרכים אחרות, מ"מ ידון בהם דין עדל"ת, והיינו משום דלא ילפינן משריפ"ק או מהוא לבדו דבעינן שיהא א"א לקי"ש, דאין למדין מקודם הדיבור, דמה שנאמר קודם מ"ת אינו בגדר הוראת התורה כי האבות לא היה להם דין ישראל, ולראי' והוכחה לכך שכן ויוסף ישית ידו על עיניך, שהוא הכריע מאז ומקדם ההלכה דיש להם דין ב"ג, וממילא דשפיר חל הקנין בדשלבל"ל, ומינה דמה"ת בכל גווני עדל"ת ושפיר יצאו קודם הזמן וכאמור, והבן.

מעתה יבואר דז"ש המדרש הים ראה וינס, דכאמור הים סירב ליבקע וטען שעדיין לא הגיע הזמן שיקיים התנאי, ומחויב לקיים מצוות השי"ת אשר כנס מי הים ואסור לו לעבור על רצון קונו ליהפך ליבשה, ואי משום דעתה יש עליו עשה דהצלת רבים, עז"א דכיון דאפשר להצילם בדרכים אחרים הו"ל כאפלקי"ש דלא שייך בכה"ג עדל"ת. אולם כאשר ארוננו של יוסף ראה, המהלך בצד ארון של שכינה להורות שקיים זה מה שכתוב בזה (סוטה דף י"ג ע"א), מכך הוכח שצדק יוסף בדיבוריו, דהרי אחז"ל (ערכין דף ט"ו ע"ב) כל המספר לשה"ר אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' מלשני

ישראל או דין ב"ג, דאם האבות כבר יצאו מכלל ב"ג י"ל דהתחלת נתינת התורה היה כבר בזמנם, כיון שמאז נתקדשו להיות כדן ישראל וראויים שתנתן להם התורה, אך אי עדיין היה דינם כב"ג ורק במתן תורה בסיני נהיו לעם בני ישראל לא יתכן שכבר החל אצלם גדר נתינת התורה ורק בסיני היה עיקר מ"ת. עי"ש שהאריך טובא בענין זה.

ויומתק בזה מאה"כ (מו, ב-ד) ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה וגו' אל תירא מרדה מצרימה וגו' אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך, דהנה נודע מש"כ האוהח"ק (פר' תולדות) בענין קנין הבכורה שקנה יעקב מעשיו, דהיאך היה שייך בכך קנין הרי הו"ל דבר שלא בא לעולם דלא מהני בה קנין, וכתב האוהח"ק דשפיר אהני הקנין לפי שהיה קודם הדיבור, ומאן לימא לן שלא היה אדם מקנה דשלבל"ל אז, והשבועה היתה לרווחא דמלתא שלא יערער לפי שהיה איש זרוע עי"ש. וי"ל דבב"ז ניהא רק אם עד מתן תורה היה להאבות דין ב"ג לכך היה מועיל בהם קנין בדשלבל"ל, אבל אם היה להם כבר דין ישראל, וגם על עשיו אמרו בגמ' (קידושין דף י"ח ע"א) דישראל מומר היה עי"ש, לא היה מהני קנין הבכורה דהוי דשלבל"ל כדיני ישראל שאין בהם קנין בכל מה שלא בא לעולם.

עוד נקדים מש"כ המזרחי (פר' וישב) בהא דאי' במדרש (והובא ברש"י ר"פ וישב) שיוסף אמר על אחיו שאוכלין אבר מן החי וכו', כי המה אכלו בשר מבית השחיטה בעודה מפרכסת, כי סברו דיש עליהם תורת ישראל אשר בשחיטה תליא מילתא, ומיד כשנשחטה הותרה (כמבואר בחולין דף ל"ג ע"א), ויוסף סבר דדינם כב"ג דלגביהם במיתה תליא מילתא ובעודה מפרכסת הו"ל אבמה"ח.

והנה יעקב אבינו בהגיע זמן ירידתו למצרים ברוב ענותנותו חשש שמא לא עשה כראוי בקנין הבכורה, ובכן לא הגיעו לו הברכות, ובגין כך באו עליו כל הני הרפתקאות ולא נח ולא שקט ויבוא רוגז עד שצריך לירד למצרים. וכמו"כ ראה ברוח קדשו היאך שיפלו בנ"י בטומאת ארץ מצרים ויהיו משוקעים בגילוליהם עד שיהיו ח"ו בבחי' גוי מקרב גוי, ובהאי פחדא הוי יתיב היאך יוכלו לצאת מן הגלות להנצל שלא יפלו ח"ו לשער הנ', וגם כשיעלה ברצונו ית"ש להוציאם

אלא כל אוכליו יאשמו דהיינו בתשלומי ממון, ובנוסף עוד רעה תבוא עליהם שיענשו גם במיתה, עכת"ד עי"ש.

והא דחשבינן להו לבנ"י במצרים כדן הקדש אתיא רק אי מזמן האבות היה דינם כישראל, ולכך חשבינן להו כהקדש כאמור קודש ישראל וגו', משא"כ אי נימא דעד קבלת התורה אכתי לא נפקי מדין ב"נ ולא נידונו כישראל לא מסתברא שהיה דינם כהקדש.

וי"ל דהים נסתפק ולא ידע היאך להכריע בהלכה זו האם הא דאין עדל"ת אא"כ א"א לקי"ש הו"ל מה"ת, דתליא בכך אם למדין מקודם הדיבור, והיינו כי מצד אחד ראה ארונו של יוסף דיש להוכיח מכך דהלכה כמותו שעד מ"ת יש להם דין ב"נ וממילא דאין למדים מקוה"ד, ומאידך ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, דמוכח מזה דיש להם דין ישראל, ועל כן היה הים מהם ואובד עצות ולא ידע כדת מה לעשות.

אולם שוב התבונן וראה את אלוקי יעקב שהבטיחו הקב"ה ליעקב אל תירא מרדה מצרימה אנכי ארד עמך, והיינו שהשי"ת ירד למצרים כי דן בכך דין עדל"ת, ומוכח דבכל גווני עדל"ת אף דאפלקי"ש, ובכך גם לים אין לו להימנע עצמו מלקיים עשה דהצלת ישראל, ודו"ק.

ובזה יבואר דכאשר א"ל משה להים מפני מה אתה בורח, והלא היה לך מענה דכה"ג דאפלקי"ש לא שייך עדל"ת, א"ל הים מפני אלוקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, רצ"ל דממה שהקב"ה בעצמו ירד למצרים ולא חשש על טומאה, א"כ מוכח דמה"ת בכל גווני עדל"ת ולא בעינן שיהא א"א לקי"ש, ובכך מוטל עלי לקיים עשה דהצלת ישראל וכאמור, ודו"ק.

ועל כן דיין ואמר הים מפני אלוקי יעקב אני בורח, דבזכות יעקב נקרע הים, כי בכך שיעקב קנה הבכורה אף שבדין תורה לא שייך קנין בכה"ג, כי הכריע דקודם מ"ת לא היה להם דין ישראל, ובכך אין למדין מקודם מ"ת, וממילא דמה"ת שפיר עדל"ת גם באפלקי"ש, ובכך שפיר על הים לקרוע להם מדין עדל"ת, ועל כן בזכות יעקב נקרע הים, ודו"ק.

בסתר רעהו וגו' אותו לא אוכל אל תיקרי אותו לא אוכל אלא אותו לא אוכל, וכיון דארונו של יוסף מהלך בהדי ארון של שכינה אהרדי ההכרח דלא חטא יוסף וצדק באמירתו להצילם מאכילת איסור, כי לא הותר להם לאכול ממפרכסת, כי עד מתן תורה היה להם דין ב"נ, מעתה מה שנאמר קודם הדיבור אינו בגדר הוראת התורה, וממילא דאין למדין מקודם הדיבור, ולא ילפינן משריפ"ק או מהוא לבדו דבעינן שיהא א"א לקי"ש, ובכך שפיר עליו להקרע מדין עדל"ת, לכך וינס, ודו"ק.

והנה בפרשת דרכים (דרוש ה', ודרוש כ"ו) הקשה האידן דן הקב"ה את המצרים במיתה ובממון, ששקע צרינו בים סוף ונתן לנו את ממונם, והרי קיי"ל (כתובות ל"ו ע"ב) שאין אדם מת ומשלם דקם ליה בדרכה מיניה, ולשיטת רש"י בעירובין (דף ס"ב ע"א) גם בב"נ אמרינן דקם ליה בדרכה מיניה, וא"כ כיון שהמצרים נענשו במיתה האידן נתחייבו ג"כ ממון, ובדרוש כ"ו שם תירץ עפמ"ד בתוס' פסחים (דף כ"ט ע"א ד"ה מאן) וכתובות (דף ל' ע"ב ד"ה זר) דאע"ג דח"מ ביד"ד ולרנבה"ק גם ח"מ ביד"ש פטורין מחיוב ממון אפ"ה גבי מעילה חייבם הכתוב גם בתשלומין דגזה"כ הוא בהקדש דלא אמרינן קלב"מ, דאל"כ אין לך אדם שמועל בהקדש שחייב תשלומין, וכן בתרומה חייבין בקרן וחומש דכתיב ואיש כי יאכל קדש ויסק חמישתו עליו, דגזה"כ היא גבי תרומה דלא אמרינן קלב"מ, הרי דגם לר' נחוניא בן הקנה שהיה עושה את יום הכיפורים כשבת, מ"מ בהקדש ותרומה נשתנה דינם דח"מ ומשלם.

לכך כאשר עינו את בנ"י נתחייבו שפיר במיתה וממון כיון דבנ"י הו"ל כהקדש וע"ד מ"ד במדרש (מד' זוטא ריש שיה"ש) דבנ"י נקראו קדושים שנאמר קדושים תהיו, וכמו"כ מכונים תרומה כמ"ד במדרש (שמו"ר פט"ו ס"ה) דישאל המה תרומתו של הקב"ה שנאמר (ירמיה ב, ג) קדש ישראל לה' וגו', ובגין כך הפוגע בהם מתחייב כדן מיתה וממון, ועד"ז פיה"כ קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, דלבנ"י הו"ל דין הקדש ותרומה לא אמרינן לגביהו דינא דקלב"מ,

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק שביעי של פסח העעל"ט

לו לעם סגולה מחמת רוב ערכם ומדריגתם, אמנם בדורות האחרונים אע"פ שמצד עצמם אינם חשובים כ"כ לאהבה אותם, אעפ"כ מביט הקב"ה על בני ישראל להעריך אותם כלפי הגויים, שהרי לעומת רשעת גויי הארץ בוודאי שבנ"י זכאים וצדיקים כולם, וכדברי חז"ל (עירובין דף כ"א ע"ב) נלינה בכפרים (שיר השירים ז, יב), אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה נלינה בכופרים, באומות העולם שכופרים כך, ונגד מעשיהם של אלו יראו עמך כולם צדיקים.

וזה שאמר הכתוב 'רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם', כלומר, מצד חשיבות עצמם, אבל בדורות אחריהם 'בחר ה' בורעם אחריהם' לא מחמת מעלתם העצמית אלא 'ויבחר בורעם אחריהם בכם מכל העמים', דהיינו שבחר בהם לעומת העמים, כי כלפי הגויים הרשעים והרוצחים בוודאי שחשובים וטובים הם יותר מהם, אתו"ד.

ומבוארים הדברים בספר ישועות יעקב עה"ת (פ' וישלח, ד"ה לא יעקב יאמר), וז"ל, איתא בגמ' (ברכות דף י"ג ע"א) לא שתיעקר יעקב ממקומו, כי אם ישראל עיקר ויעקב טפל, ביאור הדברים, דבאמת נקרא שם יעקב על כי ידו אוחזת בעקב עשו (בראשית כה, כו), וביאור הדבר, דהקב"ה בחר בבני יעקב או לפי שהם צדיקים ומעשיהם המה חביבים לפניו ית"ש, ולפעמים אף כשאינם זכאים כ"כ הקב"ה בוחר בהם לפי שעכ"פ נבחרו במעשיהם יותר משאר אומות, וכמו שבארתי במאמר הושע (פסחים דף פ"ז ע"א) החליפם באומה אחרת, היינו כשהקב"ה הגיד לו כי לא ישרו מעשה בני דורו בעיניו אמר הושע שיחליפם באומה אחרת ויראה כי נגד שאר האומות המה נבחרים.

והנה בעת לידת האב של ישראל, ורצה הקב"ה לזכותו הראה לו שידו אוחזת בעקב עשיו, שהקב"ה ישגיח על מעשיו נגד מעשה עשיו, כי שניהם נולדו כאחת מבטן אחד, ע"כ מהראוי שיהיו שניהם שווים לטובה, ועל כן ידו אוחזת בעקב אחיו לראות מעשה שניהם כאחד. ואמנם שם ישראל מורה כשהם לעצמם מובחרין ומעשיהם ישרו בעיני ה' אף אם לא יערוך אותם נגד מעשי עשו.

וזהו 'כי יעקב בחר לו י"ה ישראל לסגולתו' (תהלים קלה, ד), דלשון בחירה שייך בשני דברים, והוא בוחר

בתוה"ק בקריאת היום (שמות יד, ל-לא - טו, א) ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וגו' וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים וירא העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' וגו', ויל"ב שייכות הדברים, שאמר 'וירא ישראל את ה' הגדולה וייראו העם את ה'', ולכא' זה היה צריך להביא שמחה וטוב לבב אליהם בראותם 'את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים' ומה שייך לומר כאן 'ויראו העם את ה'', וכן י"ל מהו 'ה' הגדולה', וכי יש לפניו קטנה וגדולה.

גם לבאר המדרש (שמו"ר פכ"א, ס"ו) וכיון שהלך לקרוע את הים לא קבל עליו להקרע וכו', מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג) מוליד לימין משה וגו' מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר (תהלים קיד) הים ראה וינס מה ראה אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, א"ל משה מפני מה אתה בורח, א"ל הים מפני אלוקי יעקב מפני יראתו של הקב"ה, מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו המים וכו', וצל"ב מדוע נקט דווקא מפני אלוקי יעקב ולא אלוקי אברהם ואלוקי יצחק וכדו', והגם דסמך אלישנא דקרא מה לך הים וגו' מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוקי יעקב, מ"מ בקרא גופא יש להבין מפני מה תפס דייקא אלוקי יעקב.

ובמד"ר (סכ"א ס"ח) ר"ע אומר בזכות יעקב אני קורע להם את הים שנאמר ופרצת ימה וקדמה, ורמזו בזה ויבקע אתוון יעקב, וטעמא בעי מדוע דייקא בזכות יעקב נקרע הים ולא בזכות שאר האבות. וכבר בא דברינו בזה לעיל ע"ד הדרוש, והתוה"ק כפטיש יפוצץ סלע.

ואפ"ל, עפ"י מה שכבר הזכרנו כמ"פ דברי האלשיך הק' עה"פ (דברים י, טו) רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בורעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה, דהנה יש ב' מיני חשיבות, יש בחינה כאשר בני ישראל המה במדריגה גבוהה שיש בהם חשיבות עצמית מצד המעלות והזכויות, והמה ברום המעלה, וכך היו האבות הקדו' אברהם יצחק ויעקב שכל אחד היה חשוב מצד עצמו, ואז בוחר בהם השי"ת להיות

אחד מהן נגד השני, וזהו מדרגת יעקב. אבל 'ישראל לסגולתו' שהמה אוצר נחמד בעיני ה' מצד עצמן, לא נגד שאר אומות.

ויוכן בזה מה דקאמר בגמ' (ברכות דף י"ב ע"ב) מוכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והא כתיב (ירמ' מז, יד) ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל ממצרים כי אם חי ה' אשר העלה וגו' מארץ צפונה, וי"ל לא שתיקק יציאת מצרים ממקומה, כי אם רק שיהיה שיעובד מלכויות עיקר ומצרים טפל לה, כיוצא בדבר וכו', עי"ש, דהנה גאולה העתידה אנו מחכים שנהיה ראויים לגאולה מצד עצמנו כי נושב לאהבה את ה' בכל לבבינו ובכל נפשינו, ועל כן אין גאולת מצרים נחשבת נגד גאולה שלעתיד, שגאולת מצרים היה מצד שישאל עכ"פ חשובים מן מצרים.

וזה שאמר הכתוב (דברים ד, לד) או הנסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות וגו', דהיינו שהקב"ה הפליא חסדו שאף עיקר הגאולה לא היה רק גוי מקרב גוי, דהיינו שבדרך המצרים היו ישראל ראויים לגאולה, ומ"מ עשה הקב"ה נסים ונפלאות למהר גאולתו, וע"כ בערך ישראל למה יזכירו ראשונות דהיינו גאולת מצרים שהיו גוי מקרב גוי, כי אם חי ה' אשר העלה את ישראל וגו', דהיינו גאולה מצד עצמן, והדברים מתוקים, עכ"ל.

ועפ"ז יבוארו דברי המדרש בפשטות, כי בודאי לא היה הים חפץ להיקרע בפני בני ישראל בשל טענת המקטרג מה נשתנו אלו מאלו וכו' (ילקוט בשלח, רמז רלד) שהתערבו בגויים וילמדו מעשיהם ואין בידם שום זכות להינצל, אבל כשהתקרבו המצריים לשם, שוב נמדדו מעשי בני ישראל אל מול מעשי המצרים, ואז התעורר מידת שם יעקב אשר ידו אוחזת בעקב עשו ונמדד לפי עשיו, ואף כאן הביטו בדינם של ישראל לפי מעשי המצרים ועל ידי כן נמצאו בני ישראל זכאים וראויים לישועה, ולכן נבקע הים, וזהו מלפני אלקי יעקב דייקא אנכי בורח, שהתעורר בדינם בחינת יעקב ולכן ראויים הם להצלה.

והנה האלשיך הק' (רוממות אל, תהלים צב, ט) כתב לפרש הכתוב (תהלים קיג, ד) רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, מי כה' אלקינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ. דיש לפרש ההבדל בין רם לגדול, דלשון גדול מורה על מה שמתחיל

למטה והולך וגדל עד לרום, אבל רם נקרא דבר שהוא רק למעלה כמו ציפור המעופפת ממעל, משא"כ אילן המתגדל והולך מארעא לגובה נקרא גדול, וזה שאמר הכתוב רם על כל גוים ה', דאצל הגויים בני אומות העולם המה מדמים כי השגחתו ית"ש הוא בבחי' רם ורק על השמים כבודו, ואין השגחתו חלילה בארץ מתחת, אכן עם בני ישראל יודעים כי מי כה' אלקינו המגביהי לשבת בשמים ובארץ, והשגחתו מצויה תמיד בכל עת בעליונים ובתחתונים, וז"ש הכתוב (תהלים צט, ב) ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים, יעו"ש.

ועד"ז יש לחלק ולומר עוד, שכשבני ישראל ראויים לישועה בזכות עצמם ובי"ד של מעלה פוסקים דינם לטובה ע"י מידת הדין הרי זה בחי' רם, כי בדין נפסק לפי מה שלמעלה, אך כשיש צורך לרדת לזה העולם ולמדוד מעשיהם לפי מעשי כל יושבי תבל, הרי זה בחי' גדול שצדקתם של ישראל עולה ממטה למעלה, כי תחילה צריך להביט במה שהולך בעולם של מטה ולראות מעשיהם למול מעשי האומות ואז אפשר לזכותם בדין.

ומעתה יבואר היטב מקראי הקודש, ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וישועתם לא היתה בזכות עצמם אלא מיד מצרים, כלומר שמדדו מעשיהם למול מעשי המצרים וניכרה צדקתם נגד מצרים, ולכן וירא ישראל את מצרים מת וגו' שאלו פרשו למיתה ואלו פרשו לחיים. ואז הבינו בני ישראל שכל מה שנגאלו ממצרים לא היה בזכותם כי לא היו ראויים מצד עצמם אלא בזכות אבותם, ובזכות מה שהעמידו אותם למול מעשי המצרים, וזה וירא ישראל את ה' הגדולה רצ"ל שהבינו שנהגו עמהם במידת גדול' ממטה למעלה ולא במידת רם, שלא היו ראויים עפ"י מעשיהם כפי שנראה בבי"ד של מעלה, ובזה באו לידי התעוררות תשובה ולהיטיב מעשיהם, וזהו ויראו העם את ה', שקבלו על עצמם מחדש יראת ה' ועול מלכות שמים.

ועל כן המשיך ואמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', אחר שראו חסדו הגדול אשר נהג עמהם במידת הרחמים, ורק אחרי התעוררות התשובה והיראה שנקבעה בליבם מחדש אז נתנו לב לשיר ולשבח ליצרם על הנסים שעשה עמהם, ויאמרו לאמר לדורות

רשעת הגוים טובים אנו מהם. ועל כן כידוע מספח"ק יום שביעי של פסח הוא יום מסוגל לשפע וברכה והתעוררות רחמים ומסוגל לישועתם של ישראל, ואפשר ביום זה לפעול לטובה בכל העניינים רפואות ישועות בני חיי ומזוני רוויחי, כי ביום נכבד זה נפתחים כל שערי שמים לרווחה ומושפע משם שפע טובה וברכה, וידו של הבוכ"ע פתוחה אלינו לאמר שאל כל מה דבעי לך ואתן לך, וענין זה פעלו משה רבנו וישראל בשירתם לדורות עולם להמשיך רחמים וחסדים של יום זה לדורות עולם, וכשם שאז הושיע ה' את עמו באיזה מצב שהיו כן כימי צאתכם מארץ מצרים אראנו נפלאות בגאולה שלימה בב"א.

כדאיתא בתוס' (חולין דף ב' ע"ב סוף ד"ה אבל, מהמדרש דב"ר ב, ו), והיינו שביקשו שיהיה הנהגה זאת גם לדורות אחרונים בעקבתא דמשיחא וגם בשנות גלותם, שגם כשלא יהיו ראויים מצד עצמם יתקיים בהם בחינה של 'מיד עשו', כשם שהתקיים בהם 'מיד מצרים' שהעמידם מול המצרים, אף יעמידו את בניהם למול מעשי האומות, עד שיהיו ראויים לגאולתם ופדות נפשם.

ענין זה מתעורר בכל שנה ושנה ביום שביעי של פסח, שאז בחר השי"ת בבני ישראל מחמת שטובים הם מן הגוים, ובכך לימדו עליהם זכות, וכמו כן בכל שנה ושנה מתעורר עלינו זכות זו, שבוודאי כלפי

בהתעוררות מרובה שהקיפה את כל המתפללים.

יום שב"ק - יו"ט שביעי של פסח

בשעה 9.15 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית. את השירה מויושע אמר מרן שליט"א פסוק בפסוק. איה העט והסופר אשר יוכל לתאר את האש המתלהטת אשר בה היה שרוי כל ההיכל, כאשר מרן שליט"א אומר השירה ברוב התלהבות. אשרי עין ראתה.

שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי אשר דוד גליק מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים דברי חיים פיעה"ק. ואמרו הפיוטים לשביעי של פסח. וזמרו בקטע המתחיל 'חסדי ה'.

לתפילת הלל עבר מרן שליט"א לפני התיבה. בפייסקא 'אנא ה' וכו' זימר מרן שליט"א בניגון המקובל מהרה"ק הרבי ר' הירש מרימינוב זי"ע ברוב התעוררות. כל התפילה עברה במתינות ובהתלהבות מתוך רגשי קודש, ותפלת ההלל עברה בהתרוממות הנפש אשר קשה לתאר.

הקוויטל ובו השמות של כל המוני אנ"ש שנדב אותם לבם למען מרכז 'שמחם', היה מונח על השולחן אל מול עיני מרן שליט"א במשך כל התפילה. בתחילת התפילה, לאחר ברכות השחר עיין בו מרן שליט"א. לאחר שחרית אמרו שיר השירים ונמשך האמירה כעשרים דקות.

תרעין פתיחין! בעת שניגש מרן שליט"א אל ארון הקודש ופתח אותו, ביקש מרן שליט"א מהמשב"ק את הקוויטל של מרכז שמחם, שבו נרשמו לזכרון טוב ולהפקד בדבר ישועה ורחמים בעת רצון כביר זה - כל הנדיבים בעם שהתגייסו לסייע למי שעושים למען שידוכים במשך כל השנה כולה בחצר קדשנו במסירות. מרן עמד והתפלל בדמעות שליש אל מול ארון הקודש הפתוח במשך זמן רב, הרבה יותר מרגיל, כאשר חרדת קודש ודממה דקה שוררת בכל ההיכל ועיינות אזי יזובון בתפילות ובתחנונים לישועת הכלל והפרט,

בפתיחת הארון לא אמרו ה' ה' מחמת שב"ק. בנשיאת ס"ת הב' נתכבד - הרה"ג ר' ישראל זאב פרידמן שליט"א רב ביהמ"ד שמחה לאיש בנוה יעקב בירושלים. בעליות נתכבדו, כהן - הרה"ח ר' מרדכי כהן מפעיה"ק, לוי - הרה"ח ר' ישראל משה מנדל מפעיה"ק, שלישי - הדומו"צ הרה"ג רבי הלל דויטש שליט"א, רביעי - הרה"ג רבי אברהם יעקב ברגר שליט"א מפעיה"ק - נכד כ"ק מרן זי"ע, חמישי - הרה"ג רבי יעקב גליק שליט"א מח"ס אכסוף נועם שבת, שישי - הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה, שביעי - הרה"ח ר' יונה מאיר טהלר מרחובות, אחרון (שירה) - מרן שליט"א (כידוע מקפידת מרן זי"ע לעשות עלית אחרון בכל שב"ק, ובקריאה זו א"א שיקראו השירה בשישי, לכן ציוה מרן שיתנו לו עליה זה - שירת הים), [אחר העליה נערך מי שברך לרגל הולדת הבנות, להר"ר משה יעקובוביץ מב"ב (בהג"ר גדליה מפעיה"ק, וח"ר מאיר גומבו מב"ב), להר"ר ישראל אברהם שמעון מפעיה"ק (ב"ר בר יוחאי מפעיה"ק, וח"ר משה יצחק דויד מפעיה"ק), להר"ר שלמה יהודה טאגער מפעיה"ק (ח"ר מרדכי וינגורט מפעיה"ק), להר"ר דוד קניג מפעיה"ק (ב"ר אליעזר מביתר, וח"ר משה בצלאל שאטן מפעיה"ק), ולהר"ר בן ציון ורטהיימר מפעיה"ק (ב"ר אליעזר מפעיה"ק, וחהג"ר שמואל בריכטא מפעיה"ק)], מפטיר - הדומו"צ הגאון רבי יצחק שימון שליט"א רא"כ אורח חיים במרכז התורה, הגבה בס"ת א' - הרה"ח ר' מרדכי קסטרו מנתניה, גלילה - הרב בנש"ק אהרן יחיאל לייפער מב"ב, הגבה בס"ת ב' - הרה"ח ר' בר יוחאי שמעון מנהל היכלי התורה והחסידות צאנז, גלילה - הבה"ח בנש"ק אלימלך נ"י בן הרה"ג רבי אברהם יעקב ברגר שליט"א מפעיה"ק - נכד כ"ק מרן זי"ע.

והזכירו נשמות, ואמרו אב הרחמים אע"פ שחל

כאשר יעסוק בעבודת הבורא ממילא יהיה לו כל צרכיו בלא שיצטרך האדם לעשות שום פעולה והשתדלות בשביל כן.

ויש לומר עוד בזה, על פי הנודע מה שכתב הרמב"ם (חמץ ומצה א, ז) דהאוכל מן החמץ בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר לא יאכל, הרי דדרש משמעות לא יאכל לאסור אף פחות מכשיעור, דלשון יאכל מורה על איסור כל שהוא [וכבר הקשו על הרמב"ם למה היה צריך להביא פסוק זה, הרי הרמב"ם ס"ל חצי שיעור אסור מן התורה בכל מקום, ואכמ"ל], וזהו שאמר הכתוב **'אך אשר יאכל לכל נפש'** היינו אף אם יאכל האדם כל שהוא, יזכה האדם לברכה **'והוא לבדו יעשה לכם'**, היינו שיהיה אוכל קמעא ומתברך במעיו, ולא יצטרך לאכול הרבה.

✳ בספר שם דוד להגאון רבי דוד אופנהיים מפראג זצ"ל (פר' בא), מביא דאיתא בספר הפרדס שמכל מה שברא הקב"ה בעולמו הפריש ממנו תרומה טרם שיהנו ממנו הנבראים, ולפי זה גם בתחילת כל שנה ושנה צריכים להפריש ממנו תרומה ולהקדישו לשמים, וכשנרד הגורנה לעשות אומד לתרומה, למדוד מספר שעות שנת החמה לדעת כמה נרים מהם לתרומה, יהיה חשבון השעות של שס"ה ימים ורביע כך, כי בק' ימים יש כ"ד מאות שעות, נמצא בש' ימים יש ז' אלפים ר' שעות, בס' ימים אלף ת"ס שעות, ובה' ימים ק"ך שעות, וברביעית היום ו' שעות, סך הכל ח' אלפים תשס"ו שעות. וכאשר נרים מהם התרומה תרי ממאה, ניקח מאלף ק', ומח' אלפים ק"ס, ומת"ש י"ד, ועוד אחד אחוז מחמשים מס"ו שעות, ונשארו ט"ז שעות, מהם מגיע לפי ערך מעט מזעיר יותר מרביעית שעה, ואם כן הם ביחד קע"ה שעות ועוד רביעית שעה.

נמצא החשבון מכוון ומדוקדק יפה, ששיעור התרומה מימות השנה הוא כשיעור איסור אכילת חמץ, ששניהם קע"ה שעות ורביעית שעה, כי כשנחשוב השעות שנאסר בהם החמץ נגיע למספר קע"ה שעות ורביעית שעה, שבז' ימים שלימים שהם ז' פעמים כ"ד שעות יש קס"ח שעות, ועוד שבע שעות של ערב פסח הם יחד קע"ה שעות, וכאשר נוסיף מחול על הקודש ביציאת החג רבע שעה כדאיתא במסכת שבת (לד, ב) יהיו קע"ה שעות ורבע.

ולפי"ז ביאר מה שכתב הטור (או"ח סי' תיז) בשם אחיו שהמועדים נתקנו כנגד האבות, ופסח הוא כנגד אברהם, דכתיב (בראשית יח, ח) לושי ועשי עוגות, יעו"ש. ובהקדם מה דאיתא במדרש תנחומא (ראה יד) אמר רב הונא אבות הראשונים הפרישו תרומות ומעשרות, אברהם הפריש תרומה גדולה שנאמר (בראשית יד, כ) הרימותי ידי אל ה', ואין הרמה אלא תרומה וכו', ואם היתה מידתו של אברהם אבינו להפריש תרומה, ודאי הפריש תרומה מימות השנה מיד בתחילת השנה, ומיד בערב פסח הפריש קע"ה ורבע שעות וקידשם באכילת

בשב"ק. לאחמ"כ זמרו י-ה א-לי, ונתכבד לזמר הרה"ג ר' ישכר דוב אליאס שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעה"ק.

מוסף התפלל לפני העמוד - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה והגלילות שליט"א, (ואמרו ותערב. ולא זמרו בברכת כהנים - מחמת שב"ק) וזמרו ב'ישמחו במלכותך'. אחר התפילה בשעה 2.15 איחל מרן שליט"א ברכת השבת והחג לכל הקהל. ואמר מרן שליט"א לר' ישראל חיים בלומנטל מנהל מרכז שמחם: מ'זהאל האבן געפוילט אלעס גוט, והורה מרן לקחת הקוויטל ולהניח בקודש פנימה על שולחנו.

על אם הדרך אחר התפילה, אמר מרן שליט"א בתוך הדברים:

✳ כתיב (שמות יב, טז) וביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ומכאן ילפינן (ביצה כא, א) היתר אוכל נפש ביום טוב. והקשו למה דייקא ביום טוב שביעי של פסח גילתה התורה דאוכל נפש מותר ביום טוב, ונלמד מכאן לכל המועדות, ולא בשאר ימים טובים. ובבני יששכר כתב (מאמרי ניסן, מאמר יג, אות ב) ששמע מפי קדוש מחותני הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב זצוק"ל, ביאר כי אמרו חז"ל (פסחים קיח, א) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, וביום שביעי של פסח אשר מסוגל לנס גדול, קריעת ים סוף, בקלות הוא יצו חסדו קדוש יעקב לגזור פרנסה טובה לישראל, אפילו ח"ו אין בידם זכות כל כך, ולכן מלאכת אוכל נפש שהתירה התורה בכל יום טוב נכתב בתורה אצל שביעי של פסח, כי קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף.

וכבר אמרתי לבאר דעל כן גילתה התורה דבר זה דייקא בחג הפסח, לרמז על מה שאמרו חז"ל (ראש השנה טז, א) דבפסח נידונים על התבואה (וראה טורי אבן ר"ה שם, שגמר דינם הוי בשביעי של פסח; וראה ערוך לנר, שם; ובמרומי שדה להנצי"ב), וזהו שאמר **'אך אשר יאכל לכל נפש'** היינו הפרנסה של כל השנה, **'הוא לבדו יעשה לכם'**, לפי מה שנגזר בפסח, וזה כולל הן ברוחניות והן בגשמיות.

ויש לדייק עוד בלשון הכתוב, דכוונת הכתוב **'אך אשר יאכל לכל נפש'**, ואמר הכתוב **'לכל נפש'** היינו אפי' כל דהו נפש, היינו מי שאין נפשו שלמה, ו'כל נפש' מרבה גם מי שנמשל כבהמות נדמה (ראה ביצה כא, א), כמו שמצינו כתוב (ויקרא כד, יח) **'ומכה נפש בהמה ישלמנה'**, **'הוא לבדו'** היינו הקב"ה לבדו **'יעשה לכם'**, **'יעשה'** דייקא לשון נפעל, כלומר דבשביעי של פסח יזמין זאת הקב"ה להספיק לכם מאליו, ולא תצטרכו להתאמץ ולעמול בשביל זה, וכל מה שנצרך לאדם כדי להחיות את נפשו כגון לחם לאכול ובגד ללבוש, יזמין לו הקב"ה ויספיק לו כל הצטרכותו בניקל, כי

הפסח (וראה פרקי דרבי אליעזר, פרק כח).

והקשה דהרי לחד מ"ד (יבמות עב, ב) אפילו מילה שלא בזמנה אין מלין בלילה, ואיך נימולו בני ישראל בלילה, ותירץ דיש לומר דכיון דאותו לילה היתה מאירה כיום, כמובא בזה"ק (פר' בא, לח, א) דבאותו לילה הוה נהיר לילה כיומא בתקופת תמוז וחמא כל עמא דינוי דהקב"ה, הדא הוא דכתיב ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, על כן הוי ליה כמו יום לכל הדינים שבתורה ושפיר מלו בהאי שעתא (וראה שו"ת תורת חסד, אורח חיים, סימן כה, אות ו; שו"ת בית יצחק, יורה דעה, חלק א, סוף סימן קכט; שפע קודש, פר' לך, עמ' מז).

והביא שם מה שפירשו על פי זה (חנוכת התורה, פר' בא) מאמר הכתוב (שמות יב, מד) ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם, דהנה אמרו חז"ל (ב"ר ג, ו; תנחומא תזריע, ט; וראה תענית ג, א, תוס' ד"ה וטל) על הפסוק (בראשית א, ה) ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה, אמר ר' אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה, ולחושך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילה. והיינו שדווקא גבי אור המורה על החסד נזכר שמו יתברך, מה שאין כן בחושך שהוא בחינת רע אין כבודו ליחסו אליו יתברך ולייחד שמו עליו, ואם כן היאך כתיב 'ליל שימורים הוא לה' הוא הלילה הזה לה' דמזכיר שם השם על הלילה, אך לפי דברי הזהר הק' ניחא שהרי האיר להם אותו הלילה כיום, ולכן שפיר ייחד כאן הקב"ה את שמו, וזהו שאמר הכתוב 'הוא הלילה הזה לה' לאפוקי שאר לילות שאין מתייחסים לה' דאין הקב"ה מייחד שמו עליהם.

ומביא פרפרת יקרה בשם הרב המופלא מהר"ח אלפנדרי זלה"ה, שפירש בזה מאמר הכתוב (תהלים עד, טז) לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש, דהכוונה 'לך יום' היום מתייחס אליך ולא הלילה, כי אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה, אך השתא אמר 'אף לך לילה', כלומר מצינו לילה אחת שנתייחסה אליך והוא ליל הפסח שיצאו ישראל ממצרים דכתיב (שמות יב, מב) ליל שימורים הוא לה', וכי תימא מה זה שיצאת מן הכלל ליל ט"ו בניסן במצרים ומה נשתנה הלילה הזה, על זה אמר 'אתה הכינות מאור ושמש', כלומר אותה הלילה היתה מאירה להם כיום וזרחה להם השמש, ולכן נתייחסה אליך, וזהו אף לך לילה כלומר לילה אחת היתה ופרסמה הכתוב, ודפח"ח.

ויש לומר דעל זה אנו מבקשים בליל הסדר 'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, רם הודע כי לך יום אף לך הלילה, תאיר כאור יום חשכת לילה', כי על זמן ביאת המשיח נאמר (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, ועל פי פשוטו המכוון שבאותו הזמן לילה כיום יאיר, שלא יהיה בחינת לילה שהוא זמן שליטת החיצונים

מצה ואיסור אכילת חמץ, שהוא התרומה אשר הונף ואשר הורם לד', ולראיה שאכן קיים אברהם אבינו מצות הפסח כהלכתו, הביא הטור דברי הקרא שנאמר 'לושי ועשי עוגות'.

ובשכר זאת שהפריש אברהם קע"ה ורבע שעות לתרומה זכה לחיות כנגדם קע"ה שנים מדה כנגד מדה, ובזה מבוארים דברי הטור כתיקונם שאכן נתקנה חג הפסח כנגד אברהם ועל ידו, שאחד היה אברהם שהנהיג בעצמו הפרשת תרומה, ובמדה שאדם מודד מודדין לו ולזרעו, אתו"ד ודפח"ח.

★ מצינו שעוד לפני יציאת מצרים ציוה הקב"ה על שביתת הרגל של שביעי של פסח, ואין זה ברור שכבר התחייבו אז לשבות ממלאכה בשביעי של פסח, כנודע שיטת הריב"ש (שו"ת הריב"ש, סימן צו) שרק על שבת נצטוו קודם ציווי המשכן אך ציווי השביתה ביו"ט היה לאחר מלאכת המשכן. וכן כתב בכלי חמדה (פר' אמור, עמוד קג, טור ד), בשם הרע"ב (ע"ה"ת, פר' בא) גבי פסח מצרים דלא היו אסורים במלאכה כלל ולא היה לו דין יו"ט כלל, ומה שנאמר והיה היום הזה לכם לזכרון וחוותם וגו' קאי רק על מה שאמר 'לדורותיכם'.

ומה שהודיע להם הקב"ה על יו"ט שביעי של פסח אע"פ שעדיין לא היה אז הנס של קריעת ים סוף, הוא כי באמת לא מצינו בשום מקום בתורה שחג שביעי של פסח יש לו שייכות עם קריעת ים סוף. ועיין באור החיים שם שכתב דיום השביעי הוא לצד נס גמר הגאולה של קריעת ים סוף אשר הפליא ה' עשות נסים להם וברודפיהם משפטים, אך הוסיף דגם יש טעם ברוחניות כי יסודי הקדושה שהם שורש נשמות ישראל שבעה וכו'.

בסעודת היום לא זימרו אתקינו סעודתא, ולא הריח מרן שליט"א בשמים, וזימרו הרבה ניגוני יו"ט וניגוני שיר השירים, וכן הזמר 'חי ה', ולא זימרו שאר זמירות, וכן לא זימרו היוצרות. סדר המאכלים היה כבכל שבת, והביאו גם כבד וב' קוגלעך וקומפוט. ואכל מרן טשולנט, ואמר מרן שליט"א כי כ"ק מרן זי"ע היה גם בשבת שבפסח אוכל מרק במקום הטשולנט [בלא הקאשע כמובן, שהוא קטניות].

ונביא כאן מתוכן השיחה בסעודות היום:

★ הזכרנו כמה פעמים מה שהאריך החיד"א בספרו שמחת הרגל על הגדה של פסח (בפיסקא אמר ר' אלעזר בן עזריה) בגדר דין לילה שמאירה כיום, האם נידון הזמן כיום לכל דבר או כלילה. ובתוך דבריו הביא שבתשובות יד אליהו (סימן נא) הביא מה דאיתא במדרש (שמו"ר יט, ה) שבמצרים לא רצו בני ישראל למול עצמם, אמר הקב"ה שיעשו הפסח, וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם ונושבות והיה ריחו הולך, ואז נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך, ואז היו מוכרחים למול את עצמם כדי שיוכלו לאכול מן

ובו תרמוש כל חיתו יער (תהלים קד, כ), וכאשר יבוער רוח הטומאה מן הארץ לא יהיה לילה. ועל זה אומרים 'רם הודע כי לך יום אף לך הלילה' שאז ייחד הקב"ה את שמו על הלילה כי תהיה מאירה כיום.

וכתב שם החיד"א עוד, דהנה מצינו בליל הקדוש הזה פסח מצרים דעל ידי שהיתה מאירה כשמש נהגו בה מצוות הלילה דהיינו אכילת הפסח דאינו נאכל אלא בלילה וכיוצא בה, ומצוות היום כגון מילה שאינה נוהגת בלילה, ונמצאת לילה זו בשנים עלתה לה, והוכשרה למצות היום ולמצות הלילה, וזהו שאמר הכתוב 'לילה כיום יאיר' כשהלילה כיום יאיר כגון ליל פסח מצרים, אז לענין דינא 'כחשכה כאורה' כמו שנוהגין בה מצות הלילה כך נוהגין בה מצות היום והלילה.

✱ איתא בחז"ל כמה פעמים כי ישנם עשר שירות בתורה. ובביאור חשבון עשר השירות יש כמה דעות בחז"ל, דבתרגום לשיר השירים (א, א; ובמדרש זוטא שם) מובא 'השיר הראשון אמרו אדם הראשון כאשר סלח לו ריבונו של עולם על עונו, ובא יום השבת והגן עליו, פתח פיו ואמר מזמור ליום השבת. השיר השני אמר משה רבנו עם בני ישראל כאשר ריבונו של עולם בקע להם את ים סוף, פתחו כולם כאחד אז ישיר משה ובני ישראל. השיר השלישי אמרו בני ישראל כאשר ניתנה להם באר המים כמו שכתוב אז ישיר ישראל עלי באר. השיר הרביעי אמר משה הנביא כאשר בא בזמנו להיפטר מן העולם והוכיח את עם בני ישראל האזינו השמים ואדברה. השיר החמישי אמר יהושע בן נון כאשר נלחם בגבעון ועמדו השמש והירח שלושים ושש שעות והפסיקו הם לומר את שירתם, פתח הוא את פיו בשיר אז ידבר יהושע לד'. השיר השישי אמרו ברק ודבורה ביום שמסר ד' את סיסרא ומחניו ביד בני ישראל ותשר דבורה וברק בן אבינעם. השיר השביעי אמרה חנה כאשר ניתן לה בן מלפני ה' ותתפלל חנה. השיר השמיני אמר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו'. השיר התשיעי אמרו שלמה מלך ישראל ברוח הקדש לפני רבון כל העולם ה'. העשירי עתידין לומר בני הגלות בעת שיצאו מן הגלות, כמו שכתוב מפורש על ידי ישעיהו הנביא 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמחת לבב כהולך בחליל לבוא בהר ה' אל צור ישראל'.

ובמכילתא (שמות טו, א) הביאו דהשיר הראשון היא שנאמרה במצרים, השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (ישעיה ל, כט), עיי"ש. ועל פסוק זה 'השיר יהיה לכם כליל התקדש החג' יש בזה כמה מדרשים, דבפשטות קאי על

השירה ששוררו בני ישראל במפלת סנחריב, כפי שפירש רש"י שם 'השיר יהיה לכם, כליל הפסח תבוא לכם שמחה זו כליל התקדש חג, כמו שאמרתם שיר של הפסחים במצרים, ונראה מקרא זה כאילו בא ללמד על סנחריב, ולימד על פרעה שאמרו הלל כליל אכילת פסחים', אך בתרגום שיר השירים שם דרשו חז"ל דקאי על השירה שישירו בני ישראל לעתיד לבוא.

ובענין השירה ששרו בני ישראל בליל יציאת מצרים, לא מוזכר בתורה איזה שירה אמרו, אך חז"ל אמרו דקאי על ההלל שאמרו בני ישראל בליל יציאת מצרים, אשר לכן נקראת ההלל 'הלל המצרי' (ברכות נו, א), כי בני ישראל אמרו אותה כאשר היו במצרים. כמבואר במדרש (ז, ה) 'והיה הקב"ה הורג בכוריהן של מצרים והן היו מזין על פתחיהן ושמו הגדול היה עומד על פתחיהם, והם עוסקים בהלל ובהלכות הפסח'. ובירושלמי (פסחים ה, ה) 'באותה שעה היו אומרים (תהלים קיג, א) הללויה הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה'.

✱ לפני כשלושים שנה היה כאן אחד עולה מרוסיה והוא זכר קצת מהבית, שהיה ספק ביהדותו והתקיים על זה דיון בבית דין, אני אמרתי אז עדות על כמה דברים שאמר לי, שהיה אפשר להוכיח מהם את יהדותו, ואחד מהדברים אמר לי לפני פסח כמסיח לפי תומו, 'איך שאני הייתי רעב בפסח, אף פעם לא אשכח זאת, ואבי היה פרומער ולא רצה לשתות חלב'... וסיפר לי שאצלם בבית לא אכלו בכלל מאכלי חלב בכל פסח, כי לא יכלו להשגיח על מה שאוכלות הפרות אם זה חמץ, ובמשך כל ימי חג הפסח היו רעבים ממש, כי כסף לקנות מצות לא היה להם, וגם על הביצים חשש, ואכלו רק מעט ותפוא"א, וזה הרי דבר שרק היימישער יוד יודע מזה.

כמו כן פעם אחת היה לאמי ע"ה אשה שעוזרת בבית בנקיון וכדומה, שהגיעה מרוסיה, והיא תיארה את החיים שם איך שהייתה רעבה בפסח וחיכו שהחג יעבור כבר. וכן זכרה שבחג השבועות היו אוכלים מאכלי חלב. פעם היו רעבים באמת בפסח, אבל היום ברוך השם יש שפע גדול, כמעט לא יודעים מזה...

✱ ושוחחו על הרה"ק מבלאזוב זי"ע בעל הצבי לצדיק זי"ע, וסיפר מן שליט"א שהוא הנהיג את עדתו למשך חמישים שנה, ודרכו היתה לומר בכל שבת, ללא יוצא מן הכלל, דברי תורה על מאמר חז"ל 'כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים', ובדקו ומצאו בין אלפיים וחמש מאות דברי תורתו על מאמר זה, שלא חזר על ביאור אחד ב' פעמים...

של אלו, מיד נזדרזו הבכורים והתחילו להכות באבותם, דכתיב למכה מצרים בבכוריהם (תהלים קלו, י), הנה שמענו שהתחילה להם הגאולה מבערב, אבל לא שמענו שאמרו עליו שירה מבערב, כשהוא אומר השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, למדנו שאמרו עליו שירה מבערב, ואף עתה במפלתו של סנחריב תשוררו על הנס כליל המקודש לחג, ששרתם כשיצאתם למחרת ממצרים.

י' וראה בפירוש ר' יוסף קרא שם: השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, מקרא זה ממדות ששנו רבותינו ב'ארבעים ותשע מדות' (וראה שו"ט קלו, ו): עדיין לא למדנו שאמרו שירה מבערב, כשהתחילה להם הגאולה מבערב, שבערב ארבעה עשר נתכנסו כל הבכורים אצל פרעה, אמרו לו: הרי אנו רואים שכל מה שמשה מתנבא מתקיים, בבקשה ממך שלח את האנשים פן נמות, לפי שמתנבא עלינו ומת כל בכור (שמות יא, ה). אמר פרעה: צאו וקפחו שוקיהם

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט עתיקא קדישא יום שביעי של פסח העעל"ט

אינו יודע אם יעלה הדבר בידו, כי הלא אל תאמין בעצמך עד יום מותך (אבות ב, ד), וכל מצוה ומעשה טוב שמקיים האדם מלווה היא בקשיים רבים מכל הצדדים, ומעתה אף ש'ספק עושה ספק אינו עושה', מכל מקום ידע רפב"י דמאחר ורצונו ומאוויו הוא לעשות רצון קונו, ואף כי יתכן שלא יעלה בידו בסופו של דבר לקיימו, אעפ"כ זהו עיקר עבודתו בקודש לעמוד ולהלחם, מכיון שניתנה הבחירה החופשית בידו לעשות או שלא לעשות, והיצה"ר בידו לקררו מעבודתו, ולזה יתאמץ ביתר שאת ועוז. ובענין זה שניצבים בפניו נסיונות ומכשולות בזה גופא מוכרח הוא ונעלה יותר מן הנהר, ובדין הוא שיחלוק לו מימיו לעבור בו ברגל.

כשעמדו בני ישראל על ים סוף בא שרו של ים בטענה זו, הלא הבורא ב"ה בראני ויצר אותי לשמשו בזה שיעברו בי מים בכל עת ובכל שעה, ומפני מה עלי להקדש בפני בני ישראל. על זה צוה השי"ת לגבריא'ל להכריז ולומר שיבקעו בזכות ציצית שלפניהם ומאחריהם, דהנה מצות ציצית ניתנה לישראל על מנת שיהיה להם למגן ולמחסה כנגד היצר הרע הרודף אותם תמיד לא יניח לנפש, ובעזר בקרבם בכל עת, ועל מצות ציצית נאמר (במדבר טו, מ) למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוהיכם, כי סגולת הציצית היא אשר 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם', וכיון שכל אחד ואחד מישראל בכל מקום שילך ויבוא שמה תמיד יהיו לו נסיונות ומלחמות כבודות מפיתויי היצר, וצריך הוא תמיד להתגבר על מחשבות והרהורים שאינם טובים, על כן ניתנה לנו סגולת הציצית לטפוח על פנינו שנוכל לעמוד בנסיון ולא ליפול ברשת אשר היצר הרע טומן לרגלינו. ובזה גדלה מעלת האדם שיש בידו הבחירה להתגבר על הרע ולבחור בטוב.

לא כן ים סוף שמאז ומקדם מבריא את העולם עוברים בו המים בלא שום נסיון וקושי, ומעתה היאך ישווה עצמו אל בני ישראל, אשר יש להם תמיד מלחמה כבידה לבל יפלו בחבלי היצר, וצריכים הם להתגבר על יצר הרע בכל מאודם, ולקבל עליהם עול מלכות שמים שלימה. כי העבודה הבאה שלא

בספרי קמאי הובאו ג' מדרשים הבאים כאחת, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל, עוד במדרש מה ראה ארוננו של יוסף ראה, עוד במדרש ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ושלשה אלה נפלאו. ויש לבאר עפ"י מש"כ הגה"ק החתם סופר זי"ע (דרושים ואגדות חת"ס מכת"י, לשביעי של פסח, עמ' שיג) לבאר מ"ד במדרש (ילקוט בשלח רמז רלד, והובא בב"י או"ח סי' ח) בשעה שעמדו בני ישראל ים סוף ולא רצה הים להבקע מלפניהם, הכריז מלאך גבריא'ל על המים שיבקעו בזכות ציצית שלפניהם ומאחריהם, ותמוה.

וכתב שם לבאר ונרחיב קצת דברי קדשו, דהנה בגמ' חולין (דף ז' ע"א) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויים, פגע ביה בגינאי נהרא אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור כך, אמר ליה את הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה, אמר ליה אם אי אתה חולק גזרני עליך שלא יעברו כך מים לעולם, חלק ליה. ולכא' יל"ע, דהרי הנהר צדק בטענתו שהוא ודאי עושה רצון קונו, ורבי פנחס בן יאיר הוא ספק עושה ספק אינו עושה, ומנין לו הכח לצוותו לחלוק מימיו. והמהרש"א ז"ל פ"י, וז"ל, יראה שהיתה התשובה בזה, שהספק שלי התלוי בבחירה שלי, טוב מודאי שלך שאתה עושה, שיוכל ליבטל, שהנה גזרני שלא יעברו כך מים לעולם, שאז ודאי אי אתה עושה ואני ספק עושה, עכ"ל.

והיינו דבתחילה לא רצה הגינאי לחלוק מימיו לפני רבי פנחס בן יאיר בטענה דבמה עדיף הוא הימנו, והלא שניהם רצים לעשות רצון קונם, אכן כשאמר לו 'אתה ספק ואני ודאי', מתוך דבריו השיב לו רבי פנחס בן יאיר תשובה ניצחת, כי מדברך אתה עליך לדעת כי בוודאי גדלה מעלתי ממך, שהרי יש בידי הבחירה לבחור בין טוב לרע, וכמ"ש המהרש"א.

והיתה טענת רבי פנחס בן יאיר אל נהר גינאי, דאף שבוודאי אשר אף הוא הולך בגזירת המלך, מכל מקום הלא אין הדבר בא מתוך קושי וניסיון, אלא מעצמו בא כי כך דרך הנהרות אשר כל הנהרות הולכים אל הים הגדול, לא כן רבי פנחס בן יאיר שהוא יש לו בחירה חפשית וצריך הוא להתייגע בעבודת הבורא ב"ה, ואף שהולך לפדות שבויים

קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, 'בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך' (משלי ג, ו), כי אין די במה שיעבוד האדם את הקב"ה רק בענייני רוחניות, אלא צריך לעבוד את השי"ת גם בענייני גשמיות.

והנה בספה"ק ייטב לב (פר' תולדות, ד"ה ויהי כי זקן יצחק) הביא בשם אביו הרה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע לפרש מאמר הכתוב (ויקרא יח, ג) כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שלא אמר הכתוב 'מעשה' אלא 'כמעשה', רוצה לומר שלא תעשו מה שהם עושים ענייני גשמיות כמעשיהם למלאות תאוותם ובטנם, כי אם לעשות נחת רוח להבורא יתברך. וכמו כן פירש הכתוב (הושע ב, א) 'במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם', היינו אפילו בשעת שעוסקים בענייני גשמיות, באותה שעה עצמו 'יאמר להם בני אל חי', כי מחשבתם דבוקה וקשורה בקשר אמין ליוצרים ובוראים יתברך שמו ויתעלה לעד, ודפח"ח (וראה עוד ייטב לב, פר' תשא, עה"פ כי תשא וגו', ג).

ועל פי זה פירש רביה"ק הייטב לב זי"ע (ריש פר' וישב, אופן הג') מה שנאמר אצל יוסף צדיקא (בראשית לו, ב) אלה תולדות יעקב יוסף, רצ"ל בחי' מה שהיה ליעקב היה בחינה זו גם ליוסף, שהוא היה מלך ומנהיג במילי דעלמא, ועם כל זה היה מחשבתו קודש לה' ולא סר מלפניו יתברך, וכמו שנאמר (בראשית לט, ב) ויהי ה' את יוסף - הגם - ויהי בבית אדוניו המצרי, אתוד"ק יעו"ש. וזה היה כל חשיבותו של יוסף הצדיק אשר מידתו מידת יסוד, כי יוסף הצדיק נתנסה בנסיון קשה ומר ועמד בה.

ומעתה יבואר היטב מדרשי חז"ל בענין קריעת ים סוף, הים ראה וינס מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל, דכאמור לא רצה הים להיבקע בפני בני ישראל באומרו שאף הוא עושה רצון קונו ומפני מה עליו להקרע בפני בני ישראל, אבל כשראה ברייתא דרבי ישמעאל, דר' ישמעאל ס"ל הנהג בהן דרך ארץ, והיינו שצריך לעבוד את השי"ת גם בענייני גשמיות, באשר זהו תכלית האדם לכוף את יצרו כשהוא בעולם הגשמי, וזהו עיקר ותוקף חשיבותו, משא"כ הים שאינו בעל בחירה ואין לו חשיבות בדבר זה, על כן מיד וינס ונבקע הים ויעברו ישראל בתוכו בחרבה בתוך הים.

ודרשו עוד מה ראה ארוננו של יוסף ראה, שכאמור זה היה כל חשיבותו של יוסף הצדיק מה

על ידי יגיעה ועמל אינו רבותא כלל לעומת העבודה מתוך קושי ונסיונות שענין זה הוא נעלה מעל הכל, עכתו"ד הנה"ק החתם סופר עי"ש.

והנה הרמב"ם (שמונה פרקים, פרק ו) הביא מה שנחלקו הפילוסופים והחכמים בדרך עבודת האיש הישראלי, דהפילוסופים סוברים שעיקר העבודה הוא שימאס האדם לגמרי ברע, עד שלא יוכל לסבול ולא תהיה לו שום משיכה לעניני טומאה ותאוות ושאר דברים האסורים, שכל אלו יהיו מאוסים אצלו בתכלית המיאוס ולא יתאוה אליהם כלל, מפני שעצם התשוקה לרע היא תכונה רעה בנפש. אמנם החכמים חולקים על דרך זו, ולשיטתם אם יתבטל כח המתאוה מן האדם ולא תהיה לו שום תאוה לגשמיות, אזי צדיק מה פעל, דהלא יש לו להשי"ת רבוא רבבן לשמשותיה, מלאכיו עושי דברו באימה וביראה שאין להם שום נסיון ושום מניעה ושום משיכה ותשוקה לתאוות מגונות והבלי עולם הזה, וכל תכלית בריאת האדם הוא שיצטרך ללחום ביצרו ולשבר את הטבע ע"י שיתגבר על תאוותיו ומשיכותיו לרע. והביא שם הרמב"ם מדברי חז"ל (סוכה דף נ"ב ע"א) דכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו וכו', דמשמע שמדרגה זו חשובה יותר כשצריך להתגבר על יצרו ולהילחם בו, עיי"ש ובהגהות היעב"ץ באריכות. וראה מש"כ בזה בישמח משה (פר' ראה, ד"ה הפטרה) להכריע בדבר, עיי"ש.

ואפ"ל שכזה נחלקו רבי ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי בגמ' ברכות (דף ל"ה ע"ב) ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד יכול דברים ככתבן, ת"ל ואספת דגנך הנהג בהם מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים וכו', דרשב"י סבר דשלימות האדם שיפרוש עצמו לגמרי מכל שייכות וקשר לענייני עוה"ז, ובאשר לכך נטמן במערה שנים רבות והוא כשיטתו דזהו כל האדם להיות דבוק אך בתורה ומצוות וכו'.

אבל לא כן שיטת רבי ישמעאל דסבירא ליה שאדרבה שלימות האדם ותפארתו כאשר יעבוד את השי"ת יחד עם ענייני גשמיות ודרך ארץ, וכמ"ש חז"ל (שם דף ס"ג ע"א) דרש בר קפרא איזיהי פרשה

מצרים אחר שהיו מסוכים על שולחן המלך, אלא ללמד בא שצריך לעבוד את השי"ת דייקא בענייני גשמיזם וממון, והבן.

שנתנסה בנסיונות ועמד בהם. ועוד דרשו ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, והיינו כי לכאורה לאיזה צורך הוצרכו בני ישראל לרכוש

קרוב פסח אחד כולנו כאחד בירושלים הבנויה ואז כולם יבואו ויאכלו.

★ כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו'. נודע קושיית העולם לפרש החילוק בין שאלת בן החכם לבן הרשע, אשר שניהם תמהין ושואלין אותו שאלה, ולמה לרשע אומרים לפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר ומקדים את שינוי, ולכן החכם משיבים דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

ויש לפרש, שהרשע הוא אינו מבין מפני מה בכל יום מוסיפים ומקמים עוד ישיבה ועוד ישיבה, ומה טעם יש במה שעוסקים בתורה הק' עוד ועוד, וסובר שיש לשלב גם לימודי חול ושאר מקצועות, על מנת שיוכלו לאחמ"כ למצוא אפיק ומקור פרנסה, וטענתו בפיו במה שנא' (דברים טו, יח) וברכך בכל אשר תעשה, ויש לו לאדם לעשות השתדלות עבור פרנסתו.

אולם זאת אינו יודע מש"כ בספה"ק מאור ושמש (פר' בשלח) בשם הרה"ק ר"מ מנעשכ"ז זי"ע, שאמר שאמת הוא שהעולם נברא באופן שצריך לעשות פעולה, ואם יש סייעתא דשמיא נמשך ובא ברכה, ככתוב 'בכל אשר תעשה', אך אמר הרה"ק הנ"ל שמצינו בגמ' (סנהדרין דף ס"ה ע"א) עקימת שפתיו הוי מעשה, [לגבי מימר שאינו לאו שאין בו מעשה לר' יוחנן ולוקין עליו], וכיון שכן הוא לגבי מלקות כל שכן ומדה טובה מרובה שעקימת שפתיו בתורה הוי מעשה ויתברך לו הפרנסה על ידי זה, עכד"ק יעו"ש.

וחשיבות הדיבור יכולים לראות מקרבן פסח, דכתיב ביה (שמות יב, כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה', וע"ז אמר רבן גמליאל כל שלא אמר פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו. ומכאן רואים בעליל יקרת ערך הדיבור.

ולזה כשהבן החכם שיושב והוגה בתורה אומר 'מה העדות והחוקים והמשפטים' שאנו לומדים בכל עת, ומהיכן יהיה לנו די סיפוק צרכנו, הרי שאף אתה אמור לו כי מה שנא' 'וברכך בכל אשר תעשה' הרי שבדיבור בעלמא סגי כהלכות הפסח ששם רואים ערך הדיבור.

בשעה 7:20 נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה בהיכל המתיבתא, לפני העמוד ניגש - הרה"ח ר' חיים בלומנטל מפעיה"ק. בעליות נתכבדו, כהן - הרה"ג ר' צבי אלימלך שטרן שליט"א רא"כ בעמנואל, לוי - הרב שלמה זאב קליין מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי זלמן לייב שליט"א מקרית הבעש"ט פ"ת - נכד כ"ק מרן שליט"א, הגבא - הגה"צ רבי מאיר משולם שליט"א, גלילה - הבה"ח בנש"ק החבר שמואל דוד נ"י בן הרה"ג רבי אברהם יעקב ברגר שליט"א מפעיה"ק - נכד כ"ק מרן זי"ע.

מיד לאחר מנחה פנה מרן שליט"א לעריכת השולחן, לרגל נעילת החג דשביעי של פסח, וסעודה שלישית, ונטל מרן שליט"א ידיו ואכל מהמצה, לאחמ"כ הביאו הדגים, וקודם לכן ניגב מרן שליט"א ידיו היטב מפרורי המצה הדבוקים בידיו, מרן שליט"א עשה קידוש כבכל שבת ואיחל לחיים לקהל. והביאו קומפוט, וחילק מרן לבניו ולנכדיו שליט"א. מרן שליט"א פתח בזמר אתקינו סעודתא וכו' מזמור לדוד, וזמרו ג"פ.

לאחמ"כ אמר מרן שליט"א תורה משך קרוב למחצית השעה (תוכנה יבוא אי"ה).

לאחר מכן התחילו לזמר ההגדה, לפני שהתחילו ההגדה (כבר היה אחר צאה"כ) אמר מרן שליט"א 'מגלין המצות' וגילה את ה'מצה טאש' ואמר:

★ ענין גילוי המצות נראה, דהנה המצות מורים על הגאולה, כי מצה זו שאנו אוכלים הוא על שום שלא הספיק בציקם להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועתה כגולה המצות מכוסים, אולם ביו"ט פסח ממושיכים אור הגאולה, ולכן מגלין המצות.

והתחילו לזמר מהא לחמא עניא כאשר כל אחד מיושבי השולחן מזמר קטע אחד מההגדה, ובין הפרקים אמר מרן כמה פנינים יקרים, וזהו תוכנם:

★ הא לחמא עניא וכו' כל דכפין ייתי וייכול וכו'. יש להבין היאך כונס וקורא לכל דכפין ודצריך, והרי קי"ל (ובחים דף נ"ו ע"ב) כי אין הפסח נאכל אלא למנויו, וצריך להמנות עליו קודם שחישת הפסח, ואיך עתה כשיושב בליל הסדר קורא ומזמין לאורחים. אלא הביאור בזה אפ"ל בפשטות, ד'כל דכפין' קורא לשנה הבאה והיינו שכשנהיה לשנה בארעא דישאל או נמנה יחד בבית המקדש על

אלוקים את נאקתם ויזכור אלוקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב. ראיתי לפרש בזה עפ"י מה שפי' בספה"ק תפארת שלמה (פר' וארא) וזל"ק, יש להבין למה בתחלה נאמר אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, ואח"כ לא נאמר 'אל' להפסיק רק 'לאברהם ליצחק וליעקב' ביחד. לכן הנ"ל לפרש עפ"י הגמ' בפ' הפועלים (ב"מ דף פ"ה ע"ב) אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד, ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא, אמר ליה 'מאי טעמא נגה ליה למר', אמר ליה 'אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב', ולוקמינהו בהדי הדדי, 'סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה', והיינו שאלהו אינו מקים את שלושת האבות בפעם אחת, אלא כל אחד בנפרד, מחשש שמא ירבו בתפילה ביחד על הגאולה ויקרבוהו קודם זמניה. אמר ליה, 'ויש דוגמתן בעולם הזה', אמר ליה 'איכא, רבי חייא ובניו'. גזר רבי תעניתא, אחתינהו לרבי חייא ובניו, אמר 'משיב הרוח' ונשבה זיקא, אמר 'מוריד הגשם' ואתא מיטרא, כי מטא למימר 'מחיה המתים' רגש עלמא וכו', ע"כ. הנראה מזה כי בכל עת הגלות עדיין אי אפשר להיות האבות יחד, רק בביאת משיחנו במהרה בימינו, אז יתאחדו ויהיו כולם ביחודא שלים

וזה הרמז כאן כשהוא מדבר בענין גלות מצרים אמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב שמלת אל מורה להפסיק ביניהם, שאי אפשר להיותם יחד כנ"ל. אבל אח"כ אמר הכתוב והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי שזה מורה על הגאולה

אולם הבן הרשע שאין מסתפק בכך ומקשה מה עם העבודה הרי צריך לצאת לעבוד להביא פרנסה שיהיה לכם לכל צרכיכם, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל ואינו מאמין כי באמירה בעלמא די על כן ואף אתה הקהה את שיניו כי מה תועלת יש בפיו אם אינו מבין חשיבות הדיבור.

✱ יכול מראש חודש וכו'. יל"ב מאי ס"ד דמראש חודש יתחיל לספר ביציאת מצרים, ועפ"י דברינן לעיל דהצדיקים בכח צדקותם ותורתם יכולים לשנות עיתים ולהחליף הזמנים, ס"ד דחכמי התורה יוכלו להמשיך זמן ליל הסדר לראש חודש, ואז לספר ביציאת מצרים, לכן קאמר תלמוד לומר ביום ההוא לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך בפועל ממש.

✱ שהקב"ה חישב את הקץ לעשות וכו'. עפ"י האמור לעיל יפורש, דהקב"ה חישב את הקץ כמ"ש בס' נזר הקודש שהקב"ה הביא הזמן של ד' מאות שנה לזמן זה של אחר רד"ו שנים, וזהו דקאמר שחישב את הקץ לעשות היינו שעשה זה הזמן של לאחר ד' מאות שנה בשינוי העתים, כמה שאמר לאברהם אבינו וכו' ועבדום ועיינו אותם ד' מאות שנה, אמנם ואחרי כן היינו בזמן שלאחמ"כ יצאו כי עפ"י הנהגת שם הוי"ה ב"ה שהוא היה הוה ויהיה ומורה שכל הזמנים הכל אחד הוא הקדים הקב"ה הזמן שלאחר מכן לעת הזאת (וראה דברי חיים, פר' בא). ולזה יצאו ברכוש גדול, דכאמור כשהברכה נמשכת משם הוי"ה ב"ה אז הוי למעליותא ריבוי הממונ.

✱ וישמע ה' את קולנו כמה שנאמר וישמע

חצר הקודש צאנו

קרית צאנו נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא יקירא, משנתו רב ונקי, סיני ועוקר הרים, מרביץ תורה והוראה, מורה ודאין, ה"ה

הגאון רבי **נפתלי צבי בלעך** שליט"א

דומו"צ בית מדרשנו בנוה הדר וראש הכולל בחיפה

לרגל השמחה השרויה במעונו

שמחת הולדת הבת תחי'

במזל טוב ובשעטומ"צ

והברכה אחת היא לסבים החשובים, ה"ה

הרה"ח ר' אברהם נתן בלך הי"ו - אב"י בירושלים,

והרה"ח ר' יוסף יהונתן שנק הי"ו - מנהל מוסדות"ק בחיפה

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

משום זו גילוי שכינה שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וראו עין בעין, רק על ידי כן באו ליראה את ה'.

א רבי יהודה היה נותן בהם סימנים. הכוונה בזה שר' יהודה בעת אומרו דצ"ך עד"ש באח"ב היה נותן בהם סימנים ומלקות בגויים מעין מה שהיה במצרים עד שנשאר בהם סימנים לעד.

א מנין שכל מכה שהביא על המצריים במצרים היה של וכו'. צ"ב מה הנפקותא בזה כמה מכות נתן הקב"ה למצרים, והרבה כתבו לתרץ עפ"י מה שנא' (שמות טו, כו) כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ובאו הני תנאים לטפויי עוד מלקות אשר גם אותם לא ישים עלינו.

ואפ"ל עוד, דהנה אחז"ל (שמו"ר ט, יג) אמר ר' אלעזר בן פדת כשם שהביא הקב"ה על המצריים, כך הוא עתיד להביא על צור, שנאמר (ישעיה כג, ה) כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צור וכו', והיינו דגם לעתיד לבוא עתיד הקב"ה להכות את אומות העולם בעשרה מכות, וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות.

והנה כתיב עוד (ירמ' כב, ז-ח) ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא וכו', והיינו כי כל יציאת מצרים היה כעין 'פארשפי"ל' מעין אשר יתרחש לעתיד לבוא שיבוא הקב"ה לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים, וכל המחלה אשר שם אז במצרים ישים ה' על שונאי ישראל.

העתידה במהרה בימינו, כי אם [הכוונה] על ביאת הארץ [בביאה ראשונה], יורה הכתוב הלא כל הדור הוא לא זכו לכנוס לארץ, אך [מוכרח כי] זה מורה על ההבאה האמיתית שלעתיד לבא, כי אז יקומו כל ישיני עפר ויקוים בם והבאתי אתכם אל הארץ, ואז יהיו כל האבות יחד, ולכן נאמר בזה לאברהם ליצחק וליעקב, עכלה"ק.

ועפ"ז ראיתי לבאר דמהאי טעמא נמי בליל פסח מזכירים דייקא פסוק זה אשר כלולים שם ג' האבות יחדיו בהדי הדדי, ולא הזכיר אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב כמו שנאמר להלן (שמות ג, טז), דמלת את מורה נמי על חיבור, וכל זאת בכדי להמשיך הגאולה, שעל ידי שיהיו ג' האבות יחדיו יחישו בתפילתם קץ הישועה.

ואפשר דמה"ט נהגו בליל פסח בברכת המוציא לאחזו ג' המצות יחדיו, כי הג' מצות מורים על שלושה האבות אברהם יצחק ויעקב, ובכדי להחיש גאולתנו ופדות נפשנו אוחזים אותם בהדי הדדי.

א ובמורא גדול זה גילוי שכינה. יתבאר, דהנה בני ישראל בארץ מצרים היו שקועים בדיוטא התחתונה ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם, ובודאי לא היו יכולים לקיים מה שפתח הרמ"א בשולחן ערוך סי' א' שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלת הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כאשר היו שקועים כ"כ בזוהמת מצרים עד שהוציאם הקב"ה גוי מקרב גוי, וא"כ היאך הגיעו למורא גדול לפחד מה' ומהדר גאון עוזו, אין זה רק

מערכת בצילא דמהימנותא

מכון עץ החיים - קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

שלוחה בזה קדם ידידינו הנכבד והנעלה, ויהי דו"ד בכל דרכיו משכיל, עסקן נמרץ ומהולל בתשבחות, לבו ער לכל אחד ואחד עומד במסירות לשמש בקודש פנימה, ועומד לימינו בכל עת ועונה בעבודת הקודש, ה"ה

המשב"ק הרב אברהם דוד שכטר הי"ו

לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב ובשעטומ"צ

שמחת הולדת הנכדה תחי'

בת לחתנו הר"ר יקותיאל יהודה וינגרטן הי"ו

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ת, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סיעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

הנהלה

מצוה גדולה ונשגבה לאכול קניידלעך, ואף שלא ידע משאר מצוות ומנהגים, מ"מ זאת ידע שבפסח אוכלים קניידלעך, על כן בפרוס הפסח ביקש מזוגתו שיכין בעבורו 'פומישוב' גדול [והוא כלי גדול שהיו מכבסין ומרתיחין בו את הכביסה המלוכלכת], ותמלא אותו על גדותיו בקניידלעך.

ואשתו אשר היא היתה אשה כשירה העושה רצון בעלה, וכיון שבעלה אמר לה שזהו מצוה לאכול קניידלעך, על כן עשתה בתמימותה כל מה שיכלה להכין הקניידלעך, וקיבצה כל חתיכת מצה, הן מצות חרוכים ושרופים, והן מצות שלא היה להם שום תואר ושום הדר, ובכל מקום שמצאה מצה דבוקה קילפה משם המצה, ואף שלא היה כדבעי ולא היה ראוי לאכילה אולם בשביל להכין מהם קניידלעך הרי הכל טוב וישר. וכיתתה אותם הדק היטב, והניחה שם כל מה שיכלה, מעט שמן ומעט מלח וכדו', על מנת להכניס בזה איזה טעם, ושיקבלו הקניידלעך תואר והדר כפי הבנתה, בכדי שיהיה לבעלה קניידלעך לאכול. וכך עמדה ועמלה להכין עוד קניידל ועוד קניידל, עד שמילאה כל ה'פומישוב' עד גדותיו, כי הרי כן ביקש בעלה מאיתה, וכן עשתה.

ואותו הכפרי הכין עצמו והמתין לבוא יום הפסח שאז יוכל לקיים אותו מצוה, ואכן בהגיע הפסח התיישב והחל לאכול הקניידלעך, ואכל עוד ועוד, ושוב אכל ואכל, כמה שרק היה יכול לאכול, אולם האדם הוא רק אדם, וכמה יכול אדם אחד לאכול, ואף שיאכל הרבה מאוד, מכל מקום יש גבול כמה שיכולים לאכול, עד שהרגיש כי באו מים עד נפש, ואינו יכול להוסיף ולאכול בשום אופן, וכמעט נפל כמתעלף כי לא יכל לו, על כן צעק על הקניידלעך, א"כ רוצחים אתם לההרגני אתם באים, ומיד זרקם החוצה, וזרק עוד קניידל ועוד ועוד עד שזרק כולם, עד כאן דברי

ולוה באו התנאים להוסיף עליהם עוד מכות וצרות שונות ומשונות, ומעתה נפק"מ גדול יש בדבריהם כאשר יתקיים בעז"ה בעגלא ובזמן קריב כשירומם השי"ת קרן ישראל בגאולה השלימה.

א ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון. לא סגי ליה במאמר 'ונאכל שם מן הפסחים' דגם בזה"ז עומד אליהו ומקריב קרבן פסח ומביאן לצדיקים כידוע כמה וכמה עובדות מצדיקים בזה, לכן בקשתנו מאת ה' שנאכל שם מן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון בבנין בית המקדש במהרה בימינו.

וזמרו עד ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה-ה, ודלגו ב' הפרקים של הלל, ואמרו ברכת אשר גאלנו בלא שם ומלכות, ואכל מרן שליט"א מצה, וטבלה בגביע היין, וחילקו לכל הקהל מצות.

אח"כ הביאו הקניידלעך שנתבשלו במוצאי החג, ופתח מרן שליט"א ואמר:

מרן אאדמו"ר זי"ע היה רגיל לספר בכל פסח את אשר שמע מאביו זקה"ק מרודניק זי"ע שהוא שמע מזקה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע, שהיה מספר בכל שנה באחרון של פסח מה ששמע מרבו רביה"ק מראפשיץ זי"ע, ומעשה הוא כמעשה, שהיה יהודי שהיה דר בין הגויים באחד הכפרים, ולא היה יודע מאומה מיהדותו, לא ללמוד ולא בקיום המצוות, ואין זה פלא, דמאחר והיה דר בין הגויים ואין על מי להסתכל ולהתבונן היאך צריכים להראות שוב אין פלא שכן היה נראה עד שלא היה יודע מאומה. אולם בכ"ז ידע גם ידע דבר זה שביו"ט פסח יש

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

ברכת מזל טבא

שלוחה בזה קדם ידידינו הנכבד והנעלה, העסקן הנמרץ, איש חי ורב פעלים, איש האשכולות, עוסק במסירות נאמנה לקדשי חצר הקודש צאנז ומוסדותיה

הרה"ח ר' שמואל בורד הי"ו

מנהל כוללי הש"ס

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט ובשעטומ"צ

שמחת אירוס הבת תחי'

עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש כמר צבי נ"י

בן הרה"ג ר' יעקב הרבסט שליט"א - רא"כ דברי יציב בקרית הבעש"ט בפ"ת

ובברכת מזל טוב לסבים

הרה"ח ר' ברוך טורנר הי"ו - אב"י במאנסי

הרה"ח ר' אהרן הי"ו - אב"י בירושלים עיה"ק

והרה"ח ר' חיים שמעון הרבסט הי"ו - אב"י בקרית הבעש"ט - פ"ת

וזאת הברכה, מאלוקי המערכה, שאך ששון ושמחה ישמע לעד במעונו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, ולגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, מתוך רוב שפע ונחת דקדושה, ושפע רב לעלמי עלמאי אמן ואמן.

הרב מה שסיפר רביה"ק מראפשיץ זי"ע.

ולפעמים היה מרן אאדמו"ר זי"ע מוסיף מדיליה, שכשון חמתו התיישב בדעתו כי אע"פ שהוא אינו יכול לאכול, מכל מקום אין צריך לזורקם, והלך החוצה וקיבצם ואסף בחיקו כמה שהיה יכול לאסוף, דאע"פ שאינו יכול לאכול בוודאי כל הקניידלעך טובים המה, ויבוא בעל הקניידלעך ויאכל אותם, ולא על בשר ודם המלאכה לגמור, ופעמים אדרבה כשמדמים שיכולים לתקן לבד את כל העולם, לפעמים הוה סכנה בדבר, דכשמסתובבים ביניהם לפעמים יגרום רע לעצמו שהוא לבדו יפול, והא תינח לתקן אחד או שתיים מהיכי תיתי, אכן את הכל לא יוכל לתקן, כי זאת יכול רק הקב"ה בעצמו שהוא ירומם את המצות, וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות, וכמו אז מצה זו שאנו אוכלים על שלא הספיק בציקים להחמיץ עד שנתגלה עליהם מלך המלכים הקב"ה והוא לבד הוציאנו מעומק בור ודות בלי שום סיוע, והאדם לבדו אין יכול לעשות שום דבר בלי סייעתא דשמיא, כן יהיה לעתיד לבוא שכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו הבוכ"ע בכבודו ובעצמו נפלאות.

אח"כ אכל מרן שליט"א מהקניידלעך, וחילקו לכל הקהל, כשמרן שליט"א בודק שיגיע לכל אחד שיירים מהקניידלעך.

באמצע לקח מרן שליט"א מצות וכן ביקש שיביאו לו עוד, ופיררם וכיתשם ועירבבם בשמן הנותר בקערה בדביקות עצומה משך זמן, ואמר מרן שליט"א: הטעם שעושים קניידלעך, שמרמזים אנו שתחת לאכול המצה כדבעי ולקיים המצוה בשלימות, שברנו את המצות ולא קיימנו המצוה כדבעי. וטעם מרן שליט"א מעט מזער מהם, וחילק מרן שליט"א שיירים מכך לקהל.

לאחמ"כ המשיכו באמירת ההגדה מ'ובכן ויהי בחצי הלילה', עד לאחר 'חד גדיא'.

לאחמ"כ בירך מרן שליט"א ברכת המזון על הכוס. ובסיום קם מרן שליט"א לריקוד חסל סידור פסח וכו', כשמרן שליט"א מעודד השירה בחוזקה, וזימרו ושינו ושלשו הניגון כמה וכמה פעמים. אח"כ אמר מרן שליט"א ג"פ לשנה הבאה בירושלים הבנויה, וחזרו הקהל אחריו, ובסיום זימרו 'לשנה הבאה בירושלים'.

לתפילת ערבית ניגש לפני העמוד - הרה"ג ר' אריה ליבוש רייך מנהל מפעל החסד הגדול שפע חיים ורחמים. לאחר התפילה איחל מרן שליט"א לכל הקהל 'א גוטן תמיד און א געזונטן זומער', ונכנס מרן שליט"א לביתו להבדיל על הכוס.

בקו"פ נכנס הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה, יחד עם הרה"ג ר' עלי כץ שליט"א לקבל את ברכת הקודש לרגל התמנותו ע"י כ"ק מרן שליט"א לכהן כראש כולל הלכה - או"ח במרכז התורה החל מתחילת זמן הקיץ הבעל"ט, לאור הריבוי המבורך של עשרות אברכים חדשים שנתווספו לספסל הלימודים בהיכלי הכוללים בחודשי החורף העל"ט.

לפני הבדלה שוחח מרן שליט"א עם הנוכחים:

✱ אמרתי אשתקד כי כשהולכים לאחר חג הפסח ומסדרים את הכלים של פסח הרי זה כבר הכנה לקראת פסח הבעל"ט בשנה הבאה, כי הלא אין אנו חפצים שיתערבבו הכלים עם כלי החמץ, אלא ישארו נקיים על מנת שלשנה הבאה לא נכשל חלילה באיסור חמץ, ויהיה הכלים נשארים נקיים מחשש חמץ בפסח.

✱ זקה"ק מרן הדברי חיים זי"ע נהג להבדיל על השיכר במוצאי פסח, ויש מקור לזה בתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות יב, יח) וז"ל: תיכלון פטירי עד יומא דעשרין וחד לירחא, ברמשא דעשרין ותרין תיכלון

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, העסקן המופלא, נודע בשערים לשם ולתהלה, נאמן ומסור למען מפעלות הקודש לבית צאנז, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' פנחס גרוס הי"ו

י"ר הנהלת מוסדותינו הק' באלעד, וחבר מועצת העיר אלעד

בן ידידנו הרה"ח ר' נחום גרוס הי"ו
מיקירי וחשובי אנ"ש בב"ב

לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב ובשעטומ"צ

שמחת הכנס בנו כמר ישראל בן ציון נ"י לעול התורה והמצוות

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל י"ח, ואך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים.

מע"ד שקנו מהגויים אע"פ שלא היה לזה הכשר. בשנים המאוחרות יותר כבר התעוררו חששות שונות על השיכר, ומני אז כבר הפסיק מרן אאדמו"ר זי"ע לקנות שיכר מהגויים, ולא היה מבדיל אז במוצאי פסח על שיכר.

יום ראשון פר' שמיני כ"ב ניסן - 'אסרו חג'

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה יקותיאל יהודה נ"י בן הרה"ג רבי צבי אלימלך הורוביץ שליט"א רב בית מדרשו דברי חיים בכפר גנים בפ"ת (חתן המשב"ק הרה"ח ר' יצחק אייזיק מאיר בן לאה זלמנוביץ שליט"א לרפו"ש), להבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הרב משה דוב שנק מפעיה"ק (כ"ר גבראל מפעיה"ק, וח"ר שלום אליעזר שר מפעיה"ק), ולהבחור הבר מצוה יקותיאל יהודה נ"י בן העסקן הרה"ח ר' ישראל ננקנסקי מפעיה"ק (ח"ר אהרן קליינמן מפעיה"ק). בתפילת שחרית לא אמרו פרשת העקידה, אבינו מלכנו, למנצח ובית יעקב. וכן במנחה לא אמרו 'אבינו מלכנו'.

חמיע. אמנם לימים הפסיק ממנהגו זה, משום מעשה שהיה, שראה נער אחד האיך שמדי שנה מתאמצים במוצאי החג ומחפשים לקנות שיכר מגוי, לכן הלך והחביא מערב פסח בקבוק שיכר, ומיד במוצאי החג מיהר להביאו. כשנטל מרן הדברי חיים זי"ע הכוס להתחיל בהבדלה, עצר וחקר מהיכן הביאו השיכר, וקרא להנער ההוא, ושאלו מרן הדברי חיים מהיכן מיהרת למצוא היום, וסיפר דברים כהווייתן שהחביא מלפני החג, ומחמת חומרת ענין זה הפסיק מאז ממנהגו זה.

גם מרן אאדמו"ר זי"ע בשנות מגוריו ביוניאן סיטי היה מבדיל במוצאי אחרון של פסח על שיכר, כי ממול בנין מוסדותינו הק' שם היה חנות שהיה שייך לגויים לממכר משקאות וכו', ובמוצאי אחרון של פסח היו קונים משם בקבוק שיכר שעליו הבדיל מרן אאדמו"ר זי"ע. אז היה ידוע בבירור באמריקה שהשיכר שמוכרים הגויים הוא כשר ואין בו שום חששות כלל, והיו כולם משתמשים לכתחילה עם שיכר וכן עם

בחצרות קדשינו

והערכה רבה לצוותות המסורים שעמלים במסירות נפש לבנין דור העתיד לשם ולתפארת.

את הכינוס פתח במשאו המיוחד הגה"צ מוריני ראש הישיבה שליט"א - אב"ד ארה"ב, שהיטיב לבטא את הערכתו לכל אחד מהרבנים הגאונים שליט"א חברי הצוות הרוחני המוסרים נפשם ומשקיעים כל כוחם ומרצם למען כל תלמיד ותלמיד יומם וליל.

מושב לפני הצהרים נפתח עם משא חינוכי מרתק מפי המחנך המפואר פמ"מ הרב משה ברוורמן שליט"א - ר"י מאה שערים, אודות סמכות והתמסרות לעבודה מתוך

בהיכל החינוך

יום עיון לצוות הישיבות הק' בהיכלי התורה והחסידות

ביומא דהילולא רבא כ"ה ניסן העל"ט התכנסו ובאו עשרות חברי צוותות החינוך וההוראה בישיבות הקדושות שע"י היכלי התורה והחסידות, ליום עיון מיוחד 'בהיכל החינוך' אשר נערך במטרה ליתן רווח בין פרשה לפרשה ולהעניק לצוות המסור והיקר תובנות וכלים לקראת המשך עבודת הקודש בזמן הקיץ הבעל"ט.

יום העיון המושקע נערך באולם הכינוסים שע"י מלון גלי צאנז, סביב שולחנות ערוכים בטוטו"ד בהשקעה

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, נודע בשערים לשם ולתהלה, איש האשכולות, נדיב ונכבד ומאוד נעלה, ידו פתוחה ולבו ער לכל דבר שבקדושה, מסור לחצר הקודש צאנז ומוסדותיה די בכל אתר ואתר, שמו מפארים

הרה"ח ר' שלום מרדכי שווארץ הי"ו

אב"י במאנסי

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת אירוסיתו הכלה תחי'

במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב קדם הסבים הדגולים, שמם מפארים

הדומ"צ הגאון רבי ברוך שווארץ שליט"א - רב ביהמ"ד קהל חסידים במאנסי

הרה"ח ר' משה שטיינמן הי"ו - אב"י במאנסי

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיוכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ה, ואך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים.

גט"ד

יום בבית ה'

הזדמנות מיוחדת!
זכות אדירה ונשגבת: יום אחד של לימוד תורה וק'
ברציפות במשך כל שעות היום והלילה
שותפות קודש במאות תלמידי חכמים מופלגים ברחבי ארצה

כ"ב ניסן
שותף בלימוד בבית ה'
לדגל יום היארצייט הראשון, לזכות עילוי נשמת
האי גבירא רבא ויקריא נדוד בתורה ובחזק
הרה"ג ר' **יחיאל יום טוב קראוס** ז"ל
ב"ר אברהם משה ז"ל - נולד כ"ב ניסן תשפ"ד

י"א ניסן
שותף בלימוד בבית ה'
הרב ר' **אברהם צבי קירשנבוים** שליט"א
ב"ר מרדכי
לגדלה והצלחה וס"ד מרובה בכל הענינים

כ"ז ניסן
שותף בלימוד בבית ה'
הרה"ג ר' **שחמיה יוסטוביץ** שליט"א
ובנו הרה"ח ר' **משה חיים יוסטוביץ** שליט"א
נע"מ אב"ד ומו"ק האש"ה החשובה
מרת **סובה יוסטוביץ** נ"ה
נולד כ"ז ניסן תש"ע

כ"ו ניסן
שותף בלימוד בבית ה'
לזכות עילוי נשמת
הרה"ח ר' **דב בער ליפשיץ** ז"ל
ב"ר אברהם זיידל אלעזר מנחם מענדל ז"ל
נולד כ"ז ניסן תש"ע

כ"ה ניסן
שותף בלימוד בבית ה'
הבאנדרבי **מרדכי שבתי אייזנבוים** שליט"א
החשובי בא"י בא"י וס"ס
לדגל היארצייט הראשון לעילוי נשמת
האשה החשובה שהתמסרה עבור ליטת התורה והק'
מרת **חנה** כ"ד צבי **אייזנבוים** נ"ה - נולד כ"ז ניסן תשפ"ד

כוללי הש"ס

לימודים והנצחות: הר"ר שמואל בורג - 054-8441601

הבנה והקשבה. לאחמ"כ נערך רב שיח חינוכי מעשיר ומחכים בין כלל המשתתפים, בהנחייתו של המנהל הרוחני הרב אשר בוים, ובהשתתפות הרה"ג ר' אשר דוד גליק, הרה"ג ר' משה נחמן זילברמן והרב לוי יצחק אסטרייכר.

לאחר תפילת מנחה הסבו כולם לארוחת צהרים עשירה כיד המלך, כשלאחר הפוגה קלה המשיכו המתכנסים למושב השני שנמשך עד שעות הערב. המושב השני נפתח בשעה של קורת רוח עם איש החינוך הנודע הרב פנחס ברייער שליט"א ששוחח עם המסובים אודות הדרך לזהות מצוקות ובעיות אצל תלמידים והדרך לטיפול בהם מתוך חיזוק והעצמה. לאחמ"כ האזינו כולם למשא מאלף מאת אמן הנפש הרב חנוך דרורי שליט"א אודות הגישה הנכונה לכל תלמיד מתוך חיות ושמחה בעבודת הקודש, ולאחמ"כ דברי סיכום ונעילה מפי המנהל הרוחני הרב אריה יהודה בלומנטל.

עם נעילת יום העיון, התפזרו כולם עמוסים בתובנות מרתקות ומעשירות אשר יסייעו להם לבטח להוסיף חיילים לעבודת הקודש למען בנינו היקרים העולים ומתעלים בין כתלי הישיבות הקדושות בדרך רבוה"ק זיע"א ויבלחט"א העולה בית ק-ל.

מפיות כלל המשתתפים נשמעו דברי שירה והודיה ראשית לכל קדם הגה"צ מורינו ראש הישיבה שליט"א אשר השקיע רבות למען קיום יום עיון מיוחד ומעשיר זה, כמו גם להנהלה הרוחנית בהיכלי הישיבות הקדושות אשר לא טרחו מאמץ כדי להוציא מן הכח אל הפועל יום חשוב ונחוץ זה, אתם עמם שיגרו הכל תודות וברכות קדם הנהלת היכלי התורה והחסידות אשר בנוסף לעמידתם האיתנה לימין הצוות והתלמידים בכל המצטרך דבר יום ביומו במסירות מופלאה, פרסו חסותם ולא חסכו מאומה למען קיום יום מיוחד זה בהערכה והוקרה למען צוותות הישיבות הקדושות המסורים בכל לב למען התלמידים.

אנ"ש בארה"ב מתייצבים בנדיבות לב לימין 400 אברכי כולל 'מבצר התורה'

בתחילת השבוע יצאו מנהל רשת כוללי 'מבצר התורה' דחסידי צאנז' הרה"ח ר' אהרן הופמן הי"ו ואתו עמו המזכיר המסור הר"ר יעקב בורד הי"ו לעבר ארה"ב, מלווים בברכת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א אשר ברכם ברוב חמימות להצלחת המגבית בארה"ב, שם יפקדו כמדי שנה את בתיהם וליבם של אנשי שלומינו וידידינו, נדיבי העם הפותחים את ליבם כאולם במשך כל ימות השנה, למען החזקת רשת הכוללים הגדולה 'מבצר התורה'.

לקראת צאתם קורא ר' אהרן מקרב לב לאנ"ש היקרים ומסביר שהדברים ידועים. משאת נפשו של רבינו הקדוש והטהור זי"ע, היתה תורה, תורה, תורה, שאיפתו הטהורה הייתה להקים דור של תלמידי חכמים

יצועם, כבר אוחזים חברי הכולל בארה"ב עמוק במעמקי ים התורה. התורה ברשת הכוללים "מבצר התורה" נלמדת מסביב לשעון, חשיכה כאורה כפשוטו! אין סאיז ממש א נחת!.

ר' אהרן קורא בזה לכל ידידנו בארה"ב "את הנחת הזה חייבים להמשיך ביתר שאת וביתר עוז! חייבים אנו לדאוג שאותם אברכים יוכלו הלאה לשבת ולהגות בתורה הקדושה לילות כימים למען לא יחסר המזג, ויוכלו לישב באהלה של תורה ללא טירדות והם בטוחים שידידינו ושותפינו היקרים שמעבר לים העומדים תמיד בכל עת לימינו ברוח לב ובעין יפה, יתייצבו גם הפעם לימין מאות עמלי התורה השוקדים על תלמודם ברשת הכוללים 'מבצר התורה'.

העוסקים בתורה חשיכה כאורה. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה והנחת רוח שהיו לו לכ"ק מרן זי"ע מלימוד התורה, בו יבזזו לו ורק זה מה שגרם לו פינטלע נחת. אותה התמדת התורה, ואותה יגיעת התורה ממשיך בגאון ובעוז לתבוע כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בכל עת, ובס"ד היא מתגשמת ברשת כוללי "מבצר התורה", המונה למעלה כארבע מאות אברכים השוקדים על התורה ועל העבודה, אותו דרישה ואותה תביעה רבת השנים מתגשמת ביתר שאת, אותו משאלה קדושה חשיכה כאורה כפשוטו! בו בזמן שאברכי הכולל במאנסי שבארה"ב עוד נמים את שנתם, כבר יושבים אברכי הכוללים בארה"ק ופותחים את יומם באגלי טל התורה. ובזמן שאברכי רשת הכוללים בארה"ק עולים על ערש

ברכת מזל טוב

לידידנו הנכבד והנעלה, העומד לימינו
בהפצת דברות הקודש בעיר אשדוד מידי
שבת בשבתו, יקר שבערכין
הר"ר **שלום וינברגר** הי"ו

לרגל השפחה השרויה במעונו
שפחת הכנס בנו **כפר יוסף ברוך נ"י**
לעול התורה והמצוות
במזל טוב ובשעטומ"צ

אך ששון ושפחה ישכון באהליו תמיד
מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמאי

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרה"ח ר' **לייבוש מארגנשטערן** הי"ו
ראש הקהל דקהילתנו הק' בפאנסי

לע"נ אביו
הגה"ח מוה"ר **חיים יחיאל מיכל**
בן מוה"ר **פרץ וינברגר ז"ל**
נלב"ע ביום ל' ניסן
א' דר"ח אייר תש"ה

ת.נ.צ.ב.ה

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טובא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, העסקן המופלא,
המתעסק ומתמסר בהבאת מזור ומסעד לחולים ובני משפחותיהם, איש האשכולות, ה"ה

הר"ר יוסף ישראל אברהם שמעון הי"ו

יו"ר ארגון 'לב טוב' - ביקור חולים דחסידי צאנז

בן העסקן הדגול, נאמן ומסור למען מפעלות הקודש לבית צאנז

הרה"ח ר' **בר יוחאי שמעון הי"ו**

מנהל היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת הולדת הבת - הנכדה תחי'

במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לסבים

הרה"ח ר' **משה יצחק דויד הי"ו**

הרה"ח ר' **יחיאל מיכל דויד הי"ו**

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ח, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

הצר הקודש צאנו

טוב להודות

ברגשי הערכה והערצה ובאהבה רבה מקטירים ומגישים אנו בזה שלמי תודה למעלת כבוד האי גברא יקירא, שמו מפארים ונערץ הילולו, המסור בכל נפשו ומאודו לחצר הקודש צאנו ומוסדותיה הק'

ידידינו הנגיד הנכבד הדגול מרבבה, ביתו בית ועד לחכמים חסדיו וצדקותיו המרובים, נשמעים ונודעים בשער בת רבימ יקר שבעירוכין, גומל חסדים טובים עם כל נצרך, דל ועני אוהב תורה ולומדיה, בבית המלכות שמו השוב לפניו הולך לכל קדשי בית צאנו לבו רחב כפתחו של אולם, כי לו נאה שיר והלל

הרבני הנגיד המפואר והמוכתר בכתר שם טוב

מוהר"ר יחיאל מיכל רוזנברג הי"ו

וזוגתו הנכבדה מנב"ת תחי'

אב"י במונטריאול, קנדה

בונה ומקים היכלי תורה תפילה ושהרה - 'היכלי רוזנברג' בקרית מלך רב - קרית צאנו נתניה, ובכל מקומות מושבות אנ"ש

על אשר נדבה לבם הנדיבה להאיר את בתי אנ"ש בארה"ק ולהרים תרומתם הנכבדה קודש למען חלוקת 'קמחא דפסחא' לחלוקה למאות אברכי הכוללים דחסידי צאנו בארה"ק ולאלפי לומדי מפעל הש"ס העולמי להיות להם לעזר ולאחיסמך בעמדם בפרק ערבי פסחים

ישאו ברכה מאת ה', וזכות האי מצוה רבוותא, וזכות עמידתו לימין קדשו של אבינו רוענו כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, תגן בעדו ובעד ב"ב באלף המגן להתברך בכל משאלות לבם לטובה, לרוות רוב נחת מכל יו"ח המאירים סביב לשולחנך, ואך טוב וחסד ירדפום כל ימי חייהם, מתוך שפע אושר ועשור וכבוד לאורך ימים ושנים טובות, ויתקיים בהם מקרא שכתוב (דברים כח, ח) 'יצו ה' איתך את הברכה באסמך ובכל משלח ידך... וברכך בכל אשר תעשה', אמן ואמן

חצב הקוצב